

ספר במה אפרים

אשר יצא ממקור מים חיים. הנשר הנדול בעל כנפים. אביר
 הרועים הודו כסה שמים. שר התורה. לו עצה ונבונה.
 עין העדה. לתורה ולתעודה: הרב הנדול רשכבה"ג הנאון אמת.
 המובהק המפורסם. נוע ישישים. נבון לחשים. מו' אפרים
 זרמן מרגליות וצללה"ה. אשר הופיע אור חכמתו. ומלא פני
 תבל תנובת תבונתו האיר עיני חכמים. בהבוריו הנעימים.
 ספר ראש אפרים. וגם שו"ת בית אפרים. ועוד יתר
 חיבורים. מאירים כספירים. לארץ ולדרים. שם שם לו משפטים
 וחוקים. בטעמים ונימוקים. שבעתים מזוקקים. לדעת המעשה
 אשר יעשה. ולהבין ולהורות המקרה אשר יקרה. מראשית ימי
 הביקור. עד אחרית צום כפור. והוסיף ידו לעשות מטעמים.
 לבאר מצפונים. ולהראות מקור הדינים. איה מחצבתם. ומקבת
 בור נקרתם. והחפץ בתכונה. לדעת נכונה. אל האלף
 למטה לבו יטה. אז ימלא דעת. ויבין אמרי יושר. ולזה
 הצבנו ציונים. בדמות כוכבי מעונים. לעיין ולהפש אחר
 מוצא הדושי הדינים. מקום נבעם ממקור נאמנים. בהאלף
 למטה על מקומם נכונים:

בדפוס ודפנות של האחים לעווין עמ"כ
 בחארשא רחוב גענשא 5 א

ווארשא

שנת תרס"א

МАТЕ ЕФРОИМЪ

ВАРШАВА 1901
 въ Типографіи Левинъ-Эшштейна Павлиннак

אלף למטה

סימן תקפ"א

א הם ימי תרחמים והסליחות. דורשי רשומות אמרו ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב הוא ר"ת אלול שהחודש הזה הוא מסוגל לתשובה. ובכתבי האר"י ז"ל ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך ר"ת אלול. כי חודש זה עת רצון לכפר על חטאים שעשת בשנה שבחודש זה הוא קרוב לקוראיו וכ"כ שהוא גרמו בר"ת אני לדודי ודודי לי. ובספר א"ר בשם ספר אמרכל כ' שהוא גרמו במגילה בפ' איש לרעהו ומתנות לאביונים. רמו על מתנות עניים באלול. ונראה שרומזים על מ"ש תשובה ותפלה וצדקה מעבירין רוע הגזירה. ומל ה' הוא רמו לתשובה. ואני לדודי הוא רמו לתפלה שהוא רינת דודים. וחפסוק דמגילה רמו על צדקה וגרמו כי יש להקדיש אותם הנ' דברים ואחר כך ר"ה שתומעים בשופר שהוא ר"ת שט"ן ואי"ן. פנ"ע ר"ע כמ"ש הפ"ז סי' תקפ"ב שהשטן בעצמו הוא מלמד זכות על ישראל ע"ש הכתיב צדק ומשפט מכון כסאך הסד ואמת יקדמו פניך. כי אמת הוא תפלה כמ"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אישר יקראוהו באמת וחסד הוא צדקה. צדק ומשפט מכון כסאך הוא ר"ת צום. וזה רמו שיש להקדים פני עליון בדברים אלו מרם בוא יום הגדול והנורא. והשפתי כהן על התורה סוף פ' ממות ב' יש נוהגים לעשות היתר נדרים באלול והרמו לא יחל דברו ככל ס"ת אלול. והביאו בברכי יוסף. ונראה שלכן נהגו לעשות התרת נדרים בערב ר"ה. וע"ש שחם ימי רצון כ"כ הראשונים ז"ל שאותן מ' יום האחרונים שהיה משה בהר התחילו מר"ח אלול וכי"כ נתרצו לו הקב"ה ולכן מתחילין לתקוע בר"ח כמ"ש לקמן ולכך כתב המ"א סימן תקס"ח דלכך מתענים אותן ימים לתשובה מפני שהם ימי רצון דוגמת ימי תשובה ע"ש ועיין בברכי יוסף כ' בשם מהר"י ליוני בכת"י בשם מ' מספרי תהלות ה' שכ' בכ"ה באלול נברא העולם לכן טוב ללמוד פ' בראשית עד יום אחר וכן בכל יום עד שבראש השנה ילמוד פ' מיום השישי שבו נברא האדם (מ"ש שם העולם הוא פ"ס וצ"ל האדם) עכ"ל :

ד שכימנס אכד"ן כשמי' השנה גכ"ז מעוברת או בש"ז מעוברת או הכ"ז פשוטה או חל יום שני דר"ח אלול ביום א'. ואם סי' השנה זח"א פשוטה או הש"א פשוט' או הח"א מעוברת או חל יום ב' דר"ח ביום ב' ואם סי' השנה זש"ג פשוט' או בח"ג פשוט' או זח"ג מעוברת או הש"ג מ'. או יום ב' דר"ח אלול ביום ד'. ואם סימן השנה גכ"ה פשוטה או בש"ה פשוט' או זש"ג מעוברת. או בח"ה מעוברת. או יום ב' דר"ח אלול ביום זא"ו. ומימני קביעות השנה תמצא בא"ח בפר"ח סי' תק"ח עד שנת תת"ר ועפ"י הציונים שם תוכל לדעת קביעות ר"ה אלול בשנה ההיא שתמצא :

ה ומשלימין אותה בפ' כי תצא כו'. שלעולם כשר"ח אלול יום ראשון שלו בשבת קריאת פ' שבת זו ראה ודהיית עניה סוערה אין משלימין אותה בפ' שופטים שהפטרה שלח הוא אנכי מנחמכם לפי שאינה סמוכה לעני' סוערה בנביא ולכן ממתינים בהשלמה זו עד שבת פ' תצא שהפטרתי רני עקרה והיא סמוכה לעניה. סוערה וקורין אז שניהם יחד ועיין לב"ש סימן תקפ"א. ומה שדוחין עניה סוערה מפני שבה שמים כסאי יש בה מענין ר"ח וגם מנחמות ירושלים דכתיב שמחו את ירושלים. וגם מפני שעניה סוערה יש בה תשלומין בפ' כי תצא וגם שהיא תדירת לכל שבת ור"ח לכן היא נדחה משא"כ מחר חודש שאין בהפטרות מחר חודש שום נחמה ולא פהני אינך מעמי לדחות עניה סוערה מפניה. ומ"ש בפנים שאם פעה וקרא עניה סוערה עיין בשערי אפרים שער ט' סעיף כ"ז ואם אירע כן כשחל ר"ח יום א' ופעה וקרא בשבת פ' מחר חודש צ"ע ואפשר דגם בזה אין לחזור ויקרא אחר כך. עניה סוערה בלא ברכה ואפשר שישלימנה נ"כ בפ' כי תצא ועיין בש"ע סימן תק"ח שדעת הכ"י דאף כשר"ח בשבת אין דוחין עניה סוערה אלא שדמ"א כ' שלא נהנו כן וכי"כ הלבוש ובמקום שנהנו כן נראה שאין איברים רק עניה סוערה ולא השמים כסאי אף על פי ששניהם בנביא א' :

לחוד

א

ארף סימן תקפא למטה

ו' לדוד ה' אורי וישעי כו' ויסוד המנהג עפ"י המדרש שוחר טוב אורי ברה וישעי בית"כ ואחר כך כי יצפנני בסוכה שהוא רמז לסוכות . ויראה לי כו' עיין בפר"ח סימן תרפ"ה ומ"ש כיד אפרים שם מדברי רש"י בסוכה דף נ"ד ד"ה לידע ודברי הפר"ח צ"ע :

ז' ויש תוקעין נ"כ בערבית כו' . עיין בא"ר שכן נוהגים בפראג ומשמע שתוקעין בתפלת ערבית גם במוצאי שבת מ"ס צריך לתקוע מי שכבר הנדיל בתפלה וע' במ"א סימן תרכ"ג בשם הטור לענין מוצאי יוה"כ ומ"ס נראה שאין להתהיל ולתקוע בליל ראש חדש דהא עליית משה היה בהשבעה וכ"כ בליקוטי מהרי"ל שכן דרש מהרי"ל . ומ"ש שיש נוהגים כו' מכריו השמש כ"כ בס' ברכי יוסף ע"ש (בש"ע כשחל ראש חודש כ"ג . ר"ל או בכ' או בנ' ואפשר שחס' תיבת או) : ה' נוהגים לומר כו' . ומ"ש לדג תיבת שבעים שנה אף על פי שכן נדפס בכל הסידורים מ"ס - אין נראה לתת קצבה לשנותיו דשמא מן השמים ירחמו עליו להאריך ימיו . ויניע לגבורות או יותר ודוד המלך ע"ה אמר דבר הזה ורניל אבל אין נכון לומר כן דרך תפלה . ומ"ש ואם אין עשרה עיין בבח"ש סימן ל"ה :

ט' נוהגים כשכותב כו' . כן הוא בליקוטי מהרי"ל ובשם מהר"ש וכן נהג מהרי"ל : ואנב נראה הורה מהר"ש שלא לכתוב תיבת שלום באגרות רק נקודה על הוא"ו . וכן הוא בתשב"ץ שהוא אחד מן שמות הקודש ע"ש ור"ל משום דרגילות לזרוק אותם ונמצא מוטל באשפה וכדאמרין בתלתא בתשרי בפילת אדכריא מן שטריא כו' משום למחר זה פורע חובו ונמצא שם שמים מוטל באשפה . דומה שקצת אין נוהגים בזה משום דכתב משיט"א אין מיקרי כתב עיין מ"א ס"ק י' ובסימן תקמ"ה ס"ק כ"א ועיין בסימן פ"ד לענין לקרות במרחץ לאיש ששמו שלום ובדברי אא"י בסימן בכור שור בסנהדרין דף ס"ה ובספרי שו"ת בית אפרים סי' פ"ו ועיין בספרי סי' ק"ו הארכתי בכתב משיט"א לענין ניטין והכאתי שם דברי חיש"ש בניטין : י' וישב קודם סעידתו . כן הוא בליקוטי מהרי"ל ובמטה משה . ומ"ש לענין קידוש הלבנה עיין בספרי שו"ת שהבאתי שם משו"ת שכות יעקב ח"ג ומהברכי יוסף ע"ש . י"א יש נוהגין לקום כו' . ומ"ש כדי שיתכן לשון הפזמון כו' ואם מתחילין קודם ע"ה אפי' כשאומרים הפזמון כבר הוא יום לית לן בה כיון דעכ"פ זעקו והעתירו בעו' לילה משא"כ אם לא התחילו עד . שהאיר היום מתוי כשקרא . וע"ד שכ' הט"ז סימן תרכ"ג לענין הכרוז היום יפנה . ומ"ש מי שנהג לעשות תיקון חצות כו' כ"כ באגרות הרמ"ז וז"ל כי גדול התקונים הנעשים אחר חצות על גלות השכינה ועל חורבן הבית והיא העולה על שאר התפלות והתורה והסליחות האמורים בזמן ההוא ואין לבטלו בשום אופן ואם אין זמן . לומר הסליחות והתיקון חצות יניח הסליחות ויאמר התיקון חצות כי היא עצם הסליחה וחתפלה היא מקובלת ביותר לפני המקום כי השעח צריכה לכך והזמן מוזמן לכל איש נאמן לכל ישבה אהבת ירושלים וחיבת ציון ונדול זכותו נוכח פני עליון ע"כ . דבריו הקדושים ז"ל . ובסימן י"א כתב שם דגם משעלה עמוד השחר יש קצת מציאות לתיקון והבאתי דבריו בשערי תשובה בש"ע א"ח סימן א' ס"ק ו' . אך באגרות שם סימן מ"ז כו' דאחר שעלה עמוד השחר אין שום מציאות ויסוד לומר התיקון כי כבר עלתה השכינה הבוקר אור והבא לחשוב שהוא יתקן יקלקל ח"ו וכ"ש אחר היות תפילין על ראשת שכבר נתן לה שאלתה שאמרה שימני כחותם וצ"ל דשעת הדחק שאני ע"ש . ומ"ש ואף מי שמתמיד כו' . כ"כ בברכי יוסף בשם הטור ברקת . וכתב ע"ז וכן ראיתי לקצת רבנים שתמיד יהיו עוסקים בנופי הלכות וחיבורים ובחודש אלול היו פניחים מקצת לימודים לעסוק בתפלה ובתחנונים :

י"ב והאיר היום צריך ליטול . כן מבואר בסימן ד' ועיין שם סימן ד' בשם השל"ת שיש להזכיר כימים אלה את ההמון על כך :

י"ג במקום שנוהגים כו' . עיין במ"ז סימן י"א ובמ"א שם ובסימן מ"ו ומ"ש שיראח לבוון שלא לחוציא כו' כ"כ בשו"ת ח"צ סימן כ"ב ע"ש ועיין מ"ש בספרי שערי תשובה בש"ע א"ח סימן ו' ועיין מ"ש שם באם אחרי שקם רוצה לחזור ולישן שנית יאמר אלהי נשמת והספיל כו' כתבתי שם ס"ק ז' שט"ס וצ"ל המעביר חכלי שינת ודלא כמחצ"י השקל שם . ועתה עיינתי בסדר היום ומצאתי שכוונתי האמת בעזה"י שכן מבואר שם להדיא וליתא לתי' חכלי (וא"צ למ"ש בשערי תשובה דנוסת' הש"ס והרמב"ם

אקף סימן תקפא למטה ב 9

והרמב"ם והאבודרהם המעביר חכלי שינה). וז"ל ואם עוד הלילה גדולה ורוצה לעמוד ולישן שנית (ור"ל שבדעתו לישן שנית) לא יברך אלהי נשמה ולא המעביר שינה עד אור הבוקר אלא יברך אותם (עד) פמוך לחתימה ולא יחתום ובהמעביר לא יזכיר שם לא בתחלה ולא בסוף עכ"ל. ולא ידעתי למה חילק בין אלהי נשמה שבתב שיברך עד סמוך לחתימה ובהמעביר כ' ולא יזכיר שם דהא נם באלהי נשמה סני בהכי. ובמ"א כתב בשניהם בלי חתימה ונראה שר"ל בלי חתימה באזכרה בשם ומ"ט גם בתחלה לא יזכיר השם ומ"ש בשערי תשובה שם דהמעביר לא שייך בלי חתימה עתה ראיתי דליתא דגם בהמעביר יש חתימה הנומל הסדים כו' בדאיתא סימן ס"ז שאין לענות אמן עד שיחתום הנומל כו' שהכל ברכת אחת היא וז"ל בסה"י שלא יזכיר שם לא בתחלה ולא בסוף :

יד הש"צ שאומר סליחות. עיין סימן י"ח וסימן י"ד וס"ס י"ח ומ"ש בפריי שערי אפרים שער ו' ובפתחי שורים שם. ומ"ש שם אפילו חוסר כו'. מעמא דמילתא כיון ששאל אותו בעוד לילה דלאו זמן ציצית ממילא דלא נתכוון על מתנה ע"מ להחזיר :

יו עיין בס"י ג"ה ומ"ש שאם יצאו באמצע הסליחות אעפ"כ יאמר קדיש כנלע"ד דלא דמי לעלינו משום דסליחות דמי לתפלה כמ"ש סי' זה שנ דר אחריו קדיש וגם בפ"מ סי' זה כ' שנ"ל דאומר קדיש אף שאין שם עשרה :

ידן ונופלים ע"פ כו'. - עיין באגרות הרמ"ז סימן ט' שכ' וז"ל ומה שנסתפקתי אם יש לעשות נפילת אפים בימי הסליחות דע ידיד ח' שכפירוש כתוב אצלנו שהרב ז"ל ה"ה אומר כל סדר הסליחות כמנהג הספרדים. ומה מוכיח בהדיא שהיה ינופל ע"פ וכן אני נוהג ותכוונה בכללות להעלית מ"ג כו' ע"ש :

כג כ"כ בשו"ת ג"ב סימן ל"ב ע"ש שמתיר בפשיטות לאבל להתפלל בימי סליחות שקידם ר"ה ואחר ר"ה כ' שיש מנהג אך לא נתפשט מבעלי תורה :

ב"ה כמקום שהנשים כו'. עיין דינים אלו בסימן פ"ח ובמ"א שם :

כו וכל המתפלל בחזקה כו'. ראיתי בפירוש המחזור להראב"ן בכת"י על פירוש אתיתי לחננך כו' לחלותך שלחוני. א"ל שמעתי דהאי רשיעא הוי קאים לפני התיבה וכשהתחיל לומר לחלותך שלחוני כו' השיבו לו הקהל כך תהי' בחיים כמו שאנו שלהנך כי שטן שלחך שהרי במי נמלכת או שמא נרשית ממנו עכ"ל. נראה דלאו דוקא רשיעא שאע"פ אם אינו רשע רק בדבר זה שאינו מרוצה לקהל אין לענות אמן אחריו. ומשמע מ"ה שאמרו במי נמלכת כו' שאפילו לא מיהו בתחלה רק שלא נמלך ועמד מעצמו להתפלל שלא מדעת הצבור שזה מורה שדעתו להיות ש"צ בכל אופן ולא איכפת ליה בצבור אם רוצים ולא רוצים ג"כ תפלתו תועבת וא"צ לומר אם אינו הגון וכדאי להיות ש"ץ ולא הסכימו עמו הצבור שאין זה מברך אלא מנאץ. ועיין בביאורי מהר"א מוילנא זלה"ה דמייתי סב"ק דף צ"ד דאיתא התם ובוצע ברך כו' הרי שגזל כו' ואסור להסכים על הניאויץ ור"ל דה"ג הוי כגזל את הצבור ולכן אין לענות אמן אחריו שנראה כמסכים על הניאויץ :

כו טי שהיו נשני כו'. עיין בשלמי חנינה בשם שו"ת פנים מאירות ח"ב סימן ב"ה שכ' דהא דהכלבו לא לעיכוב' כ' אלא מופנה יע"ש שהביא מדברי שבה"ג שכמה מרביצי תורה שעברו לפני התיבה בעת שהיו אלמנים לפני סחרי"ט ושאר גדולי הדור ואין פוצה פה ומצפצפה ומעמא דאין ללמוד מכ"ג בעבודה לבזה"ז לענן תפלה ע"ש ומביאר שם דאפי' בתפלת מוסף י"כ אין להקפיד בכבר החזיק בזה : כ"ה טי שהיו לו אשה כו'. עיין בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן כ"ט שדעתו שאפילו החזיק מסלקין אותו ובברכי יוסף חולק ע"ז ותסכים עמו בשלמי חנינה ולפענ"ד להקל בחזיק עכ"פ :

ל סי החזיק כו'. עיין בשו"ת כנ"י סימן ג"ג :

כ"א ואם חל יום ל"א בר"ה כו'. עיין בתשובת הב"ה סימן קכ"ב שדעתו דאם מהר"א הסובה בחל ל"א בשבת מאחרין בר"ה מקדימין שאם יאחר על צ"ג לא יוכל לעשות הסעודה אז ע"כ טוב להקדים לער"ה ולהתנות שלא יחול הפדיון עד יום ל"א ע"ש ובברכי יוסף סי' ש"ה כ' שמדברי האחרונים ובתשובת הרדב"ו סימן תס"ג הדבר ברור שיעשה הפדיון בצ"ג והסעודה תהיה בלילה ע' שם ועיין במ"א סימן של"ט ובתשובת ח"צ סי' ק"ד ובשו"ת פנים מאירות ח"א סי' שכולם השני על

אלף סימן הקפא - למטה

על הדין במ"ש בהפירו יו"ד סי' ש"ה דאם חל יום ל"א בשבת ובע"ש כבר עלו ב"י
 י"ב השצ"ג הל"ק: כול לפדותו בע"ש ע"ש והב"ח בתשו' סימן קכ"ה האריך ב"י
 דשפיר יכול לפדותו כיון שכבר הגיע לכן חודש ומעלה ועיין בשו"ת הפארת צבי
 האריך בזה ג"כ וע"ש שכתב לעשות הסעודה והפדיון במוצאי ר"ה בלילה שלפני
 התענית וכתב הא דהש"ך לא כ"כ בסימן ש"ה בתענית צבור י"ל דחש לדברי הב"ח
 וספר יראים כ' בהל' שבת כיום ל"א לא יפרה בליל מ"ש משום שא"צ לכך דדי
 כשיעשה בזריזות בצפרא הוא אכל בזה שהכל ידחה ע"כ ללילה עד אחר הצום
 או שיהלוק והפדיון והסעודה שלא בדת מוטב יותר שיעשה הכל בלילה שלפני
 הצום משום זריזות ע"ש. ולפענ"ד מ"ש לישב דברי הש"ך וכן אם חל יום ל"א
 בשבת שלא אמרו תקנה זו לעשות הכל בלילה מבוואר למעיין שדבריו החוקים אך
 הטעם אף דוודאי אין איסור לעשות הפדיון בלילה מ"מ אין פרסום בלילה כמו
 ביום ומכ"ש אם גם הסעודה נעשית בלילה לכן דעתם לאחר שיהי' ביום כדי שיהיה
 פומבי הדבר ולכן גם בזה שהל' יום ל"א בר"ה שיכול לעשות כן ועיין בשו"ת ב"ח
 סימן קכ"ב שב' שהסעודה באה לפרסם הפדיון ומ"מ אם הפדיון ביום אין קפידא
 בסעודה לחוד דמידע ידעי דמישך שייכא להפדיון שהיה ביום וגם תש"ך סמים
 סיהו שמעתי שנוהגים לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה אחר התענית ומ"מ
 כתבתי בפנים במ"ש בשו"ת ח"צ לעשות שניהם בלילה אם ירצה משום דכבר
 יוסף כתב דבמצרים המנהג לפדות בליל ל"א ובשו"ת נינת וורדים שיכח מנהג זה
 וכ' שאם ירצו לעשות הסעודה בלילה שפיר דמי ואם ירצו יעשוה ביום ע"ש וא"כ
 אין להקפיד אם יעשו שניהם בלילה של מוצאי ר"ה. לענין להקדים בער"ה אחר
 בלות י"ב תשצ"ג שדעת הפנים מאירות שאינו פדיון כלל ואף שבשבות יעקב ח"ב
 סימן כ"ז הל'ק עליו מ"מ יש להחמיר בזה. ומ"מ אין לברך דספק ברכות להקל.
 ואף אם אומר שיהול הפדיון לאחר למ"ד כמבואר בשו"ת ב"ח שם באורך דפשיטא
 דלכתחילה אין לעשות כן כיון שעדיין לא הגיע הזמן וגם הברכות הם לבטלה
 ול"ד לנר חנוכה ע"ש שהביא דקודם הזמן אינו פדוי כלל ועיין בתשובת מהרי"ץ
 מ"ש על הסמ"ג ומ"ש הב"ח שם. ואף בלא נתעכלו המעות דיש לצדד דא"צ לחזור
 ולפדות נראה דיש להחמיר לחזור ולפדות בלא ברכה וקצרתיו ושוב ראיתי בשו"ת
 ג"ב מ"ת סי' קפ"ז נאם הל' ר"ה ה' ו' וזמן הפדיון ביום א' יעשה הפדיון במוצאי
 שבת שובה ע"ש:

בג' סי' שרוצה בו. עיין סי' רצ"ט סעיף ו' דאף שכתב הרמ"א דהעיקר כסברא
 ראשונה בשבת ולא הבדיל במוצאי שבת שמבדיל עד סוף יום ג' מ"מ קרובי
 אבדלתא לשבתא טפי עדיף ע"ש וכ"כ בלבוש כאן והביאו הט"ז וכתב דאפילו מי
 שמתענה שני ימים יש לו לעשות כן. ומ"מ יש הילוק בין מתענה ב' ימים ובין
 מתענה ג' ימים כמבואר בסעיף שאח"ז:

בז"ר סי' שמפסיק בו. עיין בסימן רצ"ט בא"ר ס"ק י"א שכתב דמ"ש בלבוש דמי
 שמתענה שלשה ימים ישמעו טאחרים ה"ה אפילו ב' יום א' דקרובי אבדלתא
 עדיף והא דכתב שלשה ימים משום סיפא דאין אחרים אצלו דמבדיל סכע"י דזה
 דוקא בג' ימים אבל בב' ימים יותר טוב להבדיל תחלת ליל ג' ע"ש. ונראה
 שטעם החילוק הוא ע"פ דברי התה"ד סימן קנ"ד שהביא שם בס"ק י' דאף דקיי"ל
 עד סוף ג' ולא עד בכלל דוקא בדאפשר לו למיכל אמרינן הכי אבל בזה דא"א
 שרי ע"ש. ולכן מוטב להבדיל בשבת סכע"י כשמתענה ג' ימים כיון דאפשר
 בהכי משא"כ בב' ימים מוטב להבדיל בתחילת ליל ג' כיון שדעת רש"ל וב"ח שאין
 לעשות כן שלא יבואו להקל במלאכה גם הוא דבר התמנה לרבים ולכן אין לעשות
 כן בתענית שני ימים רק בתענית שלשה ימים ואין אחרים דא"א בענין אחר
 ודחינן הך חששא שלא להרחיק הבדלה עד אחר ג"י. ומ"ש שיתפלל מעריב קודם
 הבדלה סכע"י כן הוא בס"י רצ"ג וכ"כ הס"א סימן רצ"ט דמשמע שמתפלל מעריב
 קודם שמבדיל ואעפ"כ מותר לאכול אה"כ וה"ה בחול מותר לאכול אחר מעריב
 עכ"ל. והביאו הא"ח. ורצונו לומר בשרוצה להפסיק בחול לתענית אף שמתפלל
 מעריב סכע"י יום עדיין רשאי לאכול אחר כך עד בהש"מ. ומ"ש דמ"מ אין לכל
 אדם כו' כנלע"ד מטעם שכתבתי דרש"ל וב"ח אוסרים ומ"מ אין למנוע מסנו כיון
 שנפש יודעת שמתכוון לש"ש ועיין בלבוש סימן זה שכתב בטעמא שישמע

אלף סימן תקמא למטה

מאחרים שאע"פ שאינו טועם מבוש של הבדלה המכדיל לעצמו מוציאו כיון שא"א בענין אחר שאין סברא לומר שימנע בשביל זה להתענות שלשה ימים ע"ש ואם כן לענין הבדלה מבע"י נמי י"ל הכי ועיין במ"א סימן רצ"ט שב' שיכול להבדיל בעצמו וליתן לאחרים לשתות והראה מקום לסימן רע"ב ושם פתב דאחרים שיודעו לברך בעצמם בפה"ג אין להם לשתות בברכתו. ובסימן תקנ"א איתא דנוחנים לתינוק וגם בא"ר כתב דאפשר דוקא לתינוק או לאחרים שאינם יודעים לברך וקצת יש לחלק דבסי' תקנ"א איתא דמדינא מותר לשתות ההבדלה לדעת הש"ע וכן לרמ"א אי ליכא תינוק ושפיר מברך לעצמו ואין הברכה לבטלה כשאינו שותח ונותן לתינוק כיון שהוא יכול לשתות ממנו משא"כ אחר שכבר קיבל התענית ואין רשאי לשתות הימנו כלל רק התינוק י"ל דהוי גבירה לבטלה כיון שהתינוק אין עליו חיוב ברכה אך מסי' תקנ"ו משמע דאף ליל ט"ב במוצאי שבת הוי שרי לעשות כן אי לאו משום דאתי למסרך בזה לשתות בלא ברכה עיין שם במ"א ובא"ר ועיין בסימן תקנ"ט במ"א שיש ליתן לנדול קצת שתייב לחנכו בברכה כמ"ש סימן רס"ט וקצת ואלא כתבתי מזה בפנים שבדומה שאין נוהגים כן ואפשר שהטעם שלא ליתן לתינוק למסרך בזה לשתות בלא ברכה ואף דבהני שהבאתי לעיל אין חוששין לזה מכל מקום בזה שחוי מחיש העושה לנפשו אין לעשות כן שאולי יהיה מכשול עי"ז ואפשר שמה"ט לא הזכיר רמ"א תקנה זו ומ"מ מי שרוצה לעשות כן ליתן לתינוק שלו יש לו למסרך על חמ"א וא"ר. וצריך שישתה התינוק מלא לוגמיו כמבואר שם בפוסקים :

כזה אם ר"ח הל' כו'. עיין במ"א סימן רצ"ט מ"ש בשם השל"ה דמשמע דאם הסתין מברך יקה"ז והמ"א חולק ע"ז אך מ"ש המ"א דיקדש על כוס אחר ויבדיל על כוס אחד וישתה כמו שעושים על ברכת גשואין צ"ע דמה ענין זה לברכת גשואין שמברך ברהמ"ז על כוס ואח"כ אומר ששה ברכות על כוס אחר ושוב חוזר ליקח כוס של בהמ"ז ומברך עליו בפה"ג ושותה וכוס שבירך עליו ששה ברכות אין צריך לשתות ממנו כלל מה שאינו כן הכא שצריך לשתות משניהם ואם יברך על כוס של קידוש בורא פרי הגפן כמנהגו כל יום טוב היה צריך לשתות ממנו מיד שאם יבדיל תחלה על כוס אחר הרי הפסיק בין הברכה לשתיה הרבה ואע"ג דבכל י"ט שמברך יקנה"ז לא הוי הבדלה הפסק משום דהבדלה וקידוש תרווייהו חובת חיום הם עתה ותרווייהו חדא מלתא נינהו משא"כ הבדלה זו שהוא מכדיל על כוס שהוא הבדלה של הול כמ"ש המ"א הוי הפסק ולכן צ"ל כוונתו שאין מברך בתחלת הקידוש אלא לבסוף. ומצאתי במחצית השקל שמפרש כוונת המ"א כמ"ש גם כתב לפרש שיברך על כוס של הבדלה תחלה בורא פרי הגפן ויפטר בברכה בפה"ג זו גם כוס של קידוש ויש לגמנם בזה ויותר נראה כמ"ש. ומפשיטות דברי המ"א נראה שר"ל דמקדש בדרכו בברכה בפה"ג תחלה ושוב מכדיל על כוס אחר וחוזר ושותה מכוס הראשון ואפשר דס"ל דהבדלה לא הוי הפסק כיון שאסור לשתות קודם הבדלה הוי כמו גביל לתורא. ומ"מ צ"ע שאם יברך על כוס של הבדלה ודאי חשוב הפסק שהרי גסתלק מכוס של קידוש לגמרי ואם נאמר שלא לברך עליו ולא ישתה ממנו דטעימה אינה מעכבת כמו שאינה מעכבת ברכת גשואין ומ"ש המ"א ושותה הימנו שלאחר הבדלה הוא חוזר ושותה הכוס של קידוש שבירך עליו וזה הוי דומיא דברכת גשואין ממש ואפשר שמכוין לתוציא בברכה פה"ג גם כוס של הבדלה שהוא לפניו. ואף שאין מברך על כוס של הבדלה בורא פרי הגפן שפיר דמי כיון שכוונתו עליו נ"ב שהוא לפניו וגם שאין קפידא כ"כ בברכה כדאיתא סימן רצ"ט לענין כפסיק בסעודה שא"צ לברך בורא פרי הגפן על כוס של הבדלה ומברא זו עיקר ע"ש. וצ"ע בזה :

כזו יש נוהגים כו'. עיין לעיל סימן פ"ט ס"ג וס"ד ובא"ר ופרי"ח שם :
כז מכבסין כו'. ואין אומרים צ"ע כו'. עיין בש"ך יו"ד סימן ת"א ומ"ש דבלילה אומרים צ"ה חנה בשו"ר כנה"ג כ"כ ועיין בש"ח שכ"כ בשם תשובת כנה"צ שחזר בו מ"ש בשו"ר כנה"ג וכתב דדוקא בעי"כ אין אומרים צ"ה בליכת דשם פה שאין נפילת אפים הוא משום עצומו של יום מה שא"כ בערב ראש השנה פה שאין נופלין אפים הוא משום שלמחר הוא ערב יום טוב ועיין לעיל סימן ת"צ ובי"ד סימן ת"א שיי"א שבלילה אין אומרים צ"ה ולא קדיש ובמקום שנהגו כן יעשו

אלף סימן תקפא למטה

יעשו כמנהגם :

נא בערב ראש השנה יש ללוש בו' . עיין סימן רמ"ב ובמ"א שם ושם בספרי יד אפרים הבאתי לשון המור שכתב שעל ראש השנה א"צ ליזהר לאכול במהרה שפשימא שיאכל במהרה שהרי מחויב למהר עצמו ברנל בו' וכתבתי דרך למהר ברנל דקאמר ר"ל שמזת נלמד שמחוייב לנהוג במהר' עצמו בי"ט יותר מבישאר ימים ע"ש :

נב ערב ראש השנה הוא אחד מד' ימים בו' . עיין ח"מ סימן קצ"ט ולענין מוכר בהמה שצריך להודיע ללוקח אמה מכרתי או בתה מכרתי עיין ב"ד סי' ט"ז . ומ"ש שיש להכין מאכלים שמנים בו' עיין סימן תקפ"ב :

נג נהגו לטבול בו' . הדבר פשוט שאין טבילה זו משום טהרה ברנל שאין נוהג בזה"ז כמ"ש ביד אפרים סימן רמ"ב ועיין בשו"ת שאנת אריה . ומ"ש שלא ישמש בו' ע' בשערי תשובה שהבאתי מ"ש במור וקציעה ומ"ש במחוייב ברכת זבמעיל צדקה סימן מ"ג שכתב דדוקא אם מוחלת ואני כתבתי שכל שנהגו כן משום מצוה כהתנה מעיקרא דמי ע"ש :

נד ונוהגים לברך גם שהחיינו בו' . עיין בשאילת יעבץ סימן ק"ז שדעתו שלא לברך שהחיינו בשעת הרלקת נרות ומ"מ אין למחות בידם בחזקת היד ע"ש . והבאתי דבריו בספרי טע"ת על א"ח סימן רס"ג . ולענין אם חברך בי"ט קודם הדלקה עיין בשע"ת שם שכתבתי בשם דגול מרבכה ומח"ב שסוברים שמברכין קודם הדלקה ודלא כמ"א שם לכן אותם שנהגו כן אין למחות בידם מיהו אם הל בשבת לכ"ע יש לברך אחר הדלקה . ומ"ש להניח פרי חדש עיין בא"ר סימן ת"ד וצ"ע שהרי אסור לאכול מהפרי קודם הקידוש ואין ברכת שהחיינו אלא על שעת ראי' או שעת אכילה אם לא שתברך על הנרות סמוך לקידוש ממש ולכן טוב יותר בלבישת בגד חדש . ושוב מצאתי בספר מחצית השקל שנדפס מחדש שעמד בזה :

נו ויש הולכין לבתיהם לאכול דבר מועט בו' . כ"כ חמ"א בשם הדבוש שצריך להוסיף מחול על הקודש וכ"כ מהר"ל בתשובה סימן ל"ג שהר"ט הורה לאכול מבעוד יום בערב ראש השנה וכן ראיתי מו' שלום הורה לאכול בערב ר"ה ביום . ומהר"א מווינא כתב בנימוקיו ויש שאין אוכלין מבעוד יום כדי שיוסיפו מחול על הקודש כהאי י"ט שהוא יומא דדינא וכמדות שכן הורה מהר"ש ז"ל במגנצא . ועל פנים זה תמהתי דהא כבר קדשו בתפלה ושמא על הכוס עיקר שהוא דאוריית' מזה דבר אחר תפלת ערבית הוי שפיר השלמה בע"ש ותענית יחיד ששאלת עכ"ל . וכתב דהלבוש תפס עיקר כהוראת מהר"ט ומהר"ש ז"ל ולא חש לה למ"ש דיש שאין אוכלים בו' וכדמשמע מדברי מהר"ל , אך צ"ע לענין המנהג לאכול אחר תפלת מנחה דלהך טעמא שכתב מהר"ל גם להוראת מהר"ט משום דהשלמה היינו אחר תפלת ערבית וקבלת שבת מפלג המנחה ומעלה אפי' עוד היום גדול א"כ משמע דאפי' צריך להתפלל ערבית תחלה ובאמת שצ"ע מ"ש ושמא על הכוס עיקר דהוא דאורייתא דהא קידוש י"ט דרבנן כמ"ש חמ"א סימן רע"א בשם הח"מ אך בא"ר בשם כה"ג דסייתי לרנלים מקראי . ושמא בר"ח קאמר או שהוא אסמכתא . ובכרכי יוסף הביא בשם המכילתא דמשמע דגם ראש השנה הוא מקרא וכתב ש"ל שהוא אסמכתא ובס' מחוייב ברכת הביא בשם גדול אחד שמסתפק בזה י"ל א"כ דמהר"ל ר"ל דמהר"א מווינא ס"ל שהוא דאוריית' או מ"ש שהוא דאוריית' הוא ל"ד זר"ל שיש לו סמך מדאוריית' . אך מה שאני תמה דודאי גם מהר"ט שהור' לאכול מבעוד יום אחר תפלת ערבית ע"כ צריך הוא לקדש על הכוס קודם שיאכל וא"כ כשתרצה להתיר כשיתפללו מבעוד יום ערבית לאכול אחר כך יש כאן קידוש על הכוס גם כן . ולכן נראה דמנתנינו ע"פ הטעם שכתב במהר"ל דראב"ן נהג בהני תעניות אפילו בהול לאכול ביציאה סבה"כ כי צערא בעלמא קיבל עליו ונס לאינד טעמי שפיר לדידהו שהיו מקדימין להתפלל בערב ראש השנה עד שהי' באפשר לקדש ולאכול מבעוד יום אבל אנו מתפללין תפלת ערבית ער"ה משחשיכה ולפעמים שוהין הרכה כלילה וכיין שרוב הנאוני' כתבו שאסור בר"ח להתענו' וצריך בע"כ לאכו סמוך לחשיבת' שלא יכנס ליי"ט כשהוא מעונה

ארף סימן תקפא תקפב תקפג תקפד למטה ד 7

מעונה . וב"ש יש נוהגין לומר פיוט אחות קטנה הנדפס בליקוטי צבי והמשכיל
יבין שהחרוז שלאחריו נמשך לשלפניו כגון אחות קטנה תפלותיה ערוכה כו' אף
שהחרוז נשלם במלת תפלותיה וכן זמירות שב' כו' ותעביר משם כו' . וגם יש שם
ש"ס במ"ש ותסיר לבקש כו' ואינו מובן לפי שמלת ותסיר נדפס בטעות וצ"ל
ותתור מלשון ולא תתורו או לתור להם פנוחה וכן צ"ל כאן ותתור לבקש כו'
ולשון תבלה שנה וקללותיה לקוח מלשון הש"ס דמנילה ועיין מ"א סימן תכ"ח .
ובדפוס פראג אי' וקללותיה ובדפוס אמשטרדם איתא וקללותיה וכן הוא בש"ס
ובלשון הפוסקים שם :

סימן תקפ"ב

ה ואם בברכת מ"א כו' . הפר"ח ודעמי' סוכרים דא"צ לחזור ובשלמי חגיגה בשם
מהר"י עייאש בספר מטה יהודה וכ"כ בספר מחזיק ברכה דצריך לחזור :
ז לפי שי"א שגם בזה חוזר לראש . עיין בשלמי חגיגה שגם בזה חוזר לראש :
ח אפילו תכ"ד חוזר לראש . כ"כ בשלמי חגיגה בשם מהר"י עייאש בספר
מטה יהודה :

יב י"ל הלמ"ד בשו"א כו' : עיין בשלמי חגיגה בשם ספר בית דוד ובמשבצות זהב
כתב דאף בהשכיבנו עדיף לומר בר"ח ויה"כ הלמ"ד בשו"א ע"ש :
שם ובמקום שנהגו כו' . ובשלמי חגיגה כתבו כן בשם מטה יהודה :
יג י"ל אב הרחמים . עיין בשלמי חגיגה :

יד ולא כמו שידענו . עיין בש"ח בשם האר"י ז"ל . שם וא"ל מהרה . כ"כ בש"ח
שם . ואז י"ל הכ"ף בש"א עיין בפרי מגדים ובסידור סת"ם ד"ד איתא בסגול
תחת הכ"ף כעשן :

טו ואם אמר בחול כו' . כ"כ הפר"ם ע"ש :
טז וצריך לחזור ולומר כו' . עיין ש"ח ונראה דסגי בשאומר שנית החתימה כתיקונה
וא"צ לחזור לראש הרכה כיון שאפילו שכח כל הברכה והתם כהוגן יצא כמ"ש
בסעיף שאח"ז . שם אם טעה כו' . כ"כ הפר"ח :

סימן תקפ"ג

א וכל מה שמקילין בשאר י"ט כו' . עיין בשו"ת שאנת אריה סימן ק"ב וק"ג :
ד ומסיים בו כי אל מלך כו' . נראה דאף הנוהגים כאבודרהם בשערי י"ט ור"ח
שלא לסיים מלך כמבואר בסימן קפ"ח מ"ם נראה דבראש השנה אין לדלג מלת
מלך שכל עיקרי התפלות והברכות שביום זה מיוסדים על כבוד הדר מלכותו
ובשכיל דקדוק סמיכה למלכות אין לדלג דגם בשאר יעלה ויבא כ' רמ"א שלא ראה
גוהגים והמ"ז נתן טעם לדבר וגם המ"א כתב שאין למחות ביד הנוהגים כן אם
כן עכ"פ בראש השנה יש לאוכרו בנלע"ד . שם ואם שכח לומר יעלה ויבא . עיין
סימן קפ"ח שדעת המ"א כדעת הי"א שכתבתי בפנים שאינו חותם בשל ראש השנה
ועיין בבה"ט ושגם בב"י חולק על הכנה"ג בזה :

סימן תקפ"ד

ז יכול לומר אף בלילה . עיין מ"א ופר"ח סוף סימן ס"ז :
ח וכן אומרים בכל יום כו' . ואם בשעה שהצבור אומר ממעמקים הוא עומד
עדיין בפסוקי דזמרה רשאי לומר עמהם שהרי זמירות אלו מוסיפים בהם כל א'
לפי סנהנו וכיון שהוא רוצה לומר המזמור עם הצבור רשאי ופ"ם כשמניע את
ישתבח יוכל לאומרו במקומו :

יג ואין לומר וכפרה . עיין שלמי חגיגה מ"ש בזה :
כה אין צריך לומר שבת הוא מלועוק כו' . דהא מ"ם יום דין הוא ואמרינן בראש
השנה כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כמ"ן כר"י דאמר אדם נידון
בכל

אלף סימן תקפד למטה

בכל יום משמע דראוי להתפלל על חולים ביום דין וכיון דאף בשבת של ראש השנה הוא עיקר יום הדין יש להתפלל על החולים :

כן ואם לא הביאו להם שופר כ"כ בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן למ"ד ע"פ הלבוש שכתב הטעם שאין מסתינים עד אחר גמר התפלה מפני שבראש השנה מאריכין מאד ויבא אחר הצות מצריכין למול קודם הצות וכ"כ באגודה הלכות שמחות בשם רוקח ותשו הנאונים ע"ש . ומה"ט יש למחות ב זנים שמאריכים בשבת שיש מילה עד אחר הצות ומבטלין מצות זריזין ולכן בזה שאין להם שופר עד אחר מוסף יש להם למול מיד אחר קריאת התורה וגם לטעם דכך הסדר ברית אברהם ועקידת יצחק יש לומר דאין זה רק לסט שיש להקדיש ברית אברהם לשופר שהוא זכר לעקידת יצחק דלא תימא דשופר שהוא תדיר הוא קודם ובשביל תקיעות טועשים לא יתאחר עד אחר הצות ולכן כתב לסימן שיש להקדים ברית אברהם לעקידת יצחק אע"פ שהוא תדיר אבל לא שצ"י להיות תכופים וא"ז היכא דלא אפשר ולאחר המילה עד אחר הצות בשביל זה ודאי אינו נכון . וכיון שחוקעין אחר התפלה ג"כ הוי ברית אברהם ועקידת יצחק התפלה בזכרון תרועה לא הוי הפסק ע"ש . ונראה דאע"פ שכתב הט"ז בשם הגאון מהר"פ שלא קינח את פיו מדם המילה ותקע כדי לערבב מצות מילה בשופר אין זה סבריע לאחר עד אחר הצות בשביל זה וכמה פעמים מפסיקין הרבה בין המילה לתקיעות שופר ע"י שדורש החכם או ע"י שהתוקע מתפלל במקום אחר ועדיין לא בא לכה"כ ואין קפידא בזה והגאון מהר"פ עשה כן בחסידותו ליתרון הפשר מצוה אבל אין לאחר בשביל זה המילה אפילו אם המוהל הוא תוקע ורוצה לעשות כמנהג מהר"פ ז"ל דחינן הא מקמי זריזין מקדימין למצוה כמ"ש בשבות יעקב שם דהקדמה למצוה הוא מדינא דש"ס ויש לו סמך טן התורה וישכם אברהם ע"ש . ומ"ש בשבות יעקב שמלין אחרי אשרי להיות מן הזריזין כמו בר"ה שחל בשבת שאין תוקעין ואפ"ה מלין מיד אחר אשרי צ"ע דגם בשבת גופא אין טעם לדבר מה שמלין אחר אשרי דלמה יפסיק במילה בין אשרי להקדיש ואף שאחר כך מחזירין התורה ואומרים מזמור מ"ם עיקר הקדיש נתקן לומר אחר אשרי שלפניו אלא דהחזרת התורה ואמירת המזמור לא השיב הפסק אבל מ"ם אין לעשות הפסק גדול במילה וברכותי . זכבר כחבתי דיש נוהגין גם בשבת למול קודם אשרי וכן מצאתי בסידור מהר"י עמדין שכך ישר בעיניו ומ"ם היכי דנהוג למול בשבת אחר אשרי על פי הסנהנים נהוג אבל בזה אף שאין להם שופר מכל מקום יש להם לעשות המילה קודם אשרי כמו בשאר שנים שחל כחול ואפשר דטעות סופר הוא בשכ"ו שם וצ"ל אחר קריאת התורה וכדמשמע ממ"ש שם אחר כך דגם אם (שם כתוב אין והוא ט"ם וצ"ל אם) מלין מיד אחר קריאת התורה ותוקעין אחר התפלה ב"י . אך במפתחות הסדר שם גם כן איתא למול אחר אשרי וצ"ע :

סימן תקפ"ה

מז אף אם יהיה לו אז מ"ם מזומנים . עיין במ"א ס"ם רל"ג דבשבת שמפסיקין במכירת המצות צריך ליטול שנית לתפלת המוסף אלא אם כן לא הסח דעתו . ולכן יש לעשות כמ"ש :

סימן תקפ"ו

ד ומברך עליו כו' . עיין סימן תרמ"ט ובמ"א שם שהניח בצ"ע וכאן עדיף כמבואר בפר"ח עיין שם מ"ש על מהר"ק :
ו שופר של ע"ז כו' . ע"ש מ"ש בשע"ת ויד אפרים שם . ומ"ש ואם קנה שופר כו' ע' בשו"ת ג"כ ח"א סימן קי"א :
ז או במקום הקצר . עיין בספרי בית אפרים סימן ל"ו וטק"ג שם :
ח יש להתיר בכל ענין . ע' מ"א סימן תקט"ו ובאר"י :

סימן תקפ"ט

ה כדי לחנכו כו' . תוספות שבת סימן שפ"ג ואינו מוכרע ועיין כח"ה מה' שופר
ובט"ו סימן תקצ"ו :

סימן תקי"ן

ג צריך לחזור ולתקוע . שאף לדעת רש"י מ"ם השברים הם יותר ארוכות מיכבות
וא"כ אינו פחות משני כחות כיון דאפיקתיה מכת א' אוקמיה . אשני כוחות דכה
כ"ש א"א לחלכו לחצאין וכיון שבסדר הזה צריכה התקיעה להיות ארוכה כמו שכרם
תקיעה הרי יש כאן ט' פחות ולדעת הראב"ד לעולם שיעור תקיעה שיעור ט'
כחות . ולדעת הריב"ם והוא הי"א שבש"ע בסדר תש"ת צריכה להיות ארוכה
ג"ה כחות וא"כ אם עשה תקיעה כשיעור ט' כחות יש לסמוך ארשי וראב"ד
משא"כ בפחות מזה אין על מי לסמוך :

ד בשיעור ששה כחות יצא כו' . שיש לסמוך בזה אשיטת רש"י דס"ל דתרועה
היינו שלש כחות ושברים שהם ארוכות יש לחשוב כל שבר שני כחות במש"ל
וא"כ שיעור התקיעה בסדר הזה שהוא בשלש שברים חוי ששה כחות :

ה צריך לחזור ולתקוע כו' . שלכתחלה יש לחוש לדעת הראב"ד ובדיעבד יש לסמוך
על שיטת רש"י :

ו יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה . הוא שיטת התוספות והרא"ש אליבא דרש"י
ואף על גב דבתשר"ת קיימינן ואם כן שיעור תקיעה כשברים ותרועה וכן בסדר
תש"ת על כל פנים כל שבר הוא ארוך מיכבא ואם כן שיעור התקיעה בסדר זה
שהוא כנ"ש שברים הוא יותר מנ"ש כחות יש לומר כל שמאריך בשבר כשיעור
תקיעה תר"ת יצא מכלל שבר ונכנס לכלל תקיעה אע"פ דלנבי סימן דירית לא
הני בתקיעה כ"כ הב"י וחכ"ה כתב בענין אחר :

ז שם בשיעור ט' כחות כו' . במ"א כתב שנוהגים שלא להאריך בשיעור ט' כחות .
ולדידי צ"ע דאם מקצר מט' כחות בודאי לא יצא לדעת הריב"ם וריב"א
שאף התרועה כשיעור ט' כחות ומכ"ש השברים משא"כ אם מאריך בט' כחות אם
על גב דלשיטת רש"י כתבו שיש לזחר נראה שאינו רק זהירות בלבד אבל לא
ליפסל בדיעבד וכדעת הנ"א שהביא הרמ"א וכתב שנוהגין כן אע"פ שכתב שלא
יאריך יותר מדאי והוא יותר מנ"ש שברים שהרי בסדר תשר"ת ותש"ת שיעור התקיעה
יותר מנ"ש כחות ואם כן בשעושה ג' כחות בשבר אינו נכנס בכלל תקיעה רק שאף
עפ"כ יש לזחר מטעם שכתב הב"י כיון דבסדר תר"ת הוי בתקיעה כמ"ש . ונראה
שאין לפסול בדיעבד וגם מחמת טעם חכ"ה ולשיטת רב האי ר"ל שאינו רק
לכתחלה ואם כן לא שבקינן מה שיש לחוש לפסול אף בדיעבד משום זהירות
לכתחלה : שם או קרוב לזה כו' . היינו כמס"ל דעל כל פנים שברים ארוכים
מיכבות ואם כן יש בכל שבר שיעור ב' כחות כ"ש כיון דאפיקתיה מכת אחד ;
ז שהתקיעה שיעורה כשברים ותרועה כו' . ואם כן לדעת הי"א בש"ע לא יצא מכלל
שבר ונעשית תקיעה עד י"ה כחות . שם כ"א בדוחק גדול . כיון שלדעת רש"י
אפשר שאינו רק ט' כחות וכן לדעת הראב"ד : שם עד ט' כחות כו' . דאף לשיטת
ג רש"י אין כאן אלא זהירות בלבד מחמת הטעם שכתב הב"י :

ח שם צריך לחזור ולתקוע בכל ענין כו' . ר"ל אף שעת הדחק לא מהני שאין
מקום לסמוך בזה על הי"א שבש"ע . כיון דלפי מנהג זה רוצים לצאת בתשר"ת
זה נס"די תש"ת ותר"ת דס"ל דלא היישוין להפסקה א"כ כשבאנו לצאת ירי תש"ת
ותר"ת הרי זה בעומד בסדר תש"ת ששיעור התקיעה כשברים לבד דהיינו ג' נתיחות
ועכ"פ לכ"ע אינה יותר מט' כחות כמו שיתבאר וא"כ שמאריך ט' כחות א"א לצאת ירי
תש"ת דאז יצא מכלל שבר ונכנס לכלל תקיעה וכ"כ בתה"ד סימן קמ"א והביא בד"ם
דלפי המנהג בתקיעות בעומד כר"ת אם מאריך בנ"ש נתיחות לא יצא דליבא למיטר מס"ג
ע"ש : שם רק יחזור ויתקע תשר"ת כו' . כדי שלא יתבלבלו השומעים ויסכרו שיש
לתקוע

אלף סמן תקצ - למטה

לתקוע תשרית תש"ת שלא ידעו שלא עשה כראוי שא"כ היה לו לתקוע שנית תשרית משא"כ כשיחזור ויתקע תשרית יבינו שמסתמא עשה דבר זה שלא כראוי בתשרית זה ולכך תוקע תשרית אחר :

ט אף בדיעבד לא יצא כו'. שאין לו על מה לסמוך שאף לדעת הי"א בסדר הזה הוי התקיעה כג' נניחות דהיינו ט' כחות ואף דלדידהו בתרועה שעושין יללות דא ט' כחות ושברים שהוא נניחות ארוכות מיבבות ואם כן תקיעה שחוא כג' שברים הוא יותר מט' כחות ועכ"פ הוא י"ב כחות כיון שכל נניחה הוא טפי מיבבא אחת ע"כ בכח א' כ"ש אם כן לדידהו דיבבא הוי ג' כחות הוי נניחה ד' ונ' נניחות הוי י"ב כחות ואפשר שבזה א"ש הנוסחא בש"ע סעיף ג' י"ב פרמטיין אלא שיש חסרון מבפנים וכצ"ל וצריך להאריך בתקיעות תשרית כשיעור כ"א פרמטיין ובשל תש"ת כשיעור י"ב פרמטיין. אך האחרונים הסכימו שבתשרית סני שיעור התקיעה כשיעור י"ח פרמטיין ולפ"ז צ"ל דג' שברים אינם רק ט' פרמטיין בתרועה כמ"ש חס"ז שם. וכבר כתבתי שם ביד אפרים באורך בביאור הדברים דכר משער לת כג' קולות קצרים מופסקים ומר משער לה בגניחה דהיינו קול א' ארוך קצת כג' קולות ומ"ס בין למר ובין למר אין שהיית זמן בגניחה טפי מנ' כחות ע"ש וא"כ לב"ע בסדר תש"ת אינה ארוכה יותר מט' כחות ולכן אם יאריך בשבר א' כמ"י כחות נכנס לכלל תקיעה :

י וצריך לחזור ולתקוע כו'. שאין לו על מה לסמוך דלשיטת הי"א לא יצא ידי תקיעה ולשיטת רש"י שהתקיעה בזה הסדר כשיעור ט' כחות וכן לשיטת הראב"ד אם כן לא יצא ידי השברים שהשבר שמאריך בו נכנס לכלל תקיעה :

יא גם כן לא יצא כו'. דלשיטת הי"א והראב"ד לא יצא ידי תקיעה ולשיטת רש"י שיצא ידי תקיעה אם היא כשיעור ששה כחות א"כ לא יצא בשברים שהשבר שהאריך כשיעור ששה כחות נכנס לדידיה לכלל תקיעה וממ"ג לא יצא :

טו ולא יעשה הפסק נשימה בינתיים. כ"כ בשו"ת חה"ד שכ"כ רש"י בהולין והביא הב"י והעט"ז ולזה כיון המ"א ס"ק ב' בשם חב"ח בפ"י דברי המנהגים ע"ש : שם כאשר יתבאר בס"י תקצ"ב. כ"כ בתה"ד ובב"י דכיון שנוהגין כר"ת לתקוע בכל סדר תשרית ס"ל דגפיק בזה גם תר"ת אם כן כשתוקע בנשימה אחת תרועה מתוך השברים אין התרועה כלום וכן הנוהגים לתקוע בסדר אחר תשרית ובסדר אחד תש"ת ובסדר אחד תר"ת כמ"ש המחבר ס"י תקצ"ב גם כן הוא מטעם דס"ל אחד מד"ת וב' מדברי סופרים ובתקיעות דמיושב יצאנו מידי כל ספק תורה וכמ"ש חב"י בסימן תקצ"ב בשם הרא"ש והמרדכי גם כן יש לעשות כן כמ"ש הב"י הטעם ע"ש. וקצת צ"ע במ"ש חב"י שם הילכך בישיבה שעושה ג"כ תשרית יעשה כן בענין זה כו' דתא בש"ע כתב שהם נוהגין גם בסדרים לתקוע ג"פ תשרית ע"ש ואם כן לענין התשרית אין הפרש בין ישיבה לעמידה :

שם ותקיעות דמעומד בנשימה אחת כו'. כן מבואר בתה"ד דבמקום שנוהגים לעשות שלשים קולות בסדרים יכול לעשות כן :

יט אע"פ שלא היה כשיעור נשימה יצא. כיון ד"א דיצא אם עשה בנשימה אחת יש לסמוך לחקל אם הפסיק מעט :

כ פסולת ולא עלתה לו כלל כו'. שלדעת המ"א בשם הר"ן כיון שתקע למצוה הוי הפסק ונרע ממתעסק דאפי' למ"ד לא הפסיד כאן הפסיד :

כג בין אם עשה הכל בנשימה אחת או לא. כ"כ חס"ז בשם חב"ח דאף בלא נמר כל התרועה דאין הפסד שיחזור ויעשה ג' שברים כד"נו. שם א"צ לחזור ולתקוע שתיים. כיון דלחש"ע מהני כשיתקע שבר אחד כשלא נמר התרועה. שם כמו בנמר כל התרועה כו'. כנלע"ד דכל שלא עשה רק קול אחד משברים והתחיל בתרועה מבטלינן קלא דשבר אחד אינו ניכר כ"כ שיועיל לצרף אליו השני שברים שהוסיף עליו אחר התחלת התרועה :

כת ותפסיד גם תקיעה ראשונה כו'. עיין במ"ז ס"ק יו"ד דמ"ש בש"ע או שיפסיק בשברים בין תקיעה לתרועה אין לפרש בתשרית דא"כ היינו רישא אלא בתר"ת. וכתבתי בגליון ש"ל דקאי אתשרית ומפסיק בין תרועה לתקיעה אחרונה בשברים : כמ"י הפסיק אפילו בשבר אחד. כן נראה מהראב"ן שפסק כן בש"ע סעיף ז' במע

צאמצע שכרים וחתחיל להריע יעשה עוד שכר א' משמע דהנך קולות קצרים
 אע"פ שהם אך למותר לא מחשב הפסק ואף רבינו יואל שהביא הט"ז היינו לפי
 שהפסיק באמצע השברים ומ"ס ס"ל דלא הפסיד התקיעה ראשונה אלמא דלא
 השוב הפסק להפסיד הסדר ולכן צריך לחלק בין הפסק שבר שהוא קול ארוך קצת
 להפסק יבבא שהוא קול קצר ויש לדחות ולומר דגם קולות קצרים כאלו הוי הפסק
 במסוק שא"צ רק דהתם הוי מעמא כמ"ש המ"א בס"ק י"א דדוקא בשמריע מתוך
 השברים שאז היא מעין התרועה דיש לו לתקוע : ושם כתבתי ביאור דבריו וא"כ
 י"ל בתש"ת שאין צריך לעשות תרועה כלל ועשה קול אחד או ב' קולות קצרים
 בין התקיעה ראשונה לתרועה צ"ע כיון שבשעה שעושה הקולות קצרים השייכים
 לכאן דמי לתוקע מתוך התרועה ומתוך השברים ועדיף מיניה ונראה דבזה אינו
 הפסק וכן נוחנין בשאינו עושה התוקע רק שני קולות חוזר לתקוע התרועה כדינו
 ואינו מפסיד התקיעה ראשונה :

ל אינה פוסלת הסדר כו' בש"ע כתוב כהפסיד התקיעה לשם מתעסק פסול ולכן
 אם אחר התרועה תקע תרועה לשם מתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין
 תקיעה לתקיעה אחרונה של מצוה פסול אבל המ"א שם כתב להקל במתעסק כמו
 אם עשה דבר אחר בינתיים ואע"פ שהסמיח דעתו בינתיים יצא ומ"ס לעיל סעיף
 כ"ט בתקיעה שתעלה לאחרונה של תש"ת וראשונה של תש"ת פוסלת הכל כיון
 שכיון בה לשם מצוה הוי הפסק ע"ש ס"ק ה' ובס"ק ט' :

לב אלא לאחרון שטעה בה כו' עיין במ"א ס"ק י"ב מ"ש ואם לא נזכר כו' .
 נראה שיש לציין על סעיף ט' וכמו שהעתקתי כאן :

לז הכו לה' בני אלים כו' בסידור מהר"י עמדין נרשם לדוד מזמור כו' וכמדומה
 שבסידור שלו איתא כן בכל י"ט . ולפענ"ד שעכ"פ בר"ה יאמרו מזמור לדוד
 חבו כו' שנאמר על מ"ת שמוכירין היום בשופרות וכן איתא בר"ה דף כ"ט דבמנחת
 ד"ה תיו אומרים השיר במקדש קול ה' יחיל מדבר ופירש"י כדי להזכיר זכות של
 מ"ת וע' בטורי אבן שהיו מתחילין בתחלת המזמור ונקט קול ה' יחיל מדבר לפי
 שע"ש אומרים אותו שאומרים על מ"ת ולכך נקט פסיק זה :

סימן תקצ"א

א כיון שהיא מופסקת כו' . וצ"ע דא"כ לא היה לו להפסיק באמירת פיוטים שחרי
 לא יוכל להוציא מי שאינו בקי ואפשר דבזה"ל דשכיחי מחזורים ורוב בקיאי
 הם ואותם שאינם בקיאים הם הכירי מדע אף לכיון מלה להשיץ לכן לא
 חששו לבטל הפיוטים בשביל זה :

ד ואח"כ מתחיל עלינו כו' . ואע"ג דכבר אמר ושני תמידים כהלכתם מ"ס שפיר
 יוכל לומר עולת התמיד כו' דקרא בכתיבתו הוא מזכיר ואין ראוי לרלג מקצת
 זכמ"ש בגליון המ"א בשם תה"ד . שם ושני תמידים כהלכתם . כן ראיתי בסידור
 רעדלהיים שכן נוהגים בק"ק פפ"ד ובנותי' :

ז לעשות כן . וכמדומה לי שהחזונים נוהגים כשחל בשבת אומרים אחר כהלכתם
 ישמחו במלכותך כו' ואח"כ קודם עלינו מתחילין לנגן מלבד עולת החודש כו'
 ואין לעשות כן רק כמ"ש :

ט ובתורתך כתוב לאמר כו' . בפ"מ כ' הנוסחא שלנו ככתוב בתורתך ה' ימלוך כו'
 זה"ה כאן צ"ל ככתוב בתורתך כו' ע"ש . ובאמת בש"ס איתא כיון שאמר
 זכתורתך כתוב לאמר שוב א"צ ולכן נראה דשפיר דמי כנוסח הנזכר כש"ס זה"ה
 אם אמר ככתוב בתורתך שאנו מתחילין הפסוקים בנוסח זו . שם צריך לחזור
 כו' . פ' א' או ב' וצ"ע בזה שכתבתי שצריך לחזור שאפשר שכש"ס לא קאמר
 רק לענין לכתחלה משום דאם לא התחיל כלל אפילו לכתחלה קאמר דשרי כמ"ש
 המ"א דהתחיל צריך לומר לכתחלה כולם ולדידן גם לכתחלה צ"ל הפסוקים כמ"ש .
 ואני כתבתי בגליון מעם אחר שיש לחוש לשיטת רש"י דהש"ס לא קאי רק
 אפסוקי מוסף ע"ש ומ"ס לענין שיהיה צריך לחזור י"ל דא"צ אפי' התחיל וצ"ע
 שניתן

סימן תקצב

א שניתן לכתוב עד יח"כ כו' עיין בלבוש סימן זה ובס"א סי' תקפ"ב כי שיכולין לאומת עד חצי היום . שם אין הולכין בר"ה כו' . בש"ס דיוסא משמע דאף ביה"כ היו הולכין לקבל פני אביו או רבו וסי שנדול מסנו עיין סימן תרנ"ג ועכשיו אף בר"ה אין הולכין והטעם לפי שמאריכין בתפלה ואין זוין מקדושת היום כי ע"י ההליכה אנה ואנה בא לודי מחשבות וערכוב ולכן טוב שבת בית :

סימן תקצג

ב בלא נשימה אחת כו' . כמבואר לעיל סימן תקי"ז שהמנהג לעשות בב' נשימות :

סימן תקצד

א ואף ביום שני של ר"ה יש לעשות כן כו' . שאף שאז התקיעה ג"כ דרבנן ס"ס הברכות הוי כתרין דרבנן . שם לקיים ודאי דרבנן כו' . קצת צ"ע לפי ס"ש הרא"ש בשם רב האי שמה"ת יצא בכ"א מהסדרים ולא תיקן רבי אבהו רק להשוות המנהגים ע"ש א"כ סדר א' לאו ספק הוא שוודאי יצא ידי חובתו וליכא ס"ס :

ב שישמע התקיעות קודם התפלה כו' . כמ"ש סימן תקצ"ב לענין יחיד . עיין בלבוש שם :

ג יעבור על שבות דרבנן בקום ועשה כו' . ואע"פ שלעיל סימן תקפ"ו כתבתי להקל בשעת הדחק אף לשלוח חוץ ל"ב מיל כיון דלדעת קצת פוסקים אף תהומין ד"ב מיל לא הוי דאורייתא בי"ט עכ"פ ס"ס בזה שנידון לילך למקום שתוסעין ויצא ידי חובת תקיעה בחיטר גמור רק שידחה עי"ז ברכות דרבנן בשב ואת אין בדינו להקל בזה נגד הפוסקים המזכירים ד"ב מיל דאורייתא :

סימן תקצו

ד יש להם על מה שיסמוכו כו' . עיין סי' רל"ב שמקילין במעודה קטנה סמוך למנחה קטנה וסומכין על קריאה לבח"כ ומעודה גדולה לא מיקרי כ"א מעודת גשוואין או מילה אבל מעודת שבת בביתו לא מיקרי ס"ג כמ"ש המ"א שם ס"ק ט"ו ומכ"ש בר"ה שאין אוכלים כל שכעם וכ' כמ"ש סי' תקצ"ב דוודאי לא הוי מעודה גדולה . ולכן אף שכמדומה שלא נהנו לקרות לבח"כ בר"ה למנחה יש להקל לפי שאינם מסיחים דעתם אף בשעת אכילה מעסק התפלה וקדושת היום ואוכלין בחפזון על דעת לחזור מיד רצוא ושוב לבית התפלה וכה"ג לא חיישינן דלמא מימשך ואתי למיפשע ומשום שהוא עי"ט שני אין איסור כיון שהיא מעודה שזכנה קבוע היום ולא היה אפשר להקדימה הוי כמעודת ברית מילה ופדיון הבן שאף בע"ש מותר כמ"ש בס"י רמ"ט משא"כ אלו המתפללים מנחה קודם לאו שפיר עבדי לאכול סמוך לעי"ט שני כיון שהיה בידם להקדימה ועיין כמ"א סי' רמ"ט בשם הב"ח דמצוה להתחיל קודם שעה עשירית אלמא דכל מה שאפשר לחקדים יש להקדים :

ה כששאר אבילים אין סוחין בידו כו' . ע' בט"ו ונקודת הכסף יו"ד סי' שע"ו ובא"ד סימן קל"ג :

ו מן ומתחיל למנות מיום ב' דר"ה . וע' א"ח סי' תקמ"ח ויו"ד סימן ת' וע"ש כמ"ש בט"ו ודעתו כמ"ש ועיין בשו"ת נ"ח החדשות וס"ס אין אבילות נוהג בו אף לסי' שמובר שנוהג ביום ב' של גלויות ס"ס בי"ט ב' של ר"ה נם הוא מודה :

סימן תקצ"ח

ד' ראש מוסר לדוד ה' רועי. ע' ס' רצ"א שהם א"כ' שאם ב"ט שחל במ"ש אם יודע שיוכל לאכול קודם שעה עשירית לא יחלק סעודתו לשנים אך ב"ח שמאריכים בודאי א"א שיוכל לאכול שנית קודם שעה עשירית. שם סעודה שלישית בעסק התרה. עיין ס"א סימן תס"ד כ' בשם הזוהר שרשב"י עסק בתורה במקום סעודה ג' ע"ש וז"ל הוא שידמה בעסק תורה להשב"י ז"ל. שם ואין אוסר קודם החתימה ודברך אמת. ע' ס"א ס' קפ"ח והא"ר חולק על הס"א וסובר ד"א דאף שמחויב להתענות מ"ס כשא"נו מתענה מחויב לאכול פת ודבריו צ"ע. ומ"ס אם לא פתח הטוב. והמטיב נלע"ד דיכול לחתום כמ"ש הא"ר כיון ד"א דגם ב"ח חותם ע"ש :

ה' ומ"ס אם הוא בעל ברית ביום זה כו'. כ"כ בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ל' ע"ש ומבואר מדבריו דאותן שמתענין ב"ח צריכין קבלה ונדר ולא ידעתי אם נוהגין כן אלא דרבו לסמוך על רגילות בכל שנה וצ"ע :

ז' יש להם להתיר כו'. מדברי חס"א שם נראה דאסור והא"ר חולק עליו ומ"ל דיש לסמוך להתיר :

ח' לאפות ולכשל בעצמו לצירוף שבת כו'. ע' במ"א סימן תקס"ז שאומר ותא"ר במ"ו זה כתב להתיר :

י' שאין יודעין לקדש. ע' ס"א ס' קנ"ג מהר"ם התענה כו' ונ"ל דקידוש להוציא את בני ביתו מותר כמו סי' שא"נו שותה יין משום נדר אלא שצ"ע לפי מ"ש חס"א שם בש"ע סימן כע"ג דדוקא כשא"נו יודעים יכול להוציא בברכת נפת"ג ומסתמא בני ביתו דמהר"ם היו יודעין ברכה זו של בפה"ג :

יב' ישמע קידוש מאחרים כו'. ע' ס"א דקידוש היום בשחרית דרבנן כמ"ש בסימן רס"ט וצ"ע דכל קידוש י"ט דרבנן ובפרט של ה"ה עיין בא"ר סי' רע"א ואפשר דמהר"ם לענין שבת סיירי דבליילה דאורייתא וצ"ע במתענה משום תשובה אף שגא' דעינו הוא לו ס"ס הא"ר יבטל מצות קידוש ואף דקידוש דרבנן ולכן נ"ל דיש לו לשמוע קידוש מאחרי' אף דזה הו"קידוש שלא במ"ס כיון שהוא אינו סועד מ"ס הא איכא מ"ד דבה"נ קידוש שלא במ"ס ולכן נ"ל דליל א' של ר"ח כשחל בשבת אין להתענות כלל שאין לדחות משום תשובה קידוש דאורייתא ואין לסמוך שישמע מאחרים כיון דק"ל דאין קידוש אלא במקום סעודה :

יג' אין לו להתוודות על חטאיו כו'. אע"ג דמתענה ת"ח בשבת שרי כמ"ש בא"ר סימן קפ"ח מ"ס ב"ח אין לעשות כן כה"י שלא יתן פ"ס למקטרג כמ"ש שאין להזכיר חטא גפשע ב"ח ומדלגין א"ם חטאנו לפניך :

יד' ועיין סי' תק"ע וכיו"ד סימן רט"ו ור"ט כו'. וע' במ"א שהביא מחב"י בשם הכלבו מי שהתענה כו' וצ"ע דלכאור' משמע דהכלבו לא סיירי אלא לענין שא"צ להתענות לעולם מחמת קבלה הנ"ל אבל מאותו התענית עצמו לא סיירי זמחב"י משמע דלענין אותו התענית עצמו שחתנה עליו סיירי וצ"ע לעת הפנאי. ומ"ש אבל מי שהיה לו קצת מיחוש כו'. ע' שו"ת שבות יעקב ח"א סימן כ"ח שהביא ראיה מר"ה ד' ל' דבעי ר"ז ננערו לעמוד ולא עמדו כו' ע"ש :

טז' אינו אומר ענינו בתוך תפלתו כו'. מר"ם א' משמע דאף בת"ח אינו אומר ענינו וע' בלבוש ומ"ש בנליון ס"א בזה ובסוף סימן רפ"ח איתא דמתענת ת"ח בשבת אומר ענינו אחר סיום תפלתו בלא ברכה וכולל באלהי נצורה גם יאמר תרבון כמו כחול וצ"ל דר"ח שהוא יום הדין שאני. וא"ל תעניתנו ומ"ס נראה ש"ל הרבון דלענין זה אין חילוק :

סימן תקצ"ח

א' שעי"ז ראשו נמלא מחשבות רבות כו'. ומ"ש שהא"ר ז"ל היה יושן אחת חצות הלואי שהי' ביכלתנו לעשות כמעשהו בהקיץ אחד מני אלה ממה שהוא היה מתקן בשינתו :

14 ארף - סימן תקצח תקצט תר רמז

ה שאין עירוב ליום טוב כו'. עיין סימן תקי"ח כמ"א ומ"ז בשם רש"ל :
ז יכולים לילך קודם מנחה כו'. בש"ע ולבוש לא הזכיר אחר מנחה ומשמע
מדבריהם שיש לילך קודם מנחה רק בשם האר"י ז"ל כתבו אחר מנחה ונראה
שאינן קפידה בזה :

סימן תקצ"ט

ד שאין בקיאים בהם בע"פ כו'. ואף שאסור להקדים תפלתו לתפלת צבור נהנו כן
שיש בזה מצוה דרבים דהיינו הצבור שהוא משועבד להם ועיין סימן רצ"ט ס"ק
י"ז שחזן הכנסת מדליק הנר כשהבדיל בתפלה במ"ש אפי' קודם סדר קדושה ועיין
באר"י ויש לעשות כן משום כבוד הצבור שלא יהיו יושבים באפילה ומכ"ש בזה
שצריכים להתפלל מתוך הסידורים וטוב היה שיתפלל במקום מיוחד שלא בעמידתו
בין הצבור. שם שהם לצורך י"ט. דמצוה מפי בהדלקת נרות של צורך י"ט
שתעשה ע"י ישראל :

ו ולקדש ולהבדיל על הכוס בדינו כו'. עיין בסימן רצ"ד סעיף א' וואם טעם כו'
ובפרי מגדים שם שכתב דמ"ש לי"ט בשביל שעשה איסור למעום קוים הקידוש
אינו נשבר שלא יצטרך לחזור ומ"ש דאם עשה מלאכה האסורה בי"ט שא"צ
לחזור ודבריו צ"ע :

ה ונס לא אמר המבדיל כו'. עיין בא"ר סימן רצ"ט ס"ק כ"ג ובמ"א סימן תרס"ז :
ז כדי שתאכל הפרי מיד כו'. ואף שקידוש מפסיק לאַחשיב הפסק כיון דע"כ
צריכה לשמוע הקידוש דבל"ז אסורה לאכול ועיין בא"ר שם שכ' שתניח הפרי
שיניח אה"כ בקידוש משמע קצת דאף שיש הפסק בין הדלקה לקידוש לית לן בה
והדברים צ"ע. ועיין לעיל סימן תקפ"א סעיף י' :

יא שתדליק ראש הפתילה ויכבנה כו'. וכן כתב בס"י רס"ד שנוהגין להדליק
הפתילה ולכבותה שתתי' מותרת ותאחו בה האור ופה וכ' במ"א שאף בנר
הכרוך עושין כן. שם שאין הכנה זו רק מעי"ט כו'. עיין סימן תק"ב בט"ז שיש
שם מחלוקת הפוסקים לענין ב' י"ט של ר"ה וכ' שראוי לצאת ידי הכל ולעשות
פתילות חדשות :

יג מותר ליקח אותם ולרחוץ בהם בית הסתרים כו'. עיין ביו"ד סימן קצ"ט שמתיר
אף בחמין שהוחמו ביום טוב אך בשו"ת משאת בנימין כ' דאפשר דבחמין
שהוחמו ביו"ט אסור לרחוץ שאר איברים דיל' דוקא פניו ידיו ורגליו התירו ששזה
לכל גפש כו' והיינו כשרוצה להחם לכתחלה לצורך רחיצת שאר איברים אבל אם
הוחם לכתחלה לצורך א"ג או רחיצת פניו ידיו ורגליו מה"ת לאסור רחיצת שאר
איברים ובפרט שהוא לצורך מצוה ושייך מתוך קצרותי' שם בחפיפה שתעשה
קודם הטבילה ממש כו'. עיין בש"ך יו"ד סי' קצ"ט ובמ"ש בסדרי מחרה שם.
ועיין במ"ש בית הלל ששמע בשם הגאון מהו"ר יושע שהיה מותר לנשים למבול
בי"ט א' וב' השומע שמע וטעה ואין להחמיר במצות עונה :

סימן ת"ד

ג ואומר יקנה"ז בליל ב' על הפת כו'. לכאורה אפשר לומר שיניח תכוס לומר
עליו יקנה"ז כיון שפסק בסימן רצ"ה דיון להבדלה קודם ואף דק"ל דיקנה"ז
אומר על הפת כמ"ש רמ"א שהמנהג כסברא ראשונה ס"ס כיון דיא שאין אומרים
יקנה"ז על הפת שפיר מפי להניח היין לומר יקנה"ז. אך נראה כיון דקידוש ליל
שבת דאורייתא אף שהפוסקים סוברים שעל היין הוא דרבנן ס"ס שהיו מצוה לא
משהינן ויש להדר המצוה לקדש על היין ומכ"ש היכא דאפשר שביני לבני יודמן
ליה כוס לליל שני נ"כ ועיין במ"א סימן רע"א דעת הסוברים דקידוש עדיף
מהבדלה ואף דהכא איכא קידוש נ"כ ס"ס קידוש דשבת עדיף כנלע"ד :
ד ומברכין כ"א לעצמם כו'. עיין בסימן רצ"ז ובאר"י שם ובס"י רצ"ז לענין ברכת
בשמים :

יש שאז במל מהם דין כרי' כו'. עיין סי' ר"י במ"א שכתב דהרא"ש מודה בענבים שדרך לאכול הנרעין דלא הוי כרי' אם לא אכל הנרעין אף שהובא לפניו שלם בשעת הברכה ע"ש וקצת צ"ע בזה לכן טוב ליקח הנרעין קודם הברכה או למעך. עיין עולת תמיר :

י"ג וראוי להחמיר כו'. עיין מ"א סי' תק"ה דס"ל דתליא בפלוגתא אם מוקצה מותר בי"ט ובא"ר לא כ"כ ולקדירה ריקנית גם מ"א מודה דהוי נולד ואסור ע"ש: שם ויש להקל בהם כו'. ע' יש"ש ריש ביצה שכתב דסתם בהמות שלנו להליכת ולפי ס"ש הט"ז דעת הי"א שבכלבו זכ' שבמדי דרבנן נשמע להקל וגם בא"ח הביאו א"ב סתם בהמות שבעיירות הם לאכול החלב אם לא מי שמנדל עדרים או בכפרים סתמא לקבץ נבינות :

כ' נ' כוכבים קטנים רצופים כו'. עיין סימן רצ"ט טעם רצופים משום תוספות שבת דצ"ע בכ' ימים של ר"ה אם יש להקפיד בתום :

סימן תר"א

ה ויעשו קידוש אחר המנחה ויאכלו לתאבון כו'. ואע"פ שבס"י תקצ"ב דבי"ט ראשון יש לאכול קודם מנחה ואפי' סעודה שרי אע"פ שגם בי"ט אין לאכול מן המנחה ולמעלה מפני י"ט לפי שזמנה קבוע היום מ"ט לענין סעודת שבת יש להחמיר טפי מסעודת הלילה של י"ט כו'. ועיין במ"א סימן רמ"ט :

סימן תר"ב

ג במבואר בס"י תקנ"ט לענין ט"ב שנדחה כו'. ע' גמ"ז ריש סי' תקמ"ד שכתב לחלק בין צ"ג לט"ב שנדחה ובא"ר בשם ראש יוסף כתב להקל לכו' אין להקל כ"א מי שקשה עליו התענית ועיין במ"א סימן תקנ"ט שכתב בשם הג"א דזמן מנחה קטנה י"א שעות אבל בא"ר כתב עזמ"ס בהג"א :

ה אכל בתוך ז' ימי המשתה אין להקל כו'. עיין במ"א ס"ס תקנ"ט ועיין בכנה"ג דמיירי בנדחה ואפילו כו' ימי המשתה משלים. ועיין בפרי מגדים :
ו והזור ופולט שפיר דמי כו'. עיין במ"א סי' תקס"ז ואפשר לפרש דקאי על תענית יהוד שכתב שם ש"ל דבשאר משקין יותר מרביעית אס' זר. ע"ז כתב דאם אינן טוב לשתיה מותר אבל בת"צ אסור בכל נוזנא ויש להחמיר גם בזה אם לא בענין שכתבתי שהוא מיצר קצת ואין דעתו מיושבת עד שירחץ פיו. ועיין מ"ש בהלכות יוה"כ סי' תר"ג :

ז אין מחזירין אותו כו'. עיין במ"א כי נוסחת הרמב"ם א"ל בה תיבת לעט ישראל ועיין בט"ז :

ח שומע תפלה כו'. עיין מ"א סימן קי"ט שכתב שיחתום העונה בעת צרה וש"ת ובא"ר לא כ"כ וכיון שהמ"א מודה דכריעבד יוצא בשומע וזפלה לחוד יש לעשות כן :

ט בלא חתימת הברכה. עיין מ"א בשם רש"ל שאומרה ברכה בפ"ע ובכנה"ג כתב דאומרה בעבודה ודעת הא"ר אינו כן אלא כמ"ש :

יז כי גדול כבוד הכריות. עיין סימן תקס"ו ובא"ר סימן קל"ה שדעת הג"א ונראה שמואל שיעלה ובי"ט וט"ז ס"ל שלא יעלה וכן הסכים הא"ר והמ"א וליכא איסור אם עולה :

כ"א ויש לתת צדקה ביום התענית כו'. הכי אמרינן אנרא דתעניתא צדקתא ואותיות תענית תת עני גם אסמכוה צדק ומשפט מכון כו' ר"ת ז"ל ויום ועיין בא"ר בשם התוס' דמה"ט מפטירין דרשו דכתיב שמרו משפט ועשו צדקה ונראה שבוזה מרוסז אותיות צום בר"ת למפרע. שם נותן לעניים כו'. עיין במ"ש ספרו מוסר בשם הירושלמי ואני בעניי הכינותי שהיה דוד מתענה ומקדיש ס' נודתו לשמים ואף שזה הוא תענית צבור הוא נכון לעשות כן :

כ"ד חייב לברך אחריו ברהמ"ז כו'. עיין סימן קצ"ז מחלוקת הפוסקים באכלו ז"ל איסור

אלף סימן תרב למטה

איסור במזיד ואכל כדי שביעה שחייב בכהמ"ז מה"ת צריך לברך עיין בסימן קפ"ד בספק אם בירך ומכ"ש לפי מ"ש הב"ח סימן ר"ד לענין אם אוכל במקום סבנה לחלק בין איכל דבר איסור ובין אוכל בזמן איסור וא"כ גם לענין אכילת מזיד יש לחלק אך המ"א שם לא ניהא ליה בחילוק זה ולכן באכל כזית במזיד כיון שאין בהמ"ז חיוב רק מדרבנן לא יברך :

כ"ה אף אם הל בכו"ה כו' . . . אע"פ שבקריאת פ"ת שחזית כתבתי שכב' וה' יעלה בכר כתב המ"א הטעם משום דבלא"ה קורין בכ' וה' אף שאינו יום התענית וזה שייך בשחרית אבל לא בסנהא וגם לענין להיות ש"ץ יש להחמיר בתפלת הסנהא מפני משום שבשחרית עכ"פ עדיין לא אכל משא"כ בסנהא שכבר אכל וא"כ יאמר ענינו בבטן ובלאה ואף שיאמר ביום צום התענית הזה וקאי על מה שהצבור מתענין מ"מ כיון שהוא בנפש שבעה אינו נעשה שלוח :

כ"ו ותענית צבור צריך השלמה כו' . ועיין בש"ס דת"נית ובמ"א דנוהגין לאחר סנהא התענית מכשאר ימים ומחפליין סמוך לשקיעת החמה אע"ג דלאו מהאי טעמא אתינן עלה :

כ"ז יוכל להיזת שיהיה ביטול מצות סעודה ג' כו' . עיין במ"א סי' ר"צ אין להניח הדרשה בשביל סעודה ג' והדרשה להורות חוקי אלהים ולהכניס יראת שמים כו' ועיין בא"ר שלא כ"כ וגם בפרי מגדים שם שאם הדורש מאריך ביותר אין להניח סעודה ג' בשביל זה . שם במ"ש המ"א סי' תמ"ד כו' : ע"ש שרשב"י יצא סעודה בעסק התורה ולפענ"ד אין ללמוד מזה לדין ועיין לעיל ביום א' דר"ה שחל בשבת :

כ"ח ואונם רחמנא פטרי' כו' . עיין סי' צ"א במ"א בשם הריב"ש דלהקדים לתפלת צבור אפילו חוץ לבהמ"ז איסור אך הכא שאני שצריך לקיים סעודה ג' והוי כשעה עוברת וע"ש שהמ"א מתיר בשעה עוברת להתפלל בבה"כ אף שיוכל להניע לביתו דלא כהב"ח ויש לחלק דהתם עובר על התפלה עצמה :

כ"ט אין אומרים פרק כו' . עיין הטעם כלבוש לפי שבלא"ה הרב דורש דברי מוסר ולפ"ו אפשר בעיירות קטנות שאין להם חכם הדורש אפשר שלא יסימו חפרקים בשבת שלפני ר"ה שאומרים שני פרקים ויניחו פרק שני חכמים לאומרו בשבת תשובה ואפשר שם"ס אין להם לעשות רק כסנהא שאר קהלות :

מ"ה שאז יום הכיפורים בשבת . וכ"כ יעביץ סי' י"ט :
 מ"ו אז יוכל לקדש קודם יוה"כ כו' . כי בלא"ה דעת הלבוש לקדש קודם יוה"כ שתהא מצוה זו מסייעת לו ליום הדין וכן יש עוד מי שסובר כן :
 מ"ז שתעלה לו במקום סעודה רביעית כו' . עיין בא"ר סימן ש' מפי השמועה שאם נמשכה הסעודה עד אחר שחשיכה אין צריך לאכול סעודה ד' במ"ש ואפשר שלכן אין נזהרים כ"כ בסעודה זו אף ת"ח לפי שעל הרוב נמשך להם סעודה שלישית בלילה ואוכלין אז מעט . שם או פירות עיין בלבוש ומ"ז בשם מט"מ כי יש עצם ונסבוי שמו"ב כו' :

סימן תר"ג

ג' שלא ינע בהם ויטמאם כו' . ע' מ"א שהקשה דהא נטמאו בפיו ובא"ר תירץ דכל שאונו בולעם עדיין הם מחוברין למקוה ע"ש וצ"ע :
 ז' ויסודתו בהררי קודש כו' . עיין בס"י דמ"א לענין הדלקת נר שבת וי"ט שנהנו לחתחנן והוא מדברי הראשונים נראה שיצא הסנהא ממה דאיתא בהוריות דף י"ב הא"י מאן דבעי למידע אי מסיק שתא אי לא נתלי שרנא בעשרה יומי דבין ר"ה ליוה"כ וליתב בביתא דלא נשיב ביה זיקא אי משיך נהורא לידע דמסיק שתא ופירש"י דמשיך נהורא שדולק כל זמן שהשמן בתוכה . ועיין בדברי א"י מהרש"א ז"ל שכתב בחידושי אנדות שם דמאי קאמר אי מסיק שתא אי לא ר"ל אין הכוונה שעושה לו סימן דאי לא משיך לא מסיק דזה הוי נחוש שתולה שהרע יבא בהחלט כשעודה לו הסימן הזה וכמה איבא דברחמי שמים משתנה אלוה"ק אי לא ר"ל אי לא ידע סתת הסימן אי מסיק כאלו לא עשה כלום דלא

אָרְךָ - סִימָן תְּרֵי תֵרַד - לְמִטָּה ט 17

דלא יסמך על הניחוש לרעה ולכן בסיפא לא סיים אי לא דאף אי לא משיך
 יכול להיות דמסיק שזא דלדעה לא בא ממנו יתבך ומי שעושה לו סימן רק על
 צד הטוב אין בו ניחוש עביל. ולכן עפ"י עישין הנר שקורין אותו נר הברוא שמכוין
 בו סימן בריאות לחיים ולכך מכוונים לעשותו שעוה ופתילה יפה כי היכא דלימשק
 נהורא וליציל אורה ואע"ג דמסיק התם דלא לעביד הכי דלמא הלשא דעתיה
 וסתרע מוליה משמע ברשי שם דלא קאי שם רק אמלתא בתריתא דקאמא מאן
 דבעי למיפק לאורחא כו'. ויש אנשים שמציינין הנר הזה שעושין בשביל עצמם
 וכל יוח"ב נותנים עניהם בו ורואים אם הוא דולק כראוי ואם אירע שיכבה אז
 נכחלו נחפזו רעה אחותם עד שלפעמים אינם יכולים להתאפק מלומר לא"י שיחזור
 ודלקו מה שאינו רשאי כמבואר לקמן סימן תרי"ד וגם כי מצטערם ודואנים על
 הדבר וחושבים על הדבר הזה כל היום והרהורי דברים אלו מנפלים אצלם מכוונתם
 בתפלתם ביום הקדוש הזה ובאמת נחנם חרדו את כל ההרדה הזאת שאין זה מורה
 סימן רע כלל שהרי אפי' אם בהך דהוריות נחפזם הדברים כפשטן שהסימן הוא
 אי לא משיך לא מסיק שזא כל עיקר העשייה לניחוש ולסימן ולכן יחנם בכי הא
 דלא נשוב ויקא דהיינו במקום שאין שם שום סיבה שיכבה ואם אעפ"כ היא נכבה
 אעצמו הוא סימן רע ח"ו ומראים לו בן ימין השמים כי היכא דלפנשו כהחמט ולכן
 אסר התם דלא לעביד הכי כו' היכא דלא הלשא דעתיה ומתרע מוליה שלפי
 השיטות הדברים קאי גם אהיה דרישא האי מאן דבעי למידע אי בסיפא שזא
 כו' אבל בנר הזה שאין עיקרו עשוי אלא להתבות בנרות לכבוד היום ואסמכות
 אקרא דעל בן באורים כבודיאת ח' וגם שכביית אגב הדולק בין הנרות יש הרבה
 סיבות לתלות שנכבה ע"י אין לפתור אותו לרעה כלל ויש לו להחזיק לבו ולהשת
 נכון ובפי"ח בה"כ כי כל רעה אליו לא תאונה ומאן דידע כגפשיה שיש מורד בלבו
 אם יראה שכבה נרו יהיה לבו נוקפו ותפעם רוחו אין לו לציין גלו כלל ומוטב
 שלא יעמיד נרו נוכח פניו רק יעמידנו במקום אחר בערבוביא עם שאר הנרות.
 גרות הללו אין הנשים מדליקין אותם ע"כ הם מתחנני' בשעת עשי' שעושים ע"ש
 הכתוב נר אלהים נשמת אדם :

אומרים תחנון בגפילת אפים כו'. עיין בא"ר סימן תר"ד שמורה א' נשאל זה
 ותוכיה מ"ש ס' תר"ב בפשיטות שאומרי' צדקתך במנחת בשבת ע"ש. שם
 רק בשאר ימות החול כו'. עיין ס"א סימן תר"ד בשם השל"ה ומ"ש הוא ז"ל שם :

הלכות יום הכפורים

סימן תר"ד א ומי שהוא אכל לא ילך לבה"כ לומר סליחות כו' דדוקא ער"ח
 שמדברים בסליחות התירו :
 ג שאז אורן רב כו'. עיין ב"ד סימן י"א ובדברי אא"ז בשמלה חדשה ותבואות
 שור שם :

ד רק שעושה כן דונמת קרבן כו'. עיין ט"ז שכ' שלא לסמך שנראה כמקדיש
 כהן ובא"ר מקול. שם תרנגול שאינו מסורס כו'. ואפשר הטעם שאע"פ שאנו
 אוכלים תרנגולים מסורסים ואין חוששין לשמא החזיר הבני מעיים שלא כהונן ס"פ
 בעי"כ מדק"ן ביותר כיון שהוא זמן כפרה וא"כ אף שאין לוקחין אותו לכפרה יש
 למנוע מלאכול ביום זה :

שהוא הנאה טובה שא"צ לטרוח כו'. עי' בכתובות ובתעני' ראייתא התם.
 דצדקה דרביתהו עדיף דמקרבא הנייתא :
 יב וגם הכבוד בכלל ועיין בפוסקים לענין אם ישראל הלוקח אותם יכול לאכלם
 ולא הארכתי לפי שבזמנינו אין עושים כן רק עניים באים ונוטלים :
 יג אף במקום שנהנו לומר צ"ה כשקוברין בלילה כו'. עיין העיל סימן ת"ה וב"י
 ס' תיאועיין בפרי מגדים סימן ת"ה שכ' וער"ה ועינת' אחר הצאת גיל החשובים
 ברגלים ואין אומרים צ"ה אבל קודם הצות' י"ל דאומ"ים בעי"כ כמ"כ בע"פ עכ"ל.
 נראה מ"ש ע"פ הוא ט"ס ור"ל בע"ש. דהא בע"פ ודאי א"א דהא כל חדש נימן
 א"א. אך מ"ש וער"פ אין ראייה לעי"כ שאין גופלים ע"פ משום עצמו של ז'ם
 וכפ"ש

אלף סימן תרה תרו למטה

זכ"ש לעיל סי' תקפ"א פ"ש בשלמי הנינה בשם תשובות כנה"ג לחלק לענין ליל ערב ר"ה ליל ערב יו"כ :

יד יש להתענות אחר יוה"כ כו'. אע"פ שלקמן כתבתי לדחות עד אחר המועד היינו התענית לתעניתו אבל לפירוע התענית הלום עצמו אין לדחות הרבה כיון שאמרו יפה להתענות בו ביום אפילו בשבת ולכן עכ"פ יש לו להקדימו ועיין בפר"ח שכ"ג נ"כ שיתענה אחר יוה"כ :

טז ודי לו בזה בתענית יום א' כו'. לדעת המ"א סי' רפ"ח וסימן תק"ט יש לו להתענות תענית לתעניתו בין יוה"כ לסוכות והא"ר שם כ' שאין לישב תענית לתעניתו בימים שאין אומרים בהם תחנון והט"ז סי' רפ"ח כתב דא"צ תענית לתעניתו דיוה"כ עולה לו ואין כן דעת המ"א והא"ר ע"ש :

יז שמה"ת מצוה לאכול בעיה"כ כו'. עיין בש"ע סי' תק"ע דעת הרמב"ם ובמ"א שם : יח ומצוה לאכול דגים כו' . עיין בפ"ד בשם הסדרש מעשה דהיי"ט ועיין לבוש ועיין מ"ש ביד אפרים ומ"ש ויש להזמין כו' עיין בסוכה דף נ"ד עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו פירש"י שאוכלים עליו עניים הגונים . שם וקאווי או מאיי עם חלב אין להקפיד כו' עיין סימן תר"ח ומ"ש כנליון חמ"א ומצאתי בפר"ח שהביא נ"כ פירוש המשנה להרמב"ם להוכיח שאין איסור בשחרית ע"ש :

יט אין ערוה"כ בכלל כו' . עיין סימן תקע"ב במ"א פ"א נזר מהר"ל שלא לאכול בשר בכל יום ב' כו' אבל בעיר"כ מותר ואין ר"ל בכה"ג שנזר על יום ב' שעיו"כ א"א לחול ביום ב' או ביום ה' אלא ר"ל ע"ד שכתבתי ומשמע דאף בסעודת שחרית מותר ואע"פ שהמ"א סימן תר"ח כתב להוכיח מנדרים שלא היו רגילים בשחרית בשר מ"מ הרי כ' שנוהגים לאכול בשר וכיון שהצבור נזרו על עצמם בכוונתם תליא מלתא ומסתמא לא נזרו על עיוה"כ כמ"ש המ"א שם . שם ואם רוצה לאכול צריך התרה כו' . עיין במ"א סימן תקע"ב דאין מחויב לאכול בשר אפילו בשבת ויו"ט ומכ"ש בערב יוה"כ שחרית כמש"ל מדברי המ"א :

סימן תרו

א יכול לעשות ע"י אמצעי כו' . עי' בא"ר ופר"ח מ"ש בשם מהר"י בן חביב ופר"ח כתב דמח בכך אם עבר זר בתוכם ע"ש ועי' בא"ר בשם יש"ש שיאמר אני מבקש מאלהי ישראל ואח"כ לפלוני כו' ובש"ע משמע דדוקא אם מת יאמר כן וכן נראה מ"ש שם דמהאי טעמא מותר שאומר שמבקש מאלהי ישראל וצריך יו"ד ולחי בנ' סני :

ה איך ששלחני כו' . עיין יש"ש בב"ק ובמחצית השקל הביא מהמס"ע סימן ת"כ שהשליח יקח שנים כו' . ונראה שמו"ם במס"ע דלמה שליח עדיף מחוא עצמו שלוקח יו"ד ב"א ומשמע דאף אם לא הוציא שם רע רק לסתם הירופים וצ"ע ביש"ש :

י שישפכו כנגד נופו מ"ש כו' . עיין בפ"ד מנדים בכיאר הט"ז דמחרמב"ם משמע דמ' קבין בעינן כל נופו שלא יהיה מקום שלא יבואו שם המים בטבילה ועכשיו מטילין מ' קווארט וכמעט מקצת נופו לא יגעו המים כלל כו' ודקדוקו מהרמב"ם אינו מוכרח . אך מ"ם צריך שכל המים יעברו . נגד נופו וסביב לו וזהו נקרא רחיצת כל נופו ונס יש לדקדק שיהיה כל הנוף ראוי לביאת מים ונראה דרחיצת פוסלת במ"ק דהא אפילו בנטילת ידים פוסל :

יא יש להקל ביה קווארט . ולפי מ"ש במ"א סי' תנ"ז שמו"נ ביצים וחומש הוא ג' קווארט וקוואטרל א"כ מ"ק שהם רי"ז ביצים הוא ה"פ ככה והו"ל מ"ז קווארט וקוואטריל ולפי מ"ש במקום אחר ששיעורו עתה לרביעית הוא ששית קווארט החשבון מצוטצם שמו"ק הוא כ"ד קווארט שהם קמ"ד רביעיות הלוג שהם ל"ו לזנין שהם ט"כ לפי מה שכתבתי ס"ק ה' בספרי בית אפרים שהתוספת נסתפקו במדידות אנדל שמא במקום הקצר ויש להקל במידי דרבנן מ"ם הכל משערין שמינית קווארט לרביעית ולפי חשבון זה י"ח קווארט וקרוב הדבר שהקווארט צמיחה גדול מקווארט של עכשיו ובעת חזאת הקטינו המדות וצריך יותר וצ"ע :

ארף - סימן תרו תרו ותר - למטה

שז אף קודם תפלת המנחה כו' עיין ס"א ס"ס תקמ"ח ונ"ל להכריע כמ"ש דאם אין כאן רק אבילות שלשי' יש להקל אחר הצות משא"כ אם הוא עדיין תוך אבילות ז' כיון דלשאר דברים עדיין צריך לנהוג אבילות גם לענין רחיצה אין להתיר כ"א סמוך ללילה משום טבילת מצוה. ועיין בשו"ת דברי יוסף הביאו בברי' שהמיקל לאבול סעודה המפסקת על הספסל לא הפסיד :

סימן תר"ז

ה ואומרים פסוק יהיו לרצון כו'. ואע"פ שבסוף אלהי נצור יאמר יהיו לרצון יאמר גם עתה קודם הווידוי כמ"ש ס"י קכ"ב לענין תחנונים כ"ב האר"י וצ"ע :
ה אם לא שהחטא מפורסם כו'. עיין בשו"ת פנים מאירות ס"ב סימן קע"ח דאפילו מי שרוצה לעשות תשובה ולבו מתלהב ורוצה להתוודות ברבים לפרסם חטאו כדי שיבייש את עצמו ואע"ג דבסוטה דף ל"ב פריך והא איכה דם חטאת למעלה כהן הוא יודע והא חטאת דע"ז ומשני לכנסף ולחל כי היכא דליכפר ליה היינו בחטא ע"ז דחמיר טובא ודוקא בעינא דקרובין כו'. אבל בזה"ל שאין קרבן אין מוטל עליו לבייש את עצמו ואדרבא י"ל דאסור לפרסם וראיה מסוטה דף ח' דראובן הודה דלא ליחשדי לאחיה ומכאן תשובה דאסור לפרש חטאיו אלא יתודה בינו ובין קונו ואפילו קודם מותו לא יפרש חטאיו ברבים אלא יתודה בינו ובין קונו אם לא שאינו יודע לעשות תשובה המשקל על חטא זה רשאי לשאול לחכם מה תשובה על חטא כזה. וחדשים מקרוכ כאו זמורים לפרסם החטא דוקא וישתקע הדבר כו' עכ"ל. וסוף הדברים הובא בברי' נ"ב ועיין ס"ש אא"ז בבב"ש סימן ה' ס"ק ז' על דברי רש"י בחולין דף י"א דדרך אדם לפרסם חטאו כדי שיתבייש ויכפר לו והביא מש"ס דברכות דף ל"ד ובסוטה דף ז' ובתירוץ חב"י כתב עפ"י דברי הש"ס ביומא לחלק בין חטא מפורסם. ובבב"ש חולין שם כתב ליישב דברי רש"י מהך דסוטה דודאי ראוי לפרסם כמ"ש רש"י רק דלא רמינן בע"כ לפרסם ע"ש. ומ"מ נראה עיקר כמ"ש בת"ש דבחטא שאינו מפורסם אסור לו לפרסם וכמ"ש ג"כ הפרי"ח ע"ש :

סימן תר"ט ותר"י

א אין לעשות המנחה כו'. עיין בעמ"ז שכתב שקודם הצות אין שום איסור רק מנהג ואפשר כדי שתהא נפשו ענומה עליו ע"ש :
ב ויש מקומות שנהגו שלא להדליק כליל עי"כ ובעיר חדשה שאין שם מנהג יש להם לנהוג להדליק עיין פרי"ח :
ג אין לברך עליהם כו'. עיין סימן רס"ג ס"ק ט"ו במ"א לפי שאין עשויים להאיר רק לכבוד וע"ש ס"ק י"ג והא דמברכין ביוה"כ דחשבינן שלום בית אם בלא אכילה ועיין בסימן זה בעמ"ז בשם המנהנים :
ה אף אם לא התנ' כלל כו'. כן גלע"ד דלענין נעילת הסנדל אין צריך תנאי כלל שכן הסתם דעתו על כך לילך מביתו לבהכ"ג בנעילת הסנדל וע' לקמן סימן תר"ט ס"ק ה' :
ו כדי להרכות אורן כו' ומ"מ אין לברך על הדלקת אלו כמ"ש'ל ועיין ביה ופרי"ח :
ז וכן הנשים נוהגים ללבוש לבנים לכבוד היום כו'. עיין ס"א ס"ק ה' שכתב לפי הטעם דונמת מלאכים אין הנשים לובשים לבנים רק הקיטל יכולים ללבוש שיכנע לבן ע"ש ואין נוהגים ללבוש הקיטל אך לבנים הם לובשים לכבוד היום וכן נראה שלפי הטעם שכתבו מה שקורין בס' עריות לפי שהגשים מקשטות עצמם לכבוד היום משמע שהיה דרכן ללבוש בגדים מכובדים לכבוד היום :
י"א ונהגו לעשות בשעת נשואין כו'. מימי קדם נהגו עשירי עם לעשות בית הצואר של הקיטל עטרה נחפה בכסף לכבוד היום והטעם לפי שאמרו בשבת דף ק"ה ולקדושת' מכובד כבדהו בכסות נקייה ולכן מכבדים ומעטרים אותו ביתר שאת ונ"מ כי לובשים אותו כלילי פסח שדרך ללבוש בגדי חופש מכובדים חתם לטעם

סימן תרי"א למטה

לשעם ללבישת זקית"ל לפי שהוא בנד מתים ויזכור אחריתו ויכניע לבבו לשוב
 תשובה שלימה עושים כן לזכרת אף כי יעשיר איש חנה תפוס כסף ותתפשו
 בבגדו בנד המעותד להלבישו לאחר מיתתו כי לא ימלט נפשו מיד ש"ל ולא
 יועיל הון ביום עברה ועי"ז יכנע לבו ביותר. ומ"מ לא נהנו לעשותם של זהב
 דאמרינן בר"ה שאין הכה"ג נכנס בבגדו זהב לפני ולפנים לפי שז"ל קטיגור נעשה
 צניור ר"ל לפי שהוא מזכיר עון דהיינו עון העגל שהיה שר זהב והוא חטא
 השמור לדורות כדכתיב וכיום פקדי וכו' ואמרינן בסנהדרין אין לך פקידה שאין בה
 מעון העגל ולכן גם הנשים אין לובשות בגדים המהפכים זהב ואף דר"ח כתבו בשם
 פרקי דר"א שהנשים לא היה בחמא זה ס"מ אין להלק בענין זה שכל הקהל הם
 בלולים ונחשבים כאחד וכן מצאתי בס' תיבת נומא שחיבר הנאון בעל פרי מגדים
 בס' אחרי מות ע"ש ועיין בתוספת דב"ב דף י"ד ד"ה שכתן נראה לר"ת דסימן
 להעמדת ישראל היה מעמידם ולכן לא עשאום זהב שלא להזכיר עון העגל ואף
 דאמרינן בר"ה שהארון היה של זהב דמכפר קאמרינן מ"מ כיון שהם סימן
 להעמדת ישראל הוי נמי כמו מכפר וזה שייחד הפייט תבנית אות יוסף עמודיו
 עשה כסף ע"שולפ"ז למע שיכנע לבם אין להקפיד בזה דלאו מכפר הוא ושפיר
 דמי לעשות של זהב בקיט"ל. אך נראה כיון שעושים אותו לכן ע"ד כשלג ילבינו
 דמה"ט בוחרים בכפרות לבנים כמ"ש המ"א וא"כ הוי נמי דומיא דמכפר ונס
 שהכסף הוא לכן. ועב"פ מה שיש חכמים בעיניהם שדעתם לבטל הצפוי לגמרי
 באמרם מה טעם יש בה והם מרבים בכבוד עצמם ללבוש בבגדים גאים
 ביותר ואף אם עושים כן לכבוד היום ולהדר עצמם לפני המלך הכבוד ספאת
 הצווי לכבוד היום יפה הם עושים וק"ו שיש להדר הבגד המצנה שהוא הקיט"ל
 המיוחד לזה ולכן אין נפנים בו כמ"ש המ"א וא"כ יש להדרו ולעשותו דרך סלבוש לא
 כן אם אינו מצופה כלל רק כמו כתונת מסעל למדיו ולפיהרגילות בזה לו לענה
 לו וכבר כתב הרמ"א בה"י מגילה שאין לבטל שום מנהג ש"י כו' :

סימן תרי"א

ב וכן אמר לחמר אחר בהמה ביוה"כ כו'. עיין בשו"ת שאנת אריה סימן ע"ב
 ובספרי שו"ת בית אפרים חלק א"ה סי' נ"ג בשביתת עכד ובהמה הארכת בזה
 במקום אחר לענין י"ט. ונראה דכיו"כ יש להחמיר ועיין בסימן רמ"ו :
 ד רק בשבת הקודם לו כו'. בגלע"ד דנאמת צ"ע איך מועיל עירוב חצירות
 ביוה"כ דהא טעמא דעירוב משום דירה הוא שדעתו של אדם על פתו וזווי כאלו
 בלהו דידי התם ולפי מ"ש המ"ז סימן שס"ו ס"ק ג' ובסימן שצ"ד ס"ק ג' צריך
 להיות הפת מוכן שם לאכילה כל יום השבת ע"ש שכתב לחלק בין אם העירוב
 במקום שאסור לנשוא מדרבנן דמהני שלא נזרו בה וכוונת דבריו בשלמא
 בעירוב דתחומין כיון שקנה שביתה בשעת שקידש היום די בכך כמו במערב
 ברנלו שאע"פ שאחר שקידש היום חזר לביתו מ"מ מותר לילך ממקום ששבת
 בעת קידוש היום ולהלן אלפים אמה וה"ה כשקנה שביתה שם בהש"ס ע"י פת
 אף על פי שאח"כ ש"ב אינו יכול ליטלו משם מחמת איסורא דרביע עליה מ"מ
 לא יהא אלא כמחזיר לביתו אחר שקנה שביתה משא"כ בעירוב חצירות שהטעם
 דבלא עירוב כל הצר רשות לעצמו ואסור למלטל גזרה ר"ה וע"י פת נעשה
 כאלו דרים כולם שם במקום הפת א"כ צריך שיהיה הפת ראוי להם לאכול
 במקום החוץ ביום השבת עצמו ומה בכך שיהיו שם בהש"ס דרי ביום השבת
 הדיורין מחולקים כ"א רשות לעצמו ולכן צריך שיהיה העירוב ראוי להם ביום
 השבת עצמו בעת שובא למלטל כן גלע"ד כוונת דבריו. אלא שקיצר צ"ל אע"פ
 דבסי' שס"ח איתא בנתמעת שיעורו אחר שנכנס בו שבת ראשונה ונשת"י
 בו כ"ש כשר מ"מ התם שבהש"ס היה ראוי שיתקיים כל השבת והוי לאכילה
 משא"כ אם מנח במקום שאין ראוי למלטל בזה ס"ד להט"ז בשביל שיש מקום
 קולא בהש"ס שנזרו משום שבות מ"מ מתחלת השבת תיכף הוא נאסר במלטול
 וזה כהש"ס עצמו היה ידוע שיהיה אסור אח"כ במלטול (ונס"ד דגם בנתמעת לא

ארף סימן תריא תריב למטה יא 21

מהני אם מתמעט מיד אחר כלות בהש' וצריך שיכנס מעט מן השבת והיני דדוק בש"ע ונתמעט משיעורו אחר שנכנס בו שבת ראשונה כו' אבל בנתמעט בתחלת הכניסה לא מהני והך דה"ט המונח במקום שאסור לטלטל בנתמעט מתחילת הכניסה דמי אלא שצ"ע ודמ"ז סימן שצ"ג מדמה זה לנפרץ בשבת דאסור וקצרת ועיין במשבצות סימן שס"ד בגשכרה הקורה בשבת וקצת יש לדחות ואין כאן מקומו וכזה פשיטא דלא שייך בו כאלו דרים בו כל היום של שבת משא"כ אם היה בו בשעת כניסת השבת כשיעור ואח כנתמעט אז אמרינן כיון דבתחלת השבת חושבין אותם כאלו הכל דרים בו פה לא אמרינן דעכשיו שנתמעט השיעור נספרהת חבילה כיון דבהש"ס היה דעתם מחמת הפת הזה על כל יום השבת והסיבה שנתחדשה בשבת אינו עוקר המהשבה של בהש"ס אבל באסור לטלטלו בשבת גם בהש"ס לא היה דעתם על יום השבת כיון שאין ראוי או רק בהש"ס לבד אין כאן עקירת המחשבה רק סוף מעשה במחשבה תחלה רק על בן השמשות לבד וממילא שמעיקרא הדיורים מחולקים ואין כאן עירוב רק שצ"ע מ"ש הט"ז ראה מנפרץ דהא בנפרץ נ"כ נהחדשה הסיבה בשבת וא"כ מ"ש מנתמעט וע"כ דלא דמי דהתם מחיצה בעי' בשבת וליכא משא"כ בנתמעט דבכחשבה תלוא וא"כ הך מילתא דנפרץ אינו ענין לכאן ואפשר לומר דה"ק כיון דמצד המחשבה הך דאסור לטלטל ביום השבת מדרבנן נרע מנתמעט כיון דירוע בהש"ס שלא יוכל לאכול בשבת רק נאמר כיון שהותר מתחלתו בבהש"ס מותר אח"כ ע"ז כתב דדמי לנפרץ וצ"ע ועכ"פ צ"ע לפע"ד לענין עירובי חצירות כיוה"כ דמוציא כמבואר בש"ס ובש"ע סימן הט"ז ואיך יועיל מאחר דביוה"כ לא הוי לאכילה כלל לא שייך לומר שדעתו על פתו והוי בדירתו שם וצ"ע בספרים כי אני כותב דבר זה בק' לעשנוב מחוסר ספרים ונלע"ד שע"פ לא יערב בעיו"כ רק יערב בע"ש שקודם יוה"כ וכיון שכבר הל' העירוב על השבת שפיר מועיל גם על יוה"כ שאחריו כמו בנתמעט העירוב אחר כניסת שבת ראשונה דבנשתייר כ"ש מהני לשאר שבתות ואע"ג דכ"ש בעינן התם שאני דאם נאבדו לגמרי פקע העירוב ונמדי בזה כן נלענ"ד וצ"ע במ"ש הט"ז והס"א ס"ק כ' בשם רש"ל לומר בכרכה לשבתות השנה ולי"ט של שנה זאת ודברי רש"ל מבואר בט"ז סימן תקי"ח ואף על גב דק"ל אין ע"ח לי"ט מ"מ יש בו מועיל קצת כמ"ש סי' תקי"ח בשם הר"ן וכמ"ש הט"ז וא"כ מ"ש שיש להזכיר יוה"כ שהוא צריך יותר לע"ח למאי דק"ל עירוב והוצאה ליוה"כ ודוהק לומר דיוה"כ הוא בכלל במה שאמר לכל שבתות השנה ואפשר דא"ש לפי מ"ש דיוה"כ עצמו אין העירוב מועיל לו לבד כיון דלא חזי לאכילה רק דממילא מהני כיון דחיל העירוב לשבתות ולפ"ז אין להזכיר יוה"כ בפרט רק בכלל השבתות ועדיין צ"ע ועיין בשו"ת שאנת אריה סימן ע"א ובשו"ת זכרון יוסף חלק א"ח סי' ז' שהאריך בענין זה:

ה כשאני צורך גדול כו' עיין בסימן ש"א סעיף י"ז במ"ז ומ"א שם דגם בשיש עירוב אסור למי שאינו אדם חשוב משום זילותא דשבת ונראה שגם א"ח יש להחמיר אם אין צורך ב"כ כגון שיש צורך שעה להקביל פני שר לדבר מצוה דלאו כ"ע דיני גמרי לידע שא"ח יש לו היתר וממנו יראו וילמדו לעשות כן כעוכדא דחול ויהי' מבשול לרבים ויש עוד דינים רבים מהל' שבת השויבים ביו"כ ותקצר היריעה רק לפי שדבריו אלו רגילים ורבים אינם יודעים להגיד כתבתים פת :

סימן תריב

ז' ויש מחמירין כו' ועיין ס"ס תקס"ז במ"א שהכ"י סימן תריב דעתו לאסור לבתחלה בליעת הרוק והס"א חולק עליו ומתיר וכן דעת הא"ר ועיין בסימן צ"ז סעיף ג' ומ"ז צ"ז בענין הרקיקה שבכה"כ או בשעת תפילה :

ח בולע המתקות כו' כן הוא בספר הסידים הביאו המ"א בסימן הקס"ז שמתיר לבלוע הרוק ביוה"כ וע' בש"ע עוד באוכל עלי כנים וערי נמנים ו' בשו"ת

משקים שאתם ראויים ולא העתקתי בפנים שבוה"ו אין נ"מ כ"כ לדינא ולענין
נניעה באוכלין שכתבתי אם אפשר לעשות ע"י נער עיין בליקוטי מהר"ל . ועי'
מ"ש בזה ביד אפרים על דברי המ"א בזה :

סימן תריג

א בכדי להסיר הלכלוך שעליו כו'. כן נלע"ד מ"ש בכיזה דף יח לענין מבילה
פעמים שאדם בא מן השדה תינה בשבת ביוה"כ מאי איכא למימר ופירש"י
דביוה"כ לא שייך למיקר משמע דלהך טעמא פעמים שאדם בא כו' ונפו מלובלך
לא קשיא מיוה"כ דגם ביוה"כ אם היה נופי מלובלך שרי וע"ש שהפ"י הק' מוסא
בנופו מלובלך וכ"כ בשאלת שלום שנשאל ע"ז וע"ש מ"ש בזה ועיין בספרי שז"ח
בית אפרים חלק א"ח ס"ו שכתבתי דבאמת יוה"כ ימות החמה יחשב וליכא
טעמא דפעמים כו' והוא מלובלך רק שנאמר שנכנס להקר וזה אסור ביוה"כ
וכדמוכח מדברי רש"י ומ"ם לפי דרכנו למדנו מדברי רש"י מדהוצרך רש"י לפרש
כן י"א אליבא דמ"ד דנראה כמיקר בכלל דלהך טעמא שאדם מלובלך שפיר
היה מותר לרחוץ כל נופו אע"ג שישום ביאתו מן השדה אף בימות הנשמים
מסתמא אין כל הגוף מלובלך רק בקצת מקומות אעפ"כ א"צ לטרוח ולרחוץ כל
מקום מטונף בפ"ע אלא יכול להבנים למים כל נופו בכדי לרחוץ שמה המסומות
המטונפים וכן נראה מקו' הפ"י ושאלת שלום (ואין כעת הכפרים לפני לראות מה
שתירצו בזה) ואפשר שלכן דקדק המ"א בס"ק א' וכ' ליותר שלא ליטול ס"י
זהו"ל שלא ירחץ אלא דבאמת לא קאי רק אידיו ורגליו דשייכי בחו לישנא דנפילה
אבל כלכלוך של כל נופו א"צ ליותר במקום המטונף לכד אם הוא מטונף בכמה
מקומות וכמ"ש : שם רק להעביר הכלל כו'. כן מבואר מ"ש הרמ"א סעיף ג'
לענין רחיצת שחרית ונראה דה"ה כאן אך לפי ששם סתם רחיצת שחרית יש בה
תענוג כתב שם הנמ"י שלא יכוון משא"כ היכא שרחץ כל נופו כסתמא איז כאן
הנאת רחיצה ולא הוצרך לכותבו אבל מ"ם גם בזה אסור לכוון להנאת רחיצה רק
לרחיצת הטינוף :

ב כמבואר בסימן שאח"ז כו'. דעת הב"ח והמ"ז והפ"ח לאסור להעביר הידעה
ככו שאסור לסוך בשמן והלבוש והמ"א סימן תרי"ד כ' להתיר . ונלע"ד כל
שהזיעה קשה לו שהוא מפונק יש להתיר ואף דלקמן סעיף ד' כתב הרמ"א
לענין רחיצת הפנים יש להתמיר באיסטגנים מ"ם יש להתיר בזה כדעת הלבוש
והמ"א כיון שאינו רחיצת של תענוג ורחיצת הפנים שאני דמסתמא תענוג הוא
ועיין בפ"ם מ"ש בזה :

שם ע"ד שנתבאר ס"י שכ"ח . עיין במ"א שכתב דלרפואה נמורה שרי כמו במי
שרגליו כהות לכאורה צ"ע דלרפואה נמורה נראה שאסור השום שחיקה
סממנים דאסור ביוה"כ כמו בשבת ועיין בסימן שכ"ח סעיף מ"ד רוחצין במי נרד
כו' שכן רוחצין בהם בלא"ה וליכא הוכחה דלרפואה קעביד כו' שאין נראת אלא
למיקר עכ"ל . וזה בשבת שמותר להקר ולא מוכח דעביד לרפואה משא"כ ביוה"כ
מיקר אסור מיכחא מילתא דעביד לרפואה ואסור וכן בסעיף ד' לענין רוק תפל
ע"ג העין ובמ"א שם בשם ב"ח דאם רוחץ פיו במים ואח"כ נותן על העין כו' ע"ש
גם זה לא שייך כאן דביוה"כ אסור לרחוץ את פיו ואפשר דמירי בסכנת אבר או חולי
כל הגוף שאין בו סכנה וכמ"ש בסימן שכ"ח סעיף ז' בענין שאין בו איסור מצד רפואה
רק מצד רחיצת ביוה"כ ד"א דהוא דאורייתא ומ"ם כיון דלצורך רפואה נמורה קעביד
אין איסור רחיצת ביוה"כ כלל כיון שאינו מתכוון להנאת ותענוג רק לרפואה וצ"ע .
ומצאתי בספר מחצית השקל שעמד בזה וכתב קצת כמ"ש אך מה דמשמע
מדבריו דמ"א דוקא בחולי עין מירי רק דמירי שממנו נמשך לכל הגוף כו' אין
צריך לדחוק בזה דברי המ"א פשוטים דהיכא שכל שצריך לרפואה נמורה במקום
שהותרה לו כנון בחולשת הגוף כנון שהיה בא בדרך ונחלש כל נופו מעייפות
תדוך והניעה והוא צריך לרחצה ולא דוקא לרפואה נמורה קאמר אלא בענין

אלף סימן תריג למטה יב 3

ההוא דבא בדרך ורגליו כהות שכתב חס"א לדונמא ומ"ם לרחוק כל נופו בפושדין בלא"ה אסור כמבואר בסימן שכ"ו רק ברחיצת צונן קאמר, שם בנזן חומץ אסור עיין לעיל סימן תקס"ח כתב חס"א דמותר בכה"ג שאין טוב לשתי' והיינו בשאר תענית אבל ביוה"כ יש לאסור כה"ג ואפשר דגם שאר ת"צ אסור והמ"א שם סייד לענין תענית יחיד שאסור בשאר משקין ביותר מרביעית. וע"ז כתב דבאין טוב לרפואה מותר ע"ש, ועיין לעיל סי' תר"ב מ"ש שם לענין צ"ג :

ד' ולכן יש לו לשפשף ולקנח כו'. ולדעת הב"ה אף כיום שהוא צריך לתפלח יש לשפשף ולקנח תהלה ודלא כש"ע. ועיין בא"ר סי' תקנ"ד שכ' ליישב קושית המ"ז משום דיוה"כ שהוא דאורייתא יש להחמיר טפי מטי"ב וע"ש. ונראה דאף למ"ד דבשאר עינויין דרבנן מ"ם חמיר טפי ויה"כ מטי"ב ודברי המ"א בזה צ"ע שחתחיל בדברי הב"ה ומסיים דביום שמתפלל"ן א"צ ובאמת שאין כן דעת הב"ה כמבואר בדבריו שם שהולק על מ"ש הב"ה דלתפלה א"צ שפשוף ואפשר שלא דק רק מעמיה כלפי מ"ש בש"ע אם הטיל מים ושפשף כד' דמשמע דבלא שפשוף אין לרחוק וכמו שמדייק המ"ז ע"ז כתב דהכ"ה ס"ל דלכתהלה יש לו לשפשף במתכוין בכדי שיהיה מותר לרחוק אליבא דכ"ע ומה שמסיים דדוקא בלילה כו' אין זה ע"פ שיטת הב"ה רק מעמיה דנפשיה קאמר ע"פ השיע דס"ל דאע"ג דגם לתפלה אם אין לו מים די בכל מידי דמנקי מ"ם אם יש לו מים צריך לרחוק לתפלה וכיון שאינו מתכוין לתענוג שרי וצ"ע. ומכל מקום לדינא נראה כמו שכתוב בש"ע וכן דעת המ"א בזה :

ה' עד קשרי אצבעותיו כו'. עיין סימן ד' סעיף י"ח היוצא מבה"כ צריך ליטול ידיו במים ולא מהני מידי דמנקי ובסימן ז' כתב חס"א בשם ספר היכל קודש שצריך ג"פ והמ"א כתב שאין ראייה מהזוהר ד"ל דדוקא של שחרית היא בת הורין ומקפדת על ג"פ ע"ש ולפי זה ביוה"כ אין לרחוק רק פ"א וצ"ע במי שנוהג בכל השנה כשיוצא מבית הכסא לרחוק ג"פ דהוי כקיבל עליו לעשות כן והו"ל כמו גדר ואין יכול לשנות ונראה דש"ד לעשות כן כיון דמ"ם אינו מכוון לרחיצה של הנאה ותענוג רק בתורת חיוב מחמת מנדגו ומכ"ש שלפי דעת בעהמ"ח ספר היכל קודש הוא מחויב לעשות כן תמיד ועיין לקמן סעיף ז' אם נכנס לבה"כ קבוע ולא עשה צרכיו :

ז' ש"מא נגע באיזה מקום ויצא מלכו כו'. במשכצות סימן זה כתב שחוצא רשאי ליטול ידיו ביוה"כ אף שלא עשה צרכיו אך בביאורו למ"א נסתפק בזה והביא חס"א סימן רכ"ז דמשמע דוקא שעשה צרכיו שם ושוב כתב דאפשר דגם בלא עשה צרכיו צריך ליטול ידיו משום רוח רעה אלא שאם עשה צרכיו אסור לומר הברכה ע"ש ואמנם מה דמיייתי ראייה מא"ר דדוקא עשה צרכיו אינת מוכרח ב"כ ולכן גלע"ד כמ"ש בפנים כיון שעכ"פ נטילה זו אינה מעכבת שלא לברך ולהתפלל יש למנוע סליטול כיו"כ אם לא מי שלכו נוקפו :

ח' ויש להם ליטול עד הפרק כו'. ב"כ בא"ר בשם סמ"ח אהרן ועיין בא"ר סימן קכ"ח ושם כתב ליישב קושית הע"ת לענין נטילת שחרית דמשמע דסגי עד קשרי אצבעותיו דבאמת גם שם בעינן עד הפרק רק ביוה"כ יש להחמיר יותר ברחיצה ע"ש ולפ"ז יש מקום לומר דאף ביוה"כ לדוכן ג"כ אין ליטול עד הפרק עד קשרי אצבעותיו וגם לפי מ"ש בא"ר שם בשם ע"ת דלכתהלה קאמר הרמב"ם דכהנים נוטלים ידיהם עד הפרק בשעת הדחק עד קשרי אצבעותיו סי' וא"כ י"ל דביוה"כ עד קשרי אצבעותיו סגי דהוי כדיעבד וכן משמע קצת בפ"ם אך מאחר שלא מצינו שכתב דסגי בדוכן עד קשרי אצבעותיו וברמב"ם כתב להדיא עד הפרק וקו' הע"ת י"ל ע"ש ובמ"מ כתב להדיא אף ביוה"כ עד הפרק והא"ר הביאו בסתם וכן משמע מלשון הרמ"א שסתם הדברים לכן כתבתי בפנים כן :

י' אלא עד המתניים כו'. עיין מ"א שכתב לאו דוקא אלא מעט למעלה מהם כמ"ש בנמרא ובאמת גם הפוסקים ס"ל הכי אך א"א לצמצם (ואמנם הקשה שם ועל מ"ש - הש"ע הט"ם רודפים דשם משמע דדוקא נחל דבהמ"ק דרדיפו מים שאפילו ספינות אין יכולים לילך בו וכ"מ מהרי"ף והרמב"ם דמסתמא שמותר לעבור ע"י צוארו ע"ש) וגם המ"ז אפשר דלא דק לחומרא :

מותר

י"ג מותר להרב לילך אצלו כו'. וכ"כ הט"ז בש"ס בעובדא דמברא דחצד' ובאר':
טו אפילו בכ"ח כו'. בתוס' ישנים ביזמא דף ע"ח סבואר דפל לאסור
בכ"ח אפילו ריקים:

סימן תריד

א אסור לסוך כו'. עיין במ"א דחוקא סיכה דהוי תענית ספי אבל החיצה להעביר
הזוהמא מותר וכו' סימן תריג כתב דרחיצה להעביר הזוהמא אסור כמו
בסיכה ע"ש וכן נראה לכאורה. והא רחיצה אפילו בצונן אסורה וסתם רחיצה
בצונן הוא להעביר הזיעה ולהט"א צ"ל דאם אין לו תענוג כלל מרחיצה ואינו
עושה רק להעביר הזיעה מותר ורחיצה בצונן שאמרו היינו לתענוג וכמ"ש שם
סימן תריג סוף סעיף א' שלא אסרו אלא רחיצה של תענית אבל להעביר
הלכלוך אין חילוק בין הלכלוך מחמת הטיט או מחמת הזיעה וכ"כ שם בס"ג בהנ"ח
דרוב רחיצה שאין מתכוין בה לתענוג שרי ומה שאמרו להושיט אצבעו במים
היינו ג"כ שמכווין לתענוג:

ד אם ירדו גשמים כו'. ועיין במ"א באיסטנים יהפוך כו' ועל סימן תקנ"ט
שכתב בעטרת זקנים שיתן עפר במנעלים ונראה דקאי התם במ"כ שאיסור
נעילת הסנדל משום אבילות משא"כ כאן ואדרבה יש איסור לפלטל עפר ואפילו
אם היה העפר פמנעליו מבעד יום יש לנער ברנליו כלאחר יד וקצתו:

סימן תרמ"ז

א יזה"כ אסור בתשמיש כו'. עיין במ"א שכתב דבמחרי"ל משמע שיש לנהוג
עמה כל דין נדה ומשמע דאף ביום יש לעשות כן גלפי מ"ש הט"ז ועטרת זקנים
אין איסור בנניע זרק בלילה ולא ביום בדמשמע מאנדה ומכ"ש שאר דיני נדה
אך יזהר נראה כמ"ש בשליה דאין לחלק בכך ומ"ש הט"ז מהא דקאמר אסור
לישן אבאר לקמן שאינו מוכרח כלל ואם יש צורך ליגע בה כגון שהיא חילה
קצת יש להקל עיין ביו"ד שמקיל בזה גם לענין נדה כשהיא צריכה הרבה לכך
וכאן יש להקל יותר בדמשמע מהפסקים ישעמא צ"ל דכאן לובא חששא כולו האי
דאימת היום עליו וכמ"ש הט"ז לעיל ס"ס תרי"ב:

ב לא יישן כו'. כן סבואר ביו"ד סימן קצ"ה ועיין במ"ז שהקשה ל"ל למכתב
שהא דינא דהא באשת חכירו שמותר בנניעה אסור לו לישן במטה אחת וא"כ
כאן שאסור בנניעה כ"ש שאסור לישן במטה אחת. ולכן מהלק דאיסור נניעה
רק בלילה ואיסור שינה במטה אף ביום ע"ש ואין זה מוכרח שהרי ביו"ד שם
סי"ב כתב לא יגע בה אפילו באצבע קטנה ואפ"ה חזר וכתב בסעיף ה' לא
יישן עמה משום האפשר בנניעת הכעל בהנ"א מושיט לידה שדעתם מקורבת
דרך חיבה ויש הש"ש הרגל טפי משינה במטה בבגדים ואינו נוגע בה ובאשת
חכירו גכ"כ פשיטא דנניעה ככונה אסור דהיא דרך חיבה אבל לאכול
בקערה אחת או להושיט לידה מקיל הרשב"א א"ע"ג דבאשתו נדה אסור מ"מ
באשה אחרת לא ויישינו להרגל בכ"ה"ג וכמ"ש הב"ש באה"ע סימן כ"א בשמו
ע"ש ומ"ש הט"ז מ"ב דמותר בנניעה נ"כ לא קשה מידי דהתם איסור תשמיש
נופא אינו אלא מדבנן משא"כ ביוה"כ דאסור מדאורייתא כמבואר בסימן
תרי"א ואף הסוברים שהוא דרכו עשו לו סמך מן התורה משא"כ ט"ב וגם לענין
שלא יישן כ' בסימן תקנ"ד בשם יש מי שאומר כו' וכן הדבר משום לך לך כו'
ע"ש משא"כ ביוה"כ דאסור כתב בפשיטות דאסור אף ששנתה יצאה
ממקור א' והיינו הנה"מ דמ"ק והיינו וודאי משום דיוח"כ חמיר טפי וע"ש
במ"א ס"ק י"א שכתב בשם הד"מ ואפשר שלא יגע בה כמו ביוה"כ ונ"ל שביום יש
להקל עכ"ל ונראה ש"ש שם ביו"ד לענין נדה דאם המטות נוגעות זו בזו אסור
נאן יש להקל שנראה שאין זה רק הומרא בעלמא בנדה לפי שאיסור נדה יש לו
משך זמן משא"כ ביוה"כ שכן לילה עבר ובפרט כשיש טורח בדבר יש להקל ונ"ל

כאן יש קלא מפי דאימת היום עליו כמש"ל ולכן לא כתבתי בפנים :
הרואה קרי ביה"כ כו'. עיין ס"א ס"ב ג' ואפשר לומר דסיירי בשעושה תשובה
ומפציר ברחמים וכיון שעלתה לו שנה יהיה נבין לבו בטוח שנתקבלה תשובתו
והוא מזומן לחיי - העה"כ ועיין בספרו מוסר שכתבו תיקונים שיעשה ועיין
בהקדמת ס' גאון צבי ועיין בא"ד שמה שאמרו טובטח שהוא בן עה"כ דוקא
שלא הרהר ביום אבל הרהר אינו טובטח ואפשר שמה שאמרו ידאג כל השנה
שנראה ענין הקב"ה הפך בשי"שו לא שייך רק היכא שלא הרהר וקצרות :

סימן תרפ"ז

א חילדים ששני צדיקים כו'. עיין ס"א שכתב הא דקתני מותרים לכתחלה היינו
שהגדול מציק להם כו' וכאמת טפני י"ל דפיירי ששופך עליהם מתוך כלי ואפילו
הכא שרי כיון שלא נהנה :

אף חילדים כו'. עיין סעיף ב' בהג"ה בשם הטור ונראה כוונתו שמתחנכן
אותם שלא ירחצו ולא יסוכו כלל דהצורך שעות לא שייך כלל ברחיצה וסיכה עיין
ט"א שכתב בשם הרב"ש דבזה"ו אין נוהגים לרחצן ולסוכן כלל (וכעת אין
ספר הלבוש לפני) ונראה מעמא סתמת שאין רגילין ברחיצה כמו בזמן הנה"ם
שהיו רגילין לרחוץ ולסוך התינוקות וכדאמרינן בעירובין חסין שסכתה לי אמי
בנערותי עמדה בימי זקנותי :

ג החיוב מן התורה כו'. עיין באה"ע סימן קנ"ה בב"ש ס"ק כ"ט דבכה"ג י"ל
דאין לחוש שמא היו שערות אחרות שהביאה אחר שני שערות ונשרו כיון
שאותן שערות קיימות ולא נשרו וא"כ בכה"ג פטורין מה"ת לגמרי ואפילו
ספיקא לא הו"מ צריכין להשלים מר"ס וכו' יש מקום להכל ברוך וכחוש
משא"כ היכא דאיכא למוחש שמא נשרו דהוי ספיקא דאורייתא אפילו דך וכחוש
צריך להשלים וכן משמע מלשון הר"ס א' וצריך לעיין בתה"ד נופא וכעת אני
כותב מבחוץ :

ד מי שנגלה ביה"כ כו'. עד"ב להקל שלא ישלים כנלע"ד פשוט ספיקא
דאורייתא ולחומר כמבואר בהלכות שבת וגם דרגלים לדבר שהוא כבר בן
ג' שהרי יש לו שערות שהם סימני גדלות אבל כשלא הביא ב' שערות שאם
היה ברור שלא הביא אכתו קטן הוא אלא דמספקא לן שמא הביא ונשרו
הו"ל ס"ס שמא נולד בליל מוצאי יוה"כ י"ל מלאו לו שנותיו ואת"ל שמלאו לו
שנותיו שמא לא הביא שערות כלל וא"ל דמחמת חזקה דרבא דאמר קמנה שהגיע
לכלל שנותיה א"צ בדיקה חזקה הביאה סימנים ז"א דדוקא בלא בדיק' כלל אבל
בדקו ולא מצאו יותר מסתבר לומר שלא היה להם שם שערות כלל מלומר שהיה
להם שערות ונשרו וכמבואר באה"ע ס' קנ"ה ס"ק כ"ב וב"ג ע"ש וקצרותי :

ה ע"א ס"ו שמהוי"גים כו'. עד היו משובחת עיין בס"א כאן ובס"ו שט"ג
ושם כתב בשם תשובת פה"מ דמעשה דהילני המלכה שחושבה בניה בסוכה
היא החמירה על עצמה ע"ש ונראה מזה אף שאין החיוב מוטל עליה ס"ס
בשמחמרת על עצמה לחנך בניה במצות מצוה קעבדה ואפילו באיסורא
דרבנן נמי מי יחוש חוץ ממנה וע' בסוף שבת גבי אימי' דה"ג בר' יצחק דאמרה
ליה כמי' רישך כו' היכא דתתוי עלך אימתא דשמיא וחמ"א סימן ב' מייתי
מהך עובדא שנכון לכסות ראשם כו' וכן מצינו בדוכתא טובא וכבר אמר שלמה
בן כסיל תונת אמו והדברים פשוטים וקצרותי. ועיין בס"א בס"ש בשם החוספת
דגויה שהקשו אחא דמשמע התם שאין האב מחוייב לחנך בתו דהא מצינו
אחייב לתקן ביום הכפורים ואפשר דכל המצות צריך לתנכם כמו יוה"כ וכן הוא
בילקוט כו' :

סימן תרפ"ח

א עובדה שהריחה כו'. עד שתתיישב דעתה כו'. עיין מנ"א בשם הפוסקים
שהביאו

אלף סימן תריז תריח למטה

שהביאו הק' דתוחבין לה' כוש ברוטב וההיא לענין עוברת שהריחה כש
קודש איתמר ביזמא ע"ש ולענין תחיבת כוש ברוטב שפיר י"ל גם כאן דאינו. אלא
דבר מועט אבל ליתן לה מהחמץ ע"כ שצריך ליתן לה פחות מכשיעור אין חילוק
בין הרוטב למאכל עצמו כשיתנו לה פחות מכשיעור ממנו ועיקר ביהובא דעתא
תליא מילתא שאם לא נתיישב בפחות מכשיעור צריך ליתן לה יותר. ועיין במ"א
החילוק בין זה לחולה דא"צ ליתן תחלה כוש ברוטב משום דעוברת פעמים תתיישב
דעתה בדבר מועט ע"ש:

ג כל אדם שהריח בו. עד תוחבין לו מולג. כן נראה פשוט דלא דמי לחולה כמ"ש
המ"א בשם הרא"ש נבי עוברת דלפעמים תתיישב בדבר מועט וה"ה בשאר אדם
שטאכילין אותו מחמת שנשתנו פניו מחמת שהריח המאכל ומתאוה לו נ"כ אפשר
שתתיישב דעתו בדבר מועט וכן משמע בכתובות דף ס' בעובדא דרב אשי דקאי
אפתחא דאזנור מלכא בו' ושקיל באצבעותיו בו' וקצת יש לדחות דשם (לא) הית
בדעתו ליקח יותר ומ"מ נראה יותר כמ"ש:

ד ילדת תוך ג' בו'. עד הרי היא ככל אדם ואם אמרה צריכה אני מחמת
שמחכבד עלי החולי נותנים לה כ"כ בא"ר בשם אבהו וצ"ל דמיירי שהיא הולת
קצת דאף דבשאר בני אדם בחולי קצת כזה אין טאכילין אותם כיון שהכל אומרים
שלא יזיקו לה התענית מ"מ ביולדת אף שהוא לאחר למ"ד ואם אומרת צריכה אני
מחמת הלידה אין נותנין לה מ"מ אם אומרת מחמת חולי נותנים לה ועדיין צ"ע
דשוב אין שיעור לדבר וצ"ל דהיינו ב' או ג' ימים לאחר למ"ד שיש עדיין לתלות
החילה מחמת הלידה וצ"ע ולכן סתמתי ולא כתבתי בפנים: שם עד ג' מעת לעת
לא הפסיד עיין בספרי שו"ת בית אפרים. בחלק י"ד סימן ט"ז שכתבתי שאע"פ
שהשיעור הכי' דברי תה"ד בזה ואחריו נמשכו האחרונים וגם המ"א במ"י ש"ל ס"ק
ו' כ' דלא בעינן מעל"ע לענין חילול שבת והראה מקום לכאן מ"מ דברי תה"ד
תסוהין שהמציא כן מדברי התוס' דב"ק שכ' ודוחק לומר דבעינן מעל"ע בו' וביארתי
שדברי התו' הם כתפרשין בדרך אחר וכמבואר בתו' דניטין והראיתי לדעת
כמה פוסקים שמסכימים לדעת בה"ג וכתבתי שם דאי לאו דמסתפינ' ה"א דהמקיל
לא הפסיד ולכן כתבתי בפני' דבמקום שיש לחוש קצת לסכנה יש להקל ואפשר
דגם התה"ד והנמשכים אחריו מודים בזה וקצרתי. ועיין בחלכות שבת ס"י ש"ל
דשם מבואר שנקראת יולדת משתשב על המשבר בו'. ונראה דגם לענין לחאכילה
ביה"כ הדין כן כיון שנקראת יולדת לענין חילול שבת ומ"מ נראה דבימים אלו
מתחילין משעת לידה סמך ולפי שעדיין לא עיינתי בזה לא כתבתי בפנים:
ה' יולדת מנ' עד ז' עד לא תאכל יותר בו' עיין לקמן סימן תרי"ח במ"א ובעט"ז
שם שכ"כ מהרי"ל בשם מהר"ש רבנ' והב"ח כ' דנוהגין כן לומר יח"כ הוא בו'
וע' בפ"ז שם ס"ק ט' שכ' ש"ל אם יודע אתה בו' וכמ"ש בפנים דאם יאמרו סתם
יח"כ הוא יסבור שמן הדין אמור בו' ע"ש:

סימן תרי"ח

א חולה שצריך לאכול בו' עה וכיצא בזה טאכילין אותו. כ"כ בעט"ז בשם הנהמ"י
ועיין בט"ז סוף סק"ו כ' ליישב דברי הטור שכ' אם חולה ורופא עמו אימרום שצריך
בו' דס"ל שאין מועיל אמירתם נגד כ' רופאים שאומרים דא"צ אלא כשהוא בעצמו
שואל ליתן לו לאכול כי צריך הוא אבל כשאין שואל כלום אלא כששואלין אותו
אומר צריך אני לא מהני כ"כ רק היו ברופא א' אומר צריך ואינו נאמן נגד ב'
ולכך צריך רופא אחר עמו ע"ש ואף שאין הכרח מהב"י בשם מהרי"א זרמ"א בהג"ח
שתירצו דברי הטור בענין אחר לומר דפליגי אט"ז אין סברא רק שפיר י"ל דמוד'
בזה לדינא להט"ז רק דלא ניחא להו לפרש דברי הטור דמיירי בהכי כשאין אומר
בעצמו רק כששואלין אותו מ"מ נראה מסתימת דברי הפוסקים דאין לחלק בכך וכן
משמע לשון חולה אומר צריך דהיינו אפי' ע"י שאלה:

ב יש מי שאומר בו' עד ואומר סותר עיין מ"א שהבי' דברי הב"ה שפסק כהרמב"ן
דכשתם שוין הולכין אחר הבקי אם הוא מופלג בחכמה ומסתימת דברי רמ"א משמע

אדף סימן תריח למטה יד ז' 27

עמופלג בחכמה חולקין אחר הטיקל וכיון דספק נפשות להקל שפיר יש להקל
בדעת דמ"א ומשמע שגל כל פנים צריך שגם אלו יהיו בקיאים אלא שאלי
בקיאים יותר :

החולה ורופא אחד כו' עד שאומרים צריך . עיין ט"ז דמוכת מדבריו דלדינא
שני בקיאים אומרים צריך אין חוששין שטא החולה שמחמת שמאמין לשני
ין אלו אומר נ"כ שצריך ואע"ג דלדין לא אולינן בתר רוב דעות ומאכילין
דתרי כמאה ס"מ נ"מ לפי מ"ש דאם יש במדובי מופלג בחכמה דשוטעין
ביום ואין מאכילין אותו דכיון דאין חוששין שאומר כן לפי שהוא מאמין לאל
זרים צריך רק מחמת שהלב יודע מרת נפשו בזה לא שאני לן בין מכושי
רבים ומופלגים בחכמה או לא דבחר אמרת החולה אולינן בכל זוננן
דכשאומר צריך מאכילין אותו :

ום החולה כו' עד מאכילין אותו . עיין בט"ז ס"ק ז' ומ"ש שם אם יסתכן עוד תי
וד מ"ס וצ"ל עי"ז והוא ר"ת על ידי זה ר"ל ע"י התענית ועיין בט"ז ס"ק ח'
דהולי שהוא רופא ומכיר כחליו ואומר אינו יזקע דינו כרופא אחר ומשמע
ריו דברופא אחר שאומר שהוא מסופק מאכילין אותו אף שיש כנגדו זה שאומר
צ' וכ"כ בפ"ט . ומדברי הש"ס והפוסקים לכאורה לא משמע הכי דהא דוקא
א' אומר צריך וכו' אומר א"צ כתבו דמאכילין אותו ולא נקטו רבותא מפי אפי'
אומר בודאי צריך אלא שמסופק וע"כ בכה"ג שיש אחר לא מהני ס' שלו נגד
מר א"צ ויש ליישב ועכ"פ משמע מדברי הט"ז דברופא אחר שאומר שהוא
פק מאכילין אותו אף שזה אומר א"צ ונראה דבשנים לא אמרינן הכי דדברי
ס אינם מבוטלין בשביל אלו שאומרים ספק שאין ספיקן של אלו מוציאין סודי
אן של שנים ובאמת גם בחד שנראה מהט"ז דמהני להאכיל מחמת ספק של
שצ"ע דאפשר בכה"ג אין ספק מוציא מידי ודאי של זה ודוקא באומר ודאי
דין ואע"ג דגם אם החולה מסופק והחולה אומר א"צ מאכילין היינו משום דא"צ
הולה לאו כלום הוא דשטא הוא מטרף אבל אם רופא א' אומר א"צ ורופא
ד אומר א"צ אפשר דמניחין הספק ותיפסין הודאי . ומ"ס כיון דסכרת הט"ז הוא
במסיפק מהני אפילו נגד אחד שאמר ודאי ועבדינן כוותיה כיון דספק נפשות
ג מ"ס בשנים אומרים א"צ שהוא כמו עדות נמורה נראה דודאי לא מהני אף
ששנים אומרים שספק בידם :

אם הרופאים כו' עד להחמיר לעצמו . בפסקי מהר"ם וקאנמי הכיא בשם ריב"א
היו חולה ביה"כ ואמרו הרפאים אם לא תאכל ודאי תמות ואם תאכל שטא
וי ואמרו ברי ושטא ברי עדיף ולא רצה לאכול ומת באיתו שנה וכ' בפנה"ג
זין זה חולק על א"ה ורדב"ז שכתבו שאסור להחמיר על עצמו כדלקמן ומחלק
וינהו מיירי באינו מסופק בחיים משא"כ בהא דריב"א וכתב בא"ר דמשמע
ודינא שרי אף במסופקים בחיים אלא משום דרצה להחמיר גם נראה דבכל חילה
גו אומר שודאי יהיה אלא במעשה דריב"א הי' מסיפק ביותר וקרוב לסיתה
י"ל ולפענ"ד תרומייהו ליתנייהו דאף במסופקים אין רשאי להחמיר אלא במסוכן
ותר וגם בזה צ"ע דהא מפקחין הנל אפילו משום חיי שעה וא"כ כיון שקרוב
יבר שעכ"פ יועיל לחיות חיי שעה מאכילין ומ"ס אפשר דאם יש ספק גם על חיי
שעה רשאי להחמיר וצ"ע :

יש מי שאומר כו' עד אפי' לחקל . עיין במ"י שכ"ח ובמ"א שם סק"ז ועיין בתר
זיני' ביומא דף פ"ג שב' שג"ל דדברים ידועים כגון צמחים וכיוצא בוג'ש הרבה
ישם שבקיאים בכך זאינו נראה (נלע"ד שהמר תי' לומר) דרופא ובקי בכך בעינן
י"ל . ונראה דבכה"ג נמי מיירי ההוא דסי' שכ"ח שהכל לפי ענין החולי שיש מיני
לאים שרוב ב"א בקיאים בהם אבל חולאים שצריך להם רופא בקי לא עדיף שאר
אדם מרופא שאומר שאינו מכיר החולי ואף שאומר שמכיר החולי אם הדעת
הנת שזה אין לו ידיעה בחכמת הרפואה ורחוק שיכיר החולי אין סומכין עליו שכן
וצא אנשים שמדמים בעצמם שיודעים והונים דעות כדת מה לעשות ולא ידעו ולא
יבינו בהשיכה יתהלכו ואין לסמוך עליהם אף בחול מכ"ש ביה"כ :
זה שאמרנו כו' עד שלא תסתכן כו' עושין כן . עיין בט"ז ס"ק ט' שכתב שאומרים

אלף סימן תריח תריס למטה

זו אם יודע אתה כי ומשמעות לשונו דאם החולה מסופק אין מתירין לו לא:
 ונאמר שמעמו לפי שמכואר לעיל דאי דהחולה לאו כלום הוא ובאמת שכן משנ
 פל' הש"ע שכ' אם אמדוהו כו' או שהחולה אומר כן או שנסתפק בדבר ה
 שהקדים אמירת חולה קודם שכ' אם נסתפקו בדבר וזה מורה דאמירת החולה מד
 על הודאי ולא על הס'. ולענ"ד י"ל דדוקא לענין גוף אכילה אמרינן הכי דהסו
 שלו אינו כלום וכיון דהרופא אומר א"צ לאכול אין משניחין על אי' החולה אב
 דיכא שאמדוהו שעכ"פ הוא צריך לאכול אלא ע"פ האומר משערין שיהיה מספ
 לו אף שסמתין בכדי אכילת פרס י"ל דבזה גם החולה יש לו לב לדעת וכבר כתב
 לעיל שהט"ז כ' דאם החולה רופא ומבין דמהני אי' שלו אף אם הרופא אומר א
 ולענין זה י"ל שאם החולה מבין שפיר מהני אי' שלו שלא יצטרך להסתין בכ
 אכילת פרס. אך כבר כתבנו דמלשון הש"ע משמע דבדידן תליא שאנו מסיפק
 אבל ספיקא דהחולה לא מחני רק כשאומר כן שאינו מספיק לו וגם בלא"ה כ' בא
 על דברי הט"ז שצ"ע דאפשר שאף שהוא רופא אינו מבין על עצמו ורופא ולא לו
 וכמרוסה ששמעתי שהכמי הרופאים אומרים כן שאינו רואה נגעי עצמו ולכן סתמו
 בפנים. ועיין בא"ר שאף שהרופאי אומר סתם עושין כן וכתב שכן משמע מהכ
 י"ב מי שאחזו כו'. עיין בשו"ת נ"ב א"ח סימן ל"ז שהאריך בזה ושם כ' להסת
 דשם אף כשנתגבלה היום י"ל דחל על יוה"כ כמו שחל על איסור שאינו זבוי
 ודבריו מוקשים וכבר הארכתי בתשובה ואין כאן מקומו וגם הנאון עצמו כתב שצרי
 תלמוד ולכן סתמתי בפנים בנתגבלה מאתמול מאכילין מבל תחלה שהרי איסור טנ
 לא חל כלל ואין כאן רק איסור יוה"כ לבד משא"כ גבילה שכבר חלה מאתמול חסו
 טפי שאיסור יוה"כ חל עליו בכלל ואיכא תרתי:

ת אם יש לפנינו כו' עד שהם במבלין. עיין בשו"ת נ"ב שכ' לתרץ קו' המ"א ע
 הר"ב"ם שלא חילק בין דגן לירקות ולדעתו באפשר לתקן דהיינו שיהיה די בהנשא
 של חלין צריך לעשר אפילו בשבת אפי' בירקות ע"ש. ויש להשיב ע"ז והארכתי
 במקום אחר בענין תרומת פירות ובענין ערלה ותרומה בזה"ז ובאן קצרותי
 י"ד אם צדיק להאכילו בשר כו' ויש בהסה שצריך לשחטה ובשר גבילה כו' ע
 איסור כזית. עיין בא"ר סי' שכ"ח שכ"כ בשם הרדב"ז סי' קל אע"ז דלאינ
 פעמי שכתבו דיותר טוב לשחוט משום דגבילה עובר על כזית גם בזה ראו
 דעשות כן ס"ס הא כבר כ' כ"י בשם הראב"ד דמוטב שיעבור על גבילה ול
 יעברו אחרים על איסור שבת וכן הוא ג"כ לענין איהו גופא ועיקר הטעם משנ
 שהוא קץ בת ובכה"ג שרי ומכ"ש שאין צריך אלא לכזית גבילה דלא שייך טעמו
 דיעבור על כל כזית שפיר טפי לאכול גבילה ושלא לשחוט בשבת או ביוה"כ
 מן במקום שהדין כו' עד בע"כ. עיין סי' ש"ש לעיל ועיין בא"ר כאן בשם רדב"ז
 ואי"ה ובסי' שכ"ח כ' בשם הרדב"ז אם לא ירצה החולה לחלל עליו שבת כופי
 אותו דחסידות של שפות הוא ע"ש:

מן כשמאכילין את עוברת כו' עד משום פקוח נפש. כן יש ללמוד ממה שכתוב
 בס"פ יומא הנשאל הרי זה מנינה כו' כמ"ש בש"ע סי' שכ"ח ומעובדא דנחום איש
 גם זו ומ"ש שאין צריך לחמתין לחלוק כבוד לחרב כו' כן ראיתי בס' קמן
 תולדות אדם להנאון חגדול ר' זלמן מוילנא ז"ל שנשאל שאלה להמורה בענין
 סכנת נפשו והוא ז"ל עמד אצלו ולא הסתין עד שנתיישב המורה ומיהר לענות
 השואל ואמר טעמא דידי מהא דהנשאל ה"ז מנינה כו' ע"ש:
 ין חולה שאכל ביוה"כ ונתיישב דעתו כו' עד דיש לחוש לברכה לבטלה. עיין סי' א
 שחביא בשם ס' שבולי לקט לחקל בזה כיון שחיים גורם איסור רק שפקוח
 נפש גורם היתר וחוי כחול לנבי דידי' אך כ' כיון שהמור מחמיר יש להזכיר יעלה
 ויכא ופ"ס אין לקדש כו'. ובט"ז חולק ג"כ על דין זה דהרא"ש ולכן כתבתי בפנים
 דבמקום מורה יש להקל בזה:

סימן תרי"ט א יש לומר בפה כו'. עיין לעיל סי' ת"ח כמ"א שם ס"ק ד' שחביא
 דעות הפוסקים דכשמפסיק מאכילה הוי כקבלת התענית א"כ
 כשדושה להתנות ע"ז שאינו מקבל התענית עדיין י"ל לו להתנות בע"פ ואין לסמוך
 על

אלף סימן תרי"ט לכוונה מזו 89

זה שמתנה בלבו כיון דסתמא חיי בקבלת התענית אי"כ ההרהר שאינו מקבל
הוי כדברים שבלב ובדיעבד נראה דגם בלב סני כיון דלדעת רש"ל הק'
נא חומרא יתיר הוא וכן מבואר בש"ע דכ"ז שלא קיבל התענית מותר
ל' ורמ"א לא הניה כלום משמע דהכי ס"ל וע' לעיל סימן תקנ"ג: שם ואח"כ
- שיר המעלות כו'. הטעם כיון שהוא אחר חצות היום הלה קדושת יוה"כ דאיכרי
נ' ומכ"ש דעיו"כ דאף בשחרית אין שם נפידת אפים ולכן א"ל על נהרות בכל
במשבצות ס' רס"ז מי שאוכל פת בע"ש אחר חצות יאמר שיר המעלות ולא
על נהרות בכל ע"ש:

והנה בלבו כו'. עיין לעיל ס' קפ"א סעיף י"ד שיש שאין נוהגין ליטול מים
אחרונים והמ"א בשם המקובלים כתב דכל אדם יזהר במים אחרונים ולכן אף
שאינו נוהג בכל השנה יזהר בימים אלו ויהי בדעתו שלא לקיבעו חובה כיון שאין
לנהוג בן כל השנה וע' מה שכתב א"ז בספר דמשק אליעזר על חולין
: שם ונהנו שאם יש ג' כו'. עיין ס' ר"א דאע"ג דאמרינן אורח
ד' כדי שיברך את בעה"ב אם רוצה לוותר על ברכתו רשאי וגם בלא"ה האי
שכ"א מברך לעצמו הרי האורחים אומרים הרחמן הוא יברך א"א מורי
ל' הזה ולכן הבעה"ב מוסר כדי שירבה לו זכות המזוכן גם כן. ומ"ש שישתת
רביעית עיין ס' קצ"א ס"ג:

הנו שהאב כו' שמצינו באבות העולם שכירכו בנייהם לפני מותם וכן משה
יבינו ע"ה לפי שאו נתעלו בקדושה יתירה וכתשבה מהורה ופנוי מעסקי
ז' ולכן נהנו לברך הבנים בשבת לפי שהמחשבה פנויה מעסקים וכן עתה
ה"כ מברכין הבנים בכניסתן לקדש ולטהר עצמם בקדושה יתירה ולטהר
ו' לפני ה' וחמברך יתברך ג"כ כדבתיב ואברכה מברכך וע' תרגום יונתן על
ג' כך יברך ישראל כד מברכין לינוקא ביוםא דמהלתא כו'. ומ"ש רבים חולכים
קדושים כו'. עיין בש"ס דמ"ק דאמר ר"ש לר"א ברי' ב"א הללו אנשים של צורה
הם זיל נבייהו דלברכך כו' ע"ש וכן הוא בכמה דוכתי:

הנשים מדליקין כו'. כמ"ש ס' תרי"ד, ומ"ש לברך שחתיינו כן הוא לפי
הג' שנהנו לברך שחתיינו בשעת הדלקת נרות ביו"ט כיון דאיכא זמן ורגל זהם
לים קדושת היום בהדלקת נרות אי"כ יש לברך שחתיינו ג"כ וא"כ ה"ה ביוה"כ
נא ברכות שחתינו כדאיתא בעירובין אלא דלפ"ז אין להם לומר ברכת
זיינו בכית הכנסת כמבואר לקמן ס' שכ"א אומר בלחש עם הש"ץ. ובאמת
זקים לא נזכר כלל מזה לברך בשעת הדלקת נרות שחתינו אף ב"ש זכס"ס
ד' איתא רק ברכת להדליק ותו לא ועיין בכרכי יוסף ס' רס"ג בש' שאילות
י"ן כ' ג"כ שאין יסוד לסנהג הזח שנהנו לברך זמן בשעת הדלקת נרות ביו"ט
אין למחות בהם בחוק' חיד עי' בס' כ"ז כ' שאשתו היה נוהגת ג"כ לברך
וי דמורין היא (אשתו היתה בת הנאון מוהר"ר מרדכי כ"ץ וצללה"ה אבד"ק
ין בן הנאון המפורסם ס' נפתלי כ"ץ ז"ל בעהמ"ה ס' סמיכות חכמים)
לאו דחויא טכי נשא לא הוי עכדה ע"ש. מצאתי בא"ר ס' ת"ד ביום ב'
ר"ה טוב. שתלכש בנר חדש או שתניח הפרי שינוח אחר כך בקידוש.
אר שנתנין לברך ברכת שחתינו ב"ש ועיין מ"ש שם. וטוב ללמד לנשים
וגו לברך שחתינו בעיו"כ בשעת הדלקת נרות שלא יאמרו בכהכ"ז שוב ברכ'
שחתינו בעצמם רק ישמעו מהש"ץ ויענו אמן:

ובמקומות שלא נהנו להדליק בבית כו'. כ"כ הלבוש ע"ש וא"כ ממילא שאין לברך
שחתינו. כיון שאין הדלקה שם לשכת אין שם ברכת שחתינו ומ"ש שאין
ליק במקום אחר כו'. כן אית' בס' רס"ג סעיף י"ד. וע"ש כמ"א ס"ק כ"ג ע"ש ז'
ומנהג שם שהשמש כו' עיין בלקיטי מהר"ל. ומ"ש שיגיע קודם בהש"ס ואע"ג
אחר לערב ע"ח כהש"ס ט"ם לכתחלה יש להזהר מבע"ז ולא יצטרכו לבא למ"ש
חמ"א ס' ת"ס סק"ג ע"ש:

ו יצריד להדליק כו'. בא"ר ס' תרי"ב כ' המדליק ידליק סכע"י כשהחמה זורחת
ע"ש וכונתו כדאמרינן בשבת דף ל"ח א' לרבא אתן דלא בקיאתו בשעורא
למשי בריש דיקלא איתלי. שרנא כ"כ בש"ע ס' רס"א ועיקר השיעור מבואר

לעיל

אלף יי - סימן תריט למטה

לעיל סי' תר"ח: זמ"ש שרשאי להניח אחר החרלקה במקום אחר אע"פ דבנו
 שבבית אין לעשות כן מ"מ בנרות של בהכ"ג שאינם רק לכבוד ואינם מבי
 עליהם אין קפידה בזה ושוב מצאתי בא"ר סי' רס"ג שכ"כ וכ' לאפוקי מש"ת
 יעקב סימן נ"ב ע"ש זמ"ש שהמדליק שרוצה למלטל אח"כ יש לו להתנות א
 דאפילו בנרות שבבית באיש ליכא מנהג כמ"ש סי' רס"ח בשם הב"ח ועיין ג
 תרע"ט במ"ז ומ"א וא"ר שם ואף דשם כ' שטוב להתנות היינו בנרות שבו
 שמברכין עליהם משא"כ בנרות שבבהכ"ג י"ל דאפילו לכתחלה א"צ להת
 מ"מ י"ל כיון שהדליק בשביל נר של יוה"כ הוקצה למצותו ואמר אפ"ל לינע
 כמ"ש המנ"א סי' רס"ג ס"ק כ"ז ליישב דעת הנ"א שם ולענין זה נראה דאין לו
 בנרות שבביתו לבין נרות שבבית הכנסת דהא אף שאין מברכין מ"מ את
 למצות שבת או יוה"כ. ולכאורה נראה דאף תנאי לא מהני בזה דכיון ש
 האיסור מצד קבלת שבת אלא שאסור לינע בו דנזרינן שמא ישתמש בו.
 מדברי המנ"א שם ס"ק י"ב שהקשה מהא דס"ס ד' שהוא דעת ה"א ותירץ דב
 בהתנה מבואר דס"ל דמהני תנאי ונראה דס"ל דכיון דאינו מותר אלא ע"י ה
 לא אתי לאשימושי ב"י וע' בפ"מ שם וכ"כ בא"ר שם ס"ק ל"ב ליישב קוש
 המ"א. מהא דמותר להדליק ג"ה מנר שבת דשם מיירי בהתנה ע"ש וכיון דבתו
 אפ"ל בנרות שבבית שרי מ"כ"ש בנרות של בהכ"ג דשרי בכה"ג ז
 בהג"ה פני"ף יו"ד בשם המרדכי דבתנאי שכלב סני בזה. וע' לקמן סי' תרע"ט כו
 בשם הלבוש :

ג ילבש המלית כו'. יש שכ' בשם האר"י ז"ל שטלית של ליל יוה"כ
 שמתעטפים מבע"י אין לברך עליו אך בש"ע לעיל סי' י"ה בהג"ה שם כ' ג
 התשב"ץ שיתעטף מבע"י ויברך עליו וכן עמא דבר. ומצאתי בברכי יוסף שו
 שהביא מה שגמצא כתוב בשם האר"י ז"ל כתב דלשון ס' הכוונות סתים כו' ז
 סהר"ש ווימל כתב שראה לאביו מהרח"ז שהי' מתעטף בציצית קודם שתע
 ההכה ולכן היה מברך עליו וכיון דמהרח"ז עבד הכי כבר נודע דכל מידי
 עבד כרב וכן יש לנהוג דעתה כל הקהל מתעטפים מבע"י ואם יאחר עד הל
 ולא יברך אינו נכון לפרוש מהצבור ותו דאין פקפוק כלל לברך כיון דמהו
 ז"ל הי' מברך כאשר העיד בנו מהר"ש ז"ל עכ"ל. ועיין בב"ח שכתב הטעם דהו
 בטלית כלילה להדמות לסלאכים לובשים לבנים כו' וכתב הא"ר סי' שי"ח ג
 שיו"ר בנה"ג דמטעם זה נוהגין שלא להסיר המלית במוצאי יוה"כ עד אחר תו
 ערבית ע"ש :

ד נכון כו'. בכ"י כ' בשם הר"ן והרמב"ם שמיד אחר האכילה יחזור ויתו
 כדי שיכנס ליו"כ בתשובה והכ"י כ' שאין נוהגים כן ולכן נראה שאין לנהוג
 בצבור אבל מ"מ כל יחיד לעצמו נכון לעשות כן ועיין בלבוש סי' תר"ז כ' ח
 מצות ויודוי מן הדין הוא כשיכנס יום הדין ויחשך ויתקדש היום שהוא זמן התו
 כפרה ולא קודם לכן אלא שחששו דז"ל כו' ולכן יש לעשות כן עם השיבה מ
 מן נוהגין שהרב שבעיר כו' יש סמך לזה מסמכת תענית דף י"א ו
 התענית כיצד והוא בש"ע סימן תקע"ט מעמידים ביניהם זקן וחכם
 היה שם זקן וחכם מעמידים חכם לא היה שם זקן ולא חכם מעמידים שם ז
 של צורה ואומר לפנייהם דברי כבושים ופי' שכובשים ומעוררים את הלב לתש
 אחינו לא שק ולא תענית גורמים אלא תשיבה ומע"ט כו' שכן מצינו בנינוה
 ומוסף בעניינים אלו כפי בחו"ע שיכנע לבם וישבו בתשובה נמורה ואחר שג
 זה דברי כבושים עומדים בתפלה כו' וזהו שם כתב וזה"ל בער"ה במ
 שאומרים דברי כבושים יאמרו קודם התפלה: ע"ש ואם כן מ"ש שיש לעשוה
 ביוה"כ. זמ"ש וטוב שהחזן כו' כ"כ הלבוש והביאו בעמרת זקנים:
 י מוציאין הרבה ס"ת כו'. בשכנה"ג כ' יש נוהגין להוציא ג' ס"ת ויש נוהגין שב
 ויש נוהגין כל ס"ת שבהיכל כו'. וכל מקום יעשה ככהנהגו ובכתבו האר"י ז"ל כו
 שיש סמך גדול ומידות גוראים בענין הוצאות ס"ת. ועיין בעמרת זקנים ובסידור הא
 ז"ל. זמ"ש אח"כ הולכין שני אנשים כו' עיין לקמן בש"ע ס"ד ולעיל סי' תקס"ז וכ
 פ"ק י"ד שכתב שאין עושין כן בשאר תענית רק ביוה"כ משום הפרת ג
 וכאן

וכאן בש"ע והוא מדברי הסוד בשם פרקי ר"א מכואר שמחמת התענית יש לעשות
 כן אך בד"מ כ' דלא קי"ל כהא דפרקי ר"א רק לפי שהראשונים היה מנהגם לומר
 כל נדרי בלשון התרת נדרים לשעבר לכך היו עומדים השנים עד ברכו לכן אף
 שעכשיו אינו רק תנאי מ"ס כיון דלכתחלה שמתירים להתפלל עם עבריינים
 צריכים שנים אצל הש"ץ לא רצו לשנוי מנהג ראשונים במה דאפשר דהיינו שיעמדו
 עד ברכו ע"ש ומכואר מהר"ם ומ"א שאין עומדים רק עד ברכו וכ"כ בסידור
 עמודי שמים. ומחמ"ז ס"ק א' מכואר שעומדים שם עד אחר שעונין על ברכו וכ'
 הטעם שאלו לא יגיעו למקום שם שיאמר הש"ץ ברכו ולא יוכלו לכוון לדבר
 הש"ץ ע"ש וכה"ג אשבחן בענין עלי' לס"ת שהעולה סמתין עד שיושלם הקריאה
 להעולה אחריו שבדרך לא יכוין הקריאה היטב עיין במ"א סי' קס"א ולכן נראה
 דאם חל בשבת רלא שייך טעמא דמ"ז יוכלו לילך בתחלת אמירת מזמור שיר
 ליום השבת ומכ"ש אם תישש שאם יאמר במקום אשר עמד יאמר שלא בכונת
 כ"כ ובדרך ארעי בעלמא מאחר שתיה נודד במקומו פשיטא דשפיר דמי
 לשוב למקומו בתחילת אמירת מזמור. ומ"ש שיש נוהגים לומר את העבריינים.
 כ"כ בשבנה"ג בשם מהר"ש סבא ז"ל. והכונה שמתירים את העבריינים
 מעברנותו כדי להתפלל עמהם כו' והנוסחא זו נכונה וכן אני נוהג עכ"ל.
 ובמחזיק ברכה כתב בסתם מתירין להתפלל את העבריינים כו' (ע"ע)
 ולפענ"ד אין לשנות מנהגינו (ומ"ש הכונה שמתירין להתפלל את העבריינים להתפלל
 להעמים זה בלשון להתפלל כו'. דאיכא מבעיא מתירין את העבריינים להתפלל
 עמהם אבל כשאומר אנו מתירין כו'. משמע שההיתר הוא לצבור שמתירים
 להתפלל עמהם והטעם שמתירין עכשיו זה ע"פ הש"ס דמנחות כל תענית שאין
 בו ספושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה כו' עיין בלבוש ובא"ר בזה ועיין
 במ"ז דהנוסחא נכונה כמ"ש בש"ע בישובה של מעלה כו' ואחר כך ע"ד המקום
 כו' והכונה שהישיבות מתירין לצרף דעת המקום לדעת הקהל להתיר ע"ש. ופי'
 סלת העבריינים הוא אותם שעברו על דברים שנתחייבו נידוי או שמתא מחבת
 עבירות שבידם וע' לבוש שכ' נוהגים כו' והם העוברים על גזרות וחרמות
 הקהל ומתירין להם כדי שיוכלו להתפלל עמהם ואפ"ו לא יבקשו שיתירו להם
 מתירין להם משום דאמרינן כל תענית צבור כו' ע"ש. ופי' בישובה של מעלה
 ובישיבה של מטה ראיתי מי שמפרש שהכונה על ישיבות העולם העליון מתיבתא
 עלאי ומתיבתא תתאה במזכר בזוהר. אך מדברי הב"ח שכ' שאמירה זו היא
 הודעה שלא יתמהו העולם ומודיעים אותם שגם בישיבה של מעלה הסכימו לזה
 מההיא דר"ש חסידא (ר"ל דאיתא במנחות כל תענית שאין בו מפישעי ישראל
 אינו תענית כו') והישיבה של מטה כו' היינו מטה ממש במקום שהישיבה
 עם העבריינים כו' מכואר דבישיבה של מטה היינו מטה ממש במקום שהישיבה
 קבוע היום ואפשר היה נכון לומר עם העבריינים בנו"ן לכסוף ולא כמים לפי שמלת עבריינא
 לשנית המנהג ויש לומר עם העבריינים בשבת האי מאן דעבר אדרבנן שרי לסיקרי'
 דא לשון תרגום על יחיד וכדאמרינן בשבת האי מאן דעבר אדרבנן שרי לסיקרי'
 עבריינא. ובלשון תרגום כשאומר לשון רבים הוא כנו"ן לכסוף וקצרתו:
 יא' ובשני' מנכ"י קולו. כו' עיין בלבוש שכתב הטעם דמה שהש"ץ אומר בקול
 רם כדי להזכיר להצבור שיאמרו גם הם ויתנו לב על נדריהם שידרו כל השנה.
 ואולי יש אחד בכה"ג שלא נתן לב בפעם א' ישמע בשניה כמ"ש מגל זו כו'
 קופה זו כו' ולכך מנכ"י קולו בכל פעם כדי שישמעו בשניה שאין תנאי מועיל
 כאדם אלא מה שמתנהג הוא בעצמו ולא אחר בעדו כו' ואח"כ אומר ונסלח כו' ג"פ
 לומר שאם ידור זה השנה וישבח הביטול ואעפ"כ יעבור במזיד יסלח לו ה' שאע"פ
 שכבר ביטלו צריך כפרה כמו אם נתפון לאכול בשר הזיר כו' עכ"ל. ולא ידעתי
 מי הכריחו לזה דמאן ליכא לן דהפסקים קשורים הם למה שלפניהם בענין נדרים
 רק מלתא אחריתא הוא באפי נפשי לשאול ולהזכיר בעניני הסליחה על כל הטא
 ועון בתחלת בניסת יום סליחתנו. ונראה שלמד כן מנוסח כל נדרי של רב סעדיה
 ז"ל שהביא הסוד דמסיים כו' כמ"ש בתורהך ונסלח כו' ואמנם לפי נוסחאות שלנו
 שא"א כמו שכתוב בתורתך י"ל והוא מלתא באנפי נפשי ואפשר דהו קשיא ל'
 מה

אלף סימן תרים למטה

מה שקבעו אמירת פסוקים אלו קודם שהחיינו דמהראוי הי' להתחיל בברכה א
 שודא באה לקדושת היום ואח"כ הי' מקום לומר פסוקים אלו לכן מפרש דקאי אדמסין
 לי' דהיינו עון נדרים וצ"ע . ומ"ש שאם נמשך תוך הלילה אין קפידא כי' היינו
 אפי' באמירת כל נדרי שלכתחלה י"ל ביום דאע"ג דלנוסחאות שלנו שהוא תנאי
 לא שייך מעמא דאין מתירין נדרים בשבת וי"מ פ"מ דמי להתרת נדרים נמ"ש
 המ"א סק"ה פ"מ עכ"פ אין קפיד' אם נמשך לתוך הלילה ומכ"ש במה שנמשך
 אמירת פסוקים אין לחוש . ומ"ש שאם תנאי מועיל ע"י אחר כבר הקשו עליה
 ועיין בב"י ובאר' ובשאר אחרונים ובמ"א מסכים עם הלבוש . ובענין נוסחאות כל
 נדרי ע"מ"א וא"ד ושאלת יעב"ץ הי' וכן בסידור שלו כ' נוסחא אחרת וקצרת
 שאין לשנות ממנה המדינה :

יב ברכת שהחיינו כו' עיין מ"א וא"ר בשם מעי"ט . ומ"ש ומ"מ יש לזהר כו' הוא
 נכון שיש המון עם שאין יודעין שיאמרו בעצמם רק עונין אמן על ברכת
 הש"ץ יש לחזן לזהר לכוון ולתוציא . ומ"ש להזהיר לנשים ע"ל ס"ד ויש בזה איסור
 ברכה לבטלה דודאי כבר יצאה בברכת שהחיינו בשעת הדלקת נרות שקיבלת
 ליום הכפורים עלי' :

יג וי"ל מזמור שיר ליום השבת אחר ברכת שהחיינו כו' . מסידור הנאון יעב"ץ
 נראה שיש לומר תחלה מזמור שיר ליום השבת ואח"כ ברכת שהחיינו וכן משמע
 במחזור ד' ויין . אך לפענ"ד נראה כיון דברכת שהחיינו אינה על השבת אלא על
 יוה"כ כשיאמר אותה אחר מזמור שיר כו' לא יהי' ניכר שמכרך שהחיינו על
 יוה"כ ומחזי דקאי על קדושת שבת אבל בשמקדים שהחיינו בעוד שלא הזכיר של
 שבת הוא במקום קידוש היום . של יוה"כ כדאמרינן בעירובין דלכך אומר בלא
 בום דאי אמר זמן קיבל ליוה"כ עליו ואמר למשתי ע"ש ואע"ג דבכל מקום
 מקדימין של שבת לשל יוה"כ כגון פסוקי מוסף וכן בברכה מקדימין ע' במ"ז
 סי' תכ"ז לענין יעלה ויבא וה"ה לענין יוה"כ מקדימין של שבת בפסוקים
 היינו לענין להזכיר הענין של שבת לשל י"ט או יוה"כ יש לשבת דין
 קדימה משאי"כ בזה שיש היכר טפי שמקבל עליו יוה"כ קודם שאומר מזמור כו'
 ומכ"ש לפי מ"ש המ"א בס"ס רס"א דהאידינא אין קבלת שבת באמירת מזמור כו'
 ועושין כל המלאכות עד ברכו דמעיקרא הכי קבילי עליהו ולכן יש להקדים
 אמירת שהחיינו שבאמירה זו מקבל עליו יוה"כ כמבואר מש"ס דלעיל משאי"כ
 אמירת מזמור שאין בזה קבלת שבת כלל והרי זה כאמירת פסוקים לכבוד שבת
 דקביעו וקיימא לכן יש להקדים אמירת שהחיינו שבאמירה זו מקבל עליו יוה"כ
 כמבואר מש"ס דלעיל שזה תחלת כניסת היום . ומצאתי בשו"ת כנה"ג פי' רס"ז
 שכ' שהיה מנהג כיוה"כ שחל בשבת לא היו אומרים אותו ואני הנהנתי לאומר
 קודם שמע קולי כו' . ושמע קולי הוא פיוט שנוהגים בספרד לאומרו קודם כל נדרי
 ובשלמי חגיגה בהלכות שבת ס"ב כתוב שיש לומר תחלה הפיוט לך אלי תשוקתי
 שרובו דברי זיודי דקיים דברי הרמב"ם שיש להתוודות עם חשיכה וכמ"ש בפר"ה סי'
 תר"ז ואחריו תיכף ומיד יכנס לקדושת היום באמירת מזמור שיר ליום השבת ואח"כ
 שמע קולי וכן הסנהג בקושטנדינא כו' ע"ש . וא"כ נראה מזה שיש להקדים אמירת
 מזמור שיר כו' אפילו לכל נדרי ונראה מה שלא נהנו כן במדינתנו הוא ששהיות
 מצטרפות עד שהיום רד מאד ואם יקדימו מזמור שיר כו' גם כן אע"פ דכתיבנא
 שאין אנו מקבלים שבת באמירת מזמור פ"מ כבר יהי' כניסת הלילה ורוצים
 להקדים אמירת כל נדרי מבעוד יום ולכן מניחין אמירת מזמור עד אחר כל נדרי
 לפי מנהגם קשה דהא מנהג ספרד לקבל שבת באמירת מזמור שיר וכו' כמ"ש
 בש"ע סי' רס"א ס"ד שכ' ולדידן הוי אמירת מזמור שיר בעניי' ברכו לדידהו . ואם
 כן איך הקדימו אותו לאמירת כל נדרי שהרי משמע שגם הסנהגין בזה כמנהגנו
 לומר כל נדרי מבע"י כמ"ש בשו"ת כנה"ג ובשלמי חגיגה והיינו משום דדמי
 להתרת נדרים דאין מתירין בשבת וא"כ לא הי' להם לומר מזמור שיר קודם כל
 נדרי יצ"ע . ומ"מ לענין אמירת מזמור שיר נלפע"ד כמ"ש לומר אחר שהחיינו
 ממעם שכתבתי והרי מדברי שכנה"ג מבואר שלא הי' נוהגין לאומרו כלל ואף
 שהוא הנהיג לאומרו והקדימו קודם הפיוט של שמע קולי היינו לפי שיש בו משום
 קבלת

אלף סימן תרי"ט למטה יז 83

קבלת שבת לדידהו וכניסת קדושת היום משא"כ לדיח דאין בו קבלת שבת
 וכמ"ש המ"א ועיקר קבלת שבת הוא באמירת ברכו יש להקדים ברכת שהחיינו
 להקדים עליו קדושת יוה"כ בכניסת היום וגם מטעם שכתבתי שאם יאמר אחר מזמור
 שיר יהי נראה כאלו הוא שייך לשבת משא"כ כשאומר קודם שעדיין לא הזכיר של
 שבת כלל כן נראה לפענ"ד : ומ"ש שאין מקבלים שבת במזמורים כשחל יוה"כ
 להיות בשבת. עיין בשכנ"ה סימן רס"ב בהנהות המור אות ד' כ' שנהנו שלא
 לקבל שבת ביח"כ שהל בשבת ואולי נהנו כן ע"פ הקבלה ששמעתי אומרים
 שהכלה הוא נפש יתירה וביח"כ כיון דאין כאן נשמה יתירה מפני התענית
 דמטעם זה אין מברכין על הבשמים אפי' במ"ש שחל ביח"כ אין כאן קבלת
 שבת שאין כאן נשמה יתירה ואין נראה כן מדברי התלמוד פ' כל כתבי אלא
 דקבלת שבת הוא על השבת כמ"ש בחשו' ה' א"ה סי' רצ"ח עכ"ל אך המנהג
 שלא לקבל שבת כלל גם אין אומרים במה מדליקין כמ"ש בשם מהר"ל ועיין
 בשכנ"ה סי' ע"ר בהנהות ב"י אות ב' אות ב' כיון שחכמים אומרים להדליק בית
 אף כשחל בשבת כדאיתא פ' מקום שנהנו וגם כיון שאומרים בו וטומנין את
 החמין וביח"כ אפילו למ"ד איסורא ליכא בערב יום הכפורים מ"מ מצות כמו
 בשבת נמי ליכא ע"ש :

י"ט יש שעומדין כו' עד ולא יוכלו לכוון כראוי : כ"ב בא"ר שבשכנ"ה האריך בזה
 וכלל הענין כו' ועיין במ"א סק"י שעומדים היינו בתפלת ערבית ומציין ע"ז
 כ"ה והוא ר"ת כנה"ג ובאמת זה דברי ב"י כמ"ש המ"ז ועטרת זקנים בשמו ונראה
 שט"ם וצריך לומר ב"י וכנה"ג כי בכנה"ג הוסיף וכ' נראה דאיסור נמור הוא כו'
 אני אומר שטוב לעמוד על רגליהם במה שחייבו הז"ל בעת חזרת התפלה ובשעת
 הסליחות וכשאר התפלה ישבו ויכוונו בתפלתם משא"כ כשעומדים על רגליהם כל
 היום שא"א שלא יהי' להם צער ומתוך הצער לא יוכל לכוון ודי לחם צער העיני
 עכ"ל. ולפענ"ד אף בעת חזרת התפלות והסליחות אין לאדם חלוש לעמוד
 כשמרגיש קצת צער בזה כי ח"ו יכול לבא מזה לידי חולשות שיצטרך לחלל יוה"כ
 או חמירא סכנתא ושומר נפשו ירחק ממה שחוא תוספת עינוי כשיש איזה חשש
 בזה :

כ אפילו מי שכבר נתג כו'. עיין בפ"מ שזה אפילו אם קיבל בנדר לעמוד יכול
 לסמוך לשום דבר ע"ש. ונראה פשיטא במי שנהג לעמוד אף אם כפעם
 ראשון לא סמך כלל מ"מ מותר לסמוך דמסתמא מעיקרא לא קיבל עליו רק סח
 שנ הנין בעמידה זו והרי הסנהג הוא שיכול לסמוך :

כג יש אומרים תהלים כו'. לפי מ"ש הב"ה סימן מ"ט דאין קפידא רק בפסוקי
 חומש כמ"ש התוספות בהניזקין וגם לפי מ"ש הב"ה שם דאם שנור בפיו אף
 שאינו שנור בפיו אחרים מותר ע"ש א"כ יש היתר בזה מהמת שני טעמים אלו.
 אך בא"ר שם הביא מפסקי הרא"ש במנהות דאף בפסוקים שאין כתובים בחומש
 מקפידים וכן משמע מפרישה שהביא שם ע"ש וכן כתב בברכ"י שכן משמע
 בפוסקים ראשונים שנתנו טעם לקריאת הלל בע"פ ע"ש א"כ אין להתיר מטעם
 הא' וגם על הטעם השנית אין לסמוך שחמ"א הביא בשם הר"ם בשם א"ז דדוקא דבר
 שהוא שנור כפי הכל ועיין בשו"ת חוות יאיר סימן קע"ה האריך בזה וכ' דאע"ג שנראת
 שאין לומר כפיו גם נביאים וכתובים מ"מ תהלים שהוא לעורר רחמים ודרך תפלת
 הוא יש להתיר והביא סיוע מ"ש רבינו יונה שדבר שחובה לאומרו כנון פ'
 הקרבנות כו' מותר לאומרו בע"פ וגם הביא מאבודרהם ע"ש ומחזיק ברכת הביא
 מהריטב"א יומא כדברי הרדב"ו בזה אך בחוות יאיר כתב שם שנאמר לו שכך
 עשו גדולים וישישים בפולין ע"ש. ואם כן אפשר להקל בזה בשאר ימות השנה
 ובפ"ט לעיברי דרכים. אך ביום הקדוש יש לדקדק ביותר אין לעשות כן לומר בע"פ
 מאחר שאפשר לומר מתוך הכתב :

(הנה"ה הנה באתי בזה להעיר את הקור' שבכפרי אס"ת ר"ת איוב משלי תהלים
 משונים מאד וטעמים בשמותיה' והוראתיהם. ודרך כלל אומר לך שבפסוק
 שיש בו נגינת עולה ויורד או ב"כ אזי שמה הוא המפסיק היותר גדול בפסוק
 והאתנה הוא רק במקום זקף קמן או עוד פחות ממנו. ובפסוק קמן שאין בו העלת
 ויורד

אלף סימן תרי"ט לכוזב

ויורד אף ישמש האתנח להפסק. לכן שני כזה המדפיסים אשר הדפיסו תהלים עם אתנחתות לכד מבלי הכהן שיצא היו מזה הרוק ונדוף או היפך הפשט עכ"פ. למשל עיין תהלים קפ"טל (כ"ד פ' ח' י') (ל"ב פ' ד' ו' ז' י') ודומיהם ותראו ותבינו גודל המכשלה הזאת. ואני הנני (כ"ה אשר יעצני) תקנתי זאת אשר בכל הספרי תהלים שגורפסו פה כדפיס זה ויצאו מתחת ידי העמדתי במקום העולה ויורד או ב"ב ג"ב צורת אתנחתא והוא ההפסק יותר בפסוק זה וגם האתנח דנחתי על מקומו ויבוא לפעמים בפסוק אחד ב' אתנחתות וההפסק הוא בראשון:

מ:ני המניה יצחק כהרב מו' יעקב נ"י :

שם יש לומר במתון דלהשניה על הניקוד כו' כבר צווחו קמאי על מה שרוב העולם אין מדקדקין בנקודות לקרות כתיקון כאשר ירוע מעשה רב וכפרט איש המינו שאינו מבין מה שאומר שהוא משתכש הרבה בפרט מספר שאינו מונה שאין אומרים שורה שלא בשיבוש וכבר העידותי בצדק בספרי שער אפרים שער י"ד שראוי להזהיר המדפיסים ספרים כאלה שלא יוציאו מת"י בלתי הנה"ה מדוייקת :

כד כבר בארנו שיש נוהגין ללון כו'. ונ"ל מ"ש המחבר לומר שירות ותשבחות כל הלילה לאו דוקא וכמ"ש הכ"י נופא לענין עמידה ואפשר ש"ל שבשעת שמקצת ישינים מקצת נעורים ואומרים שירות ותשבחות ואם שיש לומר שבעמידה יש לחוש מפי דאיכא נטי עיפות מ"מ מדברי הב"י משמע שם דקפיד שלא יהיה ניעור כל הלילה שינמנם ביום והחוש מעיד ע"ז וכמ"ש הלבוש ועיין במור משמע שר"ל שיהיו נעורים כל הלילה ממש שכ' וז"ל ונראה שלקחו מהא דתנן מיקורי ירושלים לא היו ישינים כל הלילה ומנהג אבותינו תורה היא עכ"ל. וכן משמע מדברי הלבוש שהביא המ"א והתם היו נעורים לכבוד הכת"ג כל הלילה ממש. וע"ש בב"י דבהנ"ל יי איכא לפי שאומרים שירות רוב הלילה ויש שעושין לשמור הנרות ואין כאן חשש איסור וכן נהג הר"ם אך היה ישן במערב כו'. שם נס כל החזנים המתפללים כו' כל הלילה. נס מזה משמע דכל הלילה ממש קאמר ואפשר דר"ל דיש לזהר ביותר שלא להיות ניעור לומר שירות ותשבחות רוב הלילה וטוב לו לילך ולישן בביתו אחרי גפר התפלה עד אחר השכמת הבוקר וכל הלילה לאו דוקא. אך לפי מ"ש דכל הלילה ממש קאמר א"ש מפי. שם זמרים ישכב יקרא ק"ש כו'. עיין בעט"ז שכתב א"ז ויש נוהגין להתפלל בקשה זו יהר"ם ה' אר"א לפתח מערכי רעיוני כו' ומשמעות הדברים שר"ל שיאמר כן קודם השינה וז"א במבואר בב"י בשם הכ"ב שיש לומר בקשה זו קודם כל נדרי ובעט"ז נכתב שלא במקומו וצ"ל בראש סימן זה ע"ש :

כ"ו והכל מסתכלין בה כו', וכן באמת נכון לעשות אף שעומד באמצע פס"ד ועיין בברכי יוסף סי' ס"ג מבואר. דא' ת"י עומד בעזרה וקודם הגיעו לשירה חדשה הוציאו ס"ת בבה"כ ושחק עד שראה הס"ת ואח"כ נתבלבל ולא סיים הברכה כו' ולגלגלו עליו דלא ה"י לו לשתוק ואמינא להו אנא דשפיר עביד ושתיקותו יפה לו לחזות בגועס הס"ת וכ"כ הכנה"ג בתשובותיו לא"ה ח"ב סימן נ"א ונדולה מו' כתב הרב שם דיאמר פסוק וזאת התורה כו' ע"ש :

ל' בשעה שחצבור אומרים סמעמקים כו' עיין במ"א סי' תכ"ו ס"ק וא"ז לענין אמירת הלל דאפשר כשהוא עומד בפסד"ז מותר להפסיק באמצע לקרות הלל עם הצבור דלא נרע ממזמורים שמוסיפין בשבת ונראה דה"ה במזמור סמעמקים שיוכל לאומרו במקום שעומד ואע"ג דהמ"א כ' בלשון אפשר י"ל דהתם לא ברירא ל' שע"ז מפסיד הברכה כמ"ש המ"א שם אח"כ משא"כ באן שיש היתר מפי להפסיק באמצע פסד"ז ס'הפסיק בין ישתבח ליוצר ואמנם י"ל כיון שהאומרים אותו יסודם בתורי קודש ע"פ רבינו הקדוש האר"י ז"ל לאומרו בין ישתבח ליוצר והאומרו במקום אחר לא עשהו ולא כלום ומזמורא יתמא הוא ומוטב שיאמר ביחידות כשיגיע למקומו ומ"מ אפשר כיון שהצבור עומדים בין ישתבח ליוצר רשאי הוא להשתתף עם הצבור ולאומרו עמהם ולכן לא הברעתי כזה ותאומרו עם הצבור אין מוניהין אותו :

ל"ב מעומק הלב גו'. ויש סמך לאמירת סמעמקים בימים אלו מן המדרש שיש

כי עמך חליתיה מופקדת אצלך מר"ה עד יוה"כ וגם ע"פ סוד נחקן בכל יום עומק אחד מעשרה עסקים ורמז לזה רבינו אליעזר הקליר בפיוט שאומרי' תיכף אתר יוצר אור ולכן כתבתי שמי שלא אמרו בעשיית לא יאמר היום ולא יבנס לעימק כלל : למי י"ל אהבה רבה כו' . שאף שהוא יום הדין מ"מ שערי הרחמים פתוחים וכן מצאתי בשלמי - צבור בשם מהר"ם סו"לנא שכיוה"כ יש לומר אהבה רבה ודברים של טעם הם למביני מדע עכ"ל : שם יש לכוון ביותר ע' בא"ה סימן ס"ז כ- בעמדת וקנים נבי ברכת התורה שאומרים וצאצאי וצאצאי צאצאינו כו' ולמדני תורתך לשמה ותמיד תהי' תפלת האב והאם שנירה בפיהם להתפלל על זרעם שיהיו לומדי תורה ויכיון סא- כברכת אהבה רבה וכן כשאומר למען לא ניגע לרוך בכל מקומות אלו יעשה תפלתו קבע להתפלל על בניו ע"ש ולכן את מי שאין דעתו פנוי- כשאר הימים לכוון בזה עכ"פ היום יש לו לעשות כוונת לזה ועיין בשלמי צבור שפ' שתפלה על זרעו נרמז במאמר למען לא נבוש ע"ש :

כ- וראוי לכל אדם כו' . עיין בכ"י ס"ה לענין פסוק שמע שדעת האחרונים שיפסיק והב"ח מקיל יותר דאפי' בברכת ק"ש אפילו באמצע ברכה חייב להפסיק לקרות פסוק שמע וכ' שכן היה נוהג וחמ"א הביא דבריו . אבל המ"ז חולק עליו וכ' בא"ר שכן נ"ל להלכה והפ"ח חילק ג"כ וכתב דמאן דפסיק בברכות ק"ש ראוי לנעור כו' ע"ש ועיין בסימן ס"א שדעת הלבוש דאם לא אמר בשכ"מ בכונה צריך לחזור וכתב המ"א שכן משמע בסי' ס"ז ור"ל דשם מבואר לענין שים שלום דבשכ"מ שזה לפסוק שמע ע"ש . ונראה דאע"פ דבשכ"מ אינו כ"כ קבלת עול טלכות שמים כמו פסוק ראשון כמ"ש בכ"י סי' ס"א בשם הרוקח וכ"כ הרמ"א דלכך יש להפסיק בין ברוך לאחד מ"מ כיון שאומרים איתו בקול רם כדי לרמות למלאכים כמ"ש הטור יוכל לפסיק כו' בפסד"ז אבל בברכות ק"ש קשה להקל כיון דגם בפסוק ראשון יש חולקים על הב"ח וס"ל דלא יפסיק וצ"ע ע"כ יש לעשות כמ"ש :

כ"א משמיע קול ברמה כו' . כן כ' בפ"י המחזור שם ע"ש : מד ואומרים בקדושה ממקומו כו' . עיי' בלבוש שיש לומר נוסח זה בכל הר' תפלות שיש בנוסח זה ממקומו הוא יפן ברחבים וזה שייך ליום זה שהוא יום דין וצריכים אנו להתפלל שיפן ממקומו לרחם עלינו ויחון עמו ישראל במתנת חנם המיחדים שמו כו' ע"ש . יעלה ויבא כי אל מלך חנון ורחום אתה . (ומתחילין סליחות מלח לנו כו' ואומרים סליחות ובמקום שמאריכים ב"סוקי דומרה ובש"ע ועברו מן היום כמה שעות לש לחוש שלא יוכלו להתפלל מוסף בזמנו כמו שיבואר בסי' שאח"ז יש לדלג בסליחות ואומרים רק סליחה הראשונה וסליחה של שלש עשרה מדות יום כפודים זה ועקידה שופט כל הארץ ואל תבא כמשפט ואם לא יפסיק בדילוג הסליחות לבד ידלגו גם פיוטים האדיר בשמי עליות עד נמירא ומתחיל תושגב לברך כו' . ויש שמאריכים בפסד"ז ובתפלת הלחש ביותר ואין אומרים מן הפיוטים רק (תפלות כו') (בסוף פיוט אדברה תחנונים נראה שיש ט"ם וכצ"ל קבלו סלכותו ממקורי רחמים והקו"ף של קיבלו הוא בחיר"ק ור"ל בשעמ"ת דכתיב בשמעכם קול גדול כו' כשהשמיע לאזנם את הקול אז קבלו סלכותו אפי' העוברי' וכ"כ אמרינן נבי הים ממקור ישראל שאפילו העוברים אמרו ייירה על הים וכן בשעת ס"ת גם העוברים קבלו התורה יזכור היום לסכוב מותחמים ר"ל שהיה אז בשעת ס"ת מונבלים סביבות ההר כמ"ש שם הנבל את ההר סביב . וכמדומה שכן שמעתי נ"כ מדודי ס"ז הגאון המפורסם מזה סענדר ז"ל ויש מפרשים דקאי על ישראל דכתיב בהו' הנשואים בני רחם ע"ש :

סימן תרכ"א

ב פיוט יום ליבשה כו' . עיין במ"א שפ' בשם הלבוש ודע דבלבוש משמע אף כיוה"כ שחל בחול אומרים יום ליבשה שהרי התחיל ואם הוא שבת אומרים יקום פדקן כו' ואם יש מילה כיוה"כ אומרים כו' מדכתב תיבת כיוה"כ נראה דאיו"כ דעלמא קאי שחל בחול ואפי' אומרים והטעם נראה דאע"פ דבסי' תקפ"ד לענין ר"ח מחלק בין שבת לחל בחול ע"ש בלבוש מ"מ כשחל כיוה"כ אין לחלק למי

ארק סימן תרכא רממח

לפי הטעם שב' בלבוש דלכך בריה וי"ט אין אומרים יום ליבשה ספני שחוא שיר ושבת על מעלות המילה שדוחה שבת שאינו רק לאו ובי"ט אין זה מעליותא די"ט לאו בעלמא ומילה עשה שיש בו כרת ע"ש ולפ"ו יוה"כ שני"כ הוא איסור כרת שפיר אומרים יום ליבשה אף שחל בחול ועין בא"ר שב' דבהנחות מנהגים מסתפק בזה וכן נוהגין שלא לאומרו וטעמא נראה דהוי כמו הלל שאין אומרים והקשה ע"ז דהא בריה אומרים ולכן ב' הטעם דכל מעשה יוה"כ דוחה שבת ואין מעלה במילה שבו כו' וא"כ משמע דאף כשחל בשבת אין לאומרו וכן נראה לפי מ"ש בא"ר שם דלפי מ"ש המ"א סימן תקפ"ד דהחילוק בין שבת ליו"ט משום דאין הוששין כ"כ בשבת לסמיכת גאולה לתפלה דילפינן כדמסיך ליענך ה' ביום צרה יהיו לרצון כו' בשבת אינו יום צרה וא"כ יוה"כ דמתענין דמיקרי קצת צרה ע"ש משמע קצת דאף כשחל בשבת כיון דמתענין בו הוי יום צרה קצת וצריך סמיכת גאולה לתפלה. ומפי י"ל לפי מ"ש לעיל הטעם סימן קי"א בהגה"ה לפי שו"ט הם ימי הדין ע"ש (ואין זה מהנחת רמ"א ז"ל כלל כ"א מה שהניה המהבר באר הנולה בש"ע שהדפוס) ועין בד"ט שב' הטעם לפי שיום זה הוי יום צרה כשאר הימים והביאו במ"א ואם כן אין לאומרו ביוה"כ ג"כ אף שחל בשבת אלא דא"כ גם בריה לא היה לנו לומר אף שחל בשבת וע"כ לומר די"ט שאני כיון דבכל קביעות יש בו דין שפיר הוי יום צרה קצת משא"כ קביעות שבת בעצמו אין בו דין ואינו יום צרה ולכן אף כשחל בו ר"ה או יוה"כ שחוא יום דין מ"מ שבת נופי' לאו יום צרה וא"ש טפי לפי תירוץ הד"ם וקצדתי. ומ"מ מ"ש בא"ר הטעם שלא לאומרו משום דכל מעשה יום כפורים דוחה שבת אין מעלה למילה צ"ע לפענ"ד דאדרבא יש מעלה למילה מפי שדוחה שבת ויוה"כ יחד. ולכן נראה לפענ"ד במקום שנהנו לומר ביוה"כ שהוא בשבת אין לשנות וכן אם נמצא מקומות שנוהגין לומר יום ליבשה ביוה"כ אף בשחל בחול אין למחות בידם שנראה שזה חמנה נתיסד ע"פ הלבוש וכמ"ש טעמא משום מעלת מילה שדוחה יום הכפורים :

שם י"ל איזה מומר כו'. כן נלע"ד ומת שהלבוש כ' פתם שכתורתם אומרים קדיש סיירי במקום שאומרים יה"ר שאומר בו כמה פסוקים אכל אם אינו אומר יה"ר צ"ל פסוקים קודם שהרי הקדיש הוא על אמירת פסוקים של אשרי וכיון שהלכו מבהכ"ג אחר חזרת ס"ת ופסקו הרכה בין אשרי לקדיש לכן צ"ל פסוקים קודם :

ג ויברך על עטיפת הטלית כו'. עיין במ"ו ח' בענין הליכה אם הוא הפסק ונראה דכאן שמסירו בכוננה שא"א שיהיה מעופף כו' בדרך הליכה שפיר הוי הפסק אדיבא דכ"ע ולבתחלה יש לו לכון בברכתו על דעת זה כמ"ש בספרי שע"ת על הש"צ שכן אני נוהג ע"ש. ומ"ש שישאל מלית ולא יברך א"ל דהוי מתנת ע"מ להתחור משום דעטיפתו זו שאינו מתעטף לשם חובת מצות ציצית רק לכבוד מצות מילה אינו רק שאלה בעלמא וכבר כתבתי בזה בספרי שערי אפרים ע"ש : ד או שיש שני עורות כו'. עיין בפנים מאירות ח"ב סי' ל"ד שכת' שהעולם נבשלים בזה וצריך להזהיר להסוים כשרואים ב' עורות וענ"ז שלא יפרע חעור בשבת :

ה אלא יתן אותו ג"כ לא"י כו'. עיין בא"ר וכמ"א סימן שלי"א ובמ"ז סי' שס"ט. ומ"ש ועוד יש תקנה כ"כ באבן העזר שם ועיש שב' עוד תקנה :

ו אבל לא יוליכנו לביתו כו'. כך הוא דעת המ"ז בא"ח סי' ש"י וביו"ד סי' רס"ו ועיין בנה"כ שם. ומ"ש ואם רוצה להוליכו לביתו להצניע לא יניח מידו כו' עיין במ"א וא"ח סי' שלי"א ועיין בא"ר שם שמתיר היכא שאיכא למיחש שמא יאבד לימלא אחר שהניחו מידו ולהליכו לביתו כיון דבלא"ה דעת הרמ"א להתיר מ"מ דלא הוקצה בהש"ג מחמת שהיה צריך לו באותו שבת וראיית המ"ז ומ"א יש לדחות ועיין בנמ"ך וקצדתי בזה שהעיקר הדינים הם בהלכו שבת ומשם נלמד לבאן. ומ"ש ואם אפשר שחכירו כו' עיין בפ"מ באשל אברהם : ז נוהגין לברך על הכוס כו'. עיין ביו"ד סי' רמ"ד סק"י דב"ה א"צ שיעור כשאר כוס של ברכה אלא מצד שאין שירה אלא על היין ע"ש :

אלף

סימן תרכא

למטה

שם ואם מלך אצל היולדות כו'. עיין לעיל סימן תקנ"ט לענין ט"ב מבואר שם כן וע"ש בבאר הנולה דהיינו ביולדת שצריכה לאכול ונראה דעדיף טפי מנתינה לתינוק הנימול ע"ש במ"א סק"ט דמוטב ליתן לתינוק גדול קצת לחנוכה בברכה ואף דלענין יוה"כ לא מקילינן ליתן לגדול קצת משום דיוה"כ חמיר מט"ב דאית ביה כרת ונזרינן ביה דלמא אתי למסך כיון שאינו קבוע ברוב השנים כמבואר בלבוש מ"ס כשאירע שהיולדת ורשאי לשתות טוב תתי אותו לח וכן מצאתי בסידור מהר"י עמדין :

ח ואומרים מזמור לדוד כו'. עיין ב"ל ר"ה שבסידור מהר"י עמדין ב' שם וזכר לדוד מזמור וא"כ נראה דה"ה ביוה"כ :

י ושני שעירים לכפר כו'. עיין כספר דגול מרכבת וע' מה שכתבתי בשער תשובה בסימן זה :

שם אף אם אין שם עשבים כו'. עיין במ"א סימן קל"ב ס"ק כ"ב במ"ש שם לחלק בין ר"ה דאין אומרים רק עלינו בכריעה א"צ עשבים כו' ויבואר לקמן : **יא** יכרע עם הצבור כו'. כן נראה מהא דאיתא סי' ב"ט באם יכול לגמור קודם שיגיע למורים ומבואר שם דצריך לשחות עם הקהל דאל"כ נראה ככופר במי שהצבור משתחוים ע"ש בט"ז ומכ"ש בזה :

יב יש לומר לאדני הטאת כו'. עיין ב"ה שדעתו לומר להשם הטאת וגם הט"ז אע"פ שמשניג עליו מ"מ כ' דעל צד היותר טוב י"ל להשם הטאת אבל המ"א כ' דלפני ה' תטהרו ולה' הטאת אומרים השם בכינוי ומכ"ש ביה"ר שאף הכ"ג לא הו' אומר ככתבו וכן נוהגין עיין שם וכ"ג דעת הא"ר :

יד ואם לא הציעו עשבים כו'. עיין במ"א דאין איסור ברציפת לבנים דאבן משכית כתי' ולכנה לאו אבן דכתיב ותהי לחם הלבנה לאבן מ"מ גם רצפת לבנים או נמרים מחמירין להציע עשבים נזרה אטו רצפת אבנים ונראה הטעם דמקילין בנפילה על פניהם שאינן מטין קצת לצדדים דאע"ג דלפי' מה שהני' הט"ז שם או יציעו עשבים והמ"א הסכים לזה נראה דדי בהצעת עשבים בלי הטי' וכ"כ בא"ר שם מ"מ תי' ראוי להחמיר לכתחלה לחוש לחנוסהא שלפנינו דאף שיש עשבים צריך הטי' ואף שיש מקום להקל ברצפת של לבנים או נמרים מ"מ ברצפת של אבנים או של שיש ראוי להחמיר ונראה הטעם כיון שכורעים בלא פישוט ידים ורגלים דיל' דשרי מדינא ע"ש בפ"מ במשבצות זהב ולכן ככל נווני סני בלא הטי' רק בהצעת עשבים וכמ"ש הט"ז ומ"א וכ"כ בא"ר דאפי' ברצפת אבנים א"צ הטי'. ומ"ש יש להם לחוץ ולהפסי' כ"כ הא"ר בש' השל"ה וכ"כ בעטרת זקנים סי' זה ומ"ש שבנפילת כורעים שבעלינו א"צ עשבים ולא לחוץ בטלית כן גלע"ד דאע"ג דבמ"א מ"ס קל"א כ' ההילוק זה בין עלינו דה"ה מ"מ פשיטא דגם בעלינו של יוה"כ דינא הכי דחד טעמא הוא :

פו וכן נוהגין שמרחיק כו'. ע' בא"ר ובט"ז כ' שהעושין כן סומכין בהליכה לא מיקרי הפסק ע"ש ואין לזוז מהמנהג :

פז ויפה עושים כו' כ"כ הט"ז מ"ס קי"ג והביאו בא"ר כאן ע"ש בט"ז שכת' שקצת מלעיזין ע"ז ואומרים שאין להכות על הלב כיון דלא קאי על עצמינו וליהא מידי דהוי בכריעה באמירת והכחנים :

יז נטילה נמורה כו'. כ"כ בא"ר בשם מט"מ וכבר כתבתי בזה סי' תרי"ג דאע"ג דפ"מ מטיל ספק בזה מ"מ אין להניח מה שמבואר בפירושו מחמת זה ע"ש. אך במקום שנהנו הלויים ליטול נראה שאין להם ליטול רק עד קשרי אצבעותיו והכו דלא לוסף עלה : שם עד קשרי אצבעותיו ע' בס' תרי"ג בשם הר"ש הלוי והרדב"ז : **יח** ולא פוטום הקטור' כו'. ע' במ"א ס' תרכ"ב כתב שפיטום הקטורת יש לאומרו והא"ר כ' שהמ"א לא זכר מהלבו' שכ' להדיא שא"ל פוטום הקטורת לפי שהוא כלול בעבודה בעיוטים וסליחות והט"ז כ' שטוב לאומרו ביחידות שסממני הקטורת לא הוזכרו בעבודה ואצלינו נוהגים לומר פ' התמיד וקטורת קודם למנחה כמו בשאר ימות השנה וכיון שמוזכרים הסממנים די בזה :

יט ואין אומרי' על חבל. כן הוא בלבוש ובפ"מ הביאו ובסידור ר"י עמדין רשום גם על הכל וצ"ע :

סימן תרכ"ב א ולא ואני תפלתי כו'. עיין בלבוש ס"ש בזה. ומ"ש לומר תהלה פ' התמיד ע' לעיל סי' תרכ"א ס"ש בזה:

ג כדי להשלים מאה ברכו' כו' ע'. במ"א סק"ש שהאריך בזה ושם כ' שיש שכתבו שלא להריח ביוה"כ והמ"א פתור וב"כ כו' תרי"ב בפשיטות דמותר להריח ופזוב לעשות כן כדי למלאות מאה ברכות עכ"ל. ומ"ס צ"ע אם יש לעשות כן בכחנ' להפסיק בכ"פ בהיסת הדע' כדי להרבות בברכות כמ"ש המ"א להוכיח מהא דיומא דף ע"ו דפריך וניהי ס"ת אהרינא כו' אף דביוה"כ קמירי שצריך להשלים ק' ברכות אעפ"כ אמור לנרום ברכה שא"צ וגם צ"ג דאפשר דאף בהפסק זמן גדול לא מחני שאין כאן היסח הדעת להריח עוד ונראה דאם מריח כלילה וישן אחר כך שפיר הוי היסח הדעת וע' במ"א סו' רי"ו סק"ג דאף בדעתו לחזור לאלתר אם מריח עתה בבשמים אחרים יש לברך שנית. וע"ש במ"א דהא דחסרו שנים ביוה"כ היינו במקומות שאין אימרים כרכת מקדש את שמה ברבים בשם אבל אנו נוהגין לומר בא"י מקדש כו' כמ"ש הט"ו ס"ק ט' בשם רש"ל א"כ לא נחסר לריח ביוה"כ רק שני ברכות ואם חל בשבת לא חסר לנו כלל וע' קצ"ד לענין ברכת הריח על הפלפלין ושם מבואר דאין לברך על הריח שקלטו הכלים ומ"ס נראה שאין ליקח פרי הראוי לאכילה לברך ברכת הגנות ריח טוב בפירות וע' לעיל סי' תרי"ב שיש לזתור שלא ליגע ביוה"כ באוכלין גם דמי קצת לקניבת ירק שכתבו כיון שעסיק בו גזרינן דלמא אתי לכיובל מיניה וגם גמי מהעסק להריח להא דמ"א ובקניבת ירק נוהגין לאסור אף מן המנחה ולמעלה ע' סי' תרי"א ולכן אין ליקח להריח דבר ראוי לאכילה כלילה לברכת הריח:

סימן תרכ"ג ב קודם פלג המנחה כו' עיין במשבצות זהב בזה:

ג וטוב להעמיד שנים. ע' בב"מ פרק הפועלים בעובדא דרבי נזר תעניתא אחתי לר' היא ובניו כו' ולכן בתפלת געילה שהוא קץ לכל התחנונים ובקשות ועת הוא לחון על גאולתנו ועל פדות נפשינו ולחתמנו בספר חיים וברכה ולכפרת פשע שהוא בפנות יום לכן מעמידין היתר חשוב שבעדה וע' במהרי"ל שהיה ש"ץ בימים נוראים והיה מעמיד בכל התפלות שני חשובים אצלו כמ"ש חו"ל ומשה אהרן וחור עלו ראש הנכעה ואהרן וחור תמכו בידיו כו' ואמרו במדרש מכאן לש"ץ צריך שיעמוד אחד בימינו וב"כ הלבוש ר"ס זה שמהאי מעמא מעמידין ב' אנשים: אמורת כל נדרי ולא משום כל נדרי שאינו רק משום תנאי וא"צ נ' דהא מחנה לעצמו ועיקר הטעם להתיר להתפלל עם העבריינים כו' מיהו בלא"ה צריך להעמיד א' לימין כו' ע' שובמ"א סי' תקס"ו סק"י כ' יצ"ל וצ"ע למה אין נוהגין כן בזמנינו להעמיד רק ביוה"כ משום הפהת נדרים ואפשר משום דק"ל אין תענית צבוי בבבל ועוד י"ל דעכשיו שכולם אומרים הסליחת עם הש"ץ א"צ להעמיד אצלו עכ"ל. וצ"ל דהמ"א ס"ל דביוה"כ אע"ג שהוא תנאי ס"מ דמי להפרת נדרים וב"כ המ"א בסו' זה ס"ק י"ח לענין שו"ל כל נדרי מבע"י ואין טעמים אלו מספיקים ב"כ דמ"ש דאין ת"צ בבבל לא נאמר אלא לענין שמותר לאכול כלילה ולענין החומרא שבת"צ אבל ביוה"כ שהוא ת"צ דאורייתא וע' בסו' תקע"ה שמבואר שם הטעם דאין ת"צ בבבל לפי שאין נשיא בח"ל שיוכל לגזור תענית כיו"כ מבואר דיוה"כ ודאי ת"צ הוא וא"כ מהראוי שיעמד שנים כמו שעשה מהרי"ל ועיין בד"מ הביאו במחצית השקל שכ' שם הטעם משום דלא ק"ל בפרקי דר"א ומה שעומדים עד ברכו הוא לפי מנהג הראשונים שהיה מתירים על העבר כו' ולדידן כיון שמתירים להתפלל עם העברניים צריך עוד ב' ועומדים שם עד ברכו שלא לשנות מנהג הראשונים ע"ש. ולפענ"ד צ"ע שהרי בסו' תקס"ו פסקו לדינא דך דפרקי דר"א וא"כ מבואר דק"ל הכי שהרי הרמ"א לא הני' שם כלום ע"כ נראה דודאי הו' ראוי לעשות כן אך שקשה למצוא אנשים חשובים שיעזבו את מקומם הקבועים ללכת לנגוע בעמידה אצל החון ועד"ו אמרו בפסחים דף ע"ה מאן ציית לך דעקר סיבי ומשכני' ורחיש וכיון שא"א כ"כ מספיקין את עצמם שעכ"פ יעמדו בתחלתו עד ברכו ולכן נראה שאם אפשר למצוא בתפלת געילה שיעמדו אצל

הש"ץ שני אנשים חשובים טוב הדבר:
ד הניע עת לעמוד כו' ומזכיר של שבת כו'. ע' בפ"ח באשל אברהם סי' זה כ' דש"ץ בלחש אינו תזור ובסו' תקצ"א ב' בא"ר לפי מ"ש במ"א שם דיחיד לא יצא בתפלה

אלף סימן תרכ"ד ל מטה

שם להוציא בני ביתו הקטנים כו'. ע' בס"ס רצ"ז בש"ע נבי שבת שפסק דבכה"צ סברך להוציא אותם והט"ז ומ"א חולקים בזה ונראה דביוה"כ כשחל בשבת כ"ע סודים שאין לברך כיון דבלא"ה יש סוכרים דאין לברך במוצאי יוה"כ שחל בשבת רק שאחרונים חכרעו לברך בשום שאין חשש שהרי נהנה וא"כ כשאין לו חשש ת"ח שאינו נהנה רק שמכרך להוציא אחרים א"כ אף לדעת הפוסקים דבשבת סברך שח"א מצוה ודאית מש"א"כ במוצאי יוה"כ דאיכא דעות שאינו מצוה כלל לברך וכיון שאינו נהנה יש חשש ברכה לבטלה :

ו יש שמבדילין על דבש שקורין מע"ד כו'. ע' בס"א סי' רצ"ו ס"ק ו' על מ"ש רמ"א שנוחנין להבדיל במוצאי פסח על שכר לפי שחביב עליהם דזה דוקא הוא פוסקים ששכר הוא חמר מדינת כו' ע"ש ודבש שקורין מע"ד אינו חמר מדינת הלכך אין להבדיל עליו אף אם חביב עליו להשקות הצמאון וטוב יותר להבדיל על היין או עכ"פ על שכר :

ח נתלים ששבתו כו'. ע"י בש"ע ס"ד כ' ש"א שמברכין על האור היוצא מאבני מעמוד ראשון ואילך ופי' הס"א היינו להדליק נר מאותו שלהבת וע"י ס"א סק"ד שתמה בזה על חב"י מדברי הח"ם ותרי"ע ע"ש ע' סק"ז דאפי' חל יוה"כ בשבת דינא הכי שם ואם אין בו סכנה כו'. ע' סי' רצ"ח שהמ"א כתב שלחולה שאין בו סכנה ע"י א"י או חולה שיש בו סכנה אפי' הודלק ע"י ישראל שרי והא"ר חילק ע"ז וחביא ראיה דחולה שאין בו סכנה והודלק ע"י א"י אין לברך עליו ע"ש :

ט אין לברך על נר של בהכ"נ כו' עד של בהכ"נ לברך ע' ס"א סק"ז שכ"כ ולא ידעתי מציאות הענין שלא יהא אפשר להבדיל על שניהם יחד. ודבריו בפשטן ד"ל ראף שהוא הוצח לברך וע"ד שאמרו רב אמי ורב אסי כד פיקלע להו ריפתא דעירובא בצעי עליו ואמרו הואיל ואיתעביד ב"י חדא מצוה ליעבד ב"י מצוה אחרייתא כו' ע"ש אפ"ה אין לו להבדיל על נר של בהכ"נ לברך אלא יצטרף אליו הנר שהדליק ממנו ולא יברך על של בהכ"נ לברך כיון ש"א שאין לברך על של בהכ"נ חעשוי לכבוד ועיין סימן רצ"ח ס"א באיכא אדם חשוב מברכין ויש ס"ב רין להיפך אם יש שמש כו' ע"ש ונראה דנרות הדולקים בבתי מדרשים שעשויים ללמוד אצלם ושאר תשמישים שהותר אצלם לפי שלב כ"ד מתנת שרי שעיקרן אינו רק להאור :

י יש מחמירין כו'. כן חביאו בירושלמי ר"ש בר יצחק חש על גרמי וצ"ס תרתין י"ט אפטיקו פרוכ' ודמך כו' פי' שהופסק הלחלוחית ומתולכין כתבו שאין לעשות כן מחשש סכנה והמחמירים על עצמ' סוכרי' דרשב"י ה"י אדם חלוש והזיק לו תענית שני ימים רצופים אבל מי שאימד בנפשו שיכול לעמוד בתענית ב' ימים אין חשש שהרי עינינו הרואות הרבה ב"א שמתענים כמה ימים רצופים ואין ניוזקים ובפרט אם רגיל להתענות הפסקות וחנסיין מוכיח שטבעו בריא וחזק אבל מי שמרגיש חולשות בעצמו הוא מתחייב בנפשו כשמתענים עצמו בסכנה. וע"י בס"א שכתב עוד פ"עמים דאנן בקיאיין בירחי ובי"ט עושין ב' ימים משום סנהג אבותינו וכיון שביוה"כ לא נתנו אבותינו כן למה ננהוג אנחנו כן וגם שמעתי דאם עושה יום הב' יוה"כ היה אתמול עיו"כ ואסור להתענו' והרי התענה וא"כ סתרי אחדדי וגם הוא חומרא דאתי לידי קולא לסנהגיננו שאין מתענין בין יוה"כ לסוכות ובלקוטי פ"דס משמע שאין מתענין כלילה רק ביום עכ"ל ח"מ"א ונראה דאותן שאין מתענין כלילה הוא משום חשש סכנה ומ"מ אין לנהוג מחמת אינד פעמים שכ' ח"מ"א וגם זה סתירה מני' וכי' שאם רוצה לעשות כן מחשש שמא היום יוה"כ איך אכל כלילה שחרי יוה"כ לילו כיומו לכל דבר :

י"ד המדקדקים מתחילין מיד כו' אל יחמיצנה. ע' בהג"ה ס"ס זה ובהג"ה ס"ס תרכ"ח שכתב ומצוה לתקן המצוה כו' וכתב המג"א שם דחיינו לבנותה כולת. עיין בעשרת זקנים שכתב אפילו אם יום שלאחר יום הכפורים הוא ע"ש :

ת.ם

הלכות חג הסוכות

(א) יום ראשון של חג הסוכות הוא חל ביום שחל בו ר"ה שסימנו ב' ג' ה' ז' ואם חל ביום ב' או ביום ג' יש שבת בין יה"כ לסוכות וקורין בפי' האזינו ומחלקין פרשיותי' כדרך שהיה מחלקין אותם במקדש וסימנם ה' ז' י' ל' ד' האזינו זכור ירכיבהו וירא לולי בעם כי ידיו כד נוהגים לחלקם במדינות אלו ויש מקומות שאין מחלקין לולי כי ידיו רק מחלקים לו חכמו כי אשא וקורין ששה עד סוף השירה והשביעי קורין מסוף השירה ויבא משה עד סוף הסדרה ובמקום שנוהגין להוסיף בשבת - מוסיפין אחר השירה מן ויבא משה אבל קודם לו בקריאת השירה אין מוסיפין כלל רק קורין ששה על סדר הסי' שכתבנו אפי' אם יש חיוכים אין לשנות ובקריאת מנחה של שבת שלפני שבת זה של פי' האזינו שהוא שבת שבין ר"ה ליה"כ - אין מרקדקין בכך לחלק על סדר הזה וכן בב' וה' של שבת זה שקוי' בו האזינו אין מרקדקין בכך אלא המנהג שהכהן מסיים הבו גורל לאלהינו והלוי מסיים עשך ויכוננך והישראל מסיים ואין עמו אל נכר ויש מקומות שגם במנחה ובב' וה' קורא על סדר ה' ז' י' ובמדינות אלו נוהגין כמ"ש :

(ב) כבר ביארנו שבימים אלו שבין יה"כ לסוכות א"א החנונים ואין מתענים בהם אפי' יא"צ ואין לומר צה"ד רק על חכם גדול בפניו אבל חתן וכלה ביום הופתם מתענין אף בימים אלו ובמקום שיש צורך להקל כגון - מיחוש חולה ותשישות כח המיקל לא הפסידו :

(ג) אם בימים אלו הלם חלום שצריך להתענות עליהם יתענה ולמחר אין כהענה תענית להעניתו אם הוא בחול ואם חלם בשבת שבין יה"כ לסוכות צריך הוא להתענות למחר תענית להעניתו ואם חלם בליל יה"כ אפילו חל יה"כ בשבת ורצה להתענות יום אחד לבטל גזירת החלום אין לו להתענות בימים אלו ויקבל עליו להתענות יום אחד אחר המועד :

(ד) אין לעשות נשואין בערב החג ואם יש צורך גדול בדבר עב"פ יהיה מהוריון מקדימין לעשות החופה קודם חצות ויהחיל מיד הסעודה בענין שישלימו הסעודה קודם שעה עשירית על היום :

(ה) אם לא נראית הלבנה במוצאי יה"כ עד לילה ראשונה של סוכות יקדשו אותה או אפי'

אף למטה

(ב) רק על חכם גדול בפניו עיין לעיל סי' ת"כ בט"ו לענין ל"ג בעומר וכה"ג שאינם מדין התלמוד וכן מבואר בא"ר דימים אלו שבין יה"כ לסוכות ומר"ח סיון עד אחר שבועות שאינם חלה מנהג וע"ש לענין חודש ניסן : אבל חתן וכלה מתענין אף בימים אלו עיין בסימן תקע"ג במ"א שם וקלת היה מקום ללדד לפי הטעם הא' שכתב שם לפי שמוחלין להם עונותיהם והוא להם כיוה"כ דידהו א"כ י"ל כיון שיה"כ הסמוך לו התענו על כפרת ומהילת עונותיהם ובימים אלו אין לחוש לעונות חדשים מקרוב כמ"ש בסימן תקפ"א בעור על המדרש ראשון להשבון עונות וע' בא"ר סימן תרכ"ד שכתב דאפשר ששוגגים א"כ כפרה בימים אלו אידי דטרדין במלות ע"ש ולפי טעם זה יש לומר דאין חתן וכלה מתענים בימים אלו אך לפי טעם השני משום ששם בכרות נריכים להתענות ולכך נראה ש"ס יש טורח בדבר כגון מחמת מיחוש קלת חולי ותשישות כח המיקל בזה לא הפסידו ומ"מ נריכים לומר מכל דבר המשבר וגם לא יהיה רודף אחר מותרות מאכל ומשתה כמ"ש הב"ש באה"ע סימן ס"א :

(ג) אם בימים אלו כו' ע"י במ"א סימן רפ"ח ס"ק ד' בשם כנה"ג ובסימן תק"ט ס"ק וא"י שכ"כ המ"א להדיא : ויקבל עליו להתענות יום א' אחר המועד כולל דמדינא א"כ להתענות יום אחר כלל דשבת של יוה"כ התענית עליו הובה בלא ת"ח ואין צריך למיתב תענית על תענית זה של יוה"כ אך מה שלבו נוקפו מחמת החלום רוצה להתענות מכל מקום אין לצרור יום זה שהמנהג שאין מתענין ויניח התענית עד אחר המועד :

(ד) אין לעשות נשואין בערב החג ע' במגן אברהם סי' תקמ"ו שנוהגין שלא לישא ערב הרגל לפי שאסור לעשות סעודה ראשונה של שמחה נשואין ברגל ולכך בשע' הדחק צריך שיעשה הסעודה ביום אך לפי המבואר בסי' תרל"ט שלא יאכל ביום מחלות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתואבון אם כן היה צריך לעשות הסעודה קודם חלות אך המ"ש בק' שם ע"ז דהלל הטעם הוא דומיא דאכילת מלה ובמלה גופא אינו אסור אלא משעה יו"ד ומ"ש להלך דכפסה מלה עשירה אינה משביע כ"כ גם כן דחה שם וע' בחק יעקב סימן תע"א מ"ש בזה לתרץ ודבריו ל"ע ולפי ענ"ד נראה לפי מ"ש המ"א סימן תע"א שאם יודע שיומסך סעודתו עד אחר ט' שעות לא יתחיל אפי' קודם ט' אם כן י"ל דלענין שלא יאכל מחלות ואילך מ"מ רשאי להתחיל קודם חלות אף שיומסך אחר חלות (וע' בפר"ח מה שהביא בשם הרוקח דאחר שעה ט' צריך להפסיק והפר"ח הקשה עליו ע"ש ולפי מ"ש י"ל דהרוקח מייירי כשיודע שלא יהיה יכול לגמור קודם ט' לזה הוי כהתחיל באיסור ע"ש) ובזה יש מקום ליטב בדברי הפוסקי' ואין כאן מקומו ועיין סי' תקכ"ט וסימן רמ"ט . ומלאתי כבר"י סימן תקמ"ו שהצריך בזה וכתב דמקלת הפוסקים דשרו לעשות סעודת נשואין בלילה הראשונה וכן משמע ברבי"ש ומ"ש הט"ו בשם הריב"ש הוא ע"ש וז"ל הרשב"א ונדברי התוספות פרק נערה עיין שם וקצת דודאי ראוי לנהוג ללאת ידי הכל ולעשות כמ"ש בפנים :

(ה) אם לא נראית הלבנה כו' עיין מ"א סימן תק"ו שהביא מהב"ח שטעה מעשה בזה וכן הוא בתשובות הב"ח באריכות ולכאורה היה אפשר לומר לפי הטעם משום תחומין אם כן יש לומר דלענין י"ט קיל טפי משבת משום

אם חל בשבת ויש לקרשה מיד בצאת הכוכבים ויאותר לאור הלכנה ואח"כ יתפללו סעריב של י"ט :

- (ו) אם חל יה"כ בה' ולא נראית הלכנה עד ליל שבת. אין לקרשה בליל שבת כיון שיש עוד זמן לקרשה במוצאי שבת או בליל ב' ואפי' אם חל בר' שאין זמן לקרשה רק ב"ש יש להמתין ומכ"ש אם גם בליל ט"ו שהוא ליל חג עדיין הוא זמנה שיש להמתין אם לא שהוא עת מעונן ואפשר קרוב שלא תראה עוד מותר לקרשה בליל שבת:
- (ז) בערב חג הסוכות לא יאכל מחצות יום ואילך כדי שיאכל בלילה בסוכה להיאכזן חמ"א דאכילת מצה ואם היה טרוד ולא היה יכול לאכול קודם חצות מותר לאכול עד שעה עשירית דהיינו עד שלש רביעית היום ומיני תרגומא כגון פירות וירקות ובשר וגבינה בצים ודגים ומיני קטניות מותר לאכול אף אחר זמן מנחה קטנה:
- (ח) מצוה ללוש כדי שיעור חלה בבית לעשות מהם לחמים ולאפותם בביתו ולבצוע עליהם ב"ש ואף במקום שנוהגין לאכול פת של בותים מ"ט ב"ש יש לנהוג בקרושה יותר והוא כבוד י"ט ואם אי אפשר לו לאפות בביתו וצריך להוליך לנחתום א"י לאפות בתנור יזהר להעוסק בזה שישליך קיסם בהנור או לחתות האש מעט כמבואר ביו"ד סי' קי"ב (וע' בא"ח סי' תר"ג בשם הלבוש ומנהגים) ומנהג העולם שלא לאפות מע"ש רק לשין ואופן ב"ש משום שיותר עונג י"ט לאכול פת חמה ואם רוצה ללוש מע"ש ולאפות ב"ש יש לו להזהר להפריש חלה ולשורפה מיד שאם לא יפריש בע"ש אסור להפריש ב"ש ואם לש ואופן

אלף - למטה

דב"ט איכא מאן דס"ל דלית ביה משום איסור תחומין דאין איסור תחומין נוהג בו משא"כ בשבת וכן משמע מלשון המג"א (ט"ז) שם וכ"ש בשבת ונראה דמ"ט המ"א וכו' ש' בשבת הוא לפי הטעם משום תחומין אבל לפי הטעם שכתב בלבוש משום דאין מערבין שמחה בשמחה אין כאן כ"ש לפי מ"ט ח"ו בכבוד שור סוף תענית דאכילת שבת משום עונג הוא ולא מלינו שגלטונו בשבת על שמחה ובהכי ח"ש שטוין נשואים בע"ש וסעודה ראשונה בשבת אע"ג דב"ט כ' המ"א שאין לעשות כן כמ"ט ש' כסעוף שלפני זה משום הטעם דסעודת י"ט משום שמחה ועי' ביד אפרים סימן תרפ"ח בע"ט ס"ק כ' שמדברי הירושלמי שם ולא זה ששמחתו בידי אדם משמע דגם בשבת משום שמחה ע"ש ומ"מ י"ט דוקא לענין סעודה אמרינן הכי וא"כ כאן לפי טעם הלבוש קיל עפי שבת מ"ט ומ"מ לפי הטעם משום תחומין שפיר כ' המ"א דכ"ש בשבת ועיין מ"ט בק"א לתשובת ב"ח החדשות דמוכח מהתוספות ופוסקים דתחומין נוהג ב"ט וגם מבואר מלשונות הפוסקים כאן דבשעת הדחק מותר לקדש גם בשבת וכן עשינו כמה פעמים ולכן נראה שאפילו אם יום טוב הל' בשבת אין לדחות קידוש הלכנה בשביל זה היכא שלא אפשר לקדש ח"כ ומ"מ נהגנו שאם נראית הלכנה בתחלת ליל שבת או י"ט או שבת וי"ט להתפלל מנחה בכבוד ולהמתין עד שעה הראוי לקדש ואח"כ יוצאין כל הצבור לקדש הלכנה וחוזרים לכהכ"נ לקבל שבת או לתפלת מעריב של י"ט דאע"ג דשבת וי"ט ממילא חייל בכניסת הלילה מ"מ טוב להקדים הקידוש קודם קבלת שבת או י"ט בתפילה ומ"מ אי לא עביד הכי או לא זרחה בתחלת הלילה עד אחר כמה שעות אין להטריח הציבור להמתין בתפלת מעריב ורשאים להתפלל מיד מעריב ואם יהיה בקושי להתאסף אחר כך טוב שימתו קצת אחר התפלה כי ברוב עם הדרת מלך אך בליל פסח ששקדו למחר להסב אין לעשות כן ובליל סוכות אף על גב דבסימן תרל"ט איתא שיאכל קודם חצות לילה אינו מדינא וגם בכבינה פת סני ואפשר דגם בפסח מוטב להמתין דלמא תראה הלכנה וקשה שיפסיקו באמצע הסדר בלך ושוב וקצתו בזה שאינו אלא זירוז משום וכ"א יעשה לפי הענין:

(ו) אם חל יה"כ בה' כו' עיין בשערי תשובה הבאתי שם תשובת שבו"י ח"ג בנראת בליל שבת ויש עוד זמן לקרשה במוצאי שבת דעת הגאון מהר"ד חושנהיים לקדשה בליל שבת והגאון בעל שבו"י אין דעתו כן ולפע"ד לנהוג בזה כמ"ט - בפנים :

(ז) בערב חג הסוכות לא יאכל מחצות היום ואילך עיין במ"א סימן תרל"ט ומ"ט לעיל ס"ק ד' וקצת יש סברה להקל עפי בסוכות דבפסח שצריך להקדים כדאמרינן חוטטין מנה בלילי פסחים כו' וגם צריך שיאכל אפיקומן קודם חצות לכן יש צורך עפי להקדים אכילתו ביום כדי שיאכל בלילה מנה לתיאכזן משא"כ בערב סוכות ליכא למיחש כולי האי שאם לא יהא תאב לאכול ימתין עוד עד שת תאווה באה אף שגם בסוכות לילה ראשונה כתב הרמ"א סימן הנ"ל בשם מהרי"ל ומהרי"ג שיאכל קודם חצות לילה מ"מ פשיטא שאין זה מן הדין רק חומרא לחכמי המצוות וגם י"ט דמנה שאני שהוא לחם עוני ואם ימלא כריסו ביום לא יאכל המנה בלילה לתיאכזן מה שא"כ בהתקדש ליל חג שהשלחן ערוך בגלוסקאות יפות ותפוקי מעדנים ורווחא לבסומא שפיתו וקצתו בזה דודאי לכתחילה אין לזוז מדברי הרמ"א בשם מהרי"ל שיאכל קודם חצות ואך אם אירע שלא אכל ח"ש להרעוב את עצמו עד הלילה אלא יכול לאכול עד אחר מנחה קטנה ומשם ואילך אין לו לאכול אלא מיני תרגומא ואף לפי מ"ט הח"י - סי' תע"א בשם הכלבו שאפילו מיני תרגומא אין לו לאכול אחר מנחה קטנה מ"מ נראה אף לדבריו אין להתמיר רק בע"ש משום חובת מנה דוקא אבל אכילה בליל סוכות אין לחוש כ"כ וגם שם תמה הח"י וכמדומה שהמנהג להקל גם בערב פסח ומיני תרגומא כו' כבר נתבאר לעיל ועיין בח"י ס' תע"א וע' בתוספות פ' ע"ט וכתום ישינוס ציומא ויש שם ע"ט וכתבתי מזה במקום אחר :

(ח) מצוה ללוש כדי שיעור חלה בבית ע' סימן תקכ"ט ועיין סימן רמ"ב ועיין מה שכתב ביד אפרים שם על דבר המ"א בזה : ואם אי אפשר לאפות בביתו כו' ומנהג העולם כו' ולדעת המרדכי והב"ח הביאו המ"א סימן תק"ו והפ"ח אסור לאפות העיסה ב"ט ע"ש וכיון שמפרישה יש לו לשרפה מיד שלא יבא לידי תקלה : ואם לש ואופה ב"ט כו' עיין סי' תק"ו ס"ד והט"ו שם כ' שיש להזהר לגסי ההמון דין זה שלא תשרף עד הערב ר"ל

יש מותר להפריש חלה קודם האפי אבל לא ישרפנה ביום אלא יניחנה בבלי ויכסנה ובמוצאי יום ישרפנה :

א) אסור לעשות מלאכה מומן מנחה קטנה ואילך דהיינו מהחלת שעה עשירית על היום ובעל נפש יש לו להחמיר מומן מנחה גדולה דהיינו חצי שעה אחת חצות היום וכל מלאכה שהיא אסורה בע"ש מן המנחה ולמעלה אסורה בע"ש והין ע"ש מבואר בסי' רנ"א וכל יום מותר לתקן בגדיו וכליו וכל מה שצריך לו לצורך יום ומכ"ש אם הי' צריך לתקן הסוכה ולא הספיק לגומרה על מבונה עד זמן המנחה יכול לתקנה ואין לברך על עשיית הסוכה פי' בשעה שהוא רוצה לגומרה וברכת שהחיינו היה ראוי לברך כשהוא עושה לעצמו זמן עם אחרים עושין לו הי' ראוי שיברך בעה"ב שהחיינו בשעת גמר העשי' אך אנו סומכין על רכת שהחיינו שאומרים בשעת הקידוש ואם לא קירש לילה הראשונה בסוכה ואחר כך אבל בסוכה עיין סימן תרמ"א :

ב) אין מקיזין דם בע"ש ובלילה שלפניו מותר מלבד - בליל הושענא רבה - דגם בלילה אסור אבל משום סכנת חולי מותר אפילו בערב שבועות ושרעפפין (שקורין קאם ועיין או באנקים) מותר בע"ש רק בערב שבועות והושענא רבה אסור :

ג) מי שלא גילה ראשו קודם ר"ה ויש לו שערות הראוים לגלח חייב לגלח עצמו בערב הרגל לכבוד הרגל שלא יבגס לרגל כשהוא מנוול ומותר להסתפר כל היום ביום בע"ש אך מצוה מן המובחר לגלח בע"ש בבוקר ולא יקדים לגלח ביום שלפניו אם לא שחושש שמא זה שרוד בע"ש שלא ימצא פנאי לגלח מגלח ביום שלפניו ואנשי מעשה מדקדקין הרבה שלא גלח אחר חצות שהוא עת מנחה גדולה ואם מת לו מת קודם יה"כ שאז הוא אבל תוך למ"ד לא יגלח בע"ש עד סמוך לחשיכה :

ד) אם הוא אבל שמת לו אביו או אמו קודם ר"ה וביטל ממנו ר"ה גזירות שבעה ושוב אחר כך ביטל יה"כ ממנו גזירת למ"ד וגיערו בו חביריו אעפ"כ אסור לגלח בערב סוכות :
ה) צפרנים שראוים לגלחם יש לו ליטלם בע"ש כמו בע"ש ואם יש לו צורך ליטלן ביום שלפני יו"ט נוטלם ואינו חושש ולכתחלה יש לו ליטלם קודם חצות ועכ"פ יש

אלף למטה

והוא י"ט ונראה שיש לכפות עליו כלי דלא ליתו לידי תקלה ועי' מ"ש בזה סי' תק"ו בשערי תשובה ויד אפרים ס"ס :
א) אסור לעשות מלאכה מומן מנחה קטנה ואילך כו' עד יכול לתקנה ע' כ"ש"ס פרק מקום שנהגו דמייתי צרייתא העושה מלאכה בע"ש ובע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סי' כ"כ"ה לעולם והחילוק בין ע"ש לשאר י"ט דבע"פ משמתין אותו משא"כ בע"ש ועי"ע ואיכא מאן דאמר דגם בע"ש ועי"ט מונעין אותו חלה זין עונשין אותו כמ"ש המ"א סימן רכ"א בשם סמ"ג ויש בזה חריכות דברים באחרונים וקצתו בזה דודאי יכא איסורא עכ"ל ועי' בא"ר סימן תקכ"ט בשם הכל בו איסור עשיית מלאכה בע"ש כמו בע"ש ומ"מ אין מכין תו מכות מרדות ואין משמתין אותו חוץ מע"פ ע"ש : ואין לברך כו' עד בשעת הקידוש פ' סי' תרמ"א ובמ"א ס"ס ובמ"ש בשערי תשובה ס"ס :

ב) אין מקיזין דם בע"ש כו' עיין סימן תס"ח בהג"ה סעיף יו"ד ובמ"א ס"ס ובח"י ומקור הדין משנת דף קכ"ט דבערב שבועות נפק זיקא ושמיה עבות ויש סכנה להקזי בו וגזרו בכל עי"ט משום ערב שבועות וזכ"ר סימן ז"ג כחז מעשה בא' שצו לו הרופאים להקזי דם משום סכנת חולי והתיר ע"ש דמשום סכנה שרי וגם יש לומר דש"ס הקזה שלהם אמרו שהיו רגילים להקזי דם הרבה ואף דמכל מקום אין להקל באין סכנה ביש סכנה יש להקל :
א) מי שלא גילה ראשו קודם ר"ה כו' ע' סימן רנ"א ובלבוש שם שהתירו להסתפר כל היום אפי' בשכר כדו' שלא יבגסו ישראל לרגל כשהם מנוולים לפי שרוב בני העיר טרודים כל היום בצרכי שבת ואין להם פנאי להסתפר ד עת הערב התירו ישראל ספר לספר עכ"ל וא"כ מכ"ש בערב החג שטרודים הרבה בסוכה לנאותה ולעטותה יתר שאת ובמלות לולב וצרכי שמחת יו"ט שמותר להסתפר כל היום וחיוכא הוא לספר ללבד הרגל שלא יבגס יגל כשהוא מנוול כמבואר בר"ס אלו מגלחין ובמסכת תענית ועיין לקמן סי' תקל"א וזכ"ר י"ט שם שהאריך ועיין סימן ר"ס בהג"ה בשם א"ז שאם היה שערות ראשו גדולות מלוה לגלחן לכבוד שבת וע"ש שהביא רמ"ה מזכיר מצוה לגלח בע"ש ולא צ"ה שלפניו ולגלח בע"ש בבוקר לחמירינן החם אבשלום היה מגלח מע"ש לע"ש וצריך זהו נמי מגלחי מע"ש לע"ש ומשני אחוהי מלפרא ואיהו צפניא ע"ש וכ"כ במח"כ ס"ס ודאי הטוב והישר לגלח ע"ש בבוקר משום לכבוד השבת ע"ש כו' א"כ פסיקא דה"ה בעי"ט יש לעשות כן : אך מצוה מן המובחר לגלח ערב י"ט בבוקר ע' לקמן לענין רחילה מ"ש בשם הב"ח : ואנשי מעשה מדקדקין כו' ע' מ"א סי' ת"א בר"י בשם האר"י ו"ל שאף בע"ש היה נוהג מאוד בזה והבאתי בש"ת ע"ש : ואם מת לו כו' עיין לעיל סימן קמ"ח וכו' ד-סי' ח' ומ"ש שם אפי' אם יום שביעי הוא ערב הרגל מגלח הך דינא לא משכחת ליה בחג סוכות דאם יום שביעי הוא ערב הרגל צ"ל שמת קודם יו"כ וא"כ בטלה גזרת ז' ביו"כ ומ"מ יש לו להמתין ד סמוך לחשיכה כמבואר שם לענין כיבוס ורחילה וע' בא"ר סימן תקמ"ח ס"כ בשם שכת"ג להתיר בתספורת כל היום והשיג עליו דגלוק ודאי חמיר מכיבוס ואין היתר אלא סמוך לחשיכה ע"ש :

ב) אם הוא אבל שמת לו אביו כו' ע' בשו"ת שמש לדקה הבאתי בשערי תשובה סימן תקמ"ח דאסילו גערה לא מהני כיון שלא שלמו שלושים יום בפועל עיין ס"ס :

ג) צפרנים שראוים לגלחם כו' ע' בא"ר סי' רנ"א בשם של"ה : ואם צפרני רגליי גדולים ע"ש סימן ר"ס במח"ב

מטה סימן תרכה אפרים

לו ליטלן קודם שיטבול לטהר עצמו ברגל ואם צפרני רגליו גדולים לכתחילה יש לו ליטלן יומיים קודם ואם לא נטלן יכול ליטלן בעי"ט ואם נעשה אבל קודם יה"כ אפי' על אביו ועל אמו מותר לו לגלח צפרניו בעי"ט סמוך לחשכה:

(יד) מצוה לרחוץ בעי"ט פניו ידיו ורגליו בחמין ויש לו לרחוץ בסדר הזה פניו ואח"כ ידיו ואחר כך רגליו ומכ"ש אם יוכל לרחוץ כל גופו בחמין כמו בע"ש ומצוה לטבול במקוה צ"ב כדי לטהר עצמו ברגל ומי שהוא מצטער בטבילה רשאי הוא לשפוך עליו מ"ק מים ואופן הטלת מ"ק מבואר לעיל הלכות יוה"כ סי' תר"י משם תדרשנו ויכוין בשעת טבילה שהוא טובל לכבוד הרגל ולהמשיך עליו קדושת היום בשמחה וטוב לב ואף מי שאינו טובל בכל ע"ש חייב לטבול עצמו בכל ערב הרגל ואפי' מת לו מת אחר יה"כ שאסור לרחוץ כל גופו בחמין מ"ט רשאי לטבול גופו בצונן:

(טז) אשה שהגיע זמן לבישת לבנים בי"ט במקומות שנהגו ללבוש לבנים בי"ט צריכה להכין לעצמה חמין מעי"ט כדי לרחוץ בא"ט ובין ירכותיה ולא תרחץ רק בידים ולא בבגד שלא תבוא לידי סחיפה ותלבש ותציע בדרכה ויש מקומות שנהגו שלא ללבוש לבנים בי"ט ובמקום שאין מנהג ידוע יש להקל ולהתיר ואם לא הבינה חמין שהוחמו מעי"ט תרחץ בצונן ואפי' כל גופה:

(טז) אשה שהגיע זמן טבילתה בליל י"ט שני שא"א לחוץ תחוף מעי"ט וכן אם חל הרגל ה' ו' ליל טבילתה בליל שבת תחוף מעי"ט ואע"פ שהחפיפה תהיה רחוקה מהטבילת

אף למטה

במח"כ הזאתי בשערי תשובה שרבינו האר"י ז"ל לא חשב ליטול צפרני ידיו ורגליו ביום א' ולפענ"ד שאם הוא טובל ביום זה שעושה כן לצורך טבילה נכון הדבר ומה שאמר בשם המגיד יש לומר דמיירי כשעושה כן שלא לצורך: ואם נעשה אבל קודם יוה"כ כו'. כבר כתבתי לענין גלוח שערו לא מהני אך שם בעינינו גערה דוקא ולא מהני גערה עד אחר למ"ד בפועל משא"כ נטילת צפרנים אינו תלוי בגערה כלל דכל שביטל גצרת ל' הוא מותר ע' בשו"ת הלכות קטנות סימן קי"ג הובא בלה"ק ביו"ד שם:

(יד) מצוה לרחוץ עי"ט כו'. ויש לרחוץ כסדר. עיין במח"כ סימן ר"ס שכן הוא בס' הכונות וטעמו ע"ד האמת ע"ס: ומצוה לטבול ג"כ כו'. ע' בא"ר סימן ר"ס שכ' שמדברי הפוסקים משמע שרחיצת כל גופו הוא מצוה יותר וכתב דבש"ס לא משמע כן וע' מח"כ שם ומ"מ מצוה לשמוע דברי חכמים הטור ורמ"א ולבוש וכן נראה מהראש"ן שרחיצת כל גופו מצוה ביותר וכן עמ"א דבר בכל ע"ש רק כ"מ נמי למי שהוא חוסטנוס ואינו יכול לטבול הכל בית המרחץ והמון הרב או מחמת איזה מיהוס ק"ל רחיצת כל גופו וכן ת"ת תדיר וק' לו לבטל מלימודו בשהיה הליכה לבית המרחץ ורחיצה וזכרתי תשובי כח שר"ך לנוח אחר כך ואם יהיה כן בכל ע"ש זכרתי להשכון גדול מ"מ אף שיכול לפטור עצמו מרחיצת כל גופו כמ"ש הא"ר ז"ל מ"מ מהויב הוא ברחיצת פניו ידיו ורגליו ורחיצת הראש בחמין כדאיתא בשבת. גך היה מנהגו של ר"י בר אלעי בכל ע"ש מביאין לו עריבה כו' ועיין במח"כ הביא מהשאלות פ' תלוה שרחיצת ידים ורגלים חובה דאמר ר"י כו' דאפשר כך היה גרסתו בש"ס ע"ש ומ"מ בערב הרגל יש לכל אדם להדר לרחוץ כל גופו בחמין וזוהי יהיה כל גופו מנוקה ותעלה לו טבילה וסהרה ברגל כדת: מ"מ רשאי הוא לטבול בצונן כמ"ש הש"ך ביו"ד סימן שפ"ב אך מדברי המ"א הל' יוה"כ סימן תרי"א ס"ק ו' דמה שנהגו לאסור כל ל' הוא אף בצונן מ"מ מבואר שם לטבילת מצוה שרי וגם זה טבילת מצוה הוא אך מדברי המ"א סימן תקמ"ח משמע דוקא בעי"ט מיקרי טבילה מצוה ושאר רגל לא וע' בפר"ח א' תר"ו שכתב דטבילת יוה"כ יש לו סמך ע"ס מה דאיתא בפרקי דר"א שישראל נקיים כמלאכי השרת ולפענ"ד רגל יש לו סמך עפי מהא דאמר' חייב אדם לטהר עצמו ברגל ואע"ג דבשו"ת שאגת אריה סי' כ' כ' דאין זה חלף בזמן המקדש נראה דבזמן הזה נהי דאינו חובה מצוה איכא וכמה דברים איכא דאנו עושין כבזמן המקדש כגון הקפת לולב וכיוצא וקצתו אך בלא"ה דברי המ"א סימן תקמ"ח ל"ע וגם מה דמשמע מדבריו לאסור טבילה בצונן הוא תמוה ועי' בא"ר סימן תר"ו במחלוקת השקל שכתב דמיירי לענין לטבול בחמין והמטיף יראה שא"א לפרש כן ועיין מ"ש בשערי תשובה סימן תקמ"ח ס"ק י"ג בשם שו"ת תשובות חן סימן ל"א ויש שם ע"ס שחמה של מ"ש המ"א ממ"ש הש"ך סי' שפ"א כו' כל"ל וע' עוד בתשובה הג"ל שהביא דברי הא"ר ובשם ס' תפארת למשה ואין כאן מקום לקבל אר"ך וע"ש שסיים שירא שמים יחמיר לעצמו שלא לטבול אף בצונן ואני כתבתי שם בש"ת שהמנהג להקל כדברי הש"ך ומ"מ נראה שאין להקל כ"א למי שרגל בטבילה לקריו או לכבוד הרגל וכן מי שהוא רגיל לטבול כשהוא סנדק יכול לסמוך על פשיטות דברי הש"ך שכתב דבזונן ליכא אסורא כלל:

(טז) אשה שהגיע זמן לבישת לבנים בי"ט משאת בנימין סימן ה' ובש"ך יו"ד סי' קל"ט ובמ"א סי' שכ"ו: ואם לא הבינה כו'. עיין במ"ב שם דבחמין שהוחמו צ"ט אף דשרי לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו צ"ט י"ל דוקא הני דזוהי לכל נפש אבל שאר איברים לא ולכאורה ל"ע בזה שמתיר בהוחמו בערב יום טוב דהא הרמ"א כ' שטהגין כהר"א ש והטור לאסור בהוחמו מעי"ט משום גזירה דחמין שהוחמו צ"ט ואם טובר דהעיקר כדיעה הראשונה וכמ"ש הא"ר ח"כ אפי' כל גופו שרי ונראה דס"ל דאף לדעה שניה דגזרי' מ"מ אין לאסור רק כל גופו דוקא אבל לרחוץ איברים אע"ג דלאו פניו ידיו ורגליו אין לאסור דגם בהוחמו ביום טוב לא ברירא טלי האי לאסור שאר איברים ול"ע ועיין סימן תקי"א באשל אברהם בשם ס' בית דוד דאף בהוחמו ביום טוב היה מקום להתיר וכ"כ בש"ת בשם א' מרדכי אטליא ומכל מקום נראה שאין להקל דמשמע דהש"ך ביו"ד גם כן מסכים להמ"ב בזה שאין לרחוץ רק בהוחמו בערב יום טוב:

ג' ימים וצריכה ליותר כשעוסקת אחר ההפיפה בתבשילין שעלולין לדבק שלא ידבק בידה או באיזה מקום בגוף וכמה פרטים מזה מבוארים ביו"ד סימן קצ"ט :

(יז) צריך ליותר כשקונה לולב ואתרוג והדס אם קנה בהקפה אע"פ שכשך אותם לביתו הוא מחויב לפרוע הרמים בעבורם קודם י"ט וגם הערבה הנישלת עם הלולב שהמנהג הוא שהשמש קונה לעצמו ערבות קודם י"ט ובי"ט ערבית או שחרית קודם התפלה הוא מחלק לכל בעה"ב וכן עושה כל ימי החג ואין משלמין לו עד הושענא רבה המדקדק במעשיו יש לו להקדים מעות להשמש על הערבות של יום ראשון שאז יהי לו בהם קנין מה"ה המדקדק יותר יברור לעצמו בעי"ט ערבות כרצונו וישלם לו ויקחם לביתו או יגביה אותם טפה לקנותם ואם אח"כ יחזור ויפקיד אותם להשמש שלא יכמושו אין בכך כלום אך יזהירו שלא יערב אותם עם אחרים ומ"מ אם אינו עושה כן רק כפי כנהג העולם אין לו למנוע מלבדך ולא יפרוש מן הצבור שלא נהגו לדקדק בזה :

(יח) בני אדם הנהוגים לאגור הדס עם הלולב בשני קשרים זה ע"ג זה שיהיה קשר של קיימא על כל ימי החג צריכין ליותר לעשות אגוד זה מערב יום טוב וכן נהגו להכין עלי לולב תלושין מעי"ט לקשור בהם את הערבות לעשותם אגודה אחת עם הלולב וההדס ואם שכח ולא הכין אם מותר לתלוש בי"ט יבואר בס"י תרנ"א ונוהגין קצת לומר תפלת יהי רצון הנדפס בשערי ציון והועתק בסידורים לומר בשעה שאוגדים הלולב עם ההדס ויותר טוב לאומרו בי"ט בשעה שאוגדו עם הערבות וגם האתרוג לפניו (כי לשון התפלה מוסב על כל הד' מינים ובעי"ט אינו עוסק רק בלולב והדס לבד) וכשאוגד בי"ט צריך ליותר שלא יעשה קשרים כמבואר בסימן תרנ"א :

(יט) אם חל ימים ראשונים של סוכות ה' ו' או צריך להניח בעי"ט עירוב תבשילין ומברך עליו כמבואר בהל' ר"ה סי' הקפ"א וכן אם צריך לילך בי"ט לרבר מצוה חוץ לתחום יש לו לערב עירובי החומין ומברך על מצות עירוב ואם רצה לערב ברנליו רשאי לערב אף לדבר הרשות ופרטי הדינים בזה עיין לעיל סימן תש"ו וסימן תר"ו אבל עירובי חצירות ושחופי מבואות א"צ בי"ט כלל (עיין סימן תקכ"ח) :

(פ) כשמערב עירובי תבשילין מצוה על גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששבח שלא מחמת עצלות או נאנס וכיוצא בזה ופרטי הדינים נתבאר בסימן תקכ"ו ועיין לקמן מסעיף ל"ו ואילך :

(כא) יש להרבות בצדקה בערב סוכות ולהזמין אורחים עניים מהוגנים על י"ט כל אחד כפי יכולתו והשגת ידו :

(כב) מי שהוא ביום טוב ולפניו שני מקומות באחת יש שם סוכה ואין שם לולב ובאחת יש שם לולב ואין שם סוכה אם במקום שיש שם סוכה מצפים הם שיבא לשם לולב

אסף למטה

(יז) צריך ליותר כשקונה לולב כו' עיין מ"ט בשערי תשובה סימן תרנ"ח שהבאתי דברי המחנה אפרים דלא יאות עבדי הקונים בהקפה לשלם אחר כך דיוס ח' צעין לכס מדאורייתא ומשיכה אינו קונה אלא דרבנן ע"ט שרמזתי בכמה מקומות בקלרה והלצרים ארוכים במקומם וכוון לחוש לזה ולפרוע קודם החג : וגם הערבה כו' עד מן התורה הדבר מבואר שיש לעשות כן מטעם הנ"ל וגם מכלעדי זאת ראוי לעשות כן דאם אינו משלם לו קודם יום טוב אס' כן אינו זוכה בערבות אלא בשעת לקיחה ואז נעשה הקניין ואסור לקנות בי"ט כמבואר במ"א סי' ת"ו דדוקא בנתינת האתרוג במחנה ע"מ להחזיר שרי דאין זה מתנה גמורה ואף לתי' הב' שם דמשום מלוא שרי מ"מ יש לדקדק בזה לכתחלה אבל כשמשלם לו קודם שד"ת מעות קונה אף שלא קנה בק"ג מ"מ לגמור הקנין ע"י משיכה שרי משום מלוא ועדיין יש לפקפק שאף אס' נתן לו מעות על הערבות מקודם כיון שאינו מייחד לו חיזה ערבות יתן לו אין זה קנין המועיל ד"ת שיהא זה דומה להך דשני לוגין שאני עתיד להפריש דאמרינן שהוא תלוי בדין ברירה דקו"ל דצדאורייתא אין ברירה ויש לישא וליתן בזה וקלרתי שעכ"פ המדקדק יש לו לעשות ענהו"ט וליקח הערבות שלו מיד השמש בערב ההג ולשלם לו עבורם ויניחם במים או כהול שלא יתייבשו ונבוקר יקח אותם ויקשרם אבל מ"מ אין חשש כ"כ אס' לא עשה כן. כיון דאיכא דעות טובא דקנין דרבנן מהני מדאורייתא וגם מחמת חשש אין קנין ביו"ט י"ל כיון דאחמול היה דעת זה לקנות וזה להקנות אין חשש וקלרתי ולכן אס' לא נטל בערב יום טוב יטול ביום טוב מיד השמש ומברך ופוק חזי מאי עמא דבר :

(יח) בני אדם הנהוגים כו'. עיין בסימן תרנ"א ובשערי תשובה סס :

(כא) יש להרבות בצדקה כו'. עיין בשערי תשובה הבאתי בשם אור לדיקים וכ"כ בשם מהר"ו ז"ל שהיה מחלק התמחוי בערב סוכות וטעם מלות הצדקה ביותר ביום זה מבואר בפרי עין חיים ע"פ הסוד :

(כב) מי שהוא בי"ט ולפניו שני מקומות כו' עד ויקיים שניהם כן יש ללמוד מהא דא' לעיל סימן תקל"ט לענין שופר ותפלה מוסף דכל שבמקום אחד יקיים שניהם ילך לשם ועיין במ"א סס : אבל אס' אף אפשר לקיים שניהם כו' ע"ט גבי שופר וברכות דשופר דאורייתא וברכות דרבנן משא"כ כאן כיון דאכילה בסוכה בלילה ראשונה חובה מדאורייתא ולולב ביום ראשון ג"כ מה"ת וע"כ לקיים אח' ולבטל אחד ולכא' י"ל שילך למקום סוכה כיון שמלות סוכה חלה עליו בלילה היוב זה הל עליו קודם הוא מחויב לעשותה בזמנה דהוצת שעתא היא

אף שלא יבוא לשם עד קודם הלילה, ילך למקום שיש שם סוכה שאף אם יבוא לשם הלילה קודם הלילה יקיים שניהם שכל היום כשר לנשילת הלולב וכן אם אפשר שישלח למקום שיש לולב והוא חוץ לתחום ויביאנו על ידי א"י ילך למקום שיש שם סוכה ויביא הלולב ע"י נכרי לפי שהוא שבות דשבות ומותר ויקיים שניהם אבל אם אי אפשר לקיים שניהם במקום אחר ילך למקום שירצה:

(כג) השוחט הממונה על הצבור צריך להכין לעצמו מעיי"ט אפר שיהי מוכן לכסות בו דם עופות שישחוט ב"ט שאם לא יהיה לו אפר מוכן מעיי"ט יהי אסור לשחוט ב"ט רק בשעת הדחק שהוא צריך לו יש היתר ליקח אפי' מעפר שאינו מוכן ולכן יש לו להכין אפר או עפר מבע"י דהיינו שיומין בפה עפר תחוח המונח שם ויאמר קודם שחיטה עפר זה יהי לי לצורך כסוי הדם ושוב יש ליקח אפר או עפר ולהויו ממקומו להביאו אל מקום אחר להניחו שם בכוונה או באמירה שרוצה לכסות בה את הדם השפוך מלמעלה גם מחויב להזמין לעצמו סכין בדוק ומוכשר לשחיטה מעיי"ט ולא יסמוך עצמו שיבדוק ב"ט זכ"ס כשבא לשחוט ב"ט יש לו לבדוק סמוך לשחיטה ואם לא בדקו מעיי"ט והוא שעת הדחק רשאי לבדוק ב"ט קודם שחיטה ואחר השחיטה כדרכו (עיין סימן תצ"ח):

(כד) מי שיש לו עופות שממלאים אותם בשר וביצים לצורך י"ט יש לו לתקן מעיי"ט החוט וישימנו במחט ואז רשאי לתפור אותם ב"ט ואם לא שמהו מעיי"ט אסור ליתנו ב"ט במחט ואם יש לו כדים שצריכים טבילה או הגעלה או ליבון יגעיל ויטבול וילבין מעיי"ט (עיין סימן תק"ט):

אלף למטה

ואפ"ג דעי"ו לא יוכל לקיים מצות לולב שהלה עליו אח"כ לית לן בה דאפילו גבי ל"ח אמרינן דכל דכפידנא דמעקה לאו לא מקיים העשה לא דחי ומכ"ס שאין עשה דוחה עשה דמאז אולמא דהאי עשה מהאי עשה ועי' בפסחים דף נ"ח לענין עשה דהשלמה ועשה לאכילת קדשים ובהידושי הארכתי בביאור הסוגיא שם ופשיטא שאין לדחות עשה קדומה מפני עשה המאוחרת לה אלא שיש לד' לומר שיותר יש לילך למקום שיש שם לולב שס' יקיים ציוס ראשון מ"ע דאורייתא וציוס השני יקיים ג"כ מצוה דרבנן משא"כ במקום שיש סוכה שאין קיוס מצוה רק בלילה ראשונה דמכאן ואילך רשות דאי בעי לא אכל פת כלל ואפ"ג דמ"מ נראה דחובת שעתא עדיף נראה דהיינו דוקא אם הוא במקום שהוא חייב במצוה זו שכשמגיע זמן מצוה ההיא א"א לדחותה בשביל שלא יהיה יכול לקיים אח"כ מצות אחרת ומכ"ס כשהשניה הוא רק דרבנן אין לדחות דין קדימת מצוה זו בשביל זו אבל כשהוא עתה במקום ובזמן שאין עליו חייב מצוה זו ורק כשילך למקום הזה יקיים מצוה זו הקדומה בזמן למצוה אחרת בידו לילך לשם בשביל קיוס מצוה דאורייתא ודרבנן ואז לא יחול עליו חייב סוכה כלל דאונס דחמנא פטרי' ואין לדמות זה למ"ס דאין דין אונס באס' הוא עלמנו מסבב האונס דדעת לנכון נקל לחלק ביניהם ועיין סימן רמ"ח בענין שירת ההולכת במדבר וברא"ש פרק ר"א דמילה לענין החמת חמין ומ"ס בספרי שו"ת בית אפרים חיו"ד וקלרתי כאן ויש מקום לומר דלענין קיוס מצוה סוכה אפ"ג דאי בעי לא אכל פת מ"מ כשאוכל פת הוא מקיים מצוה סוכה ולכן מברכין עליו ולונו ועיין בסימן תרל"ט במ"א וביד אפרים שם החילוק בין אכילת סוכה בימי החג לאכילת מצוה בימי הפסח בשם הכלבו וכיון שיש סניס לכאן ולכאן ואין בידי להכריע כתבתי שילך למקום שירצה והיינו לאיזה מצוה שנפשו חשקה יותר ומ"מ אם מקום אחד ודאי ואחד ספק פשיטא שילך למקום הודאי דכפי' תקל"ה דהספק דאורייתא והודאי הוא דרבנן ילך למקום ספק דאורייתא מודאי דרבנן (ובאמת ל"ע דלכאורה משמע שזה כדעת הרשב"א ודעמיה דספיקא דאורייתא מדאורי' לחומר וללא כהרמב"ם דס' רק מדרבנן לחומר דלדידי' מה"ת להכריע שילך למקום ספק שופר ועי' בסו"ת שאגת אריה סימן ק"ו לענין להוליא שופר בשביל אונס ספק אם מחויב ומ"ס מהזיק ברכה דאין זה רק להרשב"א והבאתי בשפרי תשובה סימן תקפ"ט בק"ג ובעת אין בידי שו"ת ש"א) משא"כ כאן דשניהם דאורייתא פשיטא שיש להניח הספק ולתפוס הודאי אפילו למאן דס' ספיקא דאורייתא מדאורייתא לחומר מ"מ הודאי עדיף ועי' סימן תרפ"ו לענין קריאת מגילה ומה מצוה דאין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה ומכ"ס שאר מצוה דרבנן וע"כ ציוס ב' י"ל דאם אי' אפשר לקיים שניהם י"ל סוכה קודם שהוא דרבנן ויש לדחות דסוכה אי בעי לא אכל משא"כ לולב דמצוה דרמיא עלי' ואפ"ג דיו"ט חובה לאכול פת מ"מ בי"ט שני ספק דרבנן היא וגם בהא מלתא דחובה לאכול פת עיין סימן קס"א וסימן תרל"ט וקלרתי כאן שוב מלאתי בפ"מ בחלק אשל שכתב בפשיטות דחייב ליל א' דסוכה קודם ללולב דעדיין לא מטי זמני' ולענ"ד כמ"ס דאפשר דכזה דגם סוכה לא מטי זמני' שפיר דמי לבטולי' הא מקמי הא וע"כ שכתב דציוס ב' דסוכה דומה ללולב שזה ד"ת וזה מדרבנן וגם זה ל"ע כמ"ס דסוכה מצוה שאפשר לבטלה דלא יאכל פת ומ"ס ש"ל שציוס ראשון חובת הגוף עדיף נראה דה"ל כמ"ס דאפשר לבטלה ולפ"ו י"ל דיוס ב' אפ"ג דמצוה לולב דרבנן נמי לא דחי וכמ"ס:

(כז) השוחט הממונה על הצבור כו' עיין סימן תל"ח ובע"ז ומה שהבאתי שם בשפרי תשובה בשם שו"ת בינת וזרדים כלל ד' ע"ס: גם מחויב להזמין לו סכין בדוק כו' ומ"מ כשכח כו' במבואר צו"ד סימן י"א ועיין מ"ס א"א"ו בשמ"ח הטעם כיון דבקל הסכין נפגם אין לא לסמוך על שמירתו ע"ס ומ"מ אם לא בדקו כלל מעי"ט אין לא לבדוק ב"ט שמה לא ימלאנו יפה וישחיונו משא"כ כשבדקו מערב י"ט והלניעו דמסתמא ימלאנו גם אתה יפה רק שבדק אותו מהשטח בעלמא משום דבקל נפגם הוא מיעוטא דלא חיישינן ליה כולי האי שמה לא ימלאנו יפה וגם שמה ישכת שהוא יו"ט וישחיונו ודוקא בלא בדק כלל דשכיח שיגטרך השחזה חיישינן: ראי

(כה) המנהג שלא למלוח בשר ביי"ט אם שחט מעיי"ט ולכן יש לו לזהר למלוח הכשר מעיי"ט וכן מיני דגים שהם טובים יותר כששוהים במלחם ונתהתכו מעיי"ט יש למלחם מעיי"ט ואם לא עשה כן אם מותר לעשות ביי"ט י"ט וכן בשר אחוריים של בהמה שצריך ניקור גדול צריך לזהר לנקר מעיי"ט גם אם יודע שיצטרך לעצום קטנים ביי"ט כגון לבישול דגים וכיוצא יש לתקן אותם מעיי"ט והמדקדקים מבינים עצים מבוקעים אפי" מה שיהי צריך לחוה"ט ואם לא הכין מערב י"ט יתבאר במקומו (עין סימן ת"ק וסימן תק"א):

(כו) ראוי לכל אדם לסדר תפלתו קודם י"ט וללמד את בני ביתו סדר תפלת י"ט וגם יש לו ללמוד פי' הפיוטים שאומרים ביי"ט והעולם לא נהגו כן לפי שהכל מסודר לפניהם בסידורים ובמחזורים שנרפסו עם פי'. ואעפ"כ מי שהוא פנוי ממלאכה טוב שיסדר את תפלתו קודם י"ט מה שיהי צריך להתפלל ביי"ט וללמד לבני ביתו סדר התפלה שהם צריכים להתפלל ביי"ט ערבית ושחרית ומוסף ומנחה ולהבינם מה שיאמרו בשחל בשבת ומכ"ש הש"ץ שקובעים עתים לשירם ולזמרם ונושאים ונותנים לבחור להם מזמרת הארץ נגונים עריבים לשומעיהם שראויים להם לתת פאר וכבוד לאל ית' שיהיה תפלתם שגורה בפיהם בכל דקדוקם ופירושם ובפרט בפי' המחזור שאם לא למד הפירוש מה תועלת יש בנינונים אם אינו מבין את אשר לפניו ובמה יתרצה זה אל אדוניו אף אם יצפצף קול להפליא ולהשומעים יונעם אינו זכאי באמירתו לנכוח ויודע כמביא למעלה בשיל וכלפות והולם פעם ויהיה נידון בדין קשה ונברל בועם וגורם רעה לעצמו ולשולחיו והמשכילים יזהירו יבינו ואחר ידברו ויעשו כוונים להודות ולהלל בשיר ורננים לפני הבוחר בשירי זמרה ואז יהיה הדברים שמחים לשמים ולאישים נוחים ידעה לקרבן אשה לה' ויערב שיחים כעולת מחים ואיש מבין יודע יטה אוזן לשמוע ונפשו בצחצחות ישביע בשובע שמחות בשירות ותשבחות הרי זה זוכה ומזכה אחיו עמו:

(כז) אע"פ שסוכת החג בחג פטורה מן המזוזה מ"ט חדרים מקורים שמיוחדים לדירה בכל השנה וכשמגיע החג מסירין הקירוי ומסככים את החדר הזה לא נפטר ממזוזה בשביל זה ולכן מי שעושה מחדר מקורה צריך לזהר לראות אם יש שם מזוזה ואם אין שם מזוזה יקבע אותה עתה ופרס בניסת החג כדי שיוכל לקובעה היטב כפי הצורך:

(כח) אע"פ שעסק כל היום בתיקון הסוכה לעמרה ולהנאותה ביתר שאת אעפ"כ קודם שילך לבה"ב יש לו ליכך לתוך הסוכה ויעיין בה אולי ימצא בה עוד מעוות שיוכל לתקן כדי שיהיה הכל בתכלית השלימות כדעתו וצביונו כפי כחו והונו ובוה יתרצה אל מלכו ואדונו וימצא חנו בעיני צורו וקונו להרים בכבוד קרנו. והדר גאוונו ויהי בשלום בוכו והשמחה בטעונו:

(כט) מי שיש לו סוכה בנויה עם גנות שיש להם צירים שפותחין אותם בעת שיושבין בהם

אלף למטה

(כו) ראוי לכל אדם לסדר תפלתו כו' עיין בסו' ק' וצט"ו שם ועמ"ש שם צמס תשובת הרשב"א: ומכ"ש הש"ץ שקובעים עתים כו'. עד ומזכה אחיו עמו. עיין לעיל סימן ק'. וצט"ו שם ועיין מ"ש אה"י ז"ל צבכור שור מס' תענית והאריך קצת בענין החונים וכתב האמת א"ס הש"ץ יש בו המדות שמו חז"ל וגם קולו ערב ומכוין לתת שבח להקב"ה בנעימה וגם הליבור כוונתם לזה ע"ד זה אלי ואנוהו אע"פ שגם הצבור נהגין מהנעימה אין בזה איסור שהרי כלה בירושלים לא היתה זריכה להתבסס מחמת ריח הקטורת אבל הם עושים מהטפל עיקר ומהעיקר אפילו טפל אינם עושים כו' הגע בעלמך הקרב לפחתך שלח שיעתיר עבורך ותשלח ע"י פירות יפים וכדומה ובהליכתו תאכלו גם הוא גם אתה הפירות ולא נשאר כ"א העוקלים והעלים ואותם יביא הציר אל האדון הלא האדון יתקף על שולחיו לקחת נקמתו מהם כן ממש הדבר הזה הלא אתם האוכלים ואתם השותים ונהגין מקילו ודבר שפת התפלה אך למחסור אחת ידבר בלא כוונה ושמים יבליע וכוטל שכר שבת בהבלעה וידעתי צם ידעתי דיבת רבים מה יום מיומים הלא לרעת נוסנת היא מקדמונים אף"ו לנו נאמר הלא מבואר הוא בספריה דלוחי קמאי דקמאי אף שלא היה הקלקול כ"כ בימיהם ומה יעשו גדולי הדור כו' אבל ראוי לכל איש אשר יראת ה' כוגע בלבבו להיות אל חכו אופר כל יחשיך פיו כו' ע"ש דבריו כי נעמו גם הובא שם אחר דבר בקדשו בן אחותו הרב אלהי מוהר"ר זלמן לוקאוויי זללה"ה מליצה נאה בתוכחת מוסר בענין זה משם תדרשנו והרבה יש לדבר בדבר זה ולפי שאין כאן מקומו אמרתי די בהערה זו:

(כז) אף על פי שסוכת החג בחג פטורה ממזוזה עיין ביו"ד סימן רפ"ו ועיין מ"ש בשערי תשובה סימן תרכ"ו שהגאון האמיד מהר"א ז"ל אבד"ק אמשטארדס השיב להגאון פר"ח דסוכה כה"ג. לא נפטרה ממזוזה כיון שהיא דירת קבע כל השנה וכן נלע"ד מ"ש בענין שאלת הגאון פר"ח לפסול מזוזה זו אחר החג משום תולמ"ה הרובה לנאת דעתו איך יעשה וקארתי כאן:

(כח) אע"פ שעסק כל היום בתיקון הסוכה כו' עיין בצ"י סימן ר"ג צמס שכולי לקט א"ר ועירא אע"פ שמוציא אדם ע"ש משחרית מנוה שיוסיף בהש"מ שנאמר והיה משנה כו' ובכר"י כתב דבש"ל גופא ובתניא מנוה שרודף צה"ש וכתב שהוא מ"ס ול"ל כמו בצ"י ומה יש ללמוד להא דידן לענין סוכה שבניסת יום טוב יש לו להוסיף אומץ במיטב מנוה ועיניו לזכור יביטו א"ס יש לו במלאכתו שא"ס עוד סיפוק בידו לעשות שיגא מתוקן מעליא יסלים:

(כט) מי שיש לו סוכה בנויה כו' עד בניסת י"ט כו' העטם בזה כדי שתחול הקדושה האכנסת בתחלת ליל התקדש גם על הסוכה העומד מוכנת לקבל השראת קדושה וא"ס הגנות סגורים בעת ההוא אין עליך

ואם גשמים יורדו סוגרין אותם וקורין אותם במדינתנו שלאקין צריך לזוהר שיהיו הגנות נפתחים היטב לעמוד בגובה בשוה עם הרפנות ולא יהיו מוטין קצה על הסכך שאם יהיו מוטין קצת אף שלא יהיה שיעור גדול שתפסל הסוכה מחמת זה מ"מ צריך לזוהר שלא ישב במקום הזה שהנג משופה ומוטה על הסכך ובעת הנחת הסכך למעלה צריך שיהיה הגנות פתוחים ואם שכח והניח הסכך בעת שהיה הגנות סגורים צריך לפתוח הגנות ולנענע כל הסכך דהיינו שיגביה כל עץ לבדו ורחוק ויניחנו לשם צל ושוב יגביה עץ חבירו ויניחו וכן כולם ונכון שיהי' הגנות פתוחים בתהלת כניסת יום טוב וגם ב"ש עצימו אם אין הימים מעוננים בענין שקרוב הדבר שירדו גשמים עתה ראוי שיהי' הגנות פתוחים אף אם יש לו עסקים שהוא חוץ לסוכה יש מן המהדרים שאף שסוכתם בנוי על תלה עם גנות שיש להם צירים שנפתחים ונסגרים על ידם בנקל עוד זאת יעשה ויבנו דירת עראי סוכה קטנה בחצרם מסוככת כהלכתה בלי גנים עלי' ולפעמים בשהסוכה עם הגנות סגורה והוא צריך לאכול או לשתות אכילה עראי ושורת עליו להיות סוגר ופוח בכל פעם נכון הדבר לעשות כן למי שאפשר לו ומ"מ לאכול שם לפעמים סעודה קבע שמברך עליו לישב בסוכה יש למנוע לכתחלה במקום שאין צורך כ"כ :

(ל) הבה"כ ושאר מקומות שבאים בתוכם להתפלל יש לרבעם ולכבדם וגם לכבד ה' באורים בשמן למאור בפיוטי ונרות יפים ולעטרה בקירומים ומכסאות נאות לפות לפני העמוד ועל השלחנות וגם להכין בגדי קודש להלביש בהם הספרי תורות שעתידים לקרות בהם ויהי' מעילים ומפות מיופים ומהודרים וכן ילבשו שאר ספרי תורות אשר בארון הקודש לכבוד היום ויש קצת נוהגין שאותן הס"ת שקוראין בהם דבר יום ביומו השמשים מעמידים אותן בשחרית בעת שאוי הקהל פסוקי דזמרה וקורין לו שם חיפוש הס"ת ובעת ההוא מלבישין אותן מעילים ומפות המיוחדים ל"ש וכבר הזכרתי לעיל שהוא מנהג בלי טעם ונוהגים לתלות פרוכת לפני הארון מיוחד ל"ש ביופי והידור נאה יותר מפרוכת של שבת גם ראוי שכל אדם יהיה לו בגדים מיוחדים ל"ש נאים יותר משל שבת וטוב לומר בשעת לבישה הנני לובש בגדי י"ש לכבוד י"ש והנוהגים ללבוש לבנים בשבת ילכו גם היום לכבוד היום ואם סיפק בידם ללבוש בגדים לבנים מעולים משל שבת טוב הדבר :

(לא) אעפ"י שכל ימי החג אדם עושה ביהו עראי וסוכתו קבע וכלים נאים ומצעות נאות בסוכה כמבואר לקמן סי' תרל"ט מ"מ נהגו במדינתנו שגם בבית מכסין השלחן ומציעים מצעות נאות לכבוד החג ואפי' בחוה"מ מכסין השלחן כמו בחוה"מ פסח ואיצ"ל בשמיני עצרת אעפ"י שיושב בסוכה כל היום מ"מ או נעשה הבית עיקר :

אף למטה

דין סוכה ואין מקום לקדושה לחול על הסוכה ומתלי תלי וקאי עדי יפתח הסגור ולכן טוב שיהיה פתוח מוכן ומזומן להשראת הקדושה והזמנה לקדושה מזה הוא וקצתו ודעה לנכון נקל : וגם ביום טוב כו'. ודלא כבעלי ההמון שסוכתם סגורה כל ימי החג רק לעת האוכל פותחין ואחר האכילה סוגרין מיד ואף אם השמים זכים כהיר הוא בשחקים ולא עליהם יהיה הגשם חין זו מדה נכונה : אשר חלק לו צניעה : ויש מן המהדרים כו' עיין במ"א סימן תרל"ז כי בדרשות מהרי"ל הביאו של"ה שנדחק חין יוצאין מסוכה לסוכה והמ"א כתב דהא קי"ל כחכמים דיוצאים מסוכה לסוכה ולפענ"ד דלכתחלה יש להחמיר על עצמו כיון דר"א אמר כל היוצא מסוכה לסוכה ביטל מנותה של הראשונה ומה גם שיש קצת סמך לפמ"ש הגאון החסיד ז"ל בביאור על התורה בספר פנים יפות פ' אמור דהך פלוגתא חס יוצאים מסוכה לסוכה תליא בפלוגתא דר"א ור"ע דמ"ד ענני כבוד היה חין יוצאין משא"כ אם סוכות ממש אז בכל פעם נעשו סוכות אחרות ור"א דאמר חין יוצאין לטעמיה דאמר ענני כבוד היה ע"ש דפח"ח ולפמ"ש רש"י בחומש וכן הטור בסו' זה כר"א והט"ו הביא בשם הרא"מ דמשמע להו דעיקר כר"א ח"כ ז"ל דחכמים דפליגי וס"ל דיוצאין מסוכה לסוכה וקי"ל כוותיהו ע"כ דס"ל דאף שנת' ענני כבוד היה מ"מ חין קפידא ללאת לסוכה אחרת שאפשר שגם העננים היה מתחלפים לעתים ועכ"פ לכתחלה ראוי שלא לעבור על דברי ר"א שאין יוצאין מסוכה לסוכה אם חין צורך כ"כ בדבר וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי טוב ראיתי בא"ר שכתב גם כן ליישב המהרי"ל משום דלכתחלה יש להחמיר וגם כתב אף על פי שמוותר ללאת מסוכה לסוכה אחרת אבל לא שילך לסוכה אחרת רק לשעה ושוב חוזר לסוכתו ובהכי מיירי המהרי"ל ולפענ"ד לא משמע הכי דודאי לחכמים חין חילוק בזה ומכל מקום לכתחלה אפשר שיש להחמיר על עצמו וכמ"ש :

(ר) הבה"כ ושאר מקומות כו' יותר משל שבת מה שאנו מעלים מקצת דברים יום טוב יותר משל שבת מנהג של תורה הוא ויש לו טעמים ידועים למעיין בספרים :

(לא) אף על פי שכל ימי החג כו' עיין בא"ר סימן תרל"ח הביא מהנהגות מנהגים שאין לכסות השולחן בבית החורף רק בסוכה שהוא קבע יכסה בשבת ויו"ט וכתב הא"ר דמשמע בחוה"מ חין מכסין השולחן כלל וכשמיני עצרת יכסה גם בבית החורף ע"ש ומימי לא ראיתי נוהגים כן לכבוד הרגל מכסין ומליטין גם בבית לכבוד המועד אלא שעיקר הקיסוץ והגוי עושים לסוכה וכפרט אותם שאין ישיגים בסוכה ומלאתי במשבלות זהב פס שהביא דברי הא"ר וכתב גם כן כמדומה שאין העולם נוהגין כן ומכסים גם בבית וגם בחוה"מ דמכל מקום יום טוב הוא עיין שם :

(לב) אם יש לו כלים או אפי' מנעלים שהם לצורך המועד אצל האומן יש לו לקחה אותם מבית האומן מעי"ש שבי"ט לא יהיה רשאים להביאם משם כמבואר ר"ס רנ"ב ויש לפרוש ממלאכה עכ"פ חצי שעה קודם כניסת הלילה :

(לג) הנשים מדליקין הגרות בסוכה לכבוד י"ט וטברכין להדליק נר של י"ט ויש נהגו ג"כ לברך שהחיינו ואין למחות בידם ומברכות תחלה ואח"כ מדלקת ואם נהגו להדליק תחלה ואח"כ לברך אין למחות בידה אך כבר נהגו הנשים רבות שלא להדליק גרות של י"ט עד אחר ביאתם מבה"כ לביהם בודאי יש להם לברך תחלה ולהדליק אח"כ אמנם יש להנהיג אנשים שידליקו מרם צאתם מביתם לבה"כ כמו בע"ש :

(לד) אם חל יום ראשון של סוכות בשבת מברכות להדליק של שבת ושל י"ט ושהחיינו ואז יש לה להדליק תחלה ומשימה היד לפני הנר ומברכת ואח"כ מסלקת ידה וניאותה לאורה ובוזה חשוכה הברכה באלו נעשית עובר לעשייתה :

(לה) אם חל שבילתה בליל י"ט ראשון תמתין בהדלקת גרות עד בואה מבית המבילה ואם חל בשבת עיין סימן רס"ג :

(לו) אחר כלות כל מעשהו בקודש בתיקון הסוכה ואגוד הלולב והרם והכנסת צרכי יו"ט בא יבא ברנה אל מקום רינה שם הפלה ואין נוהגים לומר שיר השירים קודם תפלת

אדף למטה

(לב) אם יש לו כלים כו' שם מבואר אפי' אם נגמר מערב י"ט ואפילו על ידי אינו יהודי חסור להביאם ועיין מ"ט ביד אפרים שם : ד"ש לפרוש ממלאכה כו' דהא איכא למאן דאמר דחוס' יו"ט דאורייתא וע' לקמן מ"ט בזה :

(לג) הנשים מדליקין הגרות כו' עיין בשאלת יעב"ץ סימן ק"ז שזה שמברכות שהחיינו אין לויסוד ומ"מ אין למחות בידם (וע' בסידור ע"ש שלו) והבאתי בש"ת סימן רס"ג ע"ש : ומברכות תחלה כו' עמ"א סי' רס"ג בשם אשת הגאון בעל דרישה (ומש"ס בסוף ס' הדרישה בסוף אה"ע בשם אמו ע"ש שכ' בנו של הדרישה בשם אמו) ומ"א כ' דאין חכמה לאשה כו' ובס' דגול מרובה הסכים לדעתה וכתב שהיא האשה אשר נשאה לבה בחכמה וכן דעת המחבר מח"כ דו"ט שאני בזה משבת ע"ש והבאתי בש"ת שם : ואם נהגו כו' כיון שלדעת המ"א יש לעשות כן לכתחלה וגם י"ל דלא ליתי למטעי לעשות גם בשבת כן נכון ביו"ט לעשות כמו בשבת : אך כבר נהגו כו' כן נראה פשוט דלא שייך בזה לא פלוג שהחילוק נראה לכל שמי שמדלקת אחר שכבר הוא לילה וכבר חל י"ט אין שום טעם שלא לברך קודם עשית המצוה כמו שאר המצות וגם ליכא למיטעי לעשות כן בשבת כיון שאין זמנם שזה הדלקתו מרם יכנס איסור שבת לכן יש למנוע הברכה תחלה משא"כ זמנו של זו שכבר נכנס יו"ט והברכה הוא על ההדלקה ביו"ט שנותרת שפיר מברכות תחלה ואין לחוש לעשות כלל : אמנם יותר ראוי להנהיג לנשים כו' נראה שמנהג זה ילא להם לפי שלפעמים הרבה מודמן ליל שבילתה ביו"ט ואז לריכה לעשות כן כמו שנכתב לקמן ולכן השוו מדותיהם לעשות כן בכל יו"ט וגם שאם תמיד תדליק מבט"ו ובליל שבילתה לא תדליק עד ביאתה מבית המבילה יהיה הרגש גדול לבני הבית ומנהגם להסתיר ליל שבילתם כמבואר ביו"ד סימן קל"ח ולכן אינם מדליקין בכל יו"ט עד ביאתם מבה"כ אך באמת אין זה כדאי לאחר המצוה שהוא בתחילת כניסת יו"ט וע' בא"ר ואל"ו סי' ה"ח שמדקדק מהלבוש דאפי' בליל יו"ט שני שאין לעשות מיום לחבירו יש להם להדליק סמוך להשיכה אפילו קודם ברכו כיון שחשיכה גם עתה יש צורך לנר ולא מיקרו מיום לחבירו וע"ש שכ"כ בשם השל"ה וסיים בה שהוא יותר מצוה ממה שנוהגים להדליק בבואם לביתם שהם יושבי חושך ודלא כמ"ס בהקדמת חרישה ליו"ד ע"ש ור"ל בסוף הס' הגדפס שם השייך להקדמה כ' בן המחבר שם בשם אמו שהרגישה בהדלקת גרות ליו"ט שני עשויות שעושים הנשים החדה שמברכות ביו"ט אחר הדלקה כו' כמבואר לעיל וגם מה שנוהגים הנשים להדליק אחר יציאת מבה"כ דתינה בליל שני דאסור להכין מי"ט ראשון לשני אבל בליל ראשון יותר נכון להדליק קודם תפלת ערבית לקבל יום טוב בהדלקתן כמו שעושין הכל בשבת שיהא הכל מוכן בבואו מבה"כ שולחן ערוך ונרות דולקות כו' גם כל מלאכה שמתחילת לעשות ביו"ט אם יכול לעשותה מעי"ש אסור לעשות לכתחלה ביו"ט וכמ"ס צטור א"ח סימן תל"ה עכ"ל ולפי הטעם השני היה מקום לאסור להדליק בלילה אך באמת ו"א דלענין הדלקה ודאי שהוא מותר להדליק ביו"ט בזמן שהוא לריך אליו אע"פ שהיה יכול להדליק קודם וכמבואר בסימן תקי"ד דדוקא נר של בטלה אסור אבל אם אחר שברך הוצה להוסיף עליהם שרי ועיין בט"ו שם ולא אמרינן שהיה יכול לעשות בערב יום טוב וטעמא משום דהבערה מותרת משום דכתיב ביום השבת אכל ביום טוב שרי ולא שייך מכשירי א"ג כלל עיין סימן תקי"ח ולהר"ן הבערה כא"ג עלמו משום שנהגה מגופו עס"י תק"א וקצתו ועיין לקמן סעיף ל"ט שכתב שם לענין הדלקת גרות יום טוב בבה"כ שיש להקדים כמו חצי שעה קודם כניסת הלילה משום דאיכא למאן דאמר תוספות יום טוב דאורייתא ואם כן מכ"ס שיש לעשות כן בבית להדליק כמו חצי שעה קודם דעפי שייך כבוד יום טוב בבית מבה"כ ואפשר כיון שרובם הולכין לבה"כ ואין איש בבית רק המשרתות שצריכים לבשל ולשמור הבית לא חששו להדליק משום כבוד יום טוב ומכ"ס בסוכות שאין שם איש כלל ומכ"ס שיש לחוש טפי שהרוח נושא דרך הסכך והגרות מטפטפי ומסתפסין מדליקתה וקשה צעיקו להקפיד שומרים שמה לכן נמנעו מלהדליק עד עת ביאתם לביתם מבה"כ ומכל מקום יש להם להקפיד ביאתם מיד בסיום התפלה להדליק הגרות בענין שכשיכנס הבעל הבית בסוכה ימלא אורה ושמחה ולא יהיה מיושבי חושך כמש"ל בשם השל"ה :

(דה) אם חל שבילתה כו' ועיין בא"ר והבאתי בשערי תשובה עיין שם :
(דו) אחר כלות כל מעשהו בקודש כו' וגם הנוהגים כו' נראה שטעם להריח בעשבים הוא משום קבלת נשמה

מנחה בעי"ט אם לא שחל בשבת וגם הנוהגים לחלק עשבים בבה"כ בע"ש להריח בהם ולברך עליהם בעי"ט אין עושין כן אם לא שחל בשבת וגם הנוהגים לומר בע"ש מומר ק"ו הודו לה' וגו' אין אומרים אותו בעי"ט אם אין יו"ט חל בשבת ומתחילין ידיר נפש ואח"כ אומרים פ' התכיד וקטורת אשרי וח"ק ומתפללין כבכל ימות השנה ובעל נפש היפה יעתר אל ה' וירצהו שיהי המועד הבא לקראתו נכנס בשלום ויצא בשלום ויהיה אך שמח בשמחה שלימה בלי עירוב ח"ו והמהענה בעי"ט ת"ח אומר עננו בתפלת המנחה ואחר תפלת המנחה אומרים לרוד ה' אורי וגו' במקומות שנוהגין כמבואר בס"י תקפ"א ואם חל ערב החג ביום ד' יש לו לשמש בהכ"נ להכריז או להזכיר לכ"א שאם שכח ולא הגיח עירוב תבשילין ילך וישוב לביתו להגיח ע"ת ואם מתפללין מנחה בעת שהיום פנה לערוב ויש אנשים שדירתם רחוק מבהכ"צ שאפשר שלא יגיעו לביתם עד שתחשך צריך הוא לשאול ולהזכיר קודם המנחה ואם לא הספיק להגיע לביתו עד שהגיע בהש"ם והוא ספק חשיכה מותר להגיח ע"ת כל שלא קיבל עליו יו"ט עדיין ואם כבר קיבל עליו יו"ט כגון שאמר ברכו אסור להגיח ע"ת וסומך על גדול העיר או מקנה קמחו ותבשילו לאחרים כמבואר בס"י תקכ"ו ואם אין שם גדול העיר שיסמוך עליו וגם קשה עליו להקנות קמחו לאחרים מותר לו להגיח ע"ת כל זמן שלא התפללו הקהל תפלת ערבית של יו"ט :

(לו) אם היום רד מאד בשעה שנוכר בבה"כ בשעת תפלה שאם ילך לביתו ויעשה ע"ת יעבור זמן מנחה יתפלל מנחה ויקנה קמחו לאחרים. ונראה שגם בזה רשאי לסמוך על גדול העיר ואם אפשר שיבקש משכן קרוב לבהכ"נ שיקנה לו פת ותבשיל ויעשה ע"ת יש לו להדר אח"כ כיון שאפשר לו לקיים שניהם ומי שבא בדרך זרואה שלא יהי בכניסת לילה בביתו ואפשר שבכפר הסמוך או בבית שסמוך לעיר ועוד לא יבגש הלילה יקנה שמה פת ותבשיל הראוי לערב בו או שיקנו לו שם ויעשה עירובי תבשילין יהיה זריז ונוכר לעשות כן :

(לח) יש לזהר שלא ליקח פת ועצם שפל שעושין המצוה בכח"ו ואפשר שאח"כ לא ירצו לאכלו כלל אלא כל איש השמח במצוה יקח פת נקיי הראוי לסעודה שבת ותבשיל כגון חתיכת דג חישוב או בשר בהמה או עוף שיאכלוהו בשבת ואנשי מעשה נוהגין ליקח הפת בליל שבת ללחם משנה וכן בשחרית ובסעודה שלישית מברכין עליו המוציא ובשעת הדחק

אף למטה

יתירה פנהית מן הריח ומה"ט מנדילין כמ"ט ומריחין בשמים כמבואר בסיומן רל"ו ע"ט וכיון דכמולאי י"ט אין מנדילין על הנשמים והלבוש סיומן תל"א כתב העטם משום דכיו"ט אין נשמה יתירה אם כן אין מקום לחלק עשבים להריח בהם : ואם חל ערב החג ביום ד' כו' עס"י תקכ"ו כמ"א סק"א ואם קיבל עליו שבת כגון שאמר ברכו אסור עיין ס"ס רס"א עכ"ל והוא תמוה דמה ענין קבלת שבת דהא זמן ע"ת הוא בעי"ט ונראה שס"ס ול"ל ואם קיבל עליו י"ט אסור ומה שהראה מקום לסיומן רס"א היינו משום דס"ס איתא דאחר עניית ברכו אע"פ שעדיין יום הוא אין מערבין דהא קיבל לשבת עליו והתם קאי לענין עירובי תחומין וה"ה לענין קבלת י"ט עליו בעניית ברכו דאין להגיח עירובי תבשילין ולפ"ו הס"ו והעט"ו שהביאו בשם הראב"ן דאף לאחר ברכו יכול לערב כל שלא התפללו תפלת ערבית הוא שלא בדברי המ"א בזה אך בא"ר כתב דהראב"ן לטעמיה דאף בשבת ס"ל דקבלת שבת לא הוי עד שיאמרו הלבוש אתה קדשת כמ"ט הא"ר סו' רס"ג ס"ק ל"ה ולא קי"ל הכי ע"ט ונראה להחמיר בזה היבא דאפשר לסמוך על גדול ח' להקנות לאחר אבל היבא דא"א בשעת הדחק ספי' יש לסמוך על הראב"ן כיון שהביאו דבריו הע"ו והעטרה זקנים ואפשר דס"ל דאף דבשבת מחמירין משום דבשבת מסתבר טפי שגומר בדעתו לקבל שבת מיד באמירת ברכו כיון שעשית מלאכה בשבת ענשו חמור בסקילה וכתב משא"כ ביום טוב דליכא חלא לאו אף במלאכה שלא לצורך ממש וגם כי לרכי י"ט מרובים יותר חושב טפי שמה יזדמן לו איזה דבר שיהא לו צורך לעשותו ולא גמר ומקבל קדושת יום טוב עד אחר התפלה כנלע"ד וראיתי במור וקליפה שהנין דברי המ"א כפשטן דבקבלת שבת מיירי ועל ידי תנאי והקשה עליו ולפענ"ד ליתא חלא ע"ט היא ושוב ראיתי בשאלת יעב"ץ ח"ב סו' קמ"ו שתלמידו תמה עליו והוא ז"ל כתב לו שעמד ע"ו במהדורא אהרת וכתב לאשכוחי שרואה לערב בע"ט לצורך י"ט שיחול אחריו בע"ט כו' . עיין שם שכתב הוא בעלמו שרחוק שכיון המ"א לזה וקצתני :

(לו) אם היום רד מאוד ע' מ"א שכתב שיחפול מנחה שהרי יכול להקנות כו' משמע דסמיכה על גדול העיר אינו מועיל בזה כיון שצידו עוד להגיח חלא דדחי' צידים מחמת חיוב מנחה וצוה חשבינן מה שכתב עד שהגיע זמן מנחה כשיכח מחמת עללות דהוי כפושע כמבואר שם אבל אינו מוכרח דיש לומר דגם שכהה כהאי גונא חשוב כנאנס והמ"א נקיט מלתיה במקום דליכא גדול העיר ותפלל מנחה כיון דאפשר להקנות ובחמת לפענ"ד אף במקום שאין אחרים שיקנה להם מה"ת ידחה תפלת מנחה שהוא חובת שעתא תדירא ול"ע :

(לח) יש לזהר שלא ליקח פת ועצם שפל כו' . כ"כ בשל"ה וא"ר וא"ו הביאו גם כן בשם מהר"ל שהיה נוהג ליקח הפת ללחם משנה כו' וכן מבואר בברכות רב חמי ורב חסי כי הוי מתרמי להו ריפתא דערובא פ' ועיין בשל"ה הביאו בא"ו שכתב כל אדם יהא זהיר ואל תהי מלואו קלה בעיניך עד כאן לשונו ורואה לומר אף על גב דאפשר שיסמוך על גדול העיר או להקנות קמחו מ"ט לא יעשה כן ואל יקל במצוה ונראה

שאין לו תבשיל של בשר יוכל לעשות ע"ת מדבר מלוח כגון הערינג או דבר כבדש ולא יברך רק יאמר בדין יהא שרי לן כו' וסומך ע"י אבל כשיש לו דבר אחר אין לו להניח דבר כבוש או מלוח לכתחלה ובדיעבד אם הניח מותר לסמוך עליו ואם בא לידו דבר כבוש ביום ראשון של י"ט יערב בו ג"כ בלא ברכה ובהנאי כמבואר בס"י תקכ"ז סעיף כ"ב (לט) נוהגים שבעי"ט קודם תפלת המנחה אין מדליקין רק הנרות העומדים לפני העמוד שהם נרות המיוחדים להיות דולקים בעת התפלה ושאר הנרות שבמנורות ובמנורות שבבהכ"נ אין מדליקין אותם עד שמגיע זמן הפלת ערבית מדליקין אותן ומ"מ יש להדליק כמו חצי שעה קודם חשכת לילה:

(מ) הש"ץ יורד לפני התיבה להתפלל תפלת ערבית ומתחיל ברכו בניגון המיוחד וקהל עונים אחריו ברוך כו' בהתעוררות שמחה ואומרים פיוטים בתוך ברכות ק"ש שקורין מערבית ובברכה ראשונה אחר ק"ש ככל בתי כנסיות נוהגים לחתום אחר שמיים הפיוט בא"י מלך צור ישראל וגואלו ויש שאין חותמין רק כמו בשבת גאל ישראל ואח"כ או השכיבנו ופרום כו' ואיזה חרוזי פיוט מעין הברכה וחותם בא"י הפורס כו' ועונים אמן ואז או ירבר משה וגו' ומתפללין הפלה בלחש וא"י חג הסוכות הוה זמן שמתנינו מקרא קודש וא"א

אסף למטה

ונראה שזה ע"ד שאמרו במנחות דמלאכה אמר לרב קטינא עלדקי למפטר נפסך מליצית א"ל ענישיתו על עשה כו' ואף על גב דליצית דאורייתא וע"ת דרבנן מכל מקום אין להקל בזה ועיין בקדושין דף ל"ד ומה שכתב בתשובה חלק א"ח לענין הערמה בדרכן וקארתי: ובשעת הדחק כו' עיין בשו"ת ח"ל סימן ק"ל הבאתי בשערי תשובה סימן תקכ"ז דלכתחלה אין להניח ערוזי תבשילין רק כמבואר באש ממש ובדיעבד סומכין בין על כבוש בין על מלוח: ואם בא לידו כו' כולע"ד כיון שיש לפקפק בערוז של מלוח או כבוש ואפשר לעשות תיקון על ידי תנאי כלכתחלה דמי ויש לעשות התיקון ומ"מ אין לברך כיון דהעירוב הראשון שעשה היה ראוי לסמוך עליו בדיעבד וגם בלא"ה דעת האחרונים דע"ת יעשה בלא ברכה כמ"ס במקומו א"ה:

(לט) נוהגין שבעי"ט קודם תפלת מנחה כו'. וטעם המנהג לפי שאם מדליקין סמוך למעריב יש היכר עמי שהדלקה לצורך י"ט ולכבודו משא"כ אם מדליק בעוד היום גדול אף על גב דבשבת ע"כ מדליק מצע"י מ"מ בי"ט כיון שאפשר לעשות בסמוך ממש עדיף וגם בשבת אמרי' ובלבד שלא יקדים משום דע"י ההקדמה לא יהיה ניכר שהוא לכבוד שבת עיין שם בסימן רס"ג דדוקא אם רוצה לקבל עליו שבת מפלג המנחה ולמעלה יכול להדליק בעוד היום גדול כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה ולכן ביום טוב מאחר שאין דעתו לקבל עליו יום טוב בעוד היום גדול אין להקדים הדלקת הנרות: ומ"מ יש כו' דהא איכא למ"ד תוספות יום טוב דאורייתא ולמ"ד תוספות שבת דאורייתא גלמוד י"ט משבת כמבואר ביומא ועיין בא"ר סימן תר"ח מ"ס שם רס"ל בציאורי סמ"ג ועיין במה"ב סימן רס"א שלא נתברר שיעור התוספות ויש מי שסובר שהוא כמו שיעור חצי שעה כמו שיראה הרואה בצ"י והתוספות פרק המביא ושיטה מקובלת והרשב"א ח"ג סימן ר"ן ע"ס ואין פה מקום להאריך בזה וגם לענין מלאכה צריך לפרוש עכ"פ חצי שעה קודם כניסת הלילה לצורך לחוש למ"ד תוספות יום טוב דאורייתא וקארתי:

(מ) הש"ץ יורד לפני התיבה כו' ואומרים פיוטים כו' סדר הפיוטים במעריב הוסד ג"כ מגדולי עולם ותוס' בר"ה דף ע' כ' ור"ת יסד במעריב שלו קודש ללינה וקודש ידחם כו' ויש נוהגין שאף שאין נוהגין לומר פיוט בשחרית בצרכת ק"ש לפי שהוששין שבחמירת הפיוטים לפעמים יעבר זמן ק"ש וכיון שקודם ק"ש נמנעו מלאומרם מטעם זה לא חילקו ביניהם לומר אותן שאחר ק"ש ושלא להפסיק באמת ויציב ולהסמיכו לתפלה אבל בצרכת מעריב שלא שייך זה אומרים אותם וסומכין על הרבה פוסקים גדולים ראשונים ואחרונים שדעתם שמה לאומרם ונכון הדבר לפי שהם חרוזים קצרים וכמו שירה חדשה ובניגון יפה הוא נוח עזו ותענומות לעם להתעוררות שמחה ולשורר בהדרת קודש בהורים וישישים בנועם מנעימים ויש בזה הכשר חובת מלוא שמחת יום טוב: ובברכה ראשונה כו' עיין ע"ז סימן ס"ו שכ' שדבר זה נשאל לאח"י מהר"מ מלובלין דכ"ס"ם הנוסחא גאל ישראל והיינו לשעבר והטורי זהב מיישב שגם וגואלו פירשו לשעבר והב"ח כתב ש"ל וגאלו בלא ואז אחר הגימל ונראה כוונתו דאם אומר וגואלו בואו אחר הגימל אז האלף נקודה פתח ואז פירשו להבא מה שאין כן כשאומר וגאלו בלא ואז אחר הגימל ואז האלף הוא בסמיכות אל הגימל במשיכת הקמץ של תחת הגימל ואינה נקודה כלל ומתפרש לשעבר ועמ"ס אח"י בצכור שור בפסחים דף קי"ז וגם בדגול מרבבה כתב ליישב הנוסחא מלך צור ישראל וגואלו ומ"מ רבים שחו לב לפשיטות דברי הש"ס ואין משלין כלל רק אומרים גאל ישראל: ואחר כך מקדש כו' וכ"כ הטור והלבוש ולפענ"ד ז"ע דהא מבואר לעיל סי' רס"ע הטעם שמקדשים בבה"כ דבזמנם היו אורחים דאכלו ושתו בני כנישתא ולכך תיקנו הקידוש בבהכ"נ ועכשוו אף על פי שאין אורחים לא נתבטלה החקקה ע"ס ולפ"ז שאף בזמנם שהיו אורחים לא נתקן הקידוש לקדש בבהכ"כ בחג הסוכות דהא לא מני למיכל שם דהא הייבין בסוכה ודוהק לומר לפי מ"ס המ"א דאכלו בבהכ"נ לאו דוקא דאסור לאכול בבהכ"נ ור"ל בבית הסמוך לבהכ"נ ואם כן יש לומר באף בסוכות היו אוכלים שם בסוכה ועיין בטורי זהב סימן קנ"א שתופס הדברים כפשטן דאורחים מותרים לאכול בבהכ"נ ובא"ר השיג עליו מדברי התוספות שהבוא המ"א אמנם הטורי זהב הביא מצ"י בשם רמב"ן והא"ר השיב עליו דמייירי בבתי כנסיות שבבבל שהוא ע"ת ותנאי מהני ול"ע דהא שם בעיף ו' מבואר דדוקא בחורבנה מהני תנאי והרמב"ן משמע דמייירי בכל גווי דהוא מיייתי החס הך דפסחים דאיכא עניינים דאכלו ושתו בני כנישתא והיינו בבנינה ועכ"פ מבואר שאינו מפרש בהתוספות וכן מבואר בבית יוסף פס מהג"א מא"י דמותר אפילו לבני אדם שאינם ת"ח ע"ס ולדידה תקנת הקידוש היה מעיקרא בבתי כנסיות שבבבל

באהבה ואחר סיום התפלה אימר הש"י קדיש שלם ומנגן יהא שלבא רבא משום שמחת יום ואח"כ מקריש הש"י בבית הכנסת במקום שנהגו לקדש בבית הכנסת ובמקום שאין מנהג קבוע לקדש בליל חג הסוכות ינהגו שלא לקדש בבה"כ וכן בליל שבת חול המועד וכן בליל שמיני עצרת :

(מא) אם חל יום ראשון של סוכות בשבת אין אומרים בערבית לא לכו נרננה ולא לכה דודי רק מתחילין מזמור שיר ליום השבת וקצת אנשי מעשה נוהגין להתחיל מזמור לדוד הבו לה' ואומרים אנא בכח ולכה דודי הראשון ומדלגין ומתחילין בואי בשלום ואף שבכל שבתות השנה הם אומרים ברינה ובצהלה היום שהוא יו"ט אומרים בשמחה ובצהלה ואח"כ אומרים מזמור שיר ליום השבת וגו' ואומרים אחריו ק"י והנוהגים לומר קודם ברכו כגוונא א"א אותו היום רק מיד אחר ק"י מתחילין ברכו בניגון המיוחד ליו"ט וכן כל שאר הברכות ויש שאומרים בניגון המיוחד לשבת וכן שאר ברכות המעריב וא"א פיוטי מערבית ומותר לומר

אלף למטה

סבבכל וה"ה של שאר חרות שנעשו ע"ת כמ"ס בא"ר וגם עתה לה בטלה התקנה כמו בצרכת מנן חבות ובמבואר ככ"י שם וזוה יש ליתן טעם למ"ס הכ"י דבא"י לא נהגו לקדש בבה"כ משום דבית הכנסת של הרץ ישראל אפילו על תנאי לא מהני ומכ"ס שאין עשויות ע"ת וע' סימן קנ"ח וא"כ מעיקרא לא נתקן לקדש בבה"כ של א"י וקצתו. ועכ"פ לפי דעת הטורי והב' להתקנה היה משום דאכלי בבית הכנסת גופא נראה דמעיקרא לא נתקנה בחג הסוכות ולפי דעת המ"א בשם התוס' נראה דוחק לומר דהאורחים עושין להם סוכה סמוך לבית הכנסת ושולחנס ערוך לשם ושומעים הקידוש בבית הכנסת ויוצאים בו כמבואר סי' רע"ג דדוקא בית רגילות הוא שיהיה סמוך לבית הכנסת מלון אורחים אבל סוכה שהוא דירת ערתי משנה לשנה אין רגילות לעשות כן וכיון דמעולם לא נתקנה ע"ז גם עתה אין לקדש ועיין סימן תפ"ו דאין לקדש בלילי פסח בבה"כ לפי שאין עני בישראל שאין לו ד' כוסות והיינו דמעיקרא לא היתה התקנה על לילי פסח ואם כן ה"ה בסוכות לא היה התקנה ע"ז ולפמ"ס אפילו בשבת חוה"מ סוכות אין לעשות קידוש בבית הכנסת וכן בשמיני עצרת כיון דמיתב יתבינן בסוכה אם כן אין תקנה בשביל אורחים כלל ושז' מלחתי בספר מור וקציעה סימן תרמ"ב שחמה גם כן על הטור שהרי לריך להטעים הכוס לקטן שהגיע לחינוך כמ"ס סימן רס"ט בשם הרשב"א וגם הוא חייב בסוכה שהרי אפילו קטן שא"ל לאמו חייב ועיקר תקנת הקידוש משום אורחים והם חייבים בסוכה אפילו הולכי דרכים דלא אזלי בלילה ונראה דמ"ל כמ"ס הא"ר ס"ס תר"מ דהולכי דרכים פטורים אף בלילה ראשונה והבאתי בשערי תשובה אף ראיתי בפ"מ שם שהביא הא"ר וכ' של"ע דאף אם ירדו גשמים חייב בכזית ומכ"ס שאין לילך (אחד) הוץ לעיר ומ"ס רש"י סוכה דף כ"ו מיירי בשאינו יוס טוב רק בחוה"מ ע"ס וכן נלע"ד דהא הולכי דרכים דפטרינן משום תשבו כעין תדורו וכיון שיוצא מדירתו יוצא גם מסוכה משא"כ לילה ראשונה דמהג הנזות ילפינן שהוא הובה אקרקפתא דגברא ואף הולכי דרכים מחויבים במנה בלילה ראשונה למה יהיו פטורים בלילה ראשונה מסוכה וקצתו ואל"ל דמקדשין משום שלוחי מנה דודאי הני לא שכחי כלל וגם דאיהו גם מקידוש פטורים דהעוסק במלוה כו' וז"ל עמא משום דאין לשנות מהמנהג דכל השנה כו' והביא דברי הטור סי' רס"ט דאף בשבת כ' דאי איישר חילי אבטלינא וגם הוא מרי קולא לקדש שלא במקום סעודה וגם להטעים לקטן שהגיע לחינוך חוץ לסוכה וטעימה זו היא קבע ותרי קולא מקלינן ע"ס ולפ"ז לפי דעת הב"ח סימן רס"ט שנותנים לקטן שלא הגיע לחינוך אין כאן קולא דסוכה אף ז"ל דעכ"פ שא"ל לאמו הוא כמ"ל וכבר כתבתי דיש לומר דמעיקרא לא נתקנה על קידוש שיש בו חיוב סוכה ולכן נראה במקום שלא נהגו מקדש לקדש בבה"כ בסוכות שפיר לא ינהגו לקדש שם. שוב מלחתי בא"ר סי' תקנ"ט סק"ט שכתב בשם הכלבו דנ"ס למה מקדשין בזה"ו שאין אורחים אוכלים שם כדי להסדיר להמן העם סדר הקידוש דלא גרע מתפלות של פרקים שצריך להסדיר ותיתי לי שכמה פעמים עלה לפני במחשבה ומ"ס בא"ר שם דבשבתות כתב טעמים אחרים ובלילי פסחים היה ראוי לקדש מטעם זה ולפענ"ד אין עושין כן דשמא יעשו כיון שילאו בקידוש שוב א"ל בבית רק שלש כוסות וז"ל דכוס של קידוש הוא א' מד' כוסות כמ"ס בסימן תע"ב וכיון דכל עני יש לו ד' כוסות ואין צורך לתקן בשביל אורחים בשביל להסדיר לחוד לא תקנו משום הך חששא שכתבתי ולפ"ז בסוכות אפשר דיש לקדש בבה"כ מהך עמא כדי להסדיר ומ"מ ז"ע כיון דמעיקרא לא תיקנו בשביל זה רק בשביל אורחים והכא דאזלה התקנה אין לעשות כן לקדש בבה"כ ולומר ברכות שלא נתקנה חכמים דהוי ברכה לבטלה ומי שמסדיר לו תפלתו נראה שאין להזכיר שום ברכה בשם כלל וגם שאר סדר התפלה י"ל שאין לריך רק עיון לכד א"כ אין ראוי לקדש בבה"כ כלל : ובמקום שאין מנהג. אע"ג דבליל שמיני עצרת אין חיוב סוכה רק מדרבנן מ"מ עכ"פ מדרבנן היוצא איכא ושב וא"ת עדיף :

(מא) אם חל יום א' של סוכות בשבת כו' עד. אומרים בשמחה ובצהלה כ"כ רבינו האר"י ז"ל : והנוהגים לומר כגוונא כו' לפי שנאמר כד עייל שבתא איהו אחייחדת כו' וכל שולטנין רוגזין כו' וזה קצת זולזול בקדושת י"ט דהא גם [בלא] שבת היה כן מחמת י"ט ומכ"ס בשבת חוה"מ אין לאומרו שאין שם שולטני' רוגזין מחמת המועד ועיין מ"ס בשערי תשובה סימן ר"ע בשם ש"ח שכתב בשם ספר כ"ד שיש שנהגו שלא לומר לכה דודי לפי שאומרים פני שבת נקבלה ויש ביוש ליי"ט והוא ז"ל כתב די"ט כיון דב"ד מקדשי לי' אין לנו לריכים להביאו ע"ס ושם כתבתי שכן מבואר ממ"ס ס"ס רס"ט דוקא ביוה"כ אין מקבלין ע"ס וכן מבואר ממ"ס האר"י ז"ל לומר ביי"ט בשמחה ובצהלה ומסתמא היו אומרים ג"כ החרוז לכה דודי ועיין בפרי מגדים סימן תפ"ח סי' א"א כל לכה דודי ומדלגין חרוז התערי מעפר ולא ראיתי נוהגין כן : ויש שאומרים כו' מאהר שאין אומרים פיוטי מערבית שבת עדיף מי"ט והוא גם כן תדיר : ואין אומרים פיוטי מערבית. פן ישכחו שהוא שבת ויעו

סדר מעריב ותפלת מעריב מתוך הסידור לאור הנרות הדולקים בבה"ב ואומרים ופידום וכר
 ושמו וגו' וירבר משה וגו' ואומרים חצי קדיש ומתפללים וכוללים בתפלה של שבת
 ואומרים שבתות למנוחה ומועדים לשמחה כו' את יום השבת הזה ואת יום חג הכוכות הזה
 כו' באהבה מקרא קודש ואומרים יעלה ויבא ואינו מזכיר בה של שבת והשיאנו או"א רצה
 במנוחתנו קדשינו כו' באהבה וברצון בשמחה ובששון שבת ומועדי קדשך וחזתם מקדש
 השבת וישראל והומנים רצה כו' ואחר התפלה בלחש מתחיל הש"ץ ואומר ויכולו ואח"כ אומר
 ברכה מעין שבע בא"י כו' אלהי אברהם כו' מן אבות כו' ואין מזכיר בה של י"ט והותם
 בה בשל שבת לבר ואח"כ אומר קדיש שלם בניגון משום שמחת י"ט וא"א במה מדליקין
 ובמקום שנהגו לומר בשבת מזמור לדוד ה' רועי או' אותו גם היום ואחריו ק"י ואח"כ מקדש
 הש"ץ ואו' שבתות למנוחה ומועדים כו' את יום השבת הזה ואת יום כו' ושבת ומועדי
 קדשך באהבה וברצון בשמחה ובששון הנחלתנו בא"י מקדש השבת וישראל והומנים ואח"כ
 מברך שהחיינו ונותן לתינוק לשחות :

(מב) אחר סיום הקידוש או במקום שאין מקדשין אומרים עלינו וקדיש יתום וארון עולם
 ופוקדין איש את רעהו ואומר יו"ט ואם הל בשבת או' שבת וי"ט. וכשיוצא מבה"כ
 נכנס מיד בסוכה אם לא לאיזה צורך ויאמר יה"ר הכתוב בסידורים. ואנש מעשה נכנסין
 לסוכה ואו' יומא טבא טב בסוכות תשבו וגו' תיבנו אושפיזין ככתוב בסידורים בקול נעים
 ובטוב לבב :

(מג) לכתחלה נכון להתאחר קצת בתפלת ערבית בשביל ההמון שאינם יודעים שהקידוש

אלף למטה

המטרות להאיר להם ועיין סי' רע"ה דבב' ספרים אפי' שנים אסור אפילו בענין אחד ולכן אסור לומר פיוטים
 כליל י"ט שחל להיות בשבת ובלבוש שם הוסיף מפני שאין הכל בקיאים בפיוט הבא לפרקים יש להוסיף שם
 יתקן הגר לראות כו' ע"ש. ולכן סדר התפלה שהוא שגור קצת בפיו מותר לומר מתוך הסידור אף שתפלה זו של
 שבת וי"ט אינו רגיל כ"כ מ"מ דמי להגדה של פסח שמתירין מה"ט וכן נראה מהמ"א וקצתני : באהבה מקרא
 קודש. אע"ג דאם חל י"ט בחול אין אומרים באהבה לפי שכבר אמרוהו בתחלתו באהבה מועדים לשמחה אבל
 בשבת יש לחזור ולומר באהבה מקרא קודש לפי שמקרא קודש של שבת קבלוהו באהבה במרה טרם כפיית הר
 בניגית אבל י"ט בתחלתו אומרים באהבה לפי שקרא על כלל המלות ועל כל התורה מסתמא קבלו באהבה רק
 כששמעו ריבוי המלות ופרטיהן נודעו שלא יוכלו לקיימם וכפה עליהם ההר בניגית ולכך על הפרט אין אומרים
 באהבה וכן משמע דמתחלה אמרו נעשה ונשמע דהיינו על הכלל ועל הפרט כפה עליהם ההר אע"ג שלא נאמר
 רק עשרת הדברות מכל מקום כל התרי"ג מלות כלולים בהם כמבואר במפרשים. ובמערכת ליל א' דשבועות
 שאומרים באשכנז ועיין מח"ב סימן תפ"ז שמנהג שלהם לומר שני פעמים באהבה אף ב"ט שחל בחול ובאהבה
 הראשון קאי על הקב"ה שבאהבתו ובהמלתו נתן לנו מועדים כו' והשני קאי עלינו שאנו מקבלין באהבה מקרא
 קודש ואינו ח"ו לעורר ע"ש ובמדינותינו לא נהגו כן ועיין סימן ת"ז שכתב בהג"ה בשם הטור שאין נוהגין לומר
 כלל מקרא קודש לא ב"ט ולא בה"מ ובב"י כתב שהריע"ב"א בסוכה דף ל"ה כתב שלא לאמרו בחוה"מ אע"ג
 דיום טוב מיקרי שלא יוללו בקדושת י"ט שישכרו שקדושת יום טוב והוה"מ שיה ע"ש ומשמע דביום טוב ודאי
 אומרים והמ"א כתב שהב"ח כתב בשם רש"ל שעכשו נהגו לאמרו והרמ"א לא דק וכ"כ הע"ז שם ובמור וקליעה
 כתב שכוונת רמ"א לפי שהספרדים אומרים החלה את יום מקרא קודש ע"ז כתב שאין אומרים אף על פי שאחר
 הזכרת יום טוב אומרים כמנהגינו ולפ"ז היה מקום ליישב דברי הלבוש שבסימן תפ"ז מבואר מדבריו שאומרים
 מקרא קודש ובסימן ת"ז כתב בהרמ"א אף באמת ז"א דהא בהלבוש סימן ת"ז הביא שם טעמו של הטור שכתב
 דהכי מסתבר דמ"ט להזכיר מקרא קודש טפי מאיסור ושאר הלכותיו כיון שהזכיר חג פלוני הכל בכלל עכ"ל
 הטור וכ"כ הלבוש שם בקצרה ומבואר דאין להזכיר מקרא קודש ולא בתחלה ולא בסוף ואמנם גם בדברי הרמ"א
 אין לפרש כמ"ש כמו"ק שמבואר נגלה שהרמ"א כ"כ ע"פ הטור שסובר שא"ל מקרא קודש כלל וע' כב"י סי' תפ"ז
 שכ' ליישב דברי הטור דמקרא קודש מורה להזכירו בתפלה כמ"ש הרמב"ן פרשת חמור טעם מקרא קודש שיהי
 קרואים ונאספים ביום זה לקדש אותו כי מצוה על כל ישראל להקבץ ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה
 והלל לאל ועוד י"ל שאין מזכירין בתפלה רק מה שמזכיר בתורה ומלאכה בכלל מקרא קודש ומה שמזכיר אחר כך
 מלאכה הוא פירש מקרא קודש ולפי תירושים אלו ז"ע על הלבוש שחולק סימן תפ"ז כמו שהבאתו לעיל ועל כל
 פנים יש לתמוה על הא"ר וא"ז שלא הרנישו בסתירת דברי הלבוש מסימן תפ"ז לסימן ת"ז ול"ע : ואחר כך
 מקדש הש"ץ כו' ועיין מש"ל ש"ל דכוכות אין לקדש ולפום הך סברא אף אם חל בשבת אין לקדש ואם נהגו
 שלא לקדש כשחל בחול גם כשחל בשבת אין מקדשין :

(מג) לכתחלה נכון להתאחר קצת בתפלת ערבית ע' סי' תרל"ט דלא יאכל כלילה הראשונה עד שיהא ודאי
 לילה ולכאורה י"ל דאף על גב דהאכילה ודאי צריך להיות כלילה דממנה ילפינן לה דבעינן לילה דוקא
 דומיא דפסח כמ"ש התוספות ריש ע"פ ולא מהני מה שמקבל עליו מצע"י כמו דלא מהני קבלה בכל דבר שצריך
 לילה דוקא כגון אכילת פסח ומנה ונדה בטבילתה וכהאי גוונא מ"מ לענין קידוש כיון דבע"ש רשאי לקדש מצע"י
 וכדאיתא בכרכות ואומר קידוש על הכוס וכן מבואר לעיל סימן דס"ז ורע"ב א"ס כן י"ל דגם כלילה הראשונה
 של סוכות רשאי לקדש מצע"י ואע"ג ד"ל דאין קידוש אלא במקום סעודה מ"מ יכול לאכול מיד וימשך סעודתו
 עד תוך הלילה ויקיים מצוה אכילה בסוכה ולכאורה זה תלוי בהא דאיתא לעיל סימן תע"ב לענין מצוה אע"ג

והאכילה בסוכה צריך להיות בשעה שהוא כבר לילה ממש ואם אירע שהשלימו ערבית מבע"י צריך להמתין עם הקידוש עד שיהי' לילה ממש :

(מד) אחר שיכנס לסוכה והשליחן ערוך והכל מתוקן לסעודה אין לעשות שהות אפי' בענין לימוד רק יעשה קידוש מיד ומכ"ש אם אין הרקיע בטהרתו ויש לחוש שגא ירדו נשמים שלא ישהה כלל. והנהוגים בשבתות וי"ט ליטול ידיהם קודם הקידוש במבואר

אלף למטה

שמאזה למחר מ"מ לא יאמר קידוש עד שתהאך והמ"א כתב שם בשם תה"ד העטם שכ' הע"ז שם דמלות אכילת מנה הוא בכלל הקידוש (ג"ל שהוא ע"ס ונ"ל הוא בכללה הקידוש ר"ל שהקידוש נכלל בכלל אכילת מנה כיון דה"א לאכול בלא קידוש קודם) ובשכילה בא הקידוש ע"ס ולפ"ז י"ל גם לענין הקידוש של לילה ראשונה של סוכות אבל סעס הע"ז הוא דחוק ונראה דבסוכות ה"א לקדש קודם הלילה דה"א לו לברך לישב בסוכה דאף על גב דקבלה עליה זה מועיל לקדושת היום משום דמוסיפין מחול על הקודש אבל מלות סוכה ללא חלה עד הלילה לא מצי לברך ולנו לישב בסוכה ונ"ל דבאמת יעשה קידוש ולא יברך לישב בסוכה ו"א דהא ברכת זמן קאי על הסוכה ואם נאמר כשיברך אחר כך על הסוכה יברך שנית זמן ו"א דהוי כגורם ברכה שא"ל עיין מ"א סימן רע"ו וכל זה רמז המ"א בקצרה סימן תרל"ט דכיון שאומר סוכה ואחר כך זמן ו"ל גם הקידוש בלילה והיינו כמ"ס. אך מ"ס בתחלה דברכת סוכה והמוציא יאמר בלילה ו"ע כיון דאין קידוש אלא במקום סעודה ולא דמי לסימן תע"ב דהתם מתחיל מיד באמירת הגדה ושאר ענינים מחשבו לסעודה משא"כ כאן ואפשר שר"ל לדעת הגאונים לעיל סימן רע"ג דאם שותה יין כשיעור מחשב סעודה או י"ל שישהה עוד כוס או יאכל כזית סת אז ולכשתתאך יברך לישב בסוכה והמוציא ולכן כתב שאין לעשות בן מחמת זמן שאין אומר אותו עד אחר ברכת לישב בסוכה ואף על גב דסוכה חל עליו משעה עשייתה ונ"כ אפשר לו לפטרה בשעת קידוש מבע"י ו"א דאין היכר בזה שאמירתו הוא על מלות סוכה ג"כ רק כשאומרה אחר ברכת לישב בסוכה ולכן תיקנו להקדים ברכת לישב בסוכה לברכת זמן וגם שיחזור ויאמר זמן בלילה אחר ברכת לישב אינו ראוי דהוי כגורם ברכה שא"ל במש"ל ונ"ל שלא יאמר זמן בקידוש ויאמר בלילה זמן אחר ברכת לישב ויכוון לפטור זמן דרגל ו"א דאף על גב דזמן אומר אפי' בשוק מ"מ תיקנו לאומרו על הכוס היבא דאפשר כמבואר בעירובין דף מ"ס וע' בב"י סימן תרי"ט וקצתו אך לפענ"ד בלא"ה אין לקדש מבע"י דהיכי נעביד אם יקדש בבית חוץ לסוכה אינו נכון שמקבל עליו מלות החג של סוכות אין לו לעשותו חוץ לסוכה דמחוי כהובא ולקדש בסוכה ג"כ אינו נכון דכיון דמלות סוכה אינו חלה עליו עד שתתאך מחוי כמוסיף דאין לומר דמוסיפין מחול כו' רק לענין קדושת היום אבל לא לענין חלות המזוה וזה שעושה קידוש בסוכה נראה כמוסיף ומקדים הלוח המלות בעוד שלא הגיע זמנה ולכן אין לעשות קידוש מבע"י עד שתתאך :

(מד) אחר שיכנס לסוכה כו' אין לעשות שהות כו' העטם כיון שהזמין האושפיוון יש לו להיות מן הזריוון מקדימין ושהוי מזוה לא משהינן וגם שמה ימשך עד חנות לילה וצריך לאכול כזית על כל סניס קודם חלות : והנהוגים בשבת וי"ט ליטול כו' ומקדש מעומד כו' ע' סימן תרמ"ג שכתב בש"ע שדעת הרמב"ם לקדש מעומד והרמ"א כתב שאין נוהגים כן אלא מקדשין מיושב וכן הוא דעת הרא"ש והע"ז כתב לישב דעת הרמב"ם דמ"מ הישיבה הוא תחלת עשיית המזוה שבוה נראה שרואה להתעכב שם ויש לו לברך עובר לעשייתו היינו קודם עשיית תחלת המזוה. והרא"ש ס"ל שיש לסמוך הברכה על עיקר המזוה שהוא האכילה ע"ס ועיין בב"י שהביא בשון הרמב"ם שמקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ומברך זמן וכתב הב"י שר"ל שאם רוצה לישב קודם שמברך זמן הרשות בידו כו' ע"ס. ולפענ"ד יש לומר דדוקא קאמר הרמב"ם ולא מטעם שצריך להתחיל קיום המזוה תחלה ואח"כ יברך זמן דו"א כמ"ס הב"י שם דהא מוזמן עשייתה ראוי לברך שהחיינו וגם בלא"ה אשכחן בפדיון הבן וכהאי גוונא שמברך שהחיינו קודם קיום המזוה אך נ"ל בטעם הרמב"ם לפי שצריך לסמוך עשיית המזוה אל הברכה וכיון שמברך לישב בסוכה יש לו לקיים המזוה מיד ולא יפסיק באמצע בברכת זמן וזוה י"ל סעס הרמב"ם דמקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב שאם ישב בשעת קידוש הרי התחיל במזוה שנראה כרוצה להתעכב ולא הוי עובר לעשייתו ואף על גב דהמזוה נמשכת ועיקר המזוה באכילה מ"מ כיון שאין האכילה נמשכת אל הברכה שהרי הוא מפסיק בברכת זמן ונע"י וברכת המוציא אין לו לעשות כן שאף על פי שגם אחר הברכה הוא יושב אין היכר לישיבה זו לשם מלות סוכה כיון שגם בשעת אמירת הקידוש היה יושב ולא היתה לשם מלות סוכה שהרי לא אמר ברכת סוכה עדיין משא"כ אם עמד בשעת הקידוש ועשה בירך לישב לשם מלות סוכה הרי תחלה המזוה סמוכה לברכה ונמשכת והולכת עד עיקר קיום המזוה שהיא האכילה ואפשר לומר לפ"ז דהרא"ש לטעמיה חזיל שהיה נוהג בקידוש שבת ליטול ידיו תחלה ולקדש אחר כך כמו שכתב הטור סי' רע"א ואם כן אין הפסק בין ברכה לישב בסוכה לאכילה רק ברכת זמן דברכת המוציא הוא שייבא לאכילה ושפיר הוי הברכה סמוכה לאכילה ולכן ס"ל דיכול לקדש מיושב אבל הרמב"ם לשיעתו שם שצריך לקדש תחלה ואחר כך יטול ידיו ויברך על נע"י והמוציא ואין סמיכה כיון שמלבד ברכת זמן צריך לעשות נטילה וברכה ומשוב הפסק ואף על גב דהנטילה הוא צורך לאכילה ומכ"ס ברכת המוציא היא צריכה לאכילה מ"מ בשביל זה אין לחשוב ברכת הסוכה סמוכה לאכילה ממש כיון שבנטילה זו עדיין אין התחלה לקיום מלות סוכה עד שעה שמתחיל לאכול ממש ולא עדיף מאומר בין נטילה להמוציא הנה מלח או גביל לתורי שאינו הפסק לפי שהם צריכי סעודה שבשכילה נטל ידיו דהא אפילו שם אסור להפסיק לכתחלה ומכ"ס שיש לחלק ביניהם וקצתו ולכן צריך לקדש מעומד שמברכת לישב בסוכה ואילך ניכר שישבתו לשם מלות סוכה והתחלת המזוה ואין כאן הפסק כלל והיא נכון לפענ"ד. ולפ"ז נראה בצחות הנהוגים כהרמב"ם לקדש קודם ואח"כ נוטל ידיו יש לו לנהוג גם בזה כהרמב"ם לקדש מעומד והנהוגין כהרא"ש ליטול ידיו תחלה ולקדש אחר כך יש להם לעשות גם בזה כהרא"ש שנוטל ידיו ומברך ענ"י ושוב מקדש מיושב ואומר לישב בסוכה וזמנו והמוציא ולכאורה להרמב"ם אין

פי רע"ב גם עתה יעשו כן ואומר בפה"ג ואשר בחר בנו מכל עם כו' זמן שמתנינו מקרא קודש כו' מקדש ישראל והומנים ומקדש מעומד ומברך לישיב בסוכה ואח"כ מברך שהחיינו והנוהגים לומר בשבתות ויו"ט בישיבה גם היום יעשו כן :

(מה) אם חל בשבת אומר ויכולו ומברך בפה"ג ואח"כ אומר אשר בחר בנו מכל עם כו' שבתות למנוחה ומועדים לשמחה כו' את יום השבת הזה כו' זמן שמתנינו באהבה מקרא קודש כו' ושבתי ומועדי קדשך באהבה וברצון בשמחה כו' וחותרם מקדש השבת וישראל והומנים ואומר לישיב בסוכה ושהחיינו והנוהגים לישיב בשעת הקידוש יכול לישיב גם בשעה שאומר ויכולו רק בתחלה שאומר יום הששי ויכולו השמים שרמזו השם בר"ת יש לעמוד לכבוד השם במבואר בס"י רע"א :

(מו) בשאומר לישיב בסוכה יש להדגיש היו"ד בענין שתהיה נרגשת במבטא ומ"מ אין להאריך

אלף למטה

לו לישיב כלל בסוכה בשעה שנתכם עד אחר ברכת לישיב בסוכה ואין מי שנוהג כן ואפשר דשייבה בעלמא בלא אמירת הקידוש לית לן בה דאקראי בעלמא הוא ודוקא לומר הקידוש בישיבה יש קפידא להרמב"ם כיון שקובע עלמנו בישיבה זו לקדש על היין ורחמי במור וקליעה סימן רע"א שכתב בהדיא דהרמב"ם סי' תרמ"ג לית דחש לה וכחכ"ת היא שפת יתר מאהר שכ' הרמב"ם שכן מנהג רבותיו וכן נהגו הכמי ספרד ואף על פי שרמ"א כתב שנוהגים כהר"ם לקדש מיושב כמדומה שרבים וגדולים נוהגים גם עתה לקדש מעומד כדעת הרמב"ם ולפי מ"ש הר"ם מלתא דרמ"א כ"כ על פי מ"ש סימן רע"א שכתב שאין לשנות רק ליטול ידיו קודם קידוש וכמ"ס הר"ם חבל כיון שרבים וגדולים נוהגים לקדש קודם נט"י כדעת הרמב"ם ושאר גדולים וכן הוא על פי מנהג האר"י ו"ל לכן נוהגים גם כזה כהרמב"ם לקדש מעומד וכמ"ס לעיל וראיתי בליקוטי מהרי"ל שכתב שמהרי"ל אמר דיש נוהגים לקום עד אחר ברכת סוכה שיחשב עובר לעשייתו ואין לעשות כן דלמחזיו כיהורא וביבוש הוא שאין לשון ישיבה ח"ל טכזה כו' ע"ס ולא אלאמין שינא מפי קדוש מהרי"ל לומר שיבוש הוא מאהר שכ"כ הרמב"ם וכ' שכן דעת רבותיו ומנהג הכמי ספרד וכעור ברכת כתב כי המקדש מיושב חסר תבונה ולא ראה אור ספר הזוהר פרשת אמור דרב המנוגא סבא כו' מסדר פתורא וקאים על רגלוי ומכרך כו' עיין שם שכתב ע"פ הסוד גם הקידוש יש לו לקדש מעומד ע"ס ומ"ס בספר מור וקליעה לתמוה על הקידוש מעומד שהרי הוא מוטיא את בני ביתו ושאר המסוכים עיין לעיל סימן קע"ד ללא סגי בלא הסכה וע' סימן רל"ז שדחקו התוספות וכמה פוסקים בהבדלה אבל יין דקידוש סבא לפני המזון ופוער שבתוך המזון איך יקדש מעומד ושם הכ"י קאמר במקדש לעלמו ואס"ה לא ניחא מחוס יין שבתוך המזון שאינו נפטר אלא כשיכרך לפני המזון בהסיבה או בישיבה וכיון שכבר יושב בברכת היין אם יעמוד לקידוש וישב לשמות הכוס הא ודאי חוכא להבי ודאי מיושב עדיף וכך אני נוהג אלא שאמ"ה היה נוהג כהכ"י אך קטן הייתי ולא היה צי דעת לשאל ולא זכיתי לעמוד על דעתו עכ"ל ובאמת הרבה גדולים נהגו לקדש מעומד וכמנהג אביו הגאון ו"ל ומה שנגמס בזה איך הוא מוטיא את בני ביתו הדבר מבואר בדברי התוספות שהביא הכ"י סימן רל"ז דאף שאין ששכין ומסוכין פוטרין זא"ו בקידוש ובהבדלה מתוך שקובעים עלמם כדי ללאת ידי הבדלה קבועי נמי אכולה מלתא אלא שהתוספות נסתפקו בסברא זו וכתב שטוב לישיב ושוב הביא שם שהאגור כתב בשם האגודה שכיון שקובעים עלמם ללאת ידי הבדלה קובעים נמי לבפה"ג וכן נוהגים באשכנז לעמוד עיין שם ורמ"א כתב שנוהגים במדינות אלו כהאגודה וכלכו והאגור עיין שם ונלע"ד שהמנהג מנהג ותיקן דאף על גב דהתוספות כתבו שטוב לישיב היינו לפי הנהגים להשקות מן הכוס לבני בית בלא ברכה לפי שיצא בברכה המכרך וכו' נסתפקו אם י"ל סברא זו שמתוך שקובעים כו' אבל לענין ללאת ידי הבדלה סברא טובה היא שאין צריך ישיבה דאף בעמידה הוי קביעות בזה שקובעים עלמם ללאת ידי הבדלה בשמישתם מהמבדיל וזה מסייע ג"כ למ"ס הכ"י לעיל סימן קס"ז בשם הרוקח דאף בלא ישיבה אם נתכוון השומע והשומעים ללאת יאלו והיינו כיון שקובעים עלמם ללאת בברכת המכרך מקרי קביעות ואף שאחרונים כתבו שם דהיינו בדיעבד דוקא והמ"א שם הקשה ע"ז דמשמע אפילו בדיעבד ע"ס היינו לענין ברכה של ברה"ט ספיר י"ל דאין זה קביעות וכדמשמע מהתוספות ושאר פוסקים דסימן רל"ז וכן מוכח שם סימן קס"ז כמ"ס המ"א שם אבל קבועי עלמם ללאת ברכת המלות כגון קידוש והבדלה שפיר מיקרי קביעות אף בעמידה והטעם מבואר דלענין האכילה והשתיה עלמה כיון שאין דרך אכילה ושתיה בעמידה אף שמכוונים ללאת אין זה קביעות משא"כ בברכת המלות הרבה מלות שנטשים בעמידה דוקא ולכן הוי שפיר קביעות אף בעמידה ולפ"ז א"ש בהבדלה שנוהגים ללאת בעמידה משום דאף אם נתפוס (ספר התורה) [סברת התוס'] לענין הך סברא לכיון שקובעים ללאת ידי הבדלה קובעים נמי לבפה"ג ניזול בה לחומרא הרי בלא"ה כהכ"י רל"ט צטור בשם רבינו סעדיא שא"ל ליתן לבני בית וככ"י בשם שבולי לקט שהמבדיל רגיל לשותתו יכולו והביאו המ"א סימן רל"ז א"כ שפיר נוהגין להבדיל מעומד כיון שאין שותין ב"ב ממנו כלל וכן המנהג עתה שאף אם השקה ממנו כל א' מברך לעלמו ברכת פה"ג והבדלה פלגה ואלאין אף בעמידה דלענין זה הכל מודים דמחשב קביעות ולכן נתנס התרעם על מנהג אביו הגאון ח"ס ו"ל דאף שהיה מקדש להוטיא ב"ב ונתן להם לטעום גם כן מ"מ אפשר שכ"א היה מברך על הטעימה כמו שהמנהג עתה שהכ"ב טועמין מכוס הקידוש מברכין ברכת היין בפ"ע ומ"ס דאם מקדש מעומד איך יפטור היין שבתוך הסעודה שלא בהסיבה וישיבה פשיטא דלק"מ דלענין המקדש עלמו שכירך על היין מסתמא דעתו לפטור יין שבתוך המזון אין לחלק בין צירך עומד או יושב וכ"כ שאלו בקידוש של בפה"ג ב"ב צאמת לא נפטרו בברכת בפה"ג על היין שבתוך המזון רק ג"כ נפטרו בברכת עלמם שכירכו בעת טעימת כוס של קידוש ואם לא טעמו מכוס של קידוש צאמת אין מועיל להם ברכת המקדש לפטור היין שבתוך המזון ומברכין עליו דהא אפילו טועמין מכוס של קידוש נוהגין לכרך כמ"ס ומכ"ס על שבתוך המזון וקארתי :

(מו) בשאומר לישיב בסוכה כו' ומ"מ אין להאריך הרבה בדגישת היו"ד שע"י אריכות יהיה המבטא כאלו גם היו"ד

הרבה בדגשות היו"ד כי היו"ד היא נחה וגם י"ל בסוכה הבי"ת בפת"ח וראוי לומר ברכת לי שב בסוכה בקול ובמשיכה בניגון כשאר ברכת הקידוש וגם יש לכוין בברכה לפסוק השינה והמיוול ושאר צרכיו שעושה בסוכה עד שיגיע זמן האכילה אחרת:

(מז) כשיושבין כמה בעלי בתים בסוכה אחת יש להם לקדש בזה אחר זה ולא יקדשו כולם ביחד אבל בעה"ב אחד שיש לו בנים ואורחים שכל אחד עושה קידוש והוא רוצה לומר לאכול כגון מחמת חשש נשמים או קור או שהוא סמוך לחצות וכיוצא יקדש בעה"ב תחלה לברו להוציא הבני בית שאין מקדשין לעצמם ואחר כך כל העושים קידוש יכולים לקדש יחד:

(מח) המקדשים יחד יש נוהגין שימתינו זה לזה בברכת פה"ג עד שיברך האחד ועונין אחריו אמן ואח"כ מברך השני ועונין אחריו אמן ועושים שלא כדין שהאמן שעונה

אחר שכבר בירך פה"ג הוא הפסק בין הברכה לשתיה אלא שיש להם לומר הכל ביחד ומ"מ השומעים יש להם לענות אמן אחר סיום ברכת כאו"א אם אחד סיים קודם לחבירו:

(מט) אחר שעשה קידוש לא יעשה שהות רק יטול ידיו מיד ומברך ענש"י ואותן שנהגו בשבת וי"ט ליטול ידיו קודם קידוש ולברך על נש"י בין נשילה להמוציא גם היום יעשה כן ויניח לפניו שתי ככרות שלימות ובוצע על העליונה (כ"ב בסימן רע"ד) וקודם שיברך רושם בסכין את הככר במקום שרוצה לבצוע (שם סימן רע"ד) וכשמברך ומזכיר את השם מנביה את שתי הככרות בשתי ידיו ומחבר התחתון של אחד לתחתון של זה כאלו הם

א' ויש לו פנים לכאן ולכאן (כ"ב בשם האר"י ז"ל) ואח"כ מניחן (כ"ב בליקוטי מהרי"ל הרי שבת) ויש לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה (כן הדין לענין שבת וה"ה לענין י"ט):

(נ) מי שנוהג ע"ד הקבלה לעשות בשבת שנים עשר לחמים אם חל י"ט בשבת יש לו לעשות ג"כ אבל ב"ט שחל בחול אין עושה י"ב לחמים:

(נא) יש לו לאכול פרוסת המוציא יותר מכביצה לכתחלה אף שגשמים יורדים ואם אירע שלא

אלף למטה

יש לה נקודת זיר"י ובחמת חינו כן שהיו"ד אין לה נקודה אלא נחה ולא בזה אלא להאריך תנועת הזיר"י של הלמ"ד שהיו"ד נסמכת לה: וגם י"ל בסוכה הבי"ת בפת"ח ואף על גב דויחזו בסוכות בפרשת מסעי הבי"ת

בסו"א מ"מ בפ' אמור בסוכות תשבו וגו' ישבו בסוכות כי בסוכות הושתתו כולן הבי"ת נקודה פת"ח ואפשר לפת"ח בסימן ה' לענין זליית שטוב יותר לומר הבי"ת בסו"א דפת"ח משמע הזליית הידועים ובחמת אין העטיפה זליית

עלמס משא"כ אם הבי"ת בסו"א יש לפרש על הטלית שיש בו זליית ע"ש וה"ל מתפרש בסוכה בפת"ח היונו הסוכה הידועה שנעשית לשם כל כמו שכתוב סימן תרל"ה וכ"כ באור הדש למהר"ת באכנר וכן כתב במשכלות זהב עיין שם:

וראוי לומר כו' כ"כ בא"ו בשם של"ה וכתב דה"ה בכל שאר הברכות ירגיל לומר בקול רם כי הקול מעורר הכוונה:

(מז) כשיושבים כמה בעלי בתים בסוכה אחת כו' כ"ב בא"ו ובא"ר בשם מלכושי י"ט וכתב הטעם דתרי קלא לא משתמעי ונראה כוונתו לפי שכל הצעל הבית צריך להוציא את ב"ב והם מתכוונים ללאת בברכתו וכיון דתרי קלי לא משתמעי ומתערבב קלא להשומעים ולא ילאו בקידוש של בעה"ב ועיין בא"ר סימן רע"א בשם מו"ט

מבואר כן להדיא אבל כל בעה"ב לעצמו פשיטא דילא אף שגם האחר אמר עמו קידוש ולכן כתבתי בפנים בבעה"ב ובני ביתו ואורחיו מקדש הוא תחלה להוציא הב"ב ואחר כך יכולין לקדש יחד:

(מח) המקדשים יחד יש נוהגין כו' ע' בשערי תשובה סימן תרמ"ג כ"כ בשם הפנים מאירות ח"ב סי' ה' וכ"כ בשמו בסימן רע"א ובסימן רי"ג כתבתי שהברכ"י הסכים לדבריו והביא ראיה מסימן כ"ז ע"ש: אלא יש להם לומר

שכל ביחד כו' וכן נוהגים בברכת כהנים שהם מברכין יחד ויש מקלר ויש מאריך והעולם עונין אמן אחר י"ט ברכת כ"א וא':

(מט) אחר שעשה קידוש לא יעשה שהות כו' כב' כתבתי לעיל שהעושים כן נוהגין ג"כ ליכב בשעת אמירת הקידוש כיון שתיכף לברכת זמן והמוציא אוכל אין חשיב הפסק בין ברכה לאכילה: וכשמברך ומזכיר השם

מגביה כו' כ"כ בליקוטי מהרי"ל הל' שבת:

(נ) מי שנוהג ע"ד הקבלה כו' אבל ב"ט שחל בחול אין עושה י"ב לחמים ע' מ"ט בשערי תשובה סי' רע"ד בשם אגרות הרמ"ז שטעם הי"ב לחמים הוא ע"פ הסוד דוגמת לחם הפנים ולכן כיון שגם בשבת שחל בו ויש פוז היו מסדרין לחם הפנים לכן עושין הי"ב לחמים גם היום ועיין שם שכתב שיש לעשות בכל יום טוב שיש בו ג' סעודות כו' ע"ש וע' בש"ת שם כתבתי שהדברים ל"ע:

(נא) יש לו לאכול פרוסת המוציא כו' אף שגשמים יורדים כו' הנה דעת הרמב"ם והרא"ש והסור בכזית סגי כש

במלה וכן הביא הר"ן בשם יש אומרים אבל כתב בתהלה דעת הסוברים דמחויב לאכול יותר מכביצה שהוא השיעור שחייב בסוכה דהיינו אכילת קבע וכן בש"ג בשם ריא"ז כ' שאריך לאכול שם אכילת קבע פת או מיני

תרגימא וכן בסוכה דף כ"ז כ"כ הריטב"א דשיעור אכילה זו דלילי סוכות י"א שהוא יותר מכביצה שהוא אכילת קבע ומייב בסוכה כו' וכן היה אומר מורג"ל י"א אבל אח"כ חזר בו ואמר דגמרינן מהג המלות לגמרי וסגי בכזית ואף

פל גב דבשאר החג בכזית לית ליה קבע ורשאי לאכול חוץ לסוכה כליל ראשון שקבעו הכתוב חובה משוי ליה אכילת קבע וזה נכון עד כאן לשונו ועל כל פנים איכא דעות שהחויב הוא לאכול יותר מכביצה ואף על גב דשיטת הרבם מראשונים וכן הסכמת האחרונים דכזית סגי נראה דלמיהם מצוי לדעת הנך קמאי דסברי דבעינ' אכילה יותר מכביצה דלדידהו האוכל פחות מזה מצטל מלות עשה דאורייתא ועושה ברכה לבטלה אבל כדיעבד טילא בכזית

אכל בסוכה רק כזית פת ואינו רוצה לאכול יותר אין צריך לחזור לסוכה לאכול יותר מכביצה
 ויכוין דעתו לצאת בו ידי חובת מצות סוכה :
 (גב) אכילה זו שרוצה לצאת בה ידי חובת מצות אכילה בסוכה לכתחלה ביותר מכביצה
 ובדיעבד בכזית צריך לזוהר שלא ישתה סתחלת אכילה עד גמר האכילה יותר
 מכדי אכילת פרס שהוא שיעור אכילת שלש ביצים שחקות ואם שהה יותר מכדי אכילת פרס
 אסף למטה

מצא מהסוכה יש לו על מה לסמוך דעת רוב הפוסקים דכזית סני והרובה להחמיר על עצמו וחזור לסוכה ואכל יותר
 מכביצה בלא ברכת לי שב בסוכה אם יצא על דעת לחזור דנפטר בברכה ראשונה ונראה דאפילו ירדו גשמים יש לו
 לאכול לכתחלה יותר מכביצה ואע"ג דלכאורה אפשר לומר דהרשב"א והב"י כתבו שכ"כ הכלבו בשם הראב"ד
 סוכרים דבירדו גשמים א"ל לאכול בסוכה כלל אלא שהתוספות בברכות היניחו זה מדהורף לילך ממנה הא בלא"ה
 חייב ב"ט לאכול פת ולכן כתב דהורף אפילו ירדו גשמים ולפי"ל דלהסוכרים דבעינן יותר מכביצה בלא"ה
 לק"מ קו' התוס' דב"ט סני בפת כזית ואם כן לדידהו י"ל דכיון דאין הוכחה ירדו גשמים פטור לגמרי אף
 בלילה ראשונה ולפי"ו בירדו גשמים אין חייב אפילו לכתחלה רק בכזית דממ"נ לדידן בכזית סני רק שתאמר לחוש
 להמתמירין לדידהו אין הכרח לחייב בירדו גשמים כלל אף אעפ"כ חני הוכך בזה דו"ל בלא הוכחה איכא למימר
 כיון דילפינן מחב המנות לא איכפת לן במצטער מהמת גשמים כמו מנה דחייב בכל ענין וכן משמע מדברי קצת
 ראשונים ו"ל וכן מבואר בא"ר ס"ק כ"ג דמג"ש דחב המנות יש ללמוד דחייב אף בשעת גשם ע"ש ולכן יש להחמיר
 ולאכול יותר מכביצה אף בירדו גשמים כן גלע"ד : ויכוין דעתו לצאת בו ידי חובת מצות סוכה כ"כ במורה
 בארבע להאזולא"י ו"ל ואף שבמנה מברך על אכילת מנה על מנה אחרת שאני התם שהמנוחה היא האכילה
 עצמה ולפי שאין עושין מנות חבילות חבילות מחלקים שני הברכות לשני מנות משא"כ בזה אף שהמנוחה חלה על
 האכילה מ"מ עיקר המנוחה הוא מה שאוכל בסוכה שכבר בירך עליה בשעת הקידוש ולכן יכול לצאת ידי חובת
 סוכה בפרוסה זו של המנוחה שאין כאן מנות חבילות וגם י"ל דלהרא"ש דהברכה הוא על מה שאכל אחר כך ע"כ
 דאכילה ראשונה הסמיכה לברכה הוא שיוצא בו ושוב אין תועלת מה שיכוון באכילה שאחריה לשם מנות אכילה בסוכה
 בלילה ראשונה וגם במנה אף על פי שמברך על אחרת מ"מ אינו אוכל עד אחר שני הברכות והאכלים יחד ומ"מ
 באכילה ראשונה קיים מנות סוכה ומ"מ באם שכת לברך בשעת הקידוש לי שב בסוכה שמברך המנוחה ולי שב בסוכה
 ואוכל ולא מנרנכין ליה שיברך המנוחה על חלת להם אחת ולשב בסוכה על חלת לחם אחרת ויאכל משניהם יחד
 כמו במנה דהא איחקש סוכה למנה ללילה ראשונה ע"כ ס"ל כמ"ש לפני שאין עיקר המנוחה באכילה לבד רק העיקר
 הוא מנות הסוכה ואין הברכה על האכילה לבדה שהברכה קאי על כל מה שעושה בסוכה כגון שינה ועיול ושאר
 זרכים רק שמי שמברך ברכת המנוחה על האכילה מתחיל הקביעות בסוכה כמבואר בלבוש שלכן מברך לי שב בסוכה
 אחר המנוחה ולכן אין זה בכלל מנות חבילות כיון דברכות לי שב בסוכה כוללת גם דברים אחרים ולא על האכילה
 לבדה יצא והוי כזכרה בס"ע שאין בה שייכות לברכת המנוחה שאינה שייכות רק על האכילה וברכת הסוכה על
 הקביעות הוא מברך ולכן באכילה אחת שאוכל יוצא משום המנוחה ומשום אכילת בסוכה וצ"ע ובשאר הימים
 שמברך המנוחה ולי שב בסוכה על כזית אחת לבד א"ש בפשיעות דבזה אין האכילה עצמה חובה ואי בעי מפקי לה
 ולא אכיל שאם אוכל חייב לי שב בסוכה לא מיקרי מנות חבילות ומ"מ ל"ע דהא מ"מ מברך על חלה אחת שני
 ברכות וע"כ לומר גם בזה כמ"ש דברכת סוכה אינה מיוחדת על האכילה רק על הקביעות בסוכה ואין הברכה על
 פרוסת המנוחה וקצת יש לעיין למה לא קבעו ברכה בלילה ראשונה לברך על האכילה בסוכה כמו שמברך במנה
 כיון שבליילה ראשונה המנוחה הוא על האכילה גופא דילפינן ממנה וצריך לומר שאף על פי שמנות האכילה מחודשת
 שאינה בשאר ימות ההג מכל מקום גם היא נכללת בברכה לי שב בסוכה כיון שהמנוחה הוא על האכילה בסוכה וצ"ע :
 (גב) אכילה זו עד שלש ביצים שחקות עיין סימן תרי"ב שיש מהלוקת הפוסקים אם הוא כשיעור ג' ביצים או
 ד' ביצים ולפינן מנות עשה דאורייתא יש לילך להומרא : ואם שהה יותר מכא"פ כו' עיין סי' תע"ה היעף ו'
 אכל כהני זית כו' ובמ"א שם ויראה דאף דאוכל בנתיים דברים אחרים אינו מצטרף ואפשר דגרע מהפסקי בלא
 אכילה כלל וא"כ ה"ה כאן בסוכה דגמרינן מנחה לריך ג"כ שלא יהיה שהות בכא"פ ונראה דגם לענין כשיעור ביותר
 מכביצה אם הפסיק ביניהם כ"א בס"ע אין בו שיעור קביעות סעודה ואין מצטרפין יחד כיון שהפסיק ביניהם
 בכא"פ אבל אם לא הפסיק בכא"פ ספיר מצטרפין להיות נחשב קביעות ומ"מ נראה דוקא אם בשעת אכילה
 ראשונה היה בדעתו שיאכל עוד בכא"פ אבל אם היה בדעתו שלא לאכול עוד אלא שנמלך אח"כ ואכל עוד אף
 דלענין אכילת כזית נראה דמצטרף אף בכא"פ מ"מ אכילה ביותר מכביצה דבקביעות סעודה תליא דכיון שאכל
 תחלה ע"ד שלא לאכול עוד בכא"פ אכילת ארעי היא ולא חל על אכילה זו חייב סוכה כלל לא מנא שהוא
 חזי שיעור רק מנא חל עליו חייב סוכה בלא קביעות וא"כ מה שנמלך עתה לאכול עוד והשלים ע"י צירוף
 אכילה ראשונה לשיעור קביעות לא חזי לאצטרופי כלל לתת עליו שם קביעות שיתחייב עליו ויברך עליו לי שב
 בסוכה וכשרוצה לברך לריך לאכול עתה יותר מכביצה בלא הפסקה ואם רוצה להפסיק לריך שיבא בדעתו
 מתחלת האכילה שיאכל כשיעור הזה תוך אכילת פרס ואע"ג דלענין אכילה שהוא חייב לאכול שיעור כזית
 נראה דאין לחלק בזה ומשמע דאף אם אכל חזי זית מנה בסתם וחזור ואכל כהני זית כשיעור כא"פ מצטרף
 אף אם לא היה בדעתו בשעה שאכל ההני זית הא' שיאכל עוד בתוך כא"פ התם שאני דמחמת דין חזי שיעור חתינן
 עלה וכל שהשלים בתוך כא"פ כשיעור שלם בבת אחת דמי וכמו שמצטרף לענין איסורין להיות נחשב כשיעור
 שלם כמו כן מצטרף לענין קיום העשה כמבואר בפסחים דף קע"ו בצרייתא וכ"כ בש"ע סימן תע"ה בסתם משמע
 דאין הילוק אם היה בדעתו שיאכל עוד לאו לא ואף בזה ל"ע אם אכל כהני זית ולא היה בדעתו שיאכל עוד
 ולא בירך לפניו על אכילת מנה ועתה בא לאכול חזי זית השני לצרפו להחזי זית הראשון ולצאת בו יש
 להסתפק אם יברך על אכילת מנה כיון שמה שיאכל עתה אין בו שיעור אכילה וקצת נראה דשפיר מברך
 עליו

מתחילת האכילה עד סוף האכילה ומכל שכן אם הפסיק באמצע אכילת הפת כגון שאב קצת מן הפת והפסיק וחזר ואכל עד שהשלים לכשיעור אעפ"י שאכל בנתיים דגים ובע וכיוצא אינו מצטרף אכילת הפת ולא יצא וצריך לחזור ולאכול. פת כשיעור בענין שלא יהי שהות בכדי אכ"פ ומצוה מן המובחר לאכול כזית בשעת המוציא ללעכו ולבלוע יחד ובריעב אפילו אם לא לעם רק בלע כזית יצא ואעפ"י יש לו לחזור ולאכול כזית או כביצה ע' לעיסה בלא ברכה:

אדף לנטה

עליו על אכילת מנה פיון ש"י האכילה שאכל עכשיו ושלם השיעור ויאלו בו וכסם שמצטרף לענין החיוב ו מצטרף לענין הברכה וכן בחיוב לילה ראשונה של סוכות אם חירש ששכח לברך בשעת קידוש ליטב בסוכ וזכר בשעה שהתחיל לאכול ולא חלל כזית עדיין יש לו לברך מיד ואחר כך יאכל וישלים לכזית ויאלו בו וא אם לא יתעכב עוד בסוכה שפיר מברך כיון דמצטרף והחיוב משוי ליה קבע אבל מי שרונה להחמיר כדעת קל הפוסקים שיש לחוש לאכול שיעור קביעות וכמ"ס לעיל שיש לחוש לכתחלה וכן בשאר ימות ההג שאין הברכ חלק רק בשיעור קביעות נראה שיש לעשות כמ"ס לאכול יחד כשיעור קביעות או עכ"פ יהיה דעתו לאכו בתחלה כשיעור הזה תוך כח"ס ואז שפיר מברך עליו ונראה דמהאי טעמא יש לזהר לאכול תיכף בשעו המוציא עכ"פ כזית מן הפת ולהחמיר לכתחלה יאכל כביצה שאם בשעת המוציא לא יאכל כזית יש לחוש שמא ימשו בסעודתו כדגים ובשר ושאר מטעמים ולא יאכל טוב להשלים השיעור בשיעור כח"ס ולא קיים המצוה וכן אם החתן מזה' לבי הירש מק"ק וויטעפסק העירני דבלח"ה לריך לזהר בכח"ס מן הפת דחל"כ ח"א לברך בהמ' ויסה אמר כי כן מצוה בסימן ר"ח סעיף ט' לענין עירב ח' מחמשת המינין וכ"כ המ"א בהדיא סימן ר' דגם לענין ברכת המזון כזית בח"פ בעינין אך המ"א שם כתב שבפ"ת סימן ר"ז כתב בשם כנה"ג לחלק כי ויה"כ לב"ה וס"ל דאפילו שהיה יותר מכח"פ מצטרף וכתב ע"ז ואין נראה דהא כל איסורין שבתורה שוי ליוה"כ כזה עכ"ל וראיתי בע"ת שכתב החילוק דבית"כ בית"כ בעינין וביותר מכח"פ לא מיתבא דעתי אבל הכא בהנחה תליא מלתא כיון שהחיד נהנה ברביעית או בכזית גם ביותר מכח"פ מצטרף ע"ס שכ"ג בשם כנה"ג מהדורא קמא ועיינתי בכנה"ג ולא מצאתי דבר ונראה שט"ס הוא ול"ל מה"ב והוא ר"ת מהדורא בתרא שכ"כ בשו"ת כנה"ג סימן ר"ד לענין ברכה אחרונה על שתיית קאווי ע"ס והמשנה למלך וכן פר"ח חולקיב כזה ועיין באורך בזה בבה"ט ובשערי תשובה שם ומ"מ נראה ברור דגם הכה"ג לא קאמר אלא לענין ברכה הגהנין (וגם מ"ס המ"א וס"ל דכ"ה כו' אין ר"ל ברכת המזון רק ר"ל ברכת הנהנין ול"ע כי דרך המ"ל לזיין ב"ה בר"ת על ברכת המזון עיין סימן ר"ח ס"ק ט"ו ובכל הנ"ל בהמ"ו מזיין ב"ה לרמוז על חיבת ברכה המזון ומסתמא גם כאן כוונתו על בהמ"ו ונראה דלפי שלא היה לפניו ס' כנה"ג היה סבור דגם לענין בהמ"ו קאמב הכי ול"ע) אבל בהמ"ו שהוא דאורייתא או דרבנן והיינו משום דכתוב בו' ואכלת מודה לדרך שיהיה קרוי אכילה כמו באיסורין דאם אינו כח"פ אינו קרוי אכילה וכמבואר בהדיא בש"ע סימן ר"ח סעיף ט' שהזכיר ג"כ המ"א דגם לענין ברכה מעין שלש כדח"פ בעי'. ואמנם לענ"ד נראה דדוקא בשיעור כזית כן הוא דלא מיקרי אכילה כשאיש בכח"פ אבל במה שמתחייב בהמ"ו מה"ת לפי שאכל לשובע אף שאכל מעט מעט שלא בכדי ח"פ חייב לברך ולענין זה אין מקום להלק בין אם הוא תוך כח"פ או לא כיון שסוף סוף אכל. פת עד ששבע ממנו ומצאתי בפרי מגדים על המ"א סימן ר"י ע"ס אך מ"מ לענין שיהא יוצא ידי אכילת כזית או לילה ראשונה ידי אכילה בסוכה פשיטא דלא יאלו ולכן שפיר כתבתי לזהר לאכול כזית תיכף משום דלענין חיוב בהמ"ו יוכל להיות שיתחייב מה שאכל פת במשך זמן הסעודה עד שיעור כדי שבושה ומ"מ עדיין לא יאלו ידי הובת אכילה בסוכה שלא היה בכח"פ ולא יצטרף אך לפ"ז ק' אהיה דסימן ר"ח בעירב קמח דוחן כו' שכתב סתם דאם אין בכח"פ אינו מברך לבסוף בהמ"ו דהא שפיר משכחת לה שיחייב בהמ"ו אף שאין בו כזית בח"פ כשאוכל הרבה כשיעור שביעה שיתחייב בהמ"ו אף שלא אכל בכח"פ וגם מה שכתב הרמב"ם בהל' מנה כלל כל שמברך בהמ"ו אדם יוצא י"ח והמ"א הביא מזה ראיה לדבריו ע"ס ולפמ"ס לאו כלל הוא דהא משכחת לה בחערובות דאין בו כזית בכח"פ דמתחייב בברכת המזון כשאוכל ממנו כשיעור שביעה ומ"מ אינו יוצא י"ח במנה ולזה י"ל דהרמב"ם קאי התם לענין מנה אסורה שאינו יוצא משום מה"ב וע"ז נתן כלל זה ומ"מ ל"ע דהא התם קאי לענין מנה של טבל כו' וא"כ י"ל דמשכחת לה על ידי תערובות ואין בכח"פ דממ"כ לא יאלו י"ח מנה ומ"מ לריך בהמ"ו שאינו עובר על האיסור כיון דליכא כזית בכח"פ מיהו יש לדחות דגם כנה"ג ליכא בהמ"ו אף ששבע כיון שחיי שיעור אסור מה"ת וגם י"ל דהרמב"ם לענין בעיני' קמייירי ולא לענין תערובות אך ההוא דסי' ר"ת מוכחא דאף אם אכל הרבה אינו מברך בהמ"ו רק כשיש בכח"פ ונראה דלפי מ"ס הפוסקים דהא דברהמ"ו חייב מדאורייתא דהיינו בשיעור שביעה והוא כביצה וכמ"ס ב"ר סימן קפ"ד מדברי ספר החינוך זרבינו ירוחם ורבינו יונה והוא דעת הלבוש וע"ת וא"כ י"ל דבעינין שואכל כביצה בכח"פ דהכי גמירי דשיעור זה כח"פ מפסיק במקום שצריך שיעור וכמבואר בסימן תרי"ג דגם בשיעור ככותבת אמרינן הכי וה"ה לענין שיעור כביצה צריך שיהיה כביצה בתוך כח"פ אך להמ"א שאין שיעור לדבר רק תלוי בשבושה ממש ל"ע אם שייך בזה כח"פ כיון דלאו בשיעור תליא מילתא אפשר שאין ההפסק עושה כלום ולפי שהדברים במקום ארוכים עת לקר כאן: ומצוה מן המובחר כו'. עיין בט"ו סימן תע"ה ס"ק י"ג בשם תה"ד: ובריעבר אפילו אם לא לעם כו' עיין סימן תע"ה במ"א ס"ק י"א בשם רשב"ם דלכתחלה צריך ללוטסה דטעם מנה בעינן ולפ"ז י"ל דכאן לענין סוכה לא שייך זה ומותר אפילו לכתחלה בהך בליעה ומ"מ נראה דח"ע"ג דגם בליעה מיקרי אכילה מ"מ כאן לא מהני לא מצויא להפוסקים המחמירין להצריך דרך קביעות דהיינו כביצה נראה שאין בבליעה דרך קביעות כלל דכל הקובע עצמו לאכול דרכו לאכול ע"י לעיסה והוא דרך עכבה משא"כ הבולע נראה שאין זה דרך עכבה כלל אך אפילו למאי דקי"ל דכזית סגי מ"מ הרי כתבו הטעם דהחזק

שתייכות

(ג) כבר כתבנו שיש לכיין דעתו שהוא אוכל כזית או יותר מכביצה פת לצאת בו ידי חובת מצות אכילת לילה ראשונה בסוכה ובדיעבד אם לא כיון ואפי' אנסוהו לאכול וכל יצא ומ"ם כדי שיעשה המצוה כתיקונה יש לו לחזור ולאכול בכוונה ואם שינו רוצה להתעכב שם יאכל בלא ברכה :

(ד) אם אין לו בתחלת הלילה פת של המשת המינים שראוי לצאת בו ידי חובת אכילת בסוכה והוא תאב לאכול ומצפה שביאו לו פת יש לו למעט באכילת דברים חרים כדי שאם יביאו לו פת יהיה יכול לאכול אותו לתיאבון ולא יאכל בלא האוה כאוכל כילה גסה ואם אכל הרבה עד שעתה אינו יכול לאכול כלל והוא קץ במונו לא יצא כלל וריך להמתין עד שיהיה תאב לאכול ויאכל לשם מצוה ואף אם צריך לשהות עד אחר חצות צריך להמתין אפילו עד סמוך לבוקר שכל הלילה כשר לאכילה בדיעבד :

(ה) אין יוצאין ידי חובת אכילת לילה ראשונה בסוכה אלא בפת העשוי מקמח של המשת מינים במכואר בסימן תנ"ג בענין מצה. ואם אין לו העשוי מחמשת מינים בעינת ק מהערובות קמחים של מינים אחרים אם יש בו מקמח של ה' מינים בענין כשיאכל כא"פ זהו שלש ביצים יהיה יותר מכביצה או עכ"פ כזית יוכל לצאת בו כשיאכל ספת של וערובות כשיעור הפרס ואם אין לו אף תערובות כזה שיהיה בו ככ"פ ויש תערובות של נמח אורז שנתערב בו מה' מינים ועשה פת מזה בשעת הדחק יכול לצאת בו וכן אם אין רק פת הבאה בכיסנין יקבע עליו ויאכל ממנו יותר מכביצה וכל אלו יכול לברך על ובילתן לישב בסוכה כשמתעכב שם זמן הסעודה ומ"ם אם אחר זה מודטן לו פת נסוד יאכל ממנו כשיעור בלא ברכה :

אלף למטה

חייבתו התורה לאכול כזית משוי ליה קבע. וא"כ צריך עכ"פ שיהיה האכילה בדרך קבע ולא ע"י בליעה היא עראי ואפשר דגרע מבלע מלה דכאן הפילו דיעבד לא יצא ולכן כתבתי שיחזור ויאכל ע"י לעיסה בלא ברכה: (ג) כבר כתבנו שיש לכיוון דעתו עיין בד"מ סימן תע"ה בשם הר"ן דאף למאן דאמר מצות ח"ל כוונה לכתלה צריך לכיוון ע"ש: ובדיעבד אם לא כיון בו' ומ"ם כדי שיעשה המצוה כתיקונה בו' כן ובואר בש"ס לענין מלה והכי קי"ל בסימן תע"ה וע"ש בת"א דאף דקיימא לן מצות לריכות כוונה במידי אכילה שאני שהרי אכל ונהנה בכך והוא מדברי הר"ן בר"ה ע"ש דדוקא בידע דהלילה פסח ושהוא חייב באכילת ולה אכל סכור חול או שאין זו מלה לא יצא והכ"י הביא שם בשם רי"ו דכתב בשם התוספות דדוקא בסכור שהוא זמן אכל בידע שהוא מלה ולא רצה בכזית לא יצא ובש"ע תפס עיקר מדברי הר"ן וה"ה ולכאורה נראה דה"ה ענין סוכה אך ל"ע בזה דל"ל דכאן לחיוב הסוכה במקום קביעות הוא וכיון שאנסוהו אין כאן קביעות ולכאורה ל"ל דכל שידע שהוא מלה והלילה פסח וחייב באכילת מלה ואנסוהו יצא כדקי"ל לענין קרבן דמהני כפי' וכן בנט נעשה והטעם כמ"ס הרמב"ם דחוקה דכל אדם מישראל שרואה בקיום המצוה אלא שכפאוהו יצאו הרע וכיון שט"י פ"י חזר ונתרצה אמרינן שנתרצה באמת וא"כ ה"ה בזה אמרינן שעשייתו היה ברצון לקיים המצוה וא"כ ה"ה כאן ענין מצות סוכה אך ו"א דהתם נמי בעינן שיאמר רוצה אני ולכן אמרינן אף שהיה ע"י כפי' מ"ם בשאמר רוצה אני נראה לו באמת אכל היבא שהיה בכפי' מתחלתו ולא אמר רוצה אני לא תלינן שנתרצה כלל ואמרינן ועושה הכל באונס וע"כ הטעם דיצא במלה משום דנהנה ואם כן לענין סוכה יש לומר דלא הוי קביעות אפילו הר"ן וה"ה מודים בסוכה ומכל שכן אם לא ידע כלל שחייב לאכול בסוכה יש לומר דגם רי"ו בשם התוספות מודה בזה דכיון דלא ידע מהחייב לא נחשב לקביעות מחמת האונס ולכן יש לו לחזור ולאכול במתכוין לא יברך וקצתו בזה לפי שהוא מלתא דלא שכיחא וכן מה שמבואר בסימן תע"ה סעיף ה' אכל כזית מלה הוא נכפה בעת שטותו וחזר ונתרפא בו' לא העתקתי בפנים דלא שכיח וכן הדין אם כרך בסוכה בו' לא העתקתי:

(גד) אם אין לו בתחלת הלילה פת בו' ואם אכל הרבה בו' עד שהוא קץ בו' עיין סימן תע"ו שכתב הרמ"א ולא יאכל וישתה הרבה יותר מדאי שלא יאכל האפיקומן על אכילת גסה (מלת על ליתא בד"מ ולבוש אך גמרי"ל איתא) אע"פ דנאכל על השובע מ"ם אינו נאכל על אכילה דאחריו קץ באוכלים בו' אך המ"א הביא בשם הב"ח דאכילה גסה היינו שאינו מתאוה לאכול ונראה דר"ל אע"ג שאינו קץ במונו עדיין אין זה נכון ובוזה אמרו בנייר ופושעים יכסלו גם אכל אם קץ במונו כתב המ"א דלא יצא כמבואר בסימן תרי"ב וקלת ל"ע ובש"ס בנייר נקט דאוכל הפסח לשם אכילה גסה ובה"א דיוה"כ נמי נקט הש"ס האי לישנא דהאוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור בו' ול"ל דתרי גזוני אכילה גסה יש והיה בנייר דמשמע בתוספות דיצא אלא שלא קיים המצוה כתיקונה ונקרא פושע מיירי שאינו אכילה גסה ממש שיהיה קץ במונו אלא שאינו מתאוה לאכול. שוב יצאתי ב"א"ר שהביא שם דברי ח"ו מהרש"א בהוריות וכתב שיש ג' מיני אכילה גסה ומשנע מדברי כמ"ס קצתו ועל כל פנים יש ללמוד מדין אפיקומן לכאן שיש למעט באכילה וכ"ש הוא דהתם כבר קיים המצוה על האכילה והאפיקומן הוא לזכר בעלמא ונוכ"ש כאן שיש לחוש לקיים העיקר המצוה ממש:

(נה) אין יוצאין ידי חובת אכילת לילה ראשונה בו' עיין סימן תנ"ג וסימן ר"ח לענין תערובות במינים אחרים ומ"ם בספרי שו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן י"א וסימן י"ב ובשערי תשובה כתבתי המורס מזה בדרך נראה ועיין מה שכתבתי בשערי תשובה סימן תרל"ט ס"ק ו' וסעיף קטן ח' לענין פת כסנין ומשם יתבאר ק' הדינים שכתבתי כאן מלתא בטעמא :

(ט) בשם שאין אדם יוצא י"ח במצת גזולה כך אין אדם יוצא י"ח בלילה ראשונה של סוכות בפת גזול וכן אינו יוצא בפת של איסור כגון של חדש וכיוצא בו אם הי' לו פת אחר של היתר והי' יכול לצאת בו אבל אם אין בידו רק פת של איסור משום איסור חדש או שהוא בא"י ולא הורמה חלתו ממנו יש להסתפק אם מותר לאכול כזית לקיים העשה ויש להחמיר ובריעבר אם אכל כזית מזה ושוב נודמן לו כזית של היתר חייב לאכול בלא ברכה אם אינו מתעכב שם באכילת דברים אחרים רק שאוכל כזית זה עתה וכיון שיש להסתפק שמא אינו חייב באכילה אין עושהו קבע לכן לא יברך:

(יג) מי שאמר שבועה שלא אוכל פת בלילה הראשונה של סוכות או שאמר שבועה שלא אשב בצר סוכה בלילה הראשונה של סוכות לוקה משום שבועות שוא ואוכל כזית פת בסוכה שאין שבועה חלה על מצוה ואם אמר סתם שבועה שלא אוכל פת הרי זה אסור לאכול פת אף בלילה הראשונה של סוכות וכן אם אמר שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בסוכה אף בלילה הראשונה של סוכות מפני שהשבועה חלה עליו בכולל ואם אמר קונם סוכה שאני יושב או קונם פת שאני אוכל לילה ראשונה חל הנדר ואסור לאכול ואין מלקין אותו רק מכין אותו סכות מרדות ומתירין לו הנדר ומקיים המצוה:

(נד) מי שאין לו פת בכניסת ליל י"ט לקיים מצות אכילת כזית ובעיר או בבפר הסמוך יש

אלה למטה

(נו) בשם שאין אדם יוצא בפסח במזה גזולה כו'. הנה בגזולה פשוט שלא יצא כמו במזה דהא בג"ש ממזה ילפינן חובת לילה זו וממילא דגם בסוכה לא יצא דהוי מזה הבאה בעבירה כמו במזה כמבואר סימן תנ"ד ושם מבואר דדוקא בניגול פת אפוי' אבל גזל היטים כו' יצא אבל לא יברך עליו כדאיתא סימן תרמ"ט וה"ה כאן א"ס אינו ממשיך בסעודתו בדברים אחרים ומתעכב שם שאז שפיר קאי הכרחה על הישיבה בסוכה ושפיר יכול לברך בשעת הקידוש וה"ה לענין פת שהוא אסור ויש לו היתר אינו יוצא משום מזה משום מה"כ וה"ה כאן אבל אם אין לו פת אחר רק פת של איסור לכאורה י"ל שתלוי בשני תירוצי התוס' בקדושין דף ל"ח ע"א שכתבו בשם הירושלמי דהא מעיקרא לא אכיל משמע אף מזה לא אכיל ולא אמרינן דחתי עשה דמזה ודחי לא תעשה דחדש משום דמזה הוי עשה שלפני הדבור ולא דחי לא תעשה שאחר הדבור ועוד תירצו דגזרה כזית ראשון אטו כזית שני והשתא לפי תירוצי השני גם בסוכה אסור משא"כ לתירוצי הראשון משום עשה שלפני הדבור אם כן סוכה דהוי עשה שאחר הדבור חתי עשה ודחי לא תעשה אלא שיש לדחות כיון דכל עיקרה של עשה דסוכה ממזה ילפינן אם כן יש לומר דיו להלמד מגזרה שזה להיות כמלמד דהיינו כיון שאין כח בעשה של מזה לדחות לא תעשה גם הגלמוד ממנה דהיינו סוכה לא תוסיף תת כחה יותר ממנה ואינה דוחה כלל ואף על גב דהא דכתיב ע"ו בסוכות נאמר לאחר הדבור מכל מקום גם ע"ו הנאמר בהג המצות נאמר לאחר הדבור ובתה הקבלה ללמוד זה מזה לענין חיוב עשה שנאמרה במזה לפני הדבור אם כן אין להעדיף כח החיוב בסוכה עפי מכהה של מזה ולפי זה כיון דאין העשה דוחה הלא תעשה אף אם עבר ואכל לא יצא כלל דהו"ל מזה הבאה בעבירה ומדברי התוספות נראה דמזה הבאה בעבירה הוא דאורייתא ועיין בשאגת אריה שהאריך בזה בענין מזה של איסור והעלה להלכה שלא כדברי התוספות וכדבריהם נראה מהרמב"ם ולא עת האסף. פה לישא וליתן בדבריהם ז"ל וע"ש עוד מ"ש בשאגת אריה שם סברא אחת דכל אפשר שתקיים העשה בלא דחיות הלואו אף על גב דהשתא אין לו לקיים בדבר אחר וע"כ לדחות הלואו כשרוצה לקיים העשה מכל מקום אין העשה דוחה הלא תעשה ודחה סברא זו מהא דשבת קל"ג גבי מילה בלרעת ובספרי שו"ת בית אפרים הלך א"ח סימן ה' הבאתי שסברא זו גם כן כתב הב"י בהלכות זילית והקשו עליו ואני כתבתי ליישב הדברים ואין מקום אריכת כאן ולדינא נראה שאין להקל לאכול מזה של איסור אף אם הוא לא תעשה גרידא ואז"ל אם הוא של איסור הנחה כגון הנחפה מסמנים של בלאי הכרם וכיוצא או מה שהוא באסור מיתה כגון טבל או שהוא עשה ול"ת כמבואר שם באורח בדברי השאגת אריה ולא הארכתי בזה מטעם דהוא מלתא דלא שכיחא:

(נז) מי שאמר שבועה שלא אוכל פת בלילה הראשונה של סוכה כו' עיין סימן תפ"ה לענין מזה בשם הירושלמי וה"ה בסוכה שחייב בפת מגז"ש וא"ס נשבע על ישיבת הסוכה מבואר ביו"ד סימן רל"ו וע"ש סימן רל"ט דאפילו הוציא בלשון נדר שאמר ישיבת סוכה עלי בשבועה אינו חל ובש"ך שם בשם הב"ח דעתו להחמיר: ואם אמר קונם סוכה שאני יושב כו' עיין ביו"ד סימן רע"ו בענין זה ועיין סימן רכ"ח שמתירין אפילו בקרובים ובלילה ואפילו בשבת אפילו היה אפשר לו מאתמול לישראל עליו אם הוא לצורך שבת כגון שנדר שלא לאכול או להכטל מעונג שבת כו' עיין שם ומכ"ש בזה:

(נח) מי שאין לו פת בכניסת ליל יום טוב כו' עיין סימן תקפ"ו לענין שופר ובסימן תרנ"ה לענין הבאת חזן לתחום ועיין בשערי תשובה. (ומלתא אנב אורחא אמינא מה שהעירי חכם אחד על מה שכתבתי שאם נתלשה הערבה בשבת ויום טוב יום א' וב' מותר בשניהם שז"א דיום ראשון של סוכות לעולם אינו חל ביום א' בשבת והדין עמו בזה ואנב שיטפא רהיט לי) וה"ה כאן שבשביל המצוה מותר לשלוח חזן לתחום ואף שיבא אחר חלות מכל מקום אין זה רק חומרא ומדינא כל הלילה כשר לאכילת מזה וה"ה באכילה זו ועיין סימן תקט"ו בישראל ששיגר דורון בעי"ט ונתעכב ובלא ביום טוב מחוץ לתחום דדוקא במכיוא משל ענמו חוששין שיאמר לו לך והבא אבל משל ישראל אין חשש ואף דשם איתא אם יודע שיבא ביום טוב אסור שאני התם שיש איסור במה ששלח אצלו מחוץ לתחום מה שאין כן שגוף ההליכה חוץ לתחום הוא בהיתר לצורך קיום המצוה ואף שהרמ"א כתב שם דדוקא בידע מאתמול הנה הטורי זהב ומ"א שם דעתם להתיר בכל גווני ונראה להקל דגם בפת לצורך הסעודה יש מזה משום שמתת יום טוב דעיקר הסעודה הוא בפת כדכתיב ואקחה פת לחם וסעדו לבכס

שם פת יכול לומר דעכו"ם לילך שם ולהביא לו פת אע"פ שהוא חוץ לתחום ואפילו יודע שיתעכב שם עד אחר חצות אפי"ו הביא לו כמה לחמים מותר לאונגלם :
 (נמ) אם יש אנשים שאין יודעין לברך ברכת המוציא או מי שיודע יוכל לברך להם גם ברכת המוציא להוציא אותם בברכה זו אע"פ שהוא יצא כבר ובידך לעצמו יכול לברך

אלף למטה

וכן לחם לבב חנוש יסעד ואפילו להרמ"ח אין חיבור רק מוקפה ומבואר בסימן תל"ה דים סוברין דאין מוקפה ביום טוב וכן הוא דעת הרש"ל ולכן נלע"ד דבזה שאין לו פת אחר ולורך גדול לשמחת יום טוב וכדמשמע גם כן מהא דאמרינן אין קידוש הלל במקום סעודה דכתיב וקראת לשבת עונג במקום סעודה תהא קריאה חלמא דהלחם עונג הוא לשבת ואף על גב דבכו"מ סגי לענין קידוש מכל מקום כיון שמהויב הוא להרבות בעונג לכבוד יום טוב רבוי הלחם הוא עונג לו והמיקל לא הפסיד :

(נמ) אם יש אנשים שאין יודעים לברך ברכת המוציא כו' עיין מ"א סימן תר"מ כיון דנשים פטורות לא יברכו אחרים להם לישיב בסוכה כשכבר יצאו לעצמם כמ"ס סימן תקפ"ט לענין שופר ונראה דה"ה לענין ברכת המוציא לא יברך להם בשאר ברכות הנהגין שאין אחר מוציא ואף ע"ג דברכת הלחם של מנה יכול להוציא אע"ג דברכת הנהגין הוא כדאיתא בר"ה דף כ"ט מבואר שם הטעם כמ"ס רש"י דכיון שהוא חובה עליו וא"א שלא בהגאה והגאה א"א בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הגאה ומפיק כמו בשאר ברכות מצוה שמוציא משום שכל ישראל ערבים זה לזה למ"ע וקו"ל הכי בסו" קס"ו ותפ"ה ועיין בלבוש שם וה"ה נשים שחייבות במנה לילה ראשונה ד"ת דכל שיטתו בכל תאכל חמץ כו' שפיר יכול להוציאם בין ברכת אכילת מנה בין ברכת המוציא משא"כ סוכה דנשים פטורות אף בלילה ראשונה אע"ג דילפינן ט"ו ט"ו מגז"ש מחג המלות מ"מ מיטעה תורה בסוכה וכתב האורח כמ"ס בקידושין דף ל"ד ובסוכה מסקינן דהוי הל"מ דנשים פטורות מסוכה וע' בלבוש ובא"ר ר"ס תר"מ ולכן אף בלילה ראשונה פטורה והפוסקים שסתמו דבריהם וכתבו פטורות מן הסוכה כוונתם על כל מצות סוכה שנתחייבו האנשים הם פטורות וכ"מ בר"ש סוכה גבי הילני המלכה דאמרו חכמים לר"י משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה מוכח דגם בלילה ראשונה פטורה דהא משמע שלא היה לה סוכה אחרת כי אם זו שהיא גבוה למעלה מכ"ע וז"ע לעת הפנאי במפרשים ופוסקים כי לפוס ריהטא יש תימא על הפוסקים שלא ביררו דבריהם דגם בלילה ראשונה פטורות מחובת אכילה בסוכה ואף שכתבו סתם פטורות מן הסוכה מכל מקום הא יש מקום לומר דבשאר ימים דוקא קאמר אבל בלילה ראשונה ילפינן מגז"ש לחיובא וחי' להם לפרש דגם בלילה ראשונה פטורו וז"ע ותבנא לדינא כיון דפטורות גם בלילה ראשונה אף שנהגו סלסול בזה ומהייבות ענמם בכל מצות סוכה ומברכות עליהם מ"מ אין לאחר לברך עליהם כמו בשופר סימן תקפ"ט ועיין מ"ס ביד אפרים (ויש שם טעות הדפוס במ"ס שם על המ"א ח"ס"ק ג' וכ"ל וכו' שהמנהג זה לאנשים כו') אבל לאנשים שפיר מברך להם אף ברכת המוציא של לילה ראשונה של סוכות כמ"ס דהובא היא ואע"ג דבלא"ה אכילת פת בשבת וי"ט חובה אפ"ה אינו יכול להוציאם כמבואר במ"ס קס"ו והטעם כתב שם המ"א דשם טעם האכילה משום עונג ואם הוא מצטער באכילה פטור ולכן אם אינו יודע הברכה אמרינן דלא ליתהני ולא ליברך משא"כ במנה וקידוש היום שהם חובה לאדם וחייב לער ענמו לאכול והוי כפרכת המלות עכ"ל וכ"כ הט"ו כה"ג בסימן רע"ג והביא מסו" רפ"ח ור"ל דשם איתא דאדם שמויק לו האכילה דאז עונג לו שלא יאכל ח"ל לאכול ע"ש ולפ"ו פשיטא דבלילה ראשונה של סוכה דהוי חובה ולא מטעם עונג ואפילו מצטער באכילה הייב ושפיר מוציא אחרים כמו בברכת מנה וז"ע לפ"ו על התוספות דברכות שהקשו אהא דמלכין שמתחייב לאכול פת לילה ראשונה דהא בלא"ה חייב לאכול פת בי"ט ולכן כ' דחייב ביהדו גשמים וכן שאר מפרשים תירצו בענין אחר ולפמ"ס הט"ו והמ"א מעיקרא לק"מ דכאן אשמועינן דהוא חובה ולא משום עונג והייב לאכול אפילו מצטער וז"ע ואמנם לפענ"ד חילוק הט"ו והמ"א א"ו בזה להוציא אחרים ז"ע דמה בכך דמצטער פטור מ"מ בשאינו מצטער הוא חובה עליו לקרוא עונג ואם לא יאכל עובר על המצוה ושייך גם בזה כל ישראל ערבי' זה לזה לחיוב המצוה ול"ד לשאר ברכות הנהגין דכיון שהוא הגאית הרשות ושייך לומר לא ליתהני ולא לברך משא"כ בהגאה דמצוה לא שייך לומר לא ליתהני דהא מחויב מחמת מצוה וחזירו ערב בעד המצוה ומברך לו אם הוא מצוה של הגאה או לא וזה כוונת רש"י לענין ברכת מנה שכתב כיון שהוא חובה עליו וא"א בלא הגאה כו' כמ"ס לענין בט"ו סו" קס"ו שכתב טעם אחר לפי שם בשבת אין שינוי שגם בחול אוכל פת משא"כ במנה ויין קידוש שיש עכשו שינוי שאוכל בסוכה ומלאתי בא"ר סימן קס"ו שכתב להדיא דגם בלילה ח' של סוכות מוציא אחרים דאחיקס לט"ו דמנה והוא פשוט לפענ"ד : ובשביל קטנים כו' מותר הכי אמרי' במס' ר"ה שם ופורם אדם לבניו וב"ב כו' ופירשוה המפרשים דבקטנים קאמר וא"כ מ"ס בזה שהקטנים הם בני חינוך הם חייבים במצות ג"כ מהאי טעמא של חינוך כמבואר בסימן תר"מ שיכול לברך להוציא אותם דהא אפילו במידי דאין רק מדרבנן יכול להוציא בברכתו כמבואר בסימן תפ"ד לענין ברכת הירקות שהוא משום היברא יכול להוציא וע"ש בפר"ח מ"ס על דברי הב"ה שם ולא דמי לנשים דאינו מוציא משום דמ"ע שהו"ג פטורות אפילו מדרבנן וי"א דאין יכולים לברך ואע"ג דהנשים קבלו על עצמן לקיים מצות עשה שהו"ג ונהגות לברך גם כן כמבואר בסימן תקפ"ה מ"מ אין אחר יכול לברך להוציא אותם אבל קטנים דמצוה דרבנן להנכס במצות שפי' מברך להוציא אותם אף בלא זה מבואר דאף בברכת הנהגין יכול להוציא משום חינוך ומ"מ כ"מ בזה שכתב דמצות סוכה גופא לריך לחנכס דמהאי טעמא יכול לברך להם לישיב בסוכה ג"כ משום חינוך אף שהוא כבר יצא וכמו בברכת הירקות דמברך אפילו במידי דרבנן גם כן שיש חיוב דרבנן להנכס שפיר מפיק להו דלכאורה יש מקום לומר דאף בברכת הנהגין מברך להם משום חינוך היינו בברכת הנהגין שהוא ענין תדיר שהם אוכלין ושותים יש לחנכס לברך להם שכשרואין שאינם מאכילים עד שאומר הברכה יהיו מורגלים לברך בעצמם ג"כ כשיגדלו הגערים אבל ענין סוכה שהוא אקראי בעלמא אף על פי שמחנכו בעשיית המצוה ענמה מ"מ לברך בשבילו ולהזכיר ש"ס אפשר שאין לעשות בדבר שהינו תדיר וסעד

לסנתא

להוציא ומב"ש שיוכל להוציאם בברכה לישב בסוכה אבל בשביל נשים שאין יודעין לברך לישב בסוכה והמוציא לא יברך בשבילם אם כבר יצא לעצמו ובשביל קטנים כבן הי או כבן ו' כל חד לפום חורפיה מותר לברך להם אע"פ שהוא כבר יצא :

(ס) מצוה לבחור יין ישן טוב לקדש עליו ולא מסהם יין שבמרתף ואם אין לו רק יין מניתו או יין צמוקים שיש בהם לחלוחות רשאי לקדש עליו ובלבד שלא יתן עליהם מים כ"כ שיהיה הצמוקים אחר שנתגדלו אחר שנתגדלו אחד מששה במים ואם אין לו יין כלל מקדש על הפת ויכול לומר כל הקידוש מיושב אם נודג כן בשבתות השנה ובשעת הקידוש על הפת מנית ידיו על הפת ואם יודע שיוביאו לו יין ימתין מעט אבל אם מסופק שמא לא יביאו לו עד חצות לא ימתין ומוטב שיקדש על הפת וברכת היין של הקידוש פוטרת היין שבתוך הסעודה מברכה ראשונה וברכה אחרונה בין על היין של הקידוש ובין על היין של תוך הסעודה בהמ"ז פטרתו (ע"ן בס"ס רע"ב בש"ע ובלבוש שם) ובין שהוא מקדש על היין ובין שמקדש על הפת יש לו לכסות הפת בשעת הקידוש ושני מסות זו על גב זו תחת הלחם :

(סא) אם שכח ולא בירך לישב בסוכה בשעת קידוש והמוציא יברך בשעה שזוכר ואפילו אם כבר גמר סעודתו יכול לברך קידם בהמ"ז ואם עדיין לא בירך ולא נטל ידיו או שאר דברים המבואר בסימן קע"ט שהשיב היסח הדעת יש לו לברך לישב בסוכה ולאכול יותר מכביצה ויברך אח"כ בהמ"ז ואם הוא מסיפק אם בירך לישב בסוכה והוא צריך עוד לאכול אם אפשר לו לאכול פת כיסנין או סיני תרגומא טוב הדבר ואם רוצה לאכול פת לפי שלא אבל פת כל צרכו מותר לאכול ואין צריך לברך ס"ס' ואם רוצה לברך בהמ"ז על מה שאכל ויצא מן הסוכה לצרכו ויחזור ויטול ידיו לאכילה ויברך לישב בסוכה נכון הדבר : (סב) לילה ראשונה אפי' ירדו גשמים בענין שבשאר ימות החג הי' פטור משיבת הסוכה מחמת ירידת גשמים כאלו כמבואר בס"י תרל"ט מ"מ בלילה ראשונה מחיוב לאכול בה ולכן יש לו לקדש ולומר זמן ולאכול בסוכה יותר מכביצה לכתחלה ובריעבד

אלף למטה

לסכרא זו מלחתי בליקוטי מהרי"ל הל' לולב שכתב נשאל מהרי"ל תינוקת שלא ידעו לברך מה דינם ואמר שיגענעו את הלולב ודים עכ"ל והביא בא"ר סימן תרכ"ו ומשמע דאף בקטן שיודע לגענע קאמר הכי ולכאורה טעמא בעי ולפי מ"ס יש לומר דאף דבגוף המנוה מהנכין אותו מ"מ אין לברך בשבילם כשאין יודעין לברך וגם יש לומר לפי מ"ס הר"ן ספ"ק דקידושין דקטן אינו מויליף אביו אף בדרכנן שהחייב אינו על הקטן רק על אביו שמחויב להנכין כו' ע"ן שם א"כ גם בלולב י"ל דכיון שהקטן עצמו אין עליו חיוב רק שהאב הוטל עליו להנכו אין לברך בהברכה מברכין על עשיית מצוה זו של לולב ולא על עשיית מצוה חינוך משא"כ בסוכה אמרינן בה דהקטן חייב בסוכה כדי להנכו י"ל שחכמים העילו עליו המנוה שלא יאכל חוץ לסוכה והוי הברכה על עשיית המצוה ויכול להוציאו ויש בזה דברים ארוכים ואם יזכני ה' אז ב"נ אשוכה ארצה לברר הענין בעזה"י : (ס) מצוה לבחור יין ישן טוב לקדש כו' ע"ן סי' רע"ב ומ"ס בשערי תשובה שם בס"ס א"ל ב"כ כו' דף קכ"א : ואם אין לו יין כלל כו' ובשעת הקידוש על פת כו' ע"ן במ"א סי' רע"ב ובתוס' שכתב שם כ' דכיד ימינו סגי רק בשעת המויליף אותו בשתי ידיו כמבואר סי' קמ"ז : ואם יודע שיביאו לו יין כו' אבל אם מסופק כו' ע"ס בשערי תשובה סימן רע"ב דבשעת יש לו להמתין עד חלות אבל עתה אין לעשות כן דלריך לאכול לקיים מצוה אכילה בסוכה קודם חלות וכיון שהוא מסופק בזה ויכול להיות שיומסך האכילה ע"ז עד אחר חלות אין לו להמתין : ובין שהוא מקדש על היין כו' יש לו לכסות הפת כו' ע' סימן רמ"א ובלבוש שם דלפי הטעם זכר למן שהיה מונח בקופסא יש לכסות במפה למעלה אף אם מקדש על הפת ולכן כיון שגם בי"ט בולע על שתי ככרות ומבואר בב"י בשם הרי"ף פ' ע"פ לפי שלא היה המן יורד בי"ט והיה יורד בעי"ט לחם זמנה כמו בע"ט וכן מבואר בלבוש אם כן מהאי טעמא יש לכסות במפה מלמעלה גם בי"ט אף שמקדש על הפת ע"ן סי' רס"ב שרש"ל הגיח שתי מסות תחת הלחם כדי שאם יצטרך לנער המפה מפירורין לא ישאר השלחן מגולה כו' ע"ן שם והאי טעמא שייכא אף ביום טוב :

(סא) אם שכח ולא בירך כו' ואם עדיין לא בירך ולא נטל ידיו כו' ע"ן מ"א ס"ס תרל"ט דאפי' אינו אוכל טוב כלל מברך דגם הישיבה בכלל המנוה ומ"מ הדבר תמוה קצת שיברך לישב בסוכה ולא יאכל כלל מכ"ס כשדעתו לילך מיד אחר. ברכת המזון חוץ לסוכה ולא יתעכב עוד שם כלל לכן טוב שיאכל מעט אחר זכרה ואם הוא מסופק אם בירך לישב בסוכה כ' בשו"ת שבו"י ח"א סימן ל"ב דאינו חוזר ומברך דספק רכות להקל וע' מ"ס ע"ז בשערי תשובה אם מותר לעשות הפסק במתכוון כדי לחזור ולברך : ואם מסופק כו' אם רוצה לברך בהמ"ז כו' ע"ן בשערי תשובה שם דכל שעושה כדי להגלל מן הספק אין בזה משום ברכה שא"ל ע"ס : (סב) בלילה ראשונה אפילו ירדו גשמים כו' ויש לו לכוון בשעת אכילה כו' ע' סימן רע"ג דמכית לסוכה הוי כמפנה לפנה סי' ובמ"א שם כתב דאם מחילת הבית מפסיק הוי למחדר לחדר וכעין דעת וע"ן בא"ר ובתוס' שכתב וע' בא"ר סימן ע"ה ס"ק ט' שהשיג על הלבוש שכתב בסימן רע"ג דלכך מסוכה לבית או מבית לסוכה הוי כמפנה לפנה שכן דרך לפנות בעת גשמים ועדיף מתנאי שלא עיי' במקור הדין במרדכי שם שטעמו דמחילת סוכה לא חשוב מחילה גם שם מייירי זי"ט אחרון של ג' אם עריבה לו סוכתו שמקדש בבית ואוכל בסוכתו ע"ן שם ולפענ"ד דבלבוש טעמיה דנפשי' קאמר ומיירי ביום טוב ראשון זדמי לה למפנה לפנה שטעמו משום דאף שלא היה בדעתו כן מתחלה לאכול בפנה אחרת והיה מסוכה לבית דרך כו' לפטת עת גשמים ולכן אף שמקדש בסוכה ומחמת גשמים מפנה לבית מתכב קידוש במקום כעודה אף שלא היה דעתו מתחלה לזה ומה לא הזכיר ע"ס במרדכי דמחילת הסוכה לא חשיב מחילה משום דמרדכי קאי בהס על מי שהיה סוכתו עריבה עליו דהיינו ביו"ט.

אם לא אכל רק כזית די בכך כמו שנתבאר למעלה ואח"כ יכול לצאת מן הסוכה ולגמור סעודתו בבית ולברך ברכת המזון שם ויש לו לבוין בשעת האכילה שאוכל ע"ד שוברך ברכת המזון בבית ז (סג) אע"פ שחייב לאכול כלילה הראשונה כזית אף שירדו גשמים טוב הדבר שימתין שעה שבא יפסוק הגשם ואם לא פסק א"צ להמתין יותר ויעשה כמ"ש בסעיף שלפני זה ואם עשה קידוש ואכל בבית והולך אח"כ לסוכה ואוכל שם כזית לצאת י"ח סוכה צריך לברך פעם אחרת שהחיינו אחר ברכת ליישב בסוכה (כ"כ בא"ר שם תה"ד סימן צ"ה ע"ש) ויש מי שכי' שבליילה ראשונה אע"פ שירדו גשמים נכון שיאכל שם כל הסעודה והבא לעשות כן אין מוניחין אותו ז (סד) מצוה לכל מי שאפשר לו לעשות סוכה עם גגות שנסגרים בעת הגשמים וכשפוסקים הגשמים פותחין אותם והסכך נגוב ויכולים לקיים המצוה כראוי בזמנה ואותם אנשים שאין להם סוכות כאלו ירדו גשמים בע"ש קודם הלילה והסכך נתמלא מים ואם

אלף למטה

אחרון שמקדש כזית ואוכל בסוכה והוא מהירושלמי וכמ"ש הא"ר ואבאר כזה לקמן וזוה שפיר י"ל כיון דמתילות סוכה לא חשיב מתילות הוי כמפנה לפנה משא"כ כיום טוב ראשון כשילא מכוכה לבית מחמת גשמים אין שייכות לטעם זה דמתילות סוכה לא הוי מתילה הוי כמפנה לפנה דמה ענין זה לזה דהתם דרך לפעמים לפנות מפנה לפנה משא"כ כזה שחיוכו בסוכה ואין דרך לפנות מסוכה לבית ולכן שפיר הולך הלבוש לכאן הטעם דע"י ירידת גשמים דרך לפנות וכו' כתנאי ועדיף מיניה דודאי דעתו לכך לפנות בעת ירידת גשמים וכיון דהרמ"א העתיק הך דינא דמרדכי על מסוכה לבית הולך הלבוש לכחוב הטעם מאוס ירידת גשמים דהוי כהותנה וכ"מ דאפילו מתילות הבית מפסיק שפיר דמי אלא שדבריו ל"ע מ"ש ואפילו מבית לסוכה דמאי טעם יש כזה שגשמים יורדין דאי כליל ראשון מיירי א"כ מקדש שם בסוכה ואוכל שם כזית אף שגשמים יורדים והוי קידוש במקום סעודה כמבואר בלבוש סימן תרל"ט ואם מיירי כיום ראשון או יום שני או בשבת שבתוך החג שאם ירדו גשמים מקדש בביתו אם כן אוכל גם כן בבית אף שפסקו הגשמים דאין מטריחין אותו לעלות לסוכה כמבואר סימן תרל"ט ואף אם נאמר דמיירי ברובה לעלות לסוכה מ"מ כזה נראה שאין טעמו עולה יפה מ"ש דעדיף מתנאי דהא גרע מתנאי דמאן לימא לן דבמסתמא דעתו לחזור לסוכה דשמא לא יטריח עלמו טוב לעלות ואם כן כשאינו אוכל בבית כלל רק אחר קידוש הולך לסוכה הוי כנמלך לאכול במקום אחר דהוי קידוש שלא במקום סעודה ודומק לומר דמיירי כמי שנהג תמיד שאם פסקו הגשמים חזר לסוכה ויותר נראה שדעתו דדוקא כמי שהתחיל לאכול בעת גשמים ופסקו באמצע האכילה אז אין מטריחין אותו באמצע הסעודה אבל אם עשה קידוש בעת הגשמים ופסקו קודם האכילה לא חשיב טרחא כיון שעדיין לא התחיל לאכול כלל ומחוייב לעלות לסוכה לאכול שם וזוה שפיר א"י דעדיף מתנאי וקארתו : ובדינא דהירושלמי שהביא המרדכי כמי שהיה סוכתו עריבה עליו דהיינו כיום אחרון דכשמקדש בבית לריך שיהיה דעתו שיאכל בסוכה דכסתמא ודאי לא הוי כע"מ שיאכל בסוכה כיון שאין כאן תיוב סוכה כלל רק טעמו מאוס דמתילת סוכה לא הוי מתילה והלבוש לא מיירי כזה ומ"מ בהך דינא דקיימין השתא כליל ראשון שמקדש ואוכל כזית בסוכה אפילו בעת גשמים ושוב נכנס לבית וגומר סעודתו אין לריך לכרך בסוכה על הכזית שאכל אלא כגמר סעודתו כזית שמקדש ואוכל כזית בסוכה אפילו בעת גשמים ושוב נכנס לבית וגומר סעודה לריך לעשות כן שלא לברך בסוכה על הכזית שאכל דשם כ"י וי"א שצריך לברך בהמ"ז על הכזית שאכל כו' ואין נוהגין כן וביאר שם טעמו בהג"ה שהרי מיקרי קידוש במקום סעודה מחמת הסעודה שאכל בבית אחר אכילת כזית בסוכה כמו שנתבאר שם טעמים בסמוך ע"ז ואם כן למה יברך בהמ"ז על אותו כזית ולהפסיק בין הקידוש ובין עיקר הסעודה שאוכל בבית שעל"י קאי הקידוש עכ"ל ור"ל דשם כתב דאף שאינו אוכל [רק] כזית בסוכה חשוב הקידוש במקום סעודה כיון דהאי כזית תשנין ליה ללאת בו ידי סוכה ועוד דהו"ל כמקדש במקום זה ע"ד לאכול במקום אחר דליתא לעיל סימן רע"ג שמוחר לעשות כן עכ"ל וא"כ לפי טעם הב' אין להפסיק בין הקידוש ובין עיקר הסעודה כבהמ"ז בסוכה אלא לא יברך כלל בסוכה אלא בבית אחר שגמר סעודתו ומ"מ נראה לפי דברי הלבוש שנתן טעם בשביל שלא להפסיק בין הקידוש ובין עיקר הסעודה שבבית משמע דוקא אם לא אכל רק כזית בסוכה די"ל דלא מיקרי בשביל זה במקום סעודה ולא סמך על טעם הראשון כיון שילא בו ידי חובת סוכה רק מחמת שדעתו לאכול אח"כ בבית ואם כן אין להפסיק ביניהם כבהמ"ז ולפ"ז אם אכל ככילה או יותר באופן שתיקרי סעודה אפשר שגם הלבוש מודה דשפיר דמי לברך בסוכה ובבית יטול ידיו ויגמור סעודתו . אך מדברי הלבוש שנראה דס"ל דבשביל אכילת כזית לא מיקרי במקום סעודה ל"ל דמ"ל הא דאף על גב דבהמ"ז על כזית אינו אלא מדרכבן כמבואר סימן קפ"ד דמדאורייתא בעינן כדי שביטס דהיינו ככילה כמ"ש הלבוש והמ"א שם סובר דבעינן שביטס ממש מה"מ מ"מ מדרכבן כיון דכזית מיקרי אכילה ואסמכיה אקרא דמפיק ליה בלשון אכילה ומחאי טעמא יכול להוציא אחרים שאכלו כדי שביטס כמבואר בלבוש שם למה לא יהיה נחשב סעודה לפני קידוש דהא קידוש במקום סעודה הוא ג"כ רק דרכבן ורובן אסמכיה אקרא דוקראת לשבת עונג במקום עונג תהא קריאה ומה"מ י"א בתפלה ורב ור"י פליגי וס"ל דיש קידוש שלא במקום סעודה ומכ"ש ב"ש דקידוש די"ט גופא אינו אלא דרכבן והמ"א פ"י רע"ג ס"ק י' עמ"ש שם בש"ע אכל לחם פ"י דהיינו כזית וגם בחליהו זוטא פ"י כן בשם הרוקח ולידה לדרך ול"ע שלא הזכירו מדברי הלבוש דפ"י תרל"ט שמבואר שלא מהני כזית להיות נחשב במקום סעודה רק כליל ראשון של סוכות וגם זה לתד טעמא ופשטע דלא סמך על האי טעמא לחוד וא"כ היה מקום לומר דגם בלא אכל רק כזית יכול לברך בסוכה בהמ"ז דשפיר מיקרי במקום סעודה לפמ"א המ"א והא"ז אך בעט"ז כתב שלא יברך על הכזית ובשע"ת הבאתי בשם מח"כ בשם זרע אמת דאם מברך על הכזית הוי גורם ברכה שא"ל וזה א"ש לפמ"ש"ל בשם הלבוש דהוי כהתנה שיאכל אחר כך בבית ואם כן כשמברך בלבוש מברך ברכה שא"ל אך לפמ"ש בשערי תשובה שהאורחות חיים בשם הר"מ וכן בשו"ת זקן אהרן כתבו שנוהג לאכול לילה ראשונה כל הסעודה בסוכה ובתנאי שם שלכן הבא לעשות כן אין מוניחין אותו וא"כ טוב א"ל דהוי כהתנה שיגמור בבית וכיון דלא הוי כהתנה טוב שפיר יש לומר דהדין נוהג אם אכל תחלה סתם בסוכה ושוב יולא משם לבית שיברך על מה שאכל תחלה בסוכה ואין זה ברכה שא"ל ש"ל שצריך מן הדין לפנות כן ולכן כתנאי בפנים שיהיה בדעתו שיאכל אחר כך בבית ושפיר מברך אחר כך בכל ענין כיון שהיה דעתו לכך :

(פג) אף על פי שחייב לאכול כו' ויש מי שכי' שבליילה ראשונה כו' . ע"י בשערי תשובה כתב שמת"כ כתב בשם אורחות חיים בשם הר"מ ב"ש (בש"ת נדפס הד"מ בדל"ת והוא טעות הדפוס) וכ"כ בזקן אהרן פ"י קס"ה ובתנאי שם שהעושם כן אין מניחין אותו לדלדלו ל"ל הא דאמרי' כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט רק בשאר ימות החג ולא בלילה ראשונה ע"ש : (סד) מלוא לכל מי שאפשר לו כו' ומ"מ החרד אל דבר ה' כו' עיין בשערי תשובה שהבאתי משו"ת שכות יעקב שכתב בעובדא כזו שיש שרנו להמתין עד תלות והוא ז"ל השיב שאין להתחכם ולעשות חומרות יתירות שאף שבלקוטי מהרי"ל הזכיר ומראו להמתין עד תלות מ"מ בתשו' מהרי"ל כ' לא ראינו לרבותי נוהגין כך כו' וכן עיקר דאם ימתין על האכילה ב"ב גדולים וקטנים אין לך מניעת שמחת י"ט יותר מזה וכן כל הפוסקים לא הזכירו המתנה לפנות נפש וכ"כ בהמ"א סימן תרפ"ב בפשיטות

ימתין עם בני ביתו סמוך לחצות ימנעו משמחת י"ט אין להמתין אלא בלילה ראשונה עשה קידוש בסוכה ויאכל שם בזית ויגמור הסעודה בביתו כמו שנתבאר בסעיף שלפני זה ומ"ם החרד אל דבר ה' ומרגיש בגפשו שאם יאכל בבית היתה נפשו ענוסה עליו ויצטער ביותר רשאי לאכול בסוכה או ימתין עד קורם חצות והכל לפי הענין:

(סה) עתה נחזור לסדר הסעודה יש לו לענג את הי"ט בדגים ובשר ושאר המטעמים וינות משוכחים כפי עשרו ויכלתו ואעפ"י שכל שאר י"ט מצוה לאכול ולשתות ולשמוח בחג הזה יש לו לשמוח ביותר ולכן או בתפלה וקידוש זמן שמחתנו ואע"פ שהמצוה להיות בשמחה מ"ם צריך ליוהר בהרבות שחוק וקלות ראש ח"ו ויש מאנשי מעשה שמדקדקים ע"ע שלא לשיח שום שיח בטילה בסוכה רק בדברי תורה ומכ"ש בשעת הסעודה וראוי ונכון לעשות כן אם בני ביתו ואורחיו הם בעלי תורה ואף בעה"ב שהוא מיסב עם אשתו וב"ב ואין ביניהם דברי תורה יש להם ליוהר משיחה בטלה רק לרבר מעט החג הקדוש להודיעם מעם מצוה זו כדרכיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' ומצות ארבע מינים וכיוצא בדברים אלו של עונג וגם שמחה של מצוה אבל מי שהוא יושב ודומם לגמרי אין לו שבר טוב ביטול זה כי זה גורם ביטול מצות שמחה י"ט שע"ז ב"ב הם יושבים ודוממים באבלים ומנוודים ומצטערים כי פה להם ולא ידברו ואם הם המדברים והוא באלם לא יפתח פיו דומה לאבל בין החתנים והרבה חשו חכמים למניעת שמחת י"ט וגם כי אין לו לעלות במעלות ומגדות של חסידות אם אינו מאנשי השם בענין שהוא נראה כגבר יהיר אלא יאחו מדה כמדתו הכל לפי מה שהוא אדם ועל כיוצא בזה אמרו כל השם אורחותיו זוכה ומקבל פני השכינה:

אלף למנה

בכשיטות (ט) בא"ר שכי' דממע במה"ד שיש לו להמתין כמו חלי טעה שמה יפסקו הנשמים וכן כתבתי בסעיף שלפני זה וה"ה כאן ביותר קרוב שאתר המתנה קלת יפסיק מלעפטיף יש להמתין) והרזלה לאכול בסוכה אף בירדו נשמים בלילה אף בירדו טיפים כרבה וחלים לעשות כובע יבועה כראשם להגלל מהנשמים בודאי לא שפיר עבדי כדאיתא בירושלמי כל הפטור כו' כי כל דרכיה דרכי נועם ואיכא ביטול שמחת י"ט טוב ועוד כיון שהש"ס מדמה כעבד שמוצג כוס ובפכו על פניו והם יחזור למוצג בע"כ יבטלו עליו יותר ממסדכ ושוכה נגד ראונו בודאי נקרא חסיד שוכה והדיוט אלא יעשה כמ"ס כמ"ס כו' ע"ש מכל מקום נ"ל דאם הוא מהתמידים אל דבר ה' ויצטער יותר בבית אין לרין לתוש ביהיה נקרא הדיין כיון דכוף סוף מלעטור הוא וע' סימן תר"מ. והם ק' עליו להיות יחיד בסוכה וגם ב"ב יהיו מלעטרים שדרכם תמיד להיות גדול הכית מיסב עמהם יכולים להיות עמו בסוכה כיון דלפעמים גם מהכית אינם יוצין על ידי דלף הכל הם יורדים נשמים הרבה בענין שבודאי היה מפנה גם מהכית יפה כתב הסג"מ שהמהמור הוא נראה עלמו שאתר שפך רבו הוא מוצג בבית שבודאי יבטלו רבו יותר ומה נואלנו חטומי לכ שוכבים בסוכה אף שהגשם גדול וכפיהם ילכו חלי רולה להיות הדיין לעשות ראונו קוני ולו חכמו ישכילו שאינם ששים ראונו אלא עוברי ראונו וכמ"ס הסג"מ ויפה כתב שאין להתחכם אל תוצל בחומרות בלא נמלא ברהבונים והתכונים ולמי היה נאה להתחכם עם קונו מחכמי סג"ס והירושלמי וכמה שוסקים והש"ס וכתבו שהוא כפוף רבו קיתון ע"פ ואינו מקבל כגד רק הוא הדיין והם היה מקום בזה למידות חסידות היה מוזכרין בזה ונראה שיש בזה סרך איסור משום שאינו מקיים שמחת י"ט טוב בראוי ומכ"ס כשהוא דר עם ב"ב אחרים והם אובלים בבית אז מק שהוא איכל בסוכה מיתו כיוהרא יתירה וכעובדא דב"ק סוף מרובה כיהודה ג' קטובא דבוי מספג והזיל כו' שחמרו לו בראוי לנדונו חי לאו שהיה ידוע להם שכל מעשיו לבס במים וכמ"ס אשכנז טובי וע' בסימן ט' והאמנם בזה נראה דאף אם הוא מפורסם שמעשיו לבס במים אין לו לפרוש מדרכי הגבור ולהראות גדולה בפניהם כיון שהוא פטור מדין גמור והלדרכה יש לו איסור לעשות כן עמ"ס והאמנם לעיל כתבתי בשם תשובת זקן אהרן וכ"כ אורחוי תיים בשם הס"מ דכלולה ראשונה נכון לאכול כל הסעודה בסוכה אף בירידת גשמים ולא ידעא עממא והאפשר דהטעם כיון דהוא תיוב דאורייתא לאכול בזית אם יאכל הסעודה בבית יש נחוש דחתי למיטעי ולא יאכל כלל בסוכה והוא טעם קלוש ואף על פי כן כתבתי דאין מוניחין אותו ומכל מקום אין זה כי אם בלילה הראשונה דוקא וקלרתי:

(סה) עתה נחזור לכדר הסעודה כו' לכן אומרים בתפלה וקידוש זמן שמחתנו פירש שבלבד שמחת י"ט טוב הנוהגות בבאר מועדים נתבאר בו שמה שהיה גמר מחילת העוונות בביתו"כ כדאיתא במדרש ולקחתם ביום הראשון ראשון להשבין עונות וע' בשו"ת בית אפרים חלק ה"ח בהקדמה שם בשירים עריבים נשמתי לכ בעשה"י וגם יש כתב הזה ניסוך המים שבזמן המקדש הגדילו השמחה וקראוהו שמחת בית השואבה כדאיתא בסוכה וגם שמחת מלות לולב ומינים דכתיב ביה ושמחתם לפני הלקיכה וגם הוא חב באסיף שהיו מחכפין בו התבולות והפירות מן הסדה לבית והוא עת שמחה ובלקוטי מהר"ל איתא נשאל למהר"ל מ"ס סוכות שאומר שמחתנו יותר משאר רגלים והמר שהיה בו שמחה יתירה שהיו מדליקין ד' מנורות שהיו מאירים בכל יובלים עכ"ל ומסתמא נמלא כן באיכו מדרש וכמ"ס אחריון מהמיני כהנים היו מפוקעין בו והשה בוררת קטנית לאור שמחת בית השואבה ומכל מקום פשיטא שאין זה עיקר הטעם למיתלי העיקר בטעם והלדרכה עיקר ריבוי האור מהמת גדול שמחה הוא וטעם גדול השמחה הוא כדפרישית כן הוא בסידור מהר"י עמדין ז"ל: ואף על פי שהנלוה בו עיין בראשית חכמים שער הקדושה פרק י"ד והביתו כמ"ס שכתב מורי היה נוכח שלא לדבר בסוכה כי אם בדברי תורה כי מלות סוכה קדושה גדולה וסעד על זה שט"י סוכה חל עליהם קדושה ואכורין כל שבעה וכך נאה להם לאנשי מעשה המתנהגים בחסידות ופרישות כל השנה ובפרט אם ערכו לו להיות מיסב על הסלתן כפני עלמו עם אורחים שהם בני תורה ואשתו ובני ביתו הם עורכין להם שלתן צפר שלמן שאין לך מדה טובה שימנו ואפילו בחול אמרו' כאלו אכלו מבלתנו של מקום כו' ועוב לקבוצ שיחה נאה בדברי תורה מהענין האופשיין כגון ביום ראשון יאמר עיני אברהם וכן שאר ימות החג דבר יום ביומו אכל לא כל אדם זוכה לשתי בלתינות והוא והשתו וכ"כ מכובין על שלתן אחד כפי הרגילן כל השנה והם יבטו עכשוו ביהיה הכה"כ מיסב בפני עלמו יהיה להם לער ואין י"ט נכון דלדרכה הוא מחוייב לשמחה אפילו בזה"י וכדאחריון אשה בעלה משמחה והרבה"ס פ"ו מה"י יו"ט כ' חייב אדם להיות ביו"ט שמה ועוב לכ הוא ובניו והשתו ובניו (ומ"ס ובניו בניו קרוב הוא שהוא ע"ס שהיה כתוב ז"ל ג' שהוא ר"ת ובניו ביתו והמשתיק העתיק ובניו וע"ס והאר כך כתב יש ככלל אותה שמחה הוא ובניו ביתו כו' וכן בפכ"ס אף ק"ט חייב אדם לשמח את ביתו ברגל ומה שסידר הרמב"ם הוא ובניו ואשתו בטור סימן תקמ"ט כתב בשמו הוא ואשתו ובניו והנלוים חיליו וכן העתיק בכו"ע אף ברמב"ם שלפנינו הקדים בניו לאשתו וכן כתב אה"כ. אבל הנופל חליו ואכל הוא ובניו ואשתו ט'):

